SENIEJI LIETUVIŲ SKAITYMAI

I. DALIS

TEKSTAI SU ĮVADAIS

SUTAISĖ

JURGIS GERULLIS

4872
1938.

2678
1944 m.

KAUNAS

LIETUVOS UNIVERSITETO LEIDINYS

1927

A. PRIES'O SPAUSTUVE, LEIPZIG'E

Kauno Vložejų
BIBLIOTEKA

Rm 12937

EDUARDUI SIEVERS'UI

PRAKALBA.

Mūsų senieji kalbos paminklai plačiai po pasaulį išsklaidyti. Retai kas jais visais pasinaudoti tegali, o naujų leidimų irgi nedaug. Del to, a. a. Būgos paragintas, trumpuosius tekstus ištisus, o iš ilgųjų didokas ištraukas atspausdinu.

Kalbos ir rašybos nei taisiau nei lyginau. Juk mes norim patirti, kaip anais laikais iš tikrųjų kalbėjo ir rašė, o ne kaip kas nors iš mūsų Mažvydo, Daukšos arba Širvydo vietoj, sakos, rašęs būtų. Tiktai stambiąsias spaudos klaidas ištaisiau pastabose, bet, kaip man dabar rodos, ir tas tankiai be reikalo.

Dedamuosius paveikslus tokius išrinkau, kad jų tekstą galėtume ir su spausdintuoju tekstu sugretinti, ypač rankraštinius tekstelius lengviau išskaityti (žiūr. paveikslų sąrašą!).

Antroj dalyj ketu tas lytis ir tuos žodžius paaiškinti, kurie ne visiems lietuviams suprantami. Be to, ar nereikėtų ir iš vokiškųjų, lotyniškųjų ir lenkiškųjų originalų nors po kelis puslapius atspausdinti? Nes didumas mūsų senųjų raštų vertimai, o del to įdomu būtų matyti, kaip vertėjai su savo šaltiniais pasielgia.

Skaitymus berengiant kilo klausymas, kiek toli siekia senasis raštijos laikmetis. Žinoma, tvirtos ribos pabrėžti negalima, bet kadangi Danielius Klein'as pirmasis rašybos ir rašomosios kalbos dėsnius nustatė, tai su juo ir baigiau senuosius laikus. Koks pirmasis, visų seniausias lietuviškas tekstas yra, del to abejoti nereikia: tai

Mažvydo 1547. m. Katekizmas. Rods, W. Nehring'as, Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen XV. t. 139. sqq. psl. įsitikino, jog jau 1512. m. tekstą galįs įrodyti. Tai esą į šilkų juostą įausti žodžiai:

·A·N◊ 1512 PAS MAMUZES AUGAU WARGA NE ZIN◊JAU P◊ DARZITI WAIKSZ CZ◊DAMA WAINIKITI PINAU EJAU ISZ DARZICZE DARZA MⱯRTA MERAU PU◊LE MANA WAINI KITIS NU MANA GALMUZES MANA ⩰

Bet kas 16. amžiaus raštus pats rankose turėjo, tas žino, kad anais laikais lietuviai tokios rašybos nepažino, o ir šiaipjau šitos dainos visa kalba nesenoviška. Veikiausiai tai ne 1512., bet 1812. m. juosta.

Skaitymus be reikalo būčiau surašęs, jeigu Krėvė-Mickevičius energingai del spausdinimo nebūtų rūpinęsis. Spausdinant daug padėjo mano mokiniai A. Salys ir P. Skardžius, o Kaune K. Alminauskis. Iš Paryžiaus vieną nuorašą atsiuntė J. Bukota. Visiems širdingai dėkui!

Knygas skiriu Eduardui Sievers'ui: jis mane mokė ne vien gimtosios kalbos garsus ir priegaides nugirsti, bet ir žmonių gyvajai kalbai, ne gramatikos paragrafams, tikėti.

Leipzig'as

Gerullis.

TURINYS.

		Psl.
Sutrumpinimai		IX
Paveikslų sąrašas		X
Tekstai su įvadais		1—311
I.	Mažvydas	1—32
	1. Katekizmas	3
	2. Giesmė Šv. Ambraziejaus	16
	3. Giesmės Krikščioniškos	17—32
	A. 1. dalis	19
	B. 2. dalis	21
II.	Forma Krikštymo	33
III.	1572. m. Priesaika	38
IV.	Wolfenbüttel'io Postilė	40
V.	1578. m. Valdžios Įsakymai	55—65
	1. Įsakymas Tilžės apskričio bažnyčioms	55
	2. Įsakymas Ragainės apskričio bažnyčioms	61
VI.	Vilentas	66—82
	1. Enchiridionas	67
	2. Evangelijos bei Epistolos	74
VII.	Mažmožiai iš Stryjkowski'o Kronikos	83
VIII.	1589. m. Valdžios Įsakymas	85
IX.	Bretkūnas	87—116
	1. Giesmės Duchaunos su Mažvydo „Paraphrasiu"	88
	2. Kolektos	94
	3. Biblija	95
	4. Postilė	109
X.	Kancionalas	117
XI.	Daukša	118—141
	1. Katekizmas	119
	2. Postilė	124
XII.	Trumpas Būdas Pasisakymo	142
XIII.	Petkevičiaus Katekizmas	148
XIV.	1600. m. Postilė	156

Pls.

XV. Žemčiūga Teologiška . . . . 169—185
1. Blotno Prakalba 172
2. Vaišnoro Prakalba ir Žemčiūga Teologiška . . 175
3. Apie Dūšias Žmonių Numirusiųjų 181
4. Apie Popiežiškąją Mišią 183
XVI. Rytiečių 1605. m. Katekizmas 186
XVII. Gwagnin'o Kronikos Tėve Mūsų 197
XVIII. Sengstock'o Giesmės Krikščioniškos 199
XIX. Mažmožiai iš Łasicki'o Knygučių ,,De Diis Samagitarvm" 207
XX. 1616. m. Agenda 210
XXI. Rėzos Psalteras Dovydo 212
XXII. Širvydas . . . . 217—236
A. 1. dalis Punktų Sakymų 219
B. 2. dalis Punktų Sakymų 226
XXIII. Petravičiaus Eilės 237
XXIV. 1641. m. Ritualas 238
XXV. Eilės Zesen'ui 241
XXVI. 1648. m. Ver Lvkiskanvm 242
XXVII. 1651. m. Priesaika 243
XXVIII. Knyga Nobažnystės . . . . 244—276
1. Giesmynas 247
2. Summa aba Trumpas Išguldymas Evangelijų . 254
3. Maldos Krikščioniškos su Katekizmu 267
XXIX. Vyskupo Parczewski'o Aplinkraštis 277
XXX. Kalvinų Biblija 279
XXXI. Klein'as . . . . 299—311
1. Giesmynas 300
2. Maldų Knygelės 308

I.

MAŽVYDAS.

Pirmą kartą Mažvydo vardas minimas laiške, kurį jam, Martino Metzswidio Lythuano, *Prūsų ercikis Albrecht'as*[1] 1546. m. *birželio m.* 8. *d. rašė*[2]. *Ercikis jį Karaliaučiun kviečia, bet nesako kodel. Kadangi Mažvydas tais pačiais metais į Karaliaučiaus universiteto matrikulą įsirašydino*[3] *ir Albrecht'o lėšomis studijavo*[4], *gal būt, ercikis jį prikalbėjo kunigu mokytis. A. Brückner'is*[5] *tiki, jog Mažvydas jau 1544. m. Karaliaučiuje buvęs. Jis esąs ans* Martinus, *kurs* 1544. *m. Luther'io mažąjį katekizmą lenkiškai išvertęs* (*Tschackert* No. 1732). *Man rodos, šitas* Martinus *bus buvęs* Martinus Gloßa, magister studii Cracoviensis, (pastor ecclesiae Johannisburgensis, *Tschackert* No. 1734, 2168). *Mažvydas veikiau tiesiog iš Didžiosios Lietuvos atkeliavo, nes* 1546. *m. gegužės m.* 8. *d. ercikis Žemaičių seniūno Jono Bielewicz'iaus per laišką prašo* aliquot eruditos ad praedicandum dei verbum et reliquum ecclesiae munus idoneos homines[6], *o po mėnesio Mažvydą Karaliaučiun vadina.*

---

1) 1510.—1525. *Ordeno mistras ir 1525.—1568. ercikis.*

2) *J. Gerullis, Mažvydas* IX.

3) *Erler* I. 6.

4) *Vilentas Evangelijų bei Epistolų prakalboj rašo:* ſuis ſumptibus in bonarum artium ſtudijs hic enutriri curauit.

5) *Reformacja w Polsce* II. (1922.) 257.

6) *A. M.* 42, 193.

1548. m. balandžio m. 5. d. Mažvydas universitetą baigė, taigi po pusantrų metų! Rodosi, jis jau pirma kitur kur mokės. 1549. m. Ragainės kunigu, o 1554. Ragainės apskričio archidiakonu pastojo. 14 metų kunigavęs, 1562. m. pasimirė[1].

Bendrai buvo įsigalėjusi nuomonė, jog Mažvydas Prūsų lietuvis buvęs, bet jo raštus leisdamas įsitikinau, kad jis iš Didžiosios Lietuvos kilęs. Tiesa, įrodyti negalėjau, ir tiktai A. Brückner'is l. c. man viešai tepritarė. Dabar dokumentu patvirtinti galime. Radau Karaliaučiaus valstybiniame archive, Etatsministerium 118, e, 2, *Mažvydo laišką, kuriame jis 1549. m. prisipažįsta*: non calleo aliquantulum Germanicè. *Juk negalimas daiktas, kad Prūsų lietuvis, Karaliaučiaus universitetą baigęs, dar nė trupučio vokiškai nemokėtų. Viskas aišku, jeigu jis žemaičių bajoras buvo — nebajoras 16. amžiuje vargu į aukštesnius mokslus pakliūti galėjo — ir bile kur lenkiškos kultūros mokyklas lankė.*

Mažvydas minėtame laiške lietuviškąją kalbą savo prigimtąja (nativa) *kalba vadina ir giriasi ją kuo geriausiai mokąs; tačiau mums jo kalba lenkiškos dvasios pilna atrodo.*

Iš jo raštų išliko: 1. Katekizmas, 2. Giesmė Šv. Ambraziejaus, 3. Giesmės Krikščioniškos, 4. 11 ranka rašytų laiškų Karaliaučiaus valstybiniame archive[2]. *Be to, Bretkūnas antrąkart išleido* PARAPHRASIS permanitina poteraus malda / per Martina Moswida isschguldita, *plg. No.* IX, 1. *Pirmasis leidimas žuvo.*

Del Vilento Enchiridiono perskyrimo Trumpas klausimas ir prieprowimas tu kurie nor prijmti schwentąghi Sacramenta Altoraus M. M. *plg.* No. VI, 1.

---

1) *Arnoldt, Nachrichten* II. 126; *Ostermeyer* 9.

2) *Gal būt, ir daugiau susivoks. Du atspausdinau Tautos ir Žodžio IV. t.*

1. KATEKIZMAS.

Vienintelis egzempliorius išliko Karaliaučiaus universiteto bibliotekos tome Ce 495[8]*; didumas 79 neženklinti puslapiai. Mažvydo vardas knygutėse neminimas, bet iš Vilento Evangelijų bei Epistolų prakalbos žodžių* Elementa quædam Catechetica diſcentium ſtudijs neceſſaria, cantilenas quoque ſacras typis edidit *patiriame, jog Mažvydas, Vilento* frater patruelis, *katekizmo vertėjas esąs. Turinys Luther'io mažasis katekizmas. Rods, Mažvydas jį ne iš vokiškos kalbos, bet iš kažkokio lenkiško vertimo*[1] *lietuviškai surašė. Katekizmo pryšakyj įdėta prakalba* AD MAGNVM DVCATVM LITVANIAE, *kita prakalba* Letuuinikump jr Szemaiczjump *ir* Pygus ir trumpas mokſlas ſkaititi yr raſchity.

Gale 11 giesmių su gaidomis. Jos ne visos Mažvydo paties.

Šitą katekizmą atspausdino A. Bezzenberger'is, Litauische und Lettische Drucke des 16. Jahrhunderts, I. Der litauische Katechismus vom Jahre 1547, Göttingen 1874 ir J. Gerullis, Mažvydas, Kaunas 1922 1.—79. psl. atfotografavo[2].

———

CATECHISMVSA PRAſty Szadei, Makſlas ſkaitima raſchta yr gieſmes del krikſczianiſtes bei del berneliu iaunu nauiey ſuguldıtas KARALIAVCZVI VIII. dena Meneſes Sauſia, Metu vßgimima Diewa. M. D. XLVII. Soli Deo gloria.

(8. *psl.*) KNIGIELES

Paczias byla Letuuinikump jr Szemaiczjump.

BRalei ſeſeris imkiet mani ir ſkaitikiet /

Jr tatai ſkaitidami permanikiet.

———

1) *Tschackert'as pirm 1547. m. keturius arba penkis vertimus pažįsta, plg.* No. 774, 1733, 1734, 1757, 1872.

2) *Pagal šį leidimą ištraukas duodu, bet klaidas pagal originalą ištaisiau.*

Maksla schito tewai iusu trakȥdawa tureti.
Ale to negaleia ne wenu budu gauti.
Regiety to nareia sawa akimis /
Taipyr ischgirsti sawa ausimis.
Jau nu ka tewai nakada neregieia /
Nu schitai wiss iusump ateia.
Veizdekiet ir dabakietese ȥmanes wysas
Schitai eit iusump żadis dągaus karalistas
Malanei ir su dziauksmu tą ȥadi prigimkiet
A iusu hukiusu scheimina makikiet.
Sunus dukteris iusu tur tatai makiety
Visa schyrdy tur tą dewa ȥady milety.
Jei bralei seseris tus ȥadzius nepapeiksit
Dewa tewa ir sunu sau milu padarisit.
Jr paschlawinti pa akimis dewa busit.
Visosu daiktosu palaimi turesit.
Schitu makslu dewa tikrai paȥysyt
Jr dągaus karalistasp prisiartysyt.

(9. *psl.*) Neuȥtrukiet bralei seseris manes skaitity
Jei pagal wales dewa narit giwenty.
Jei kas schwenta giesme nar giedaty
Mane po akimis sawa tur turety.
Diena ir nakti preg sawęs mani laitikiet[1]
Jr nekada manes nog iusu neatmęskiet[2].
Jei kursai mane nog sawęs atmes
Tasai newena paȥitka manip negaus.
Asch sakau iog taksai wisada tur kleidety
Jr ape sweikata sawa netur neka ȥinaty.
Kursai nenaretu to maksla ȥinaty ir makiety
Tasai amȥinasu tamsibesu tur buti.
Tadrin ius ȥmaneȥ manesp prisiartynkiet

1) *t. y.* laikikiet. 2) *t. y.* neatmeskiet.

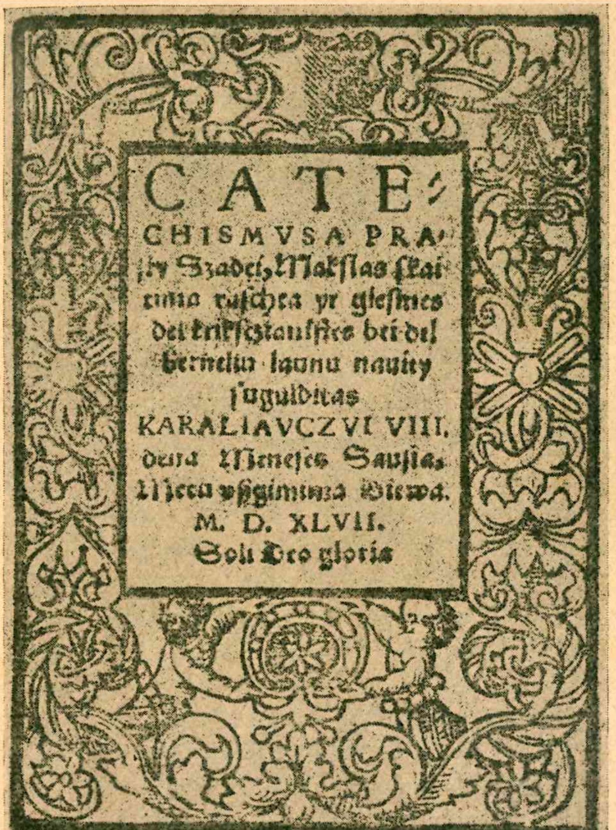
CATE-
CHISMVSA PRA-
sty Szadei, Makslas skai-
tima raschta yr giesmes
del kriksczianistes bei del
berneliu iaunu nauiey
suguldytas
KARALIAVCZVI VIII.
dena Meneses Sausia.
Metu vssgimima Diewa.
M. D. XLVII.
Soli Deo gloria

Ir pagal to schwenta maksla giwenkiet.
Tamsibes senases nog iusu schalin atwarisit
Sunus dukteris nog iu ischgielbesit
Jei tą maſza krikscziániu maksla makiesit.
Ir pagal io ius patis sawe redisit.
Kaukus Szemepatis ir laukasargus pameskiet
Visas welnuwas deiwes apleiskiet.
Tos deiwes negal iums neka giera doty
Bet tur wysus amſzinai prapuldinty.
Sweikata wisus diaktus[1] nog to dewa turit.
Kurio prisakimus czia manip regit.
Tasai dewas dągu ſzeme ſzadziu wenu sutuere
Schytu budu ſzmanes ir wisus daiktus padare.

(10. *psl.*) Tassai kaſznam ſzmagui wenas gal padety
Sweikata ir palaimi tassai gal pridoty.
Tassai Diews wysas ſzmanes nar didei mileti
Dągaus karaliste dawanai nar dawanati
Aithwars ir deiwes to negal padariti
Beth ing peklas vgni weikiaus gal istumti
Pameskiet tas deiwes dewap didziap pristakiet
Schitą maksla wisy liksmai[2] preimkiet.
Tassai marlas tur teisei ius ischmakity
Kaip dewa turit paſzinti pregtam irgarbinti[3]
Tassai marlas roda tikra kiely dewa sunausp
Musu ischganitaiap Jesausp Christausp.
Schitą sunu ir tewa tikrai paſzisit
Jei tą maksla gierai makiesit ir permanisit.
Be schito maksla ſzmanes regit kleidenczias
Ir deiwiu schimta (iei tatai nemaſz) turinczias
Asch ſzinau ir tatai dręsu czia sakiti
Jag schimty ſzmaniu wena negaleczia atrasti

---

1) *t. y.* daiktus. 2) *t. y.* linksmai. 3) *t. y.* ir garbinti.

Kursai wena ʒadi dewa prisakima makietu
Jr pateriaus bendu[1] ʒadziu atmintu
Jei klausy ʒmagu biau maki pateri bilaty
Prisakimus Diewa biau galetu atminti
Veras krikscziániu straipscziús ar gali skaitity
Ape duschas ischganima biau gali ką ʒinaty
Zatagamis tau ʒmagus tur aksakiti[2]
Jag gieresnei atmen arty nent pateri bilati.

(11. *psl.*) Dewa prisakimu bila asch nekada negirdeiau
Nei straipscziu weras krikscziániu skaicziau.
Baʒniczia nog deschimes[3] metu nebuwau
Tektai suburtinikie ant burtas weizdedauau.
Begieresny su schwenta burtiuikie[4] gaidi walgiti
Neig baʒniczio schaukima ʒeku glausiti[5]
Ach panai klausikiet ir permanikiet
Balsus tus iusu ʒmaniu ischgirskiet.
Tu duschas dews nog iusu nares tureti
Kurias iums ig rąkas dewe rediti.
Hei wespatis wisaky ant ʒmaniu susimilkiet
Kunigump ʒekump ʒmanes tremkiet.
Kiek nedelias baʒniczian waikscziati prisakikiet
Kunigus idant makitu ʒmanes ragynkiet
Plebanus kunigus wenu balsu praschiikiet
Idant ta maxla nesleptu didei melskiet.
Jei kunigai tygietu[6] tą maksla patis sakiti
Jus galesit hukiusu ʒmanes makinti.
Bet kunigu ira vredas ʒmanes makiti
Bo ant to wisy ira apskyrty.
O ius kunigai pagal iusu sena vreda
Makikiet ʒmanes tatai wisas paklida.

---

1) *t. y.* ben du. 2) *t. y.* atsakiti. 3) *t. y.* deschimtes.
4) *t. y.* burtinikie. 5) *t. y.* klausiti. 6) *t. y.* tyngietu.

Schitai turit trumpa makſla krikſczianiſtes
Pagal buda ſenaſes baßniczias.
Skaitikiet ir dokiet ig rąkas kiewaika
Kaip ßemaiczia ta ipir[1] letuwynika.

(12. *psl.*) Ragynkiet ßmanes to trumpa maxla ijſchmakti
Bekurio plateſnis makſlas negal ſtawieti
Jei to trumpa makſla makiti vßtrukſte
A weles[2] iuſu amßinai praßudiſit.
To del kunigai ant aweliu ſuſimilkieteſe
Aſchtra ſuda ir narſa dewa biakieteſe.
Be giereſni czia dewa żadziu ßmanes makinti
Nent aſchtra ſuda alba narſa dewa tureti.
Delto rąkaſn ſchitą makſla trumpa imkiet
Jr aweles iuſu tu mażu dewa maxlu penekiet
Pregtam plateſnia maxla kiek denas laukiet
Jr ilgai dewa walio ant ſweta giwenkiet
Diewa ßadzia karſchtei diena jr nakti eſchkakiet.
A mana darba vß gier prymkiet.

* * *

(29. *psl.*) V. Penkta dalis ape Jſtatimus vredu alba giuenima.

Pirmas ijgiſtatimas Biſkupa baſżniczias
S. P. 1. Thimo. iij.

Jei kurſſai Biſkupiſtes vreda gieidza taſai giera darba gieid. Reik tadrin idant Biſkupas butu cżiſtas jr nepatepta kuna. Venas materis wiras, ne tingus, trezwas ramas, prætelijkas, gadnus makiti, ne girtukle, ne zbradnius, ne narijs biauraus ziſka[3], bet teiſus, talims nog lakamſtwas, kurſſai ſawa huki gieraij rheda, kurſſai ſunus turetu ſawa maczeie paſluſchnus, ſuwiſakiu weßlibijmu. A iei kurſſai tikra hukia

1) *t. y.* taip ir. 2) *t. y.* Aweles. 3) *t. y.* zitka.

rediti nemak, kuriu budu Baßniczie Diewa redis? Nenauias ieib pasiputes ig apkaltinima neteisiniku ne igipultu, Reik prektam iem giera tureti liudima nog praschalimu: ieib ne igipultu ijng gieda jr igi ßąbąga neteisiniku.

(30. *psl.*) Ape tarnus Bazniczias tatai esti ape Kunigus.

j. Timoth. iij.

Kunigai schito budu weßliby, ne dwileßuwei ir ne girtukles tur buty kurie tur tureti makßla weras su czista samniene. Jr tus pirm tur ischmegyntij, potam taip te slużij idanti negaletu ne wenas ius kaltinti. Materis taipaiau te tur weßlibas, ne patwaraianczias, trezwas, wernas wisamy. Kaplanai testa wenas mateis[1] wirai, kure sunus sana[2] gierai te walda su tikraie sawa scheimina. Bo kure gierai slußij rąnd sauweta[3] giera, ir dide walniste wera. kuri est pateme Jesuse Christuse.

Ape Klausitoius Dewa ßodzia.

j. Corintump. ix.

Taip Ponas ystate idant kure Euangelium saka, isch Euangelias giuentu.

Galatump. vj.

Tepridosti makitaiuy wisu gieru tas kursai makinase ßadzia.

(31. *psl.*) Szidump xiij.

Klausikiet tu kure wiresny ira, ijr predokiet iei wenok ane iaut vß duschas iusu kaip skaitliu suwerstu, Jdant su dziauksmu tatai daritu, ne dusaudamy. Bo tatai iums est nesupaßitku[4].

1) *t. y.* maters *arba* maties. 2) *t. y.* saua.
3) *t. y.* sau weta. 4) *t. y.* ne su paßitku.

j. Timo. v.

Kurę[1] kaplanai gierai walda, dweiapas cziestis dastainy tur buti didzians te, kure dirb ẞadegi Dewa ir maksle. Ba bila raschtas. Janczui kulantem ne vẞrischi nasru. Jr ghadnas esti darbinikas algas saua. Prisch kaplana skundima ne prieleisi net pā dweiu alba trijiu liudiniku.

Vredai sweczkiegi tapirmiaus ape Panus wiresnius.

Rimianiump xiij.

Kasźna duscha maczems wiresniams testawi padota, Bane[2] esti maczys tektai nogi Dęwa[3], kurias patam ijra maczes, nogi Dewa ijngi statitas ijra, A taip kursai tektai stawi prisch macze. Prisch Dewa ij staitima[4] stawij, betaigi kuri prisch stawijness (32. *psl.*) sau patis suda prigims, Ba kunigaistei ne baisumu ira gierai darantimus, betaig darantims piktai. Anary nebiatesy maczes wiresnes? Kas gier ira daryk ir turesi garbe nogi iass. Diewa abawem tarnas esti tau ant giera. A iei darissi tatai kas pikt ira, biakiese. Ba nenaprasnai kalawygi nescha. Tarnas abawem Dewa esti, atdodęsis ingi rustibe tam kursai kas pikt ira dariss. j. Petra ij.

Padotygy alba veldamai Panams wiresnimus ką skiel.

Rom. xiij.

Reik idant butu padoti netektai del rustibes, bet dęl[5] sumnienes Del ta abawem ir muitus dostat. Jei tarnai Dewa esti, ant ta slußdamij[6] Attadokiet tadrin wissems ką skielat, kam dony, tam dony, kam muita tam muita, kam baisuma, tam baisuma, kam cziesti tam, cziesti. Newenam

1) *t. y.* kure. 2) *t. y.* Ba ne. 3) *t. y.* Dewa.
4) *t. y.* ijstattima. 5) *t. y.* del. 6) *t. y.* slußidamij.

nes ſlaka nieſkielekiet, teiktai[1] tatai idant draugiſkai miletumbeteſe. Bo kurſai mil kita. zakana iſchpilde.

j. Petra ij.

* * *

(33. *psl.*) VREDAI HVKINIKV.

Vredas viriſchkiu.

j. Petr. iij. Cap.

TAipo ijr wijrai te gijwen pagal ſumnienes, kaip ſilpnam ſutwerimui matriſchkam cziesty pridodamij, kaipir ſątiewąnems[2] malanes amžina žiwata, idant nebutu pertrauktas maldas iuſſu.

Epheſ. vj. Galwaie.

VIrai miliekiet materis iuſſu kaipo ir Chriſtus milieia Bažnyczie, ir patis ſawi išdewe vžu ię, idant aną paſchwęnſtu, apcziſtita mazgagimu wandens per žadi, idant priglauſtu ię patis ſau paſchlawinta, Bažniczie neturinte patepima alba ſuraukima, alba newena ſchitakia daikta: Bet idant butu ſchwenta ir nepatepta. Taipo tur wirai milieti ſawa materis kaipo ſawa paczių kunus. Kurſai mijl materi, ſawi patis mijl. Ape tatai taleſnij ir daugieſnij. S. P. Collo. ij. Cap.

* * *

(36. *psl.*) Vredas wijſakiu weſchpatu, alba panu, prieſch tarnus.

Collo. iiij.

IVſs Panai tęiſibe[3] ijr gieribe tarnamus pridokiet, žinadamij iagi ijr iuſs turit Pana Dąngui.

---

1) *t. y.* tiektai. 2) *t. y.* ſątiewanems. 3) *t. y.* teiſibe.

Ephe. vj.

Ir iuſs Panai taipagi darikiet priſch anus atleiſzdamij graſsimus alba krieſchtaugimus[1], ſzinadamij, iagi ijr iuſſu paczíu Panas eſti dąnguſu ijr netur pawyzdzia ant weidu.

Tarnai / Tarneites / ſamdinikai ijr ſamdinikies ką ſkiel weſchpatimus ſawa.

Ephe. vj. Galwaie.

TArnai klauſikiet ſchitu, kūrie Panai ira iuſſu pagal kuna, ſu baiſumu ijr ſu drebiegimu, ſupraſtibe[2] ſchirdes iuſſu, kaip Chriſtui, ne ant akiu ſluſzidamij paſsimekti, betaigi kaip tarnai Chriſtuſa, darijdamy ką nor Diewas, ſu giera walia ſluſzidamy Panui ir ne ſzmanemus, antai ſzina- (37. *psl.*) damij iagi kiek wenas ką giera padariſs, tatai nog Diewa tur turieti iei narinti tarnas alba ſamdinikas butu.

Titapi. xj. Galwagi.

Ragink tarnus, idant ſawa panu klauſitu, wyſſamij gimus pamegdamij, ne priſchtariaudamij, ne wagdamij, betaigi giera wernaſtij wijſakiemij radidamij, idant makſla iſchgielbetaia muſſu Diewa apgraſzintu wijſamij.

Vredas ſennu wiru. ijr iaunikaiczíu.

SEnigi wirai trezwy tur buty, ramij, weſzlibij, iſchmintingij, ſtiprij weraie, malaneie ijr kantrumij. Iaunikaiczius graudink ſchitogi budu idant butu trezwy.

Vredas wetuſchu alba ſenu matriſchkiu ijr mergaiczíu iaunu.

Titapi. xj.

SEnaſes matriſkies ráginki idanti taky apdęgima alba rubus turietu, kakie vſzgul krikſczianiſte, ne neteiſinikies, ne

1) *t. y.* kierſchtaugimus. 2) *t. y.* ſu praſtibe.

girtauienczias turbutij[1], idant wießlibu daiktu makitu, kaip galetu ramijma-(38. *psl.*)pi prywersti mergaites, idant wyrus ijr sunus sawa miletu, idant trezwas, czistas, turinczias rupesti hukia, gieras, ijr padotas sawa wiramus butu. Idant pikta negirdetu diewa ßadis.

Naschliu vredas.

Timot. v.

NAschles cziastawak, kurias teisei naschles ira, Jeikuri naschle sunus alba nepoczius tur, te makase pirm tikrus namus walditi, ijr gier vß gier te makase attadawineti wiresnimus sawa, Ba tatai esti patagu ir pamekt panepi Diewepi Ataip kuri teisei naschle esti, ijr apleista, tyk ingi Dewa ijr stawij praschimusu ijr maldasu nakti ijr diewa[2]. Pregtam kuri raschkaschesu gijwen, schita bebudama giwa, nomirusi esti.

Vissu ßmaniu vredas.

Leuiti. xix. Rom. xiij.

MIliek artima tawa kaipo patis sawi malane artimam pikta nedara. Ischpildimas tadrin zakana, malane esti.

(39. *psl.*) j. Tim. xj.

Vpaminaiu ius idanti ant wijsa praschimai, maldas ingi stagimas[3], dekawagimai butu vß wisas ßmanes.

Vpaminagimas.

PRaschau asch ius Letuwinikus ir ßemaiczius milosius bralius ir seseris, pregtam ir vpaminaiu ius per Páná Jesusa Christusa at pirtkagi[4] bei ißganitagi musu idant ta trumpa makśla ischmaktumbet ijr wisada atmintumbet, sunus iusu ir

1) *t. y.* tur butij.
2) *t. y.* diena.
3) *t. y.* ingistagimas.
4) *t. y.* atpirktgai.

ſcheimina turit iſchmakiti. A iſchguldima plateſnia iſch kazanes ir patam iſch dideſnia katechiſmuſa makikieteſe. A ſchitą mana darba ijr prakaita vß gier preimtumbet praſchau.

Gals.

Skaititaiap.

Bralau milaſis, ſkaitidams tatai ßinaſy /
Jag taſſay ließuwis dabar reiſchkieſy.
Tadrin iei raſſy kaky paklidima /
Pataiſik, bewyſakia vßwidegima.

* * *

(46. *psl.*) Ape Dwaſe ſchwenta.

Veni creator ſpiritus

Kom got ſchöpffer hęyliger Geyſt.

SChwenta Dwaſe muſump ateik
Duſchas nu muſu atląkijk
Malane tawa papildik
(47. *psl.*) Mus greſchnus tu ißgidik

Ligſmintaiu[1] mes wadinam /
Dawana Diewa paßiſtam /
Tu duſchams pagalba doſi /
Jr pati ies lingkſmiſi.

Vß ßiebk ſchweſei humus muſu /
Dok malane ßmaneſu /
Kunus tu muſu patwirtink /
Be paliaugima redik.

---

1) *t. y.* Lingſmintaiu.

Tu septinergi dawana /
Pirsts tu deschins Diewa mana /
Szadi Dewa tu apreiski /
Ir lieszuwius naugini.

Nog bukliſtes welna gielbek /
Tawa malane mus turek /
Buk musu tu prawadniku /
Jeib nesektumbim greku.

(48. *psl.*) Radik mums tewa dạngugi /
Jezu sunu ia tikrạgi /
Ir tu pati dwase schwenta /
Venibe Diewa garbinta.

Sweczju buk duschiasu musu /
Lingksmink tu mus sijlwartusu /
Jeib smertes nebiatumbim.
Ligksmai[1] dusche dotumbim.

Garbe tewui ir ia sunui /
Jezui Christui musu panui /
Taipir ligsmintaiui[2] Duschu /
Wenibei Diewa musu.

Amen amen iau tarikiem /
Diewa schirdi mes garbikiem /
Su dziauksmu giedakiem Amen /
Ant amszia amszia amen.

---

1) *t. y.* Lingksmai. 2) *t. y.* lingsmintaiui.

2. GIESMĖ ŠV. AMBRAZIEJAUS.

Šitą 12 psl. didumo spaudinėlį Z. Celichowski's Kórnik'o bibliotekoj surado ir atfotografavo: M. Mosswida Waitkuna przekład litewski pieśni Te Deum laudamus z. r. 1549. Z egzemplarza Biblioteki Kórnickiej wydał i objaśnił Dr. Zygmunt Celichowski, Poznań 1897. Antrąkart atfotografavo J. Gerullis, Mažvydas, Kaunas 1922, 80.—92. psl. Pagal šį leidimą ištraukas duodu. Turinys: 3 giesmės, rodosi, iš lenkiškos kalbos verstos. Prakalboj garbinamasis Ragainės apskričio viršininkas Perbanth'as buvo, kaip jo pavardė rodo, iš senųjų prūsų tautos kilęs.

Giesme S. Ambraſzeijaus, bey S. Auguſtina, kurę wadin: Te[1] Deū laudamus. Su geſmemis ape iſch numirusiu priekelima Jeſaus Chriſtaus, Jſguldıtas per M. Moſſuida Waitkuna ꝛc. Ant naudos Ragaynes Baſznicʒey ir kitu etc.

DJdʒos ir aukſchtos gijmines wiruy, Ponuy Sebaſtianuy perbanth Heubtmonuy Ragaynes etc.

M Moſſuids Waytkunas etc. Sweikatas duſchas bey kuna geidʒ nug Diewa per Chriſtu.

Supratau klauſitoijus Diewā ſzodʒa norincʒus tureti geſme tą kūre wadin: Te Deum laudamus. Todeley ije kaip iſchguldʒau ſukitomis, ant ſchweſos iſchſiunſti, ir tawa Miliſtas warduy ije prieraſchiti, paſtacʒau. Jau nu ije iſchſiunʒdams tawa M. prieraſchau, ir wietoye welikas panta[2] dowanoiju, pakarnay praſchidams, idant T.[3] M. linkſma ſchirdi tą dowanele prieijmtumbi Tobek Diewa meileije. Ragayneije 5. diena meneſis Kowa. Metu Diewa vſzgimima. 1549.

* * *

---

1) *t. y.* Te. 2) *t. y.* pauta. 3) *t. y.* T.

TAwe[1] Diewa garbinam / Tawe wieſchpati pazinſtam. Tawe amzinaghi tewa wiſſa zeme ſchlowin. Taweſp wiſſi Angelay / Taweſp wiſſokias dangaus galibes. Taweſp Cherubins ir Seraphins ſchauk balſu neperſtoijenczu. Schwentas / Schwentas / Schwentas wieſchpatis diewas Sabaot. Pilnij eſti dangus ir zeme Maieſtota garbes tawa. Tawe ſchlowintingas Apaſchtalu choras. Tawe Pranaſchu pagirtaſis, ſkayczus. Tawe muczelniku ſkayſczauſeſſis garbin pulkas. Tawe pa wiſſą zeme, ſchwenta pazinſt baznicza. Tewa neiſchmeruta Maieſtota. Czeſtingąghi tawa tikra ir wienatighi Sunu. Schwentąije tayp ir palinkſmintoije Dwaſe. Tu Karalus garbas Chriſte. Tu tewa amzinaſis eſſi Sunus. Tu ant iſchgelbeghima prieymdams zmoguzneſſibayſeijey[2] mergos cziſtos kuna. Tu kayp iſchgaleijey ſmertis geloni, atawerey tikentiemus karaliſte dąngaus. Tu podeſchines[3] diewa ſedi garbeije diewa. Sudza tikims eſſi ateyſes. Tawe todeley mes praſchom mums tawa tarnams padeki, kurius branguiju krauiju atpirkay. Amzinąije ſchlowe ſu ſchwentayſeis mumus padawanoki. Sweykinki ir gelbek zmones tawa / ir perzegnoki tewiſchke tawa. Jr redik mus, bey danguy duk buti anta amzia amzia. Per wiſſokias dienas garbinā mes tawe. Jr laupſinam warda tawa anta amzin ir anta amzinuiju amziu. Roczik wieſchpatie ſchoije dienoije mus nug greku apſaugotij. Suſſimilk ant muſſu wieſchpatie / Suſſimilki ant muſſu. Teſtow ſuſſimilimas tawa ant muſſu / Kayp ir nuſitikeijom ing tawe. Jng tawe wieſchpatie tikiu / nebuſiu pagedintas ant amziu amzia / Amen.

3. GIESMĖS KRIKŠČIONIŠKOS.

Mažvydo giesmyną radau Karaliaučiaus valstybiniame archive ir savo „Mažvyde“ 149.—592. psl. atfotografa-

---

1) *Originalas su gaidomis.* 2) *t. y.* zmogu neſſibayſcijey.
3) *t. y.* po deſchines.

vau. Iš tenais ir ištraukos imtos. Giesmynas susideda iš dviejų dalių, į vieną tomą, No. 462[8]*, sutaisytų. Pirmoji dalis, 94 puslapių didumo, apima giesmes (su gaidomis) nuo Advento ikï Gramnyčių. Ji 1566. m. iš spaudos išėjo. Lotyniškai rašytoj prakalboj Mažvydas tas knygas* laborem meum *vadina. Antra dalis, 350 puslapių didumo, 1570. m. pasirodė. Jos turinys giesmės (su gaidomis) nuo Velykų iki Advento. Šalia tų giesmių, kurios pagal Bažnyčios šventes sutvarkytos yra, randame ir kitų tūleriopiems bažnytiniams ir pasauliniams atsitikimams krikščionies gyvenime pritaikintų. Be to, čia turime ir trumpas maldas, psalmus, agendos dalis ir sutrumpintą katekizmą.*

Giesmyno pagrindas yra Luther'io giesmynas, bet ir tokių giesmių randame, kurios ar kito vokiečių reformato pagamintos, ar iš lenkiškos kalbos verstos. Kadangi Mažvydas 1562. m. mirė, tai ne jis pats šias knygas spausdino, nors ir prakalba jo paties. Vos abejotina, kad tą darbą jo pusbrolis Vilentas atliko, nes Karaliaučiaus valstybiniame archive Fol. 13487 573[v]*. psl. skaitome sąskaitoj 1570. m.:* 53 Sch. dem littauschen Pfarrherr weg der littauschen geseng, vors papir, vnd mühe[1]. *O juk anais metais Vilentas Karaliaučiuj lietuvių kunigu buvo.*

Ne visas giesmynas paties Mažvydo darbas. Jame keletą lietuvių randame, kurių giesmes Mažvydas į savo veikalą susidėjo[2]*. Nors tarp jų ir aukštaičių ir rytiečių yra, tačiau kalba visų ta pati, kaip ir tikrųjų Mažvydo darbo tekstų.*

---

1) *t. y.:* 53 *kapas lietuvių kunigui del lietuviško giesmyno, už popierių bei darbą.*

2) *žiūr. Gerullis, Mažvydas* XXVI.—XXXV.

A.

(149. *psl.*) Gesmes Chrikſczoniskas gedomas Baß=niczoſu per Aduenta ir Kaledas ik Gramniczu. Jsch ſpauſtas Karalauczui nůg Jona Daubmana Metu Diewa / M. D. LXVI.

(163. *psl.*) Geſme Ape Atſiuntima Gabriela Angela nůg Diewa pannaſp Mariaſp / ijmta iſch Euang: Luc: I. Paguld. Ant balſa kaip geſt Lotiniſchkai / Mittit ad Virginem, non quemuis Angelum &c. Als der gůtige Gott / volenden wolt ſein wort / ꝛc.

(164. *psl.*) Ponas Diewas macznus / Jſchpildidams ßo=dzus / Nůſiunte Angela / Wardu Gabriela / Jng ßeme Galileiſka.

Jng Nazaret mieſta / Kur panna giwena / Cziſtoghi Maria / Nůg Joſepha werna / Jng mote ſulubita.

Naturam ſuperat. Als der bott vor ſie kam.

Kaip Angels ateia / Jſch dzauꝛma didzoia / Neſdams priſakima / Amßinoia Diewa / Taip ioſp prakalbeia.

Sweika milimoghi / Pons Diews ſutawimi / Wiſſokemi czeſi / Pagirta tu eſſi / Tarp wiſſu moteru.

(165. *psl.*) Foras eijciat. Als die Junckfrau erhórt.

Panna kaip iſchgirda / Szodi taipo diwna / Tůijaus buwa ſmutna / Gerai apdumoia / Ką tariti tureia.

Angels pannoſp kalba / Diewui eſſi luba / Sunki tu paſtoſi / Sunu pagimdiſi / Jeſumi ghi pramiſi.

Accede nuncia, Dic aue. Maria antwort im.

Maria atſake / Wed mana ſchirdel'e / Wira nepageide / Net io priliteia / Kitaip kaip ſtoſis neßina.

Gabriels atſake / Dwaſſes ſchwentos macze / Nu ineis (166. *psl.*) ing tawe / Jr padaris ſunke / Pona Diewa ſunumi.

Audit & ſuſcipit, puella nuntium. Maria glaubet im.

Panna tikedama / Szodzems Gabriel'a / Pakarnai taip tare / Schitai io tarneite / Tas ßodis tepildoſe.

Tůijaus maczi Diewa / Sunki stoia Panna / Messiaschu swieta / Sunu dangaus Tewa / Jr Angels atstoia.

Qui nobis tribuat. Preiß lob vnd Herlikeit.

Chwola buk ir laupse / Jr amßina garbe / Vsch tawa geribe / Tau o Jesu Christe / Kurs ßmogu stoieise.

Ateik Pon per Szodi / Tu ing (167. *psl.*) musu schirdi / Bei stiprink silpnibe / Jr důk mums schwentibe / Per tawa teisibe / Amen.

Wesk mus su tawimi / Jeng dangui mes budami / Tawe garbinsim / Amen.

* * *

(174. *psl.*) Versus Psal: 24.

Malda per Aduenta.

Keliu tawa pamokink mane Pone Diewe / Haleluiah / Jr taku tawa ischmokink mane / Haleluiah.

Praschom mes tawe Pone musu / pabudink sila Deiwistes tawa / ir ateik mums ant pagalbas / Jdant mes per tawa apginima nůg ateisenczuiu ßalu musu ghreku galetumbim ischimti buti / ir per tawa ischgelbeghima apturetumbim ischganima / Tu kursai giweni ir karalaughi Diewe su Tewu wienibeie Dwasses schwentoses ant amßu amßaus / Amen.

* * *

(224. *psl.*) Laupsinimas Simeona schwentoia Senia / suguldita nůg Bartholomæusa Willenta[1]. Luce 2.

(225. *psl.*) Mit fried vnd frůd ich far dahin.

Nunc dimittis &c.

Su pakaiu dzaukſmu eimi: Jsch swieta Diewa meile / Schidis[2] ir humai iau est linksmi: Gawa atilsu Kaip Die-

1) *žiūr.* VI. 2) *t. y.* Schirdis.

was man apßadeia / (226. *psl.*) Smertis man miegu saldu stoiha.

Taip padare Jhesus Christus / Musu ischgelbetoghis / Kuri Pon dawei man ischwisti / Jr ghi paßinti / Jog ghis est Sziwats / ischganimas / Czesu smertis bei karschtos peklas.

Ghi wissiems isch meiles dawei / Sussimiles mums didei / Dangun wissa swieta tu liepei / Wadinti mielei / Per brangu ir schwenta Szodi / Schem swietui apreikstgghi.

Ghis est ischganims bei schwiesums / Dûts wissims pagonims (227. *psl.*) Ant vschßebima newernuiu / Penuksla duschu. / Ghis est tawa ßmoniu Jsrael / Garba schlowe ir amßins dzauksmas.

Garba buk tau Diewe Tewe / Jrgi tau JHEsu Christe / Su schwenta Dwasse buk laupse / Gelbek mus wargsme / Jr linksmink mus smertis czese / Dûk mums dangaus tewikscze /. Amen.

* * *

B.

(243. *psl.*) GESMES Chrikszoniskas gedomas baßniczosu per Welikas ir Sekminias ik Aduenta. Jschspaustas Karalauczui / nûg Jona Daubmana. Metu Diewa / M. D. LXX. Soli Deo Gloria.

(250. *psl.*) VETVS CANTIO DE Resurrectione Domini.

Surrexit Christus hodie, Halleluia: Humano pro solamine, Hallelaia[1].

Kelesi Christus nûg smercza / Halleluia. Anta Chrikszonistes dzaugsma / Halle.

Qui passus est pridie: Halleluia- Miserrimo pro homine, Halleluia.

---

1) *t. y.* Halleluia.

Kurs karcze kenteia smerti: Halleluia. Vß ßmogu bedna ghreschnaghi: Halle.

(251. *psl.*) O mulieres tremulæ, Halleluia: In Galilæam pergite: Halleluia

Jus smutnas Marias eiket: Halleluia: Jng Galilea tekeket. Halleluia.

Discipulis hoc dicite, Halleluia: Quod surrexit rex glorię, Halleluia.

Sakiket taip Apaschtalams / Halleluia: Jog kelesi Christus Ponas / Halleluia.

In hoc paschali gaudio, Halleluia: Benedicamus Domino, Halleluia.

Toie Welikas linxsmibe / Halleluia: Ponui Jesui důkem garbe / Halleluia.

Laudetur sancta Trinitas, Halleluia. Deo dicamus gratias, Halleluia.

Schlowinkem schwentqię Traicze / Halle. Diewui amßina bůk laupse / Halleluia.

* * *

(256. *psl.*) Sena Wokischka gesme ape priekelima Christaus ant musiska leßuwia ischguldita.

Christ ist erstanden ꝛc.

CHristus esti keles / nůg mukas wissokias / Jeib mes butumbim linxsmi / Christe dzauksmas mums essi / Kyrieleison.

Jeib Christus ne keles / Swiets butu prapules / Bet iog ghis keles (257. *psl.*) esti / Tiewui Christaus důkem czesti / Kyrieleison.

Halleluia / Halleluia / Halleluia / Jeib mes butumbim linxsmi / Christe dzauksmas mums essi / Kyrieleison.

Halleluia / Halleluia / Halleluia / Jeib mes butumbim linxsmi / Christe dzauksmas mums essi.

* * *

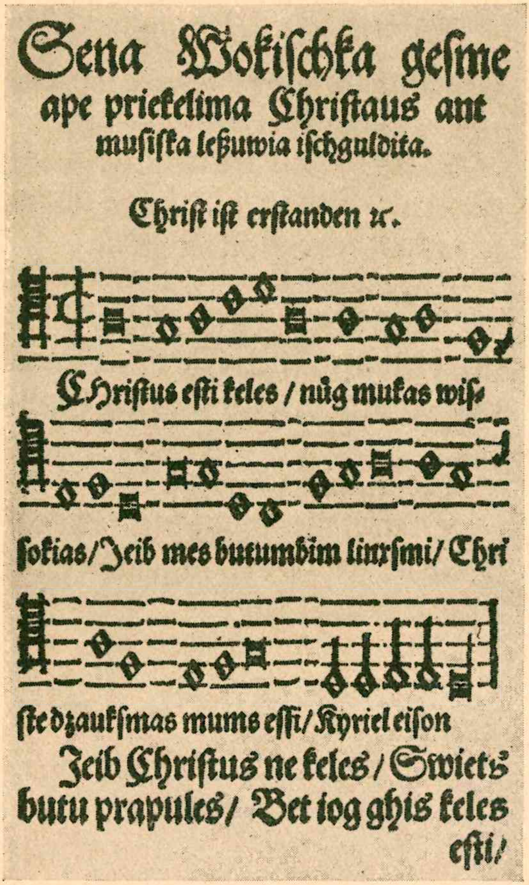

Sena Wokischka gesme
ape priekelima Christaus ant
musiska leßuwia ischguldita.

Christ ist erstanden ꝛc.

Christus esti keles / nůg mukas wis-
sokias / Jeib mes butumbim linxsmi / Chri-
ste dzauksmas mums esti / Kyriel eison

Jeib Christus ne keles / Swiets
butu prapules / Bet iog ghis keles
esti /

(498. *psl.*) Redas Jutrinas.

WJssada Kunigas tur pajunktůju bůdu Lotiniskai diel zekeliu alba Letuwiskai diel zmōniu Jutrina pradeti taip giedodams: Domine labia mea aperies, su atsakimu chora. Deus in adiutorium meum intende: su atsakimu chora. Potam Gaidas alba zekelei giest Antiphonas vschzenklinta dalika / ir pradest Psalmus giedoti Psalma turi tą imti / kurs ant eilæs ira nůg pirmoja Psalma / idant ne wissada tus wienus wienat kaip apskirtus / bet ir kitus paelui[1] imk taip ant schwentu dienu kaip ant prastū alba dirbamu dienu. Gedoti ant Jutrinas gana butu dwieju alba triju Psal = (499. *psl.*) mu / daugesni iei noresi gedoti / walnu ira / kada priewalu. Antiphona kožna schwente tur sawa tikra: Todel be Psalmu choras wissas alba Organai tur atkartoti tą pacze Antiphona pirm Psalmu giedotąje.

Potam turi giedoti Responsorium de festo vel de tempore / ir paskui priedek / Benedictus su Antiphona iei ira. Adgedoius chorui wissam Benedictus / Kunigas ant Kozalniczas pradest sakiti kozoni ape Weczere Pona diel pamokſla prientiemus: Diewa stalop. Jei prietam gal taipo bůti / tada Kunigas ant kožnos Jutrinas per metus wissus / ir per kitus wiena paguldima isch sena Testamenta pradejus nůg Moisa ik gala / su trum = (500. *psl.*) pintelu ischguldimu tur skaititi Lietuwiskai. Po tokio skaitima ir sakima / Kunigas tur zmones graudinti ant maldos / idant Diewa melstu ape wissas duschias ir kuna priewoles / ir taip vschrakin kozoni Malda.

Potam choras / ir wissa draugista / iei mok / giedoti tur / Te Deum laudamus, Lietuwiskai. Del zekeliu kitada ne mirsk Lotiniskai gedoti. Po tam Kunigas alba zekelei tur gedoti versiculum ape schwente alba de tempore. Choras tur antra pusse wirscha atliepti. Atpencz Kunigas giedoti tur.

1) *t. y.* paeilui.

Ponas bůk su iumis: Choras atsaka / Ir su dwasse tawa. Ant gala Kunigas giest lengwai ir permanitinai Malda (501. *psl.*) Lietuwiskai / kuri tur bůti czista / skąnbanti su tikra wiera / ir tolima nůg pikta rauga. Choras atsáka / Amen: Ir potam Jutrina vschrakindams, wissas choras / Benedicamus Domino, diel żekeliu Latiniskai / bet diel żmoniu Lietuwiskai tur giedoti / dabodams ant daugibes alba mażibes zmoniu / kurioms priewalu wernai slużiti.

Jei priegtam żekeliu niera / tada gali wieton Antiphonu ir Psalmu / ꝛc. giedoti paiunktoses Lituwiskas giesmes / kurias tosu knigelesu rassi / ir giedok ikkikolei żmanes sussieisisi / bei potam Kunigas tesaka kożoni / po kożones tegraudin żmones idant draugiskai melstu Diewa ape wissas priewoles ꝛc. Vschrakindams (502. *psl.*) potam Jutrina giedok / Versiculum Dominus uobiscum, Collecta, ir Benedicamus Domino. Tokiu budu ir Mischpara grażei atlikti gali / kada zekeliu neturi.

* * *

(523. *psl.*) Psalmas X.

KAdelei wieschpatie stawy nůg tola / Slepiesii cziesu reikos.

Ikkikalei pyschnyiesse piktassis vżdegase ghreschnasis / sugaudinase radassu kurias ischdumaia.

Nęssa puikauia piktassis isch gieidula schirdies sawa / ir smailus schlowin bluznigenty prisch diewa=

Piktadeies pagal didibes rustibes sawa nieschlaka niesibia / nei esti Diewas wijssa sudůmasu iju.

(524. *psl.*) Kielusu sawa waikscsia kiek cziesa / buss atimti sudai tawa nogi weida ię / ant wyssu sawa neprietelu puikaus.

Bila schirdieie / nepakrutiesiu / busiu bepikta nůgi gijminies ant gijminies.

Nassrai ijo pilny ira kieikima / buklistes / kitresia / lieżuweis ijo rabata ir skaudeghimas.

Sædes ßdradaſu ſu labingais / paſlaptinei vßumuſch nekaltęghi / akis ijo vbaguſius ſauga.

Zdradis apſlepimy kaip ir liutas ſawa punæje ir vleſcha pawarguſi kada trauk ghi ingi tinkla ſawa.

Sutrins / apſleks / perblakſch pulka pawarguliu ſijlamis ſawa.

(525. *psl.*) Tare ſchirdieghe ſawa / vßmirſcha Diewas / paſlepe weida ſawa idant ne regietu.

Kielkieſe Pone Diewe / ir pakilek ranka tawa nevßumirſchk vbaguiu.

Kadelei blußnijs piktaſis priſch Diewa / biladams ſchirdeghe ſawa iag tu ſchitu ne æſchkai?

Regi potam / nęſſa tu rabatas ir ſkaudeghima dabaieſi rąnkaſu tawa tatai ira / tau palećawoya vbaga / tu ſyrateles eſſi padetoghis.

Sulaußik peczius piktaia / ir piktinibes atæſchkak / tada piktibe ijo daugieſny nebus atraſta.

Wieſchpatis ira Karalius ant amßia ir wiſſada tepraßuſt pagonis iſch ßemes ijo.

(526. *psl.*) Gieiduli vbaguiu iſchklauſai wieſchpatie pewną padary ſchirdi iju, kaczeigi auſis tawa gjrd.

Jr ięg tu ſudighi vßu ſijratele ir vbaga / idant daugieſny ne kierſchitu ßmagus ant ßemes.

* * *

(368. *psl.*) Geſme ape Veczere Paſkutine Pona Jeſaus Chriſtaus / ſuguldita nůg Alexandra Raduinianies[1].

---

1) *Aleksandras Rodūnionis, kaip pavardė rodo, iš Rodūnios, taigi iš rytiečių buvo kilęs. Į Karaliaučiaus universiteto matrikulą jis 1546. m. įsirašė* (*Erler* I, 6) *ir 1547. m. jau Kuckerneese'j, t. y. Kaukėnuose, kunigavo, nes anais metais ercikiui Albrecht'ui per laišką už stipendiją dėkodamas kunigu pasirašo* (*Karaliaučiaus valstybiniame archive „Herzogl. Briefarchiv I 2, Universität*".

(369. *psl.*) Pange lingua gloriosi corporis mysterium, &c. Mein zung erkling vnd frölich sing / 2c.

SKambek linksmai balse mana / Ape Jesaus Christaus kuna: Jr ape io kraughi schwenta: Kurs est pralets vß sweta: Nůgi waisaus czistas mergas: (370. *psl.*) Kurs est dangaus ßemes Ponas.

Mumus gime mumus důtas: Jsch mergos nelitetas: Jr ant sweta giwendamas: Seia sekla Euangelias: Sawa beng- dams giwenima : Diwnu redu vßrakinà.

Ant weczeres paskutines : Su broleis est sedeies : Zokana est ghis ischpildes : Jog awineli est walges : Potam Apasch- talams dawe : Sawa rąkomis pats sawe.

Szodis nauija testamenta : Důnoje dara kuna : Jrgi wine kraughi schwenta : Norint prots nesupranta : Ant schirdies pastiprinima : Wieros ßodzui tikinczos gana.

(371. *psl.*) Pons kalb / kuna důno imket : Wine kraughi wissi gerket : Paminkan mana dariket : Vß ßenkla meiles tureket : Jog asch esmi Awins Diewa : Kurs neschu ghrekus swieta.

Klausik koßnas Popeßiski : Jog Ponas nelepes esti : Kuna sawa neschineti : Nei skrinelesna rakinti : Nei Misches par- důti pirkti : Nei ßwakiu apßadus statiti.

Todel brolei nekleideket : Nei weczeres gwaltowoket : Nei rakinket nei neschoket : Nei pardůket neigi pirket : Bet koßnas walgik irgi gierk : Smerti karcze Jhesaus minek.

Chwalikem taip Sacramenta : Jmkem negwaltowota : Wiera sil- (372. *psl.*) pna / meile schalta : Nůg jo bus stipra karschta : Kunui duschei koßna werna : Důs Christus dzauksma amßina.

Schlowe bůk Diewui tewui : Jrgi io Sunui Jesui : Czestis bůk ir schwentam Duchui : Tą tiesa mums reiskenczemui : Prieg tos Christe důk mums buti : Nůg jos nedůk inums[1] atpulti / Amen.

* * *

1) *t. y.* mums.

(377. *psl.*) Malonus dekawoghimas Ponui Diewui vsch schwenta dusches papeneghima ir pagirdima schwentu kunu ir brąąu krauiu Pona Jhesaus Christaus / ischwersta isch D. Mart. Luth. Giesmes per Daktara Abrahama Kulwiski[1] / ꝛc.

Gott sey gelobet vnd gebenedeiet / ꝛc.

PAgarbints buki ir pacześtawotas : Su sawa kunu sawa brangu krauiu : (378. *psl.*) Kurs nu est mus papeneies : Důk Diewe ant ischganima : Kyrie eleison. Pone per tawa schwenta kuna : Kuri pagimde Panna Maria Jr per schwėnta kraugi : Gelbek nůg wissa pikta : Kyrie eleison.

(379. *psl.*) Tas schwentas kunas : Est důtas ant smerťa : Mums ing amźina źiwata : Didesnes meiles : Negaleia likti : ieib ghi galetumbim mineti / Kyrieleison. Pone per meile

---

1) *Abraomas Kulviškis buvo bajoras iš Kulvos, netoli Kauno, taigi iš vidurinių aukštaičių. Jis studijavo Krokuvoj ir vėliau prie didžiojo humanisto Erasmo. 1536. m. Italijon keliaudamas, Karaliaučiuje su ercikiu Albrecht'u susipažino ir šitas jį prikalbėjo į Wittenberg'ą pas Luther'į ir Melanchthon'ą važiuoti. Iš tikrųjų Abraomas Melanchthon'o mokiniu tapo. Sienoje (Siena, Italijoj) daktaratą įgijęs Vilniun grįžo. Tenai jam lenkų karalienė Bona, italė, padėjo, ir jis mokyklą bajorų vaikams įsteigė. Bet kadangi jis per drąsiai prieš katalikus ėjo, Vilniaus vyskupas Algimantas jį privertė 1542. m. Karaliaučiun bėgti. Albrecht'as jam Partikular'o rektoratą padavė, t. y. tos mokylos, iš kurios 1544. m. universitetas išaugo. Universitete jis graikų kalbos profesūrą gavo, tačiau nerimo; grįžo Vilniun, staiga susirgo ir 1545. m. Kulvoj numirė. Plačiau apie jo gyvatą žiūr. Th. Wotschke A. M. 42, 153 . . . ir Tschackert* I, 249 . . . *Įdomu, ką jo kolega Joannes Hoppius „Oratio fvnebris in obitvm nobilis ac clarissimi uiri Doctoris Abrahami Culuensis Lithuani" rašo: Kulviškis merdėdamas prašęs* ut conuocata tota familia, psalmos quos docuerat amicos suos, lithuanice caneret. *Gal būt, Mažvydo giesmyno psalmai Kulviškio darbas. Karaliaučiaus valstybiniame archive išliko ir jo* Confessio fidei *(Tschackert No. 1610) bei keletas laiškų. Tarp jų ir vokiškai rašytą pažįstu: „Herzogl. Briefarchiv I 2 (1544. 24/4)".*

tawa dide : Schwentasis kraus tawa mus ischgane : Kaltes vßmokeia: Bei Diews mums sussimilla / Kyrieleison.

Te důst mums Diewas sawa meiles ßegnane : Jeib io kelu waikscʒotumbim : Stiproie wiero : Brolu meile sekti : Jr nůg piktibiu atstati : Kyrieleison. Pone testow schwents Duchs prieg musu : Kursai mumis wissada reditu : Jeib tawa Chrikscʒanis : Pakaiuy wis giwentu / Kyrieleison.

* * *

(441. *psl.*) Giesme ape kenteghima Jhesaus Christaus amßinoija Diewa Sunaus ischguldita nůg Dactara Stanislausa Rapagelana[1].

Patris ſapientia, veritas Diuina.

Diewa Tiewa ischmintis : Teisibe deiwistes : Christus ßmogu gimesis : Pagaudits est cʒesu naktis : Nůg Apaschta-(442. *psl.*) lu prastots : Szidams pardůts ir ischdůts : Surischts / nůwests / apskunstas : Weidan muschtas / papeiktas.

Ponas ghadina pirma : Nůwest[2] Pilatop buwa : Swietkai ludiy netiesa: Prisch Jesusa Christusa: Plats[3] rades nekalta :

1) *Stanislovas Rapalionis buvo bajoras iš Didžiosios Lietuvos. Jo (ir jo gentainio Kulviškio) herbas yra Karaliaučiaus senosiose matrikulų knygose nupieštas. Tėvas* Georg Swiatzko Rapailowi z *vardu (A. M.* 42, 190). *Stanislovas būk pirma vienuolis buvęs. Vėliau jis Krokuvoj ir nuo 1542. m., ercikio Albrechto lėšomis, Wittenberg'e studijavo. 1544. m., Luther'iui dekanu beesant, teologijos daktaratą įgijo ir tais pačiais metais Karaliaučiuje teologijos profesūrą paėmė. Šalia rektoriaus, Jurgio Sabino, jis žymiausias profesorius buvo, nors vokiškai nemokėjo. Mirė 1545. m. viso universiteto ir ypač ercikio apgailėtas. Karaliaučiaus valstybiniame archive keletas laiškų ir lotyniškai rašyta disputacija išliko. Plačiau apie jį žiūr. Tschackert* I 259..., 288...; *Th. Wotschke, Geschichte der Reformation in Polen 88... ir del idomių dokumentų A. M. 42, 190...*

2) *t. y.* Nůwests. 3) *t. y.* Pilats.

Siunte gh[1] prieg Heroda : Sprandan muschta / surischta : Schwenta weid[2] spiaudita.

(443. *psl.*) Ape ghadine trecze : Nůkrißgwoti[3] schauke : Botagais ghi isch plake : Apwilke kamcha apijuke : Jesaus schwentgije galwa : Erskeczeis apwainikawa : Nesches est krißu sunku : Ant wietas karczu muku.

Czesu ghadinas schestas : Krißausp esti priemuschtas : Diel muku trokschtgs Ponas : Tulßimi est girditas : Tarp latru ischpelůtas : Su sbradneis paskaititas : Apijůkts atmests nůg latra : Po kaires pakabinta.

Ghadina dewintoije : Ponas Jesus nůmire : Heli heli ghis schauke : Dusche Tiewa rankosn dawe : Schona ijo ragotine : Szalnerus gails pradure : Potam drebe- (444. *psl.*) ija ßeme : Ir vschtema Saule.

Nůg krißaus ghi nůkele : Wakara ghadine : Vssislepe deiwiste : Po ijo schwenta ßmogiste : Toke smerti priæme : Taip mus ghreschnus ischgane : Pona dangaus pagulde : Nauyeme akmens grabe.

Wis tů czesu atkentus : Per Jesaus didzus wargus : kuna schwenta ischdeijus : Ir mostimi patepus : Schwents raschtas issipilde : Diewa rustums nůsimalde : Dangus mums atsi- were : Jog vß mus Christus nůmire.

Del to garbe mes důme : Tau Christe musu Pone : Tawa kraus mus ischgane : Duschoms atwesi dawe : Smerti czarta sutrinei : (445. *psl.*) Per smerti kurę priemei : Peklas duris ischardei : Maczie tawa parodei.

O Diewe amßinasis : Tiewe dgnguijesis : Jesu Christe saldusis : Bůk tau garbe ir czestis : Taip ir su schwenta Dwasse : Amßina bůk laupse : wesk mus dangaus tewischken : Duschu musu linxsmiben / Amen.

* * *

---

1) *t. y.* ghi. 2) *t. y.* weida. 3) *t. y.* Nůkrißawoti.

(450. *psl.*) Gesme nobazna ape Muka Pana Jesaus ir ape ios nauda / ischwersta isch Lenkiskas : Mądrość Oica wßechmocnego. Per Jana Scheduikiani[1].

Ischmintis Tiewa amßina : Christus sunus dangaus Pona : Ateiia ing wargus swirta[2] : Pagalei Pranaschu raschta.

Passißemina kaip tarnas : Priemes est mukas diwnas : Del żmogaus ischgelbeghima : Regedams io prapůlima.

(451. *psl.*) Isch sawa Deiwiskos meiles : Neschoia musu piktibes : Walnai mukas kente mirdams : Mus żmones ghreschnas atpirkdams.

Jeib ghreschnas żmogus suprastu : Ką dare Ponas dabotu : Jog delei żmogaus bednoia : Deiwistes nessigaileia.

Diews buwa krizausp primuschtas : Wissas krauiu sukruwintas : Troska isch didza troskulia : Musu duschiu ischganima.

Widui potam karczos mukas : Ischtieses schwentoses rankas : Schauk / ghreschni manęsp eiket : Manimi atsiwesinket.

Mes to nieka neadboiem : Swietui didzaus paturoiem : Jo darbus (452. *psl.*) piktus pasekam : Pona geribe vschmirstam.

Taip kuns musu ghrekais megsta : Apiakints ghreku aklista : Jog drąsei ssek kożna ghreka : prapůlima sau pats æschka.

Ponas sawa schwenta kuna : Jr kraughi sawa raudona : Mums dawe ant ischganima : Ne ant ghreku pasekima.

Ach tu Pone milastiwas : Didis tawa est kantrumas : Důk mums tawesp priesiwersti : Tawa meilesp priesiglausti.

---

1) *Jonas Šeduikionis 1547. m. į Karaliaučiaus universiteto matrikulą įsirašydino:* Johannes Schaduk, Lituanus (*Erler* I, 7). *Daugiau apie jį nežinome. Matyti ne Prūsų lietuvis.* 2) *t. y.* swieta.

Per tawa karczęię muka : Priejmk mus po tawa rąka : Nęs pikt mums isch wissu schaliu : Jei nebusi mums gineiu.

(453. *psl.*) Wissur neprietelus turim : Jsch wissur spaudima regim : Wissur smutkus wargus kentzem : Jrgi ligas sunkias iautzem.

Jau mes kop priesitekesim? Kop akis ir rąnkas kelsim ką melsim? ir kop mes schauksim? Kop werksmigai[1] atsidussim.

Tawęsp wienop Pone Christe : Tu nęs priemei żmogiste : Jeng mes bedni tawesp schauksim : Tau tikesim tawe melsim.

O Tewe geribes pilnas : Bůk mūs Diews milastiwingas : Mus zuwanczus tawa waikus : prieimk tawesp mus wargulus.

Didei esme sughreschie : Pażeidzen tawa geribe : Wienok tu isch (454. *psl.*) tawa meiles : Atleisk mums musu kaltibes.

Atleides mums musu ghrekus : Waldzok mus bednus ghreschnikus : Bei wesk mus dągaus linksmiben : Amżinon musu tewiskien : Taip mums důki / Amen Amen.

---

1) *t. y.* werksmingai.

II.

FORMA KRIKŠTYMO.

Vienintelis egzempliorius išliko Karaliaučiaus universiteto bibliotekoj, Ce 495[8], *42 neženklintų puslapių didumo. Turinys šitoks: krikšto apeigos pagal Luther'į ir gale* Giesme duchawna / ape musu S. Chrikschta. *Knygelės verstos iš 1558. m. Prūsų bažnyčios įstatymo: Kirchen Ordnung Wie es im Hertzogthumb Preussen... gehalten wird II, 2...*

Vertėjas nežinomas. Man rodos, jis Mažvydas. Įrodyti tai negaliu, bet iš kalbos lyg jaučiu. E. Hermann'as, Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philologisch-historische Klasse 1923 106 . . . *psl. tiki, kad Forma kieno nors kito darbas esanti ir Mažvydas savo Giesmėse Krikščioniškose Formą kalbos bei rašybos atžvilgiu pavyzdžiu ėmęs. — A. Bezzenberger'is Formą Krikštymo iš naujo išleido: Litauische und Lettische Drucke des 16. Jahrhunderts,* III. *Das litauische Taufformular vom Jahre 1559, o aš savo Mažvydo leidime 93.—134. psl. atfotografavau. Iš šitos reprodukcijos ir ištraukos imtos, bet klaidos pagal originalą ištaisytos.*

(93. *psl.*) FORMA Chrikſtima. Kaip Baſzniczas Jſtatimæ Hertzikiſtes Pruſu / ir kitoſu zemeſu laikoma ira. Drukawot Karalauczui per Jona Daubmana / Metu Chriſtaus M. D. LIX.

(118. *psl.*) Ape Priegadas Chrikstima.

Pamokslas / kaip su tais paczeis waikeleis / kurie namusu czesu priegadas stoiesi apchrikstiti / tur laikitiesi.

KAda Kudikelis io rupestingoses silpnibes delei / namůsu per Motka / alba per kita Motrischka argi Wirischka per= sona / pagalei Christaus istatima / ing Warda Diewa Tewa / ir Sunaus / ir Dwasses schwentoses / apchrikstitas butu essas / Netur tas patis Kudikis / norint potam atsiliktu giwas / antra karta Chrikstitas buti : Betaiga (119. *psl.*) prieg prieimtoia Chrieksta tur palaikiti.

Bet wienok toksai Kudikis ing Baßnicze tur buti atneschtas. Jr tada Baßniczas tarnas tur be vschwodima ir be truklaus pagelei sekanczoia buda elgtiesi ir sprowawotiesi.

Jsch pirma / Klausk Motka / alba Gimditoius / Kaip / ir su kureis ßodeis Kudikis est Chrikstitas / Jr kas priegtam buwa.

Potam teperklausa ghissai ir tus kitus kurie prieg to buwa / kokiů budu tas Kudikis apchrikstitas butu. Jr iei tur ghissai Warda. (120. *psl.*) Kaip ghissai tada ras / iog tikrai ing Warda Diewa Tewa / ir Sunaus / ir Dwasses schwentoses apchrikstitas butu essas / tur potam Surinkimop Baßniczas taip biloti.

MZeli Prietelei / tas Kudikis / kursai mumus schonai est atneschtas, sawa rupestingoihe .Silpnibeie / namůsa / War= dana Diewa Tewa / Sunaus / ir Dwasses Schwentoses / pagalei istatima Christaus / apchrikstitas ira. Schiczonai ieng Schwentas ir Pagarbintas Chriksta Sacramentas / nebutu apgedintas / nei Diewa ßodis / kuri prieg Chriksta wartoia / vsch apiůka butu pa= (121. *psl.*) laikitas / tur ghis prieg prieimtoia Chriksta passilikti / ir atpentß ne tur buti Chrikstitas.

Jr potam (* iog niekokio Warda netur / tada tur buti

---

* *paraštėj:* Alba iei tur Warda / teskaita schitaip (ant Chriksta. N. ira pra mintas.)

FORMA

Chrikſtima.

Kaip Baßniczas Iſtati=
ma Hertzikiſtes Pruſu/
ir kitoſu zemeſu lai=
koma ira.

Drukawot Karalauczui
per Jona Daubmana/
Metu Chriſtaus
M. D. LIX.

wadentas N.) Todelei turim ir kalti esme tą N. kaip tikra Sąnari Pona musu Jhesaus Christaus / ir sawa schwentoses Bažniczas / prieimti.

Paklausikem priegtam schwentoses Euangelias / kurioihe patis Ponas musu Jhesus Christus / Kudikelus labai prieteliskai prieim / per tatai důdamas mumus suprasti / ką mes ape Kudikelus turim laikiti. Taipo rascha Schwentas Marcus 10. paguldime.

(122. *psl.*) ATnesche Bernelus Jhesausp / idant iu dassilitetu : Apastalai potam draude neschanczůsius. Bet kaip Jhesus ischwida / apsischokosi / ir tare anump : Leisket Bernelus manęsp eiti / ir nedrausket ius tokiu nesa ira Karalista Diewa. Vschtiesos bilau iumus / Kursai Karaliste Diewa ne prieim / kaip Kudikelis / tassai ne tur ing ię ineiti. Jr pamielawa anus / ir vschdeia sawa rąnkas ant iu / ir žegnoia anus.

(123. *psl.*) JOg mes nu isch girdetuiu žodzu Pona musu Jhesaus Christaus esme tikrai pastiprinti / iog Kudikelei Christausp atneschteghi / iem passimegstami ira / ir nu schis Kudikis Ponui Christui / per Chriksta est attadůtas / ir todelei ing karaliste Malones est prieimtas / ir nu Bernelis wissagalinczoia / ir Sąnaris Pona musu Jhesaus Christaus / stoięsi ira / kurem Angelai Diewa tarnauie : A taipo vsch tatai tureket / ir niewienos proces ir darba neturit gailetiesi / kožnas pagalei sawa pawadinima ir pawinnistes su tů Waikelu / ghi Ponui vschauginti / ir iem inroditi / ięng mokinsisi laikiti / tatai ką mumus Po- (124. *psl.*) nas priesakes est. Cza ius Gimditoiei / Gentis ir Kumai dabokętesi patis / idant neczeditumbite iussu pilnos proces / ir tą Kudiki Bažniczon Catechisma mokslop wernai wadintumbit ir westumbit / kaip tiektai ghis sawa tikrus metus prieaugs / ir prota prieims kaip mokitiesi galetu / Jdant ghis gerai ir gruntawnai mokintusi pažinti / kaip dide ir neischkalbetinga Malone / ir gi dowanas nůg Diewa Schwentame Chrikste

iem dowanotas ir priedůtas ira. Jr isch to sawa Wiera Draugistoie Diewa patsai rodas ischreikschtu ir apswieczitu. Atsisʒadetu Welnui irgi Swetui / su wissais iu darbais ir geiduleis / insidůtu ir passistatitu tena Ponui / ir (125. *psl.*) schwentai Baʒniczei / celame paklusnume sawa schwentoses Euangelias / stowetu ir passilaikitu prieg Pona musu Jhesaus Christaus / ik giwatas gala / atneschtu kaip giwassis Sqnaris Christaus / ir waisingoghi Winatʒala / kuri ant Medwinia Christaus sweika laikosi / daug waissaus ant Diewa garbæs / ir ant naudos sawa schwentoses Baʒniczas.

III.

1572. m. PRIESAIKA.

Šitą, vokiškoms raidėmis rašytą, rankraštį radau Karaliaučiaus Valstybiniame Archive „Kasten I 3 (1570/80)“. *Tai ištikimybės priesaika, kurią Tilžės, Ragainės ir Klaipėdos apskričių lietuviai per savo atstovus 1572. m. Prūsų ercikiui Albrecht'ui Friedrich'ui (valdė* 1568.—1618.) *prisiekė* („*Ostpreuß. Foliant* 513 II“ 377r., 381r., 389r. *psl.*). *Vokiškasis priesaikos originalas yra „Ostpreuß. Foliant 513 I“* 12r. *psl. Vertėjas nepažįstamas, bet iš kalbos klaidų aišku, jog jis vokietis buvęs. Lietuviškąjį tekstą greta su vokiškuoju atspausdinau „Archiv für slavische Philologie“* 40, 294/95.

Littauischer Erbeyde so zue Tilse vnd Memel gehalten worden.

Esch N szaddu, jr priesszeckiu, tam apschwestammu jr augstgimmussammui herzigui, kunnigui jr weschpatta, Albrechta Friddricha, Margkgrabui jng bramburg, jng prusu, Stattine pamarru, Caschubu jr wentu herziga Burgrabui jng Norbergk, jr kunnigaiza jng ruga, szemmye. Mannammu priegimtammui weeschpattui, jr ja apschwesta Mallana, kunischka priegimtamus waickammus, Bei jeig thun dauges nie buß, tho zees jr nie prattkaß, tham apschwestamu jr augstgimmussammu, herzigui jr weeschpattui, ja apschwesta Mallana priegimtinnems. jr jun waickamß jr priegimtinnems,

kaip thie karralliſchkie jr herziga, zandarey jr paſtattimay, jr nauya[1], aptoreyma, jr gramatta paddewimmay, jr warda Minneymai jr preminneymay, a jei ta gimmine teipjau, aſchageſtu, paßkuttzauſchy[2] atlickta, patammuy apſchweſtammui jr augſtzaußſammui kunnigaitſzui, kunniguy, jr panuy Sigmunttay[3], auguſtuy, jr eſcheitinnems karrallams lencku (etcet:) heiſt talaus Mannam Mallaningauſſem panuy jr paſchlawinttai Carunay lencku, padaningai, werney, jr paſchlußnei buti, jr weeſchpats mallanai ant naudas jr geribaß. pildit bei zzinnat. Jr taigie wiſſuyu weeſchpats Muſſu Mallaninga zſemmey, jr ſzmanu, jſchkadu jr priegaddu, kaip gall buti, nog monu, jſchpilldit, vſchubegt jr apſaugat, jr ta adtwerſt, kaip weernemmu, weeſchliebemmu, padannemmu, peeſyeity jrgi no tha neeka, kaip ſzmagus gall jſchdumat, jr attmint, aſchabegt, jr apſaugat jr gall werney jr jſchpillditiney kaip mon dewas padieck[4] jr ja ſchwentziaußſas zſadſas.

---

1) *iš* nayya *pataisyta.* 2) *iš* =ßy(?) *padaryta* =ſchy.
3) *iš* Sigmunttui *pataisyta.* 4) *iš* padyeck *pasaityta.*

IV.

WOLFENBÜTTEL'IO POSTILĖ.

Schmidt-Wartenberg'as šitą postilę Wolfenbüttel'io knygyne (Landesbibliothek zu Wolfenbüttel) surado ir V. Gaigalaitis savo disertacijoj „Die Wolfenbütteler litauische postillenhandschrift aus dem jahre 1573" MLLG V. 1.—57., 117.—165., 231.—247. apdirbo. Tai didokas rankraštis in folio, be signatūros. 150^{v}. *psl. pažymėta:* Galas pirma dalles iſchguldimų wiſsų nog Auenta ik welliku. Non nobis Domine non nobis ſed nomini tuo da gloriam. In 3 wochen 2 tagen durch Gottes hülf außgeßchrieben Ao 73 den 2 Septembris. *Taigi ne originalas, bet nuorašas išliko, kurio nors pirmoji dalis* 1573. *m. padaryta. Į postilės viršelį įspausta* Iohannes Bielavk 1574. *Bylaukis, kilęs iš Vėluvos, kunigavo Jurbarke, netoli Įsruties. Jis tenai jau 1564. m. buvo ir 1603. m. mirė*[1]. *Rodos, Bylaukis postilę aptaisydino ir, gal būt, pats nurašė. Antraštiniame puslapyj kita ranka ir kitu rašalu įsprausta* Michael Sappun Bartenſteinenſis. *Sapūnas gimė Bartenstein'e ir iki 1586. m. Žydkiemyj kunigu buvo, paskui Kusuos, o nuo 1595. m. Pilupėnuos. Mirė 1630. m.*[2] *Gal būt, jis nuo Bylaukio mūsų postilės nuorašą gavo ir savo vardą įrašė?*

V. Biržiškos L. B. *No.* 10 *Bylaukis ir Sapūnas klaidingai vertėjais vadinami.*

---

1) *Gaigalaitis* l. c. 4/5. 2) *Gaigalaitis* l. c. 5.

Bet kas postilės originalą sudarė? Apie tai žinių nėra; tik tiek aišku, kad postilė ne Prūsų lietuvio darbas, nes jos kalboje galime nemenkai rytiečių tarmės ypatybių susekti. E. Hermann'as, Über die Entwicklung der litauischen Konjunktionalsätze 17. *psl. tiki į kažkokią Prūsų Lietuvos tarmę, kuri šiandien būk išnykusi.*

Originalas tarp 1563. ir 1573. m. pagamintas, kadangi 7ʳ psl. dar apie 1563. m. atsitikimą kalbama, o jau 1573. m. nuorašas daromas.

Postilė dalinai iš lotyniškos ir vokiškos kalbos versta, dalinai originalinis darbas.

ISCHGVLDIMAS EVANGELIV PER WISVS METTVS, SVRINKTAS DALIMIS ISCH DAVGIA PASTILLV, TAI EST ISCH PASTILLAS NICVLAI HEMINGY, ANTONY CORVINI, IOANNIS SPANGENBERGI, MARTINI LVTHERI, PHILIPPI MELANTHONIS, IOANNIS BRENTY, ARSATY, SCHOPER, LEONARDI KVLMĀNI IODOCY WILICHI IR ISCH KITTV. &.

(5ᵛ. *psl.*) NEDELIAN ANTRAN ATVENTA.

Euangelium S: paraſche S Luka: Eglīſta 21 capitvlum. Jr bus ßenklai ſaulei menaſij ir ſchwaigſdeſ . . .

Schas dienas Ēglai m: k: ir k: b: ir ſ: ing Chų Jeſų tris dalis angu wetas turreſim.

I. Chaczeigi cze primena weßpats muſų ape ſumuſchimų a iſchkarawimų meſta Hieruſalem ir wiſsas gimines ßidų, teipag ape ßenklus buſenczius pirma ta iſchkarawima.

II. Bet dideſnį dalį Ēglas ape paſkucziauſughį ſawą attaghimu czeſu ſudnaſias dienas Jr ape tus ßenklus buſencziosus pirma tas dien . . .

III. Makina mufs kaki mes turrime buti Jr kaip gatawitefsi a prawitefsi prefch tą dieną, ir kaip ta turrime laukti.

(6r. *psl.*) Ape pirma kalbant, ~ ape ifchkarawimų mefta Jerufalem, kąm fweikam dos panas Dewas fulaukti girdefite 10 Nedelią pa f: Traiczes. Nu ape antra kalbant ~ ape fudnų dienų ir ape ßenklus bufenczius pirma tas dienas. kuros ßenklus regedami turrim fuprafti, kaipagi wifsų teifuių gerunių krikßaniun artinafsi ifchganimas a galų ir paghineghimų ims tafsai piktafsis a prakeiktafis fwetas, kaipagi teipaiegi artinafsi piktuių pafkandinimas amßinas.

Schenkus[1]) bufiancziofius pirma fudnas dienas f: Math. Eglifta 24 cap: ifchrafcha. kurame capitulum pats wefchpats mufų Jefus Chus daugia praneßa buti, A kalba ing fawe tikintemus wifsemus tardams: Kad tai bus, ir kad tai regefite, pakelkite galwas iufų a paßinkite kaipagi iau artinafsi ifchganimas iufų.

Pirmafis tadangi fchenklas kaip fcha kalba funus Diewa Eglai fchas dienas tardams: Bus ßenklai faulei menafi, kaip daug indiwnų ßenklų bua faulei menafij, tai daßnei efme patis ir daug kartų regheghį ir nu dabar daßnei regime, ir indiwnefnių pirm daug ira buwį kaip tai Cronikas ir hiftoias[2]) rada.

Antra faka bufenczius ßwaigfdefsa ir kittofa planetofa dangaus, Tai teipagi daug bua regeta, kaip bua regetas Cometas ~ ßwaigfdes fchakatas kaip ir rikßtes, Bua regetas ßwaigfdes ilgas kaip ir kalawias. Bua regeti krißius kruwini dangui, kaip tan metan 1547 pateis petums karalaiczai bua regeta ant wirßaus faules ir kittais kartais teipaieg bua regeta, kaip ir tan metā (6v. *psl.*) nu nefenei 1561 Danias ßeme miefte afinia didei indiwnas a ftebuk-

1) *t. y.* Schenklus. 2) *t. y.* hiftorias.

lingas ßęklas dangui bua regetas ~ ßmagus ant krißaus ußkartas turris ant galwas erſchkecziu wainikų, tai regimai dangui bua regeta, Ir Nu ſcheis pateis czeſais muſų, kakių indiwnų ßenklų daugia weikia keknactes radaſsi.

Treczia ſaka ßenklus buſenczius wandineſa, tai teipaiegi, kaip daug kartų muſų priminimi ira buwį, kaki a indiwni iſsipilimai a iſchpludimai angu iſchtwinimai wandenų ſu didziu iſchkadimu ira buwį teip didei, kaipagi Jtalias ~ Walaſsų ßemey ir meſtų tapa paſkenduſų kitamis wetamis teipaieg nog wandenų didzių iſchkadų ira ſtàiuſis.

Tai ſunus Diewa ſchas dienas Eglai teip, teip buti kaip ſcha girdime praneſchis ira, kaip ſ: Luk: iſchraſcha Ir kittų wel daug ßenklų ira kaip ſ: Math: 24 iſchraſchà kur teip kalba ſunus Diewa:

Bus phalſchiwų (?) prarakų daug, kure ſawe Chu but ſakis, ir daug ių iſchwes a priwils, kan nu kaip daug ira paſwetu, kas gal iſſkaititi, kure falſchiwai mokinna, a wiſsa ką ſaka, tai tali talima nog Chaus Jeſ. ſaka, tų tada lepia ſaugateſsi ſu: De:

Penkta bus karei didi a indiwni paſsikels gimine preſch giminę karaliſte preſch karaliſtę, ir bus ſumiſchimas ir nepakaius di . . . Ka pirma ira ganna buwį, ir nu teip daug ira, kaipagi wiſsas ſwetas ſumiſchis ira.

. Scheſta bus didi marai, ką taſkat daßnai regime, kaipagi netiktai daßnai marai ira, bet preg tam indiwnų didzių (7r. *psl.*) negirdetu ligų waczių ſapulų ira ant ßmanų.

Sekma bus badai a didis brangumas wiſsų daiktų ta teipagegi ganna Jra.

Aſchma bus daßnas drebeijmas ßemes wetamis, ka ira daug buwį anaſsa ſchaliſsa ~ Batawu Holandu Rime & ir anais metais 1563 aukßcziauſais wakies ßemei pa Ceſarum teip didis bua drebeghimas ßemes kaipagi meſtų pragrimſda.

Dewinta bus didis ußmußimas a numuczijmas ir perſekdineijmas tikruių teiſuių krikßaniu, A tai nog tų paczių kure ſawe ſchauks a wadins krikßanumis[1] eſsų Jpatei didis bus perſekdineijmas tikruių teiſuių makintaių, ßadzia pana Diewa, kaipagi ghe nog wiſsų didei nekencziami bus, a tai wiſsa del ßadzia pana Diewa. kaip pats kalba ſunus Diewa: Ir neapikantai buſite wiſsemus ßmanemus del warda mana, Tai wiſsa ant akes regima ira.

Deſchimta bus didi papiktinaghimai teip giwenimu piktu kaip ir makinimu & Tai wiſsa iau biaurei deſteſsi terpei wiſsų teip duchawnų kaip ir ſwetißkuniun & dic: & Antai regime kakias neſsigedeghimas. nu ira teip ſenų kaip iaunų ßmanų, kakia biauraus kalbeghima, ßadzių giedißkų ir ſu daugia didziu paſsipiktinimų.

Wenolikta bus didis wenas antra iſchdawimas izradijmas phalczawaghimas, wilaghimas prigawimas, wienas antra nekenteghimas pawideghimas, wenas antram pikta mineghimas, neka gera newelima bus daug, didi neſandarai bus. Tewai ſu ſumum[2] ſunus ſu tewu Augibe ſu dukterim, dukte ſu augibe, pretelius ſu pretelium, bralis ſu braliu ſeſo ſu ſeſerim &, Bus wenas antra pa- (7v. *psl.*) wartaghimas didis apkalbeghimas & Tai wiſſa teipaiegi Er neſsideſti.

Dwilikta bus iſchplatimas dides piktibes tadelei kaipagi apſchals malane, daugia tada bus dide nemalane terpei daugių, Tai iau wiſsa ira.

Trilikta bus apſirijmas a apſigerimas didis daugia, be wena mera a reda, didis gadas, a traßkumas tų ſwetißkų daiktų a neka nebaghimas ape dangaus daiktus &.

Tai wiſsa ant akių ira, Ir iſch ta kada takie bus ßmanes, tada phalſchiwei makintaiei pigai ios priwils, ir iſchweſs iſch tikra kielia. &

---

1) *t. y.* krikßanimis. 2) *t. y.* ſunum.

Paſkucziauſa bus ſakimas Eglas ſ: pa wiſſų ſwetų, wiſsemus paganimus, idant gie rintųſi[1] a werſtųſſi panap Dewap, kaipagi neſanga panas Dewas teip malaningas a ſuſsimilſtąs Jra, kaip nenari newena paſkandinta buti teipaieg tadelei ir Eglum ſ: ſawą ſ: ßadį doſti wiſam ſwetui ſakiti, Jdant wiſsi butų iſchganiti. Tai tadangi m: k: ir k: b: ir ſ: ing Chu Ieſų ta gieribe a malane pana Dewa turretų muſs werſti panap Dewap kaip ſ: Paw: kalba Rom: 2 Cap: tardams: Er neſuprantеſsi ta ßmagau kaipagi malane a garbe[2] pana Diewa werczia tawe ant pakutas. Tai turretų muſs werſti ant tikeghima, mileghima a bijaghima pana Diewa. Kalba neſanga Salom: Eccleſ: 1 cap: tardams: Baiſibe pana iſchwara greku. A iau kaip ſ: Paw Rom: 8 kalba kaipagi milintemus paną Diewą wiſsa wirſta ant giera, teipaiegi nebijantemus a nemilintemus paną Dewą wiſsa wirſta ant pikta, Jdant ta beda kuri tur piktoſius apminti czeſa ſudnas dienas muſų neapmintų. tu praneſchimu graudimu ir makinimu ſunaus Diewa ſchas dienas Eglai deki- (8r. *psl.*) maſi ſchirdį ſawa. Anan neſanga dieną ~ czeſa ſudnas dienas, daug warga bedas a ſunkibes piktemus a neteiſemus turres nuſsidoti. Ką ieigu dabar tai ſaw kiek wenas ßmagus dumatu a primintu, tada uß tieſų lautųſi greſchiti a werſtunſi panap Diewap ir ta wiſsa iſchwenktų kas turri piktoſius ſutikti.

Pirmiauſei neſanga piktemus tà bedà a muka ir ſunkibe bus, kaipagi ghe turres liſchnei baiſingai ruſtu weidu regeti ta ſudzias ſunaus Diewa, kura ſcha malaninga nenareija paßinti, kur kaip kalba Chriſoſtomus tardams kaipagi pikteghi welitu iau tas wiſsas mukas peklas kęczių, a nekaip to czeſu teip baiſų a ruſtų weidų ta ſudzias regeti, kalba neſanga Malahiaßius prarakas 3 cap: tardams:

1) *t. y.* rinktųſi. 2) *paraštėj:* gieribe ſecm textum.

kurs apſiſtas ant weiſdeijma ia? ghis neſanga kaip ir Vgnis tirpſtanti, a ſunkus ant ſukelima. Eſa: 30 kalba Degus a karſchtas kerſchtas ia ~ didei ſunki a baiſi Ruſtibe ia bus ano czeſu Teip kaipagi kaip raſcha ſ: Ian: Apo: 6 Bilas piktei tada kalnamus pulkite ant muſų a apdenkite mus nog akių ſedancziaja ant kreſla ir nog ruſtibes awinelia ~ ta ſudzias kurſai nu tikas ira kaip ir awinelis Bet tada bus ruſtus a baiſus piktemus, kaip ir lutas lewas, kaip ir Amoſs[1] prarakas kalba tardams: kaip ir lewas blaus, kas neſsibijas?

Tai ira paßinnis a paiutis anſai ſ: prarakas iap[2] tardams 14 cap: kas tai mā doſs Jdant peklai buczau ußſleptas, ikkalei pereis ruſtawimas tawa.

Tai ira paßinį a paiutį ir tewai ſ: kurų czeſe bua dabar amßa aukſinas a ſidabrinas wiſsu gierru kaip kada (8v. *psl.*) ßidete ßidis ne kaip nu pilnas piktibes a neteiſibes. A teip ir ano czeſu ira tarnas ſ: Hieroninas[3] ant anų ßadzių ſ: Paw: 1 Cor: 15 Trubis truba a numiruſei kelſis nepagedi. kalba teip Jeigu walgau ieigu gierru Jeigu ir ka kitta darrau, wiſsada ſkambus a zwangus regetiſſi auſiſa mana balſas anſai baiſuſis trubas kielkiteſsi numiruſei, a eikite ant ſuda Dewa. Wel kalba anſai tewas ſ: Bernhardus tardams: Beda man biednamiam kada attais ta diena ſuda, ir bus atwertas knigas kuroſa wiſsas dumas mana, ßadei wiſsi darbai mana, pa akim ſudzias bus ſkaitita, tada iſch ſugiedima, nuleidies galwu drebedams ſtaweſu atmindams ir girdedams grekus piktibes a biauribes ſawa, kada bus tarta: ſchiſkat ſchmo ir darbai ia. Jeigu teip ta ira baidęſi ſ: Tewai kaip tada mumis bus m: k ir k: b: ir ſ: ing Chun Jeſų, kure teip drįſei grekoſa laikameſi, neka ape tai nedumadami kadāgi ſ: Pet: 1 pet: 4 teip kalba tardams: Czeſas ira bralei, Jdant iau praſsidetu

1) *paraštėj:* Amos. 3. 2) *paraštėj:* Hiob. 14. 3) *t. y.* Hieronimas.

ſudas nog namu Diewa, Jeigu pirma nog muſų kakiaſgi galas bus tų kure Netik Eglai Dewa. A jeigu teiſuſis tada waſs bus iſchganitas piktaſsis a greßnaſis kur paſsiradis.

Graßius tadangi m: k: ir k: b: ir ſ: ing Chu Jeſų mumus pawaiſdai ira ßiwate tewų ſ: kaip tę ſkaitame, kaipagi wenas bralis atteija Tewap wardu Am̄on melſdamas ia, jdant tartų ßadį gieru ant paſsigerinima. A tas pats angu Tewas Am̄on tare iam: Eik ſunau a darrik ir du- (9r. *psl.*) maik teip, kaip dara ir dumaija annie kure turme ant ſmerties apkalti ira. Ie wenat klauſa kur nu iau ira ſudzia, kada a weikiagu iau atais, ir teip tame laukime gaileſſi rauſti werkia ta ko ira ußſlußiē tą ſmertį a didei mucziaſsi ſchirdja ſawa. Teip ir to budu ir mumis m: k: reiktų darriti. ßiname tai kaip ſ: Paw: 2 Cor: 5 kalba, kaipagi mumis wiſsemus reiks ſtates pa akim kreſla Chaus. Jdant tę neſchtų kiekwenas kaip Jra darens tikraija kuna, giera angu pikta. Tada turretumbim kiekwenas iſch muſų patis ſawe ſawa ſchirdije barti biladami a tardami: Beda man biednamiam, kada turru ſtates pa akim ſuda pana Diewa, a dot ſkaiczių a rakųdų mana wiſsų darbų & Jeigu tai teip dumatumbim m: k: uß tieſų butų kakiaſgi paſsigerinimas muſų, iſch ta piktaija a biauraija muſų giwenima, kureme nu (beda mumis) teip driſei be wenas baiſibes pana Diewa laikameſsi, a eſme teip drįſei, kaipagi iau regimai muſui pildaſsi ane ßadei ſalomona, kur kalba tardamas: Kaipagi netoiau Sententia pana Diewa iſchdodama ira ant ßmanų, tada taſkat iau be wenas baiſibes a giedas ſunus ßmanų dara a pilda piktiben.

Antra teipaiegi tai ganna ir neiſchkalbetinai ſunku a baiſinga bus ta czeſa ſuda piktemus, kaipagi ſu ieis ganna ruſtai abaiſingai[1] rakoſis tas teiſuſis ſudzia, kaip

1) *t. y.* a baiſingai.

ſ: Math: 25 cap: iſchraſcha: Ten iemus permeſs wiſsas geribes (9v. *psl.*) ſawa, ka nu ghiſsai wiſsemus apſtingai a bagatingai doſti newenam nepermeſdams. kaip ſ: Iacubas kalba, Kure tada nemalaningi ira tu geribiu pana Diewa, Anno czeſu tai wiſsa ruſtai a baiſei bus permeſta. A Jpatei bus iemus permeſta brągiauſi muka a kieteghimas[1] ia, ~ wiſsi plakei ia, mußei, muczimas ia, krißius, ragatine. winis. wainikas erßkeczių, ir wiſsas ranas, teip rankoſa kaioſa kaip ir ſchane ia, kuras ghiſsai atwiras turres piktemus ant permetima. Teip neſanga raſcha ſ: Auguſ: tardams: Weßpats Jeſus wetas ßaiſdu angu ranų ſawu tadelei laika Jdant ſudną dieną piktemus, kure ta nemalingi[2] bua permeſtų tai, ir pergalledamas ios tartų angu bilatų iemus, Teip ßidams kaip ir piktemus krikßanimus kure ſcha grekais a piktenibemis ſawa antru kartu krißawaya̅ ſunų Diewa. kaip ſ: Paw kalba a ta negaileghiſsi. Trumpai tars: ſchiſkat ßmagus kurį krißawaiate. Schiſkat Dewas ir ßmagus, kuram tiketi nenareijate. Regite tas ranas, kuras man ußdawete, paßinkite ßanų kurų pradurete, tas wiſsada iumis atwiras bua, a nenareijate eiti.

Kalba wel Chriſoſ: Chus Ieſus ant ta paſkucziauſa ſuda, permes wiſsemus piktemus tardams: Eſch del iuſų ßmagum eſmi ſtaiens del iuſų buaw raiſchatas, apioktas plaktas muſchtas nukrißawatas Kurgi nu takių manų wargų ira waiſsus? Eſch ius leidziau Jdant man butumbite man (10r. *psl.*) waiſų darį, kurgi tada tas ira, ſchiſkat alga krauia mana kurį leiau del iſchwadawima duſchų iuſų, kurgi tada ira ſlußba iuſų, kurų man butumbite darin ußu algų krauia mana? Eſch ius aukſchcziaus a didziaus wiſsas garbes turreijau ir laikiau, budams neſanga Dewu, del iuſu ßmagum ſtaiauſi, a ius mane

---

1) *t. y.* kięteghimas. 2) *t. y.* nemalaningi.

lecziaufiu a pikcziaufu wifsų daiktu efte padaren, Nefanga lieczaufughį a maßaufughį daiktų fwetißkų didziaus faw laiketi[1] ir didziaus mileiate ne kaip mane, teifibę ir werą maną. Tada kaṇ darris? Tatai: prades werkti a raudati takias dides gieribes pana Diewa neku pawaritas a neku nuleiftas, kaip kalba funus Diewa per Zachariaßiu prarakų 12 cap: tardams: weifdes ingi mane kure fubade ir werkfs ant fawens werkfmu, kaip kada nu gimufia waikelia.

Kalba Chrifofto: Werks ant fawens ßidai, regedami giwų fantį, ir kittus atgidantį, kurį tikeijafsi ußmufchį a numirufį, piktibes fawa negalledami ußufiginti nei nuflepti, werks ant fawęs ir paganis, regiedamefi kitrais ßadeis philosophų priwilti, kur ghe durniftę a paikiftę ftate ir tikeija but garbinti melfti ir tiketi ing Dewu nukrißawatų, werks ant fawęs ir pikteghi krikßanis, kure didziaus mileija tų fwetų, ir tai kas iame ira, a ne kaip Chų Jefų weßpatį fawą & dic: Werks ant fawens wifsi Heretikai ⁓ kleidunai, werks ant fawens wifsas gimines ßemes, kure nęgalles iam ka atfakiti, neprafsitiuiti nei kur pafsiflepti nog ia, ifch wifsų ßalių bus iemus (10v. *psl.*) tußba werkfmas fmutkas a didis ir funkus fufpaudimas. Tai faw m: k: turretumbim dumati. Ten to czefu nekas nitneka newenam negelbes nei pades, tiktai kiekwenam ia gierra a ftipri wera ing Chų Iefų, ir ia geras fcha krikßanißkas giwenimas, Tę teip nebus kaip fcha, nu ira kaipagi tulas atfimeldzia angu atfiperka piktibes fawa. Tę chaczeigi augibe funaus Diewa, wifsi f: uß wenų greßnuių Jeigu tai galletų buti kruwinamis afcharamis werkdami uß wenų greßnughį melftunfi tai neka negelbes. Teip nefs rafcha Salomo: pro: 16 tardams: Gailefis a ruftawimas ta wira ⁓ ta fudzias anā dieną fuda newenam neperleis, nei newena maldų klaufis, nei kakiu Atfipirkimu

---

1) *paraštėj:* laikate.

angu atwadawimu kakiamis dawanamis ims. Chriſoſ: kalba teip: Tada nei bagatiſte bagatemus ką pades angu gelbes nei gimditaiei uß ſunus kakia atpirkima gales doti, nei angelai kaip nu paiunkį ira uß mus melſteſsi, to czeſu newena ßadzia negalles ußtarti uß piktoſius, to czeſu neſanga teiſibe teiſa ſuda ſuſsimilima negalles priimt. Kalba ſ: Bern: ant ßadzių Salom: (kur ghis teip kalba, Anan dienā bagatiſte bagatemus neka negelbes): Teip bila: attais diena ſuda, kur daugiaus galles cziſta ßirdis ne kaip kitri ßadei, drįſi a giera ſanßine, ne kaip pilni czereſlai maiſchelei ſkrinos, kadangi taſsai ſudzia, nebus perkreiptais ßadeis angu kakiamis dawanamis. S Hieroni: kalba tar- (11[r]. *psl.*) dams: kaip daug tę bus kure ſcha bua neiſchkalbų gerrai, kure bua nebilį, palaimingeſni thę bus uß anos Oratores philoßophus ir wiſsus iſchmintingoſus ſcha ſweta. kaip tę daug bus anų praſtuių ßmanų piemenų, kerdenikų, Vbagų ſiratų gereſneis palaimingeſneis ußu ſcha ſweta piktoſus Ceſarus, karelus, kunigus didzius panus. Tę bus ką kalba Salomonas SApi: 6 Bagatei angu matczinei matznai ir mukas kentes, Ir ką kalba in Apoca: 18 cap: kaip daug ſawe ſchlawinaija ir linkſmibei a raſchkaſchij bua, tiek iam dokite mukas ir werkſma.

Ir S Iacu: 5 kalba tardams: Nu dabar bagateghi werkite, werkite a raudakite ant bedas iuſų, kuri iumis ataiti, ſkarbas iuſų ſupua, rubus iuſų kandis pakrimta, aukſų a ſidrabrų iuſų ußrudawimas pagadina, ir tas ußrudawimas ant ludima iumis bus, ir ſues kunus iuſų kaip ir Vgnis & Tę neka kit nebus liſchei atdeghimas[1] darbų teip gerrų kaip piktų kiek wena ßmagaus kaip kalba Salom[2]: Eccle: 11 Ant gala ßmagaus atdenghimas darbų ia; Kalba

1) *t. y.* atdęghimas.

2) *paraštėj:* Eccleſiaſtic: 11. In fine hoĩs denudatio opum illius.

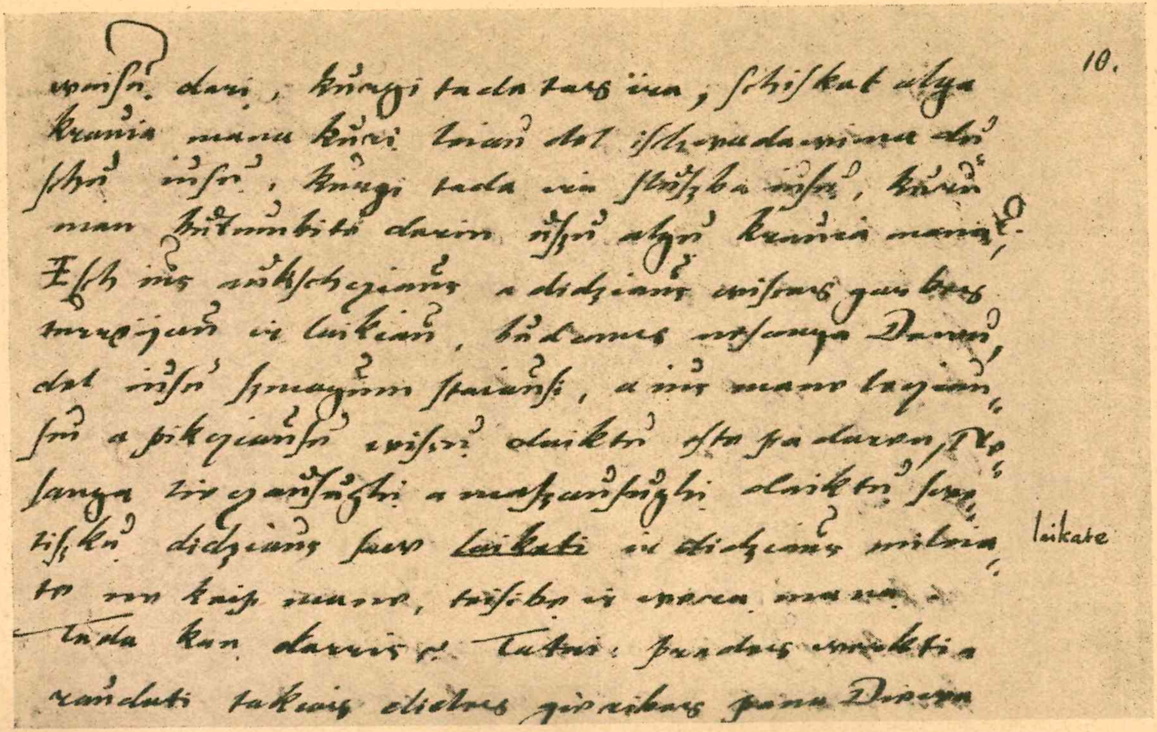

wisū dari, kurragi tada tars ira, schiskat algą 10.
kraujia manu kuri tiau dat isch-pudaminu dū
schū ūsū, kurragi tada ira sluzba ūsū, kurū
man kitūmbitū darin ūsū algū kraujia manū.
Esch ira aukschcziausis a didziausis wisūs garbes
nugijaus ir laikiaus, būdamas nesanga Dewū,
dat ūsū kunaginn stačiausi, a ir mano laujam,
kū a pikčiausi wisū daiktū esu padarans, ka
sanga tir gausūsti a nesgausūsti daiktū ka
tiskū didziausis sau laikati ir didziausis milinu leikate
to nu kaip mano, tūsobu ir nereo mano
tada kan darius. Tutai: paduis saukti a
zaudati tokias didelus gieseikus panu Diewu

Chriſoſto: tardams atteis diena ta, kurą wiſsi darbai muſų, kaip ant tabliczias iſchraſchiti a iſchmalawoti bus paraditi. Kaip ir pats weß: muſų Jeſ: Chus Math 10 kalba tardams: Neka ner ußdenkta nei neka nera apſlepta kas ne butų ßinama, Ir wel kalba panas Diewas per Naum prara: 3 Cap: Schiſkat eſch tawenſpi kalbu weßpats pulka, ir iſchradiſu giedų tawų ant weida tawa, ir iſchradiſu paganimus nogumus nogumu tawą ir karaliſtemus biaurumų tawą. Teipaiegi ir per Eſi: (11v. *psl.*) 47 kalba tardams: Bus iſchradita geda tawa, ir biaurunų[1] tawų reges. S: Paw: teip kalba tardams: Atais weßpats, kurſai apſchwes apdenkta tamſibiu ir apradis radas ßirdų. Daniel prara: kalba teip 7 cap: tardams: Sudas ſedaſsi, ir knigas atwertas tapa ku[2] ſuraſchiti ira wiſsi darbai ßmanų, ir pagal ta ſudita bua, S: Ian: in Apoka: 20 teip kalba: Suditi ira numiruſei pagal ta, kaip raſchita knigoſa pagal darbų ių, Tę nedrįs newenas uß katrų melſti, kaip nu paiunkį ira, patis angelai Dewa kaip nu meldziaſsi nedrįs melſti, liſchei turres pilditeſsi annie ßadei Prouer: 1 cap: kalba panas diewas per Salomonų tardams: Kaipagi wadinau a ne klauſete, iſchteſau rankų manų, a nebua kurſai weiſdeija ant ta, Papeikite[3] wiſsų makſlų manų, ir barimus mana, Tadangi ir eſch prapolimi iuſų iokſoſiu ir apiokſiu ius, kada tai attais ant iuſų, ka ius bijateſsi & tada ſchauks manęſp a neklauſiſu &. Ir wel kaip ir per Eſi: prara: 66 kalba tardams, kaipagi wadinau, a ne bua kurſai atleptų, Bilaięs eſmi a nenareija klauſiti, Ta nugi drį iems (?) pikta akiſsa mana & Tiktai tę bus ana paſkucziauſia Sententia dota ant wiſsu, teip gerrų, kaip ir piktunių, ape kurų iſchraßa S Math: 25 cap: kaipagi ghis tars geremus: Eikite ius paſchlawinteghi tewa mana, imkite karaliſtę iumis nog pradzias ſweta priga-

1) *t. y.* biaurumų. 2) *t. y.* kur. 3) *t. y.* Papeikete.

tawitą. Piktemus wel tars: Atſtakiteſsi ius prakeikteghi pilditaiei biauribes ingi ugnį amßinų, kuri (12r. *psl.*) prigatawita ira welinu ir angelams ia & Ape baiſughį Sententiam raſcha Zachariaßius pra: 9 cap: tardams: Iſcheis kaip ir ßebas kalawiias ia ~ paſkucziauſia ſententija, Balſas tas ſententias teip baiſingas bus piktemus, kaipagi ghe weltųſi nekada gimte negimį. kalba neſanga S: Auguſ: ant ßadzių ſ: Iana: Egliſta Joha: 15: Ieigu anſai balſas eſch eſmi teip baiſįgas bua ßidamus, kaipagi newenas ant ßemes ſtaiens ne ußſilaikie, bet pole ant ßemes aukßtini & kaſgi tada bus a kaip baiſinga kada bus tarta piktemus: Atſtakiteſsi nog manęs & dic.

Kakiais tada mumis reikia buti a laukti ta atteghima weßpates muſų Ieſaus Chaus makinna mus S Pet: aptas 2 eplai 3 cap: teip kaipagi mumis reikia buti, ſchwentami giwenimi, idant ne patępti a ne apbiaurinti ana dieną butumbim atraſti nog ia. A Chus ant paginas cap: Eglas ſchas dienas praneſcha a didei ingraudina mumis, Jdāt ipatei trių greku (kure didziaus mumis iſchkadija) ſaugatumbimes tardams Lu: 21. Saugakiteſsi tadangi. Jdant nebutų ßirdis iuſų apſunkįtas, Apſirijmu ir girtawimu ir rupeſtim ſcha ſweta angu ßiwata, Atais ant iuſų humai diena ta, kaip ßebangas neſanga atteis, ant wiſsų kure ſedi ant weida wiſsakias ßemes. Teipaiegi praneßa mumis ir graudina Jdant iautetumbim a melſtumbimeſsi wiſsada, kur teip kalba: Jautekite tadangi wiſsakiu czeſu melſdameſsi Jdant hadnais butumbite iſchbekti ta wiſsa kas turres buti. Ir wel kalba Math: 24 Jautekite tadangi neſanga neßinnate kuras (12v. *psl.*) hadinas weſchpats iuſų tur ateiti, Bet tai ßinakite, Jeigu ßinnatų tewas ßeiminas kuras Adinas turretu wagis attaiti, Jautetų / a nedotų Vkia ſawa pakaſti. Tadelei ir ius bukite gatawi, neſanga kurias hadinas neßinateſs ſunus ßmanų (~ eſch ſunus Diewa) turri ateiti. Ir wel kalba 13 Jautekite neßin-

nate neſanga kada weßpats attais, wakarųku, angu widu nactes angu gaidgiſte, angu iſch rita ankſti, Jdāt kada attais humai neatraſtų iuſų meganczių, A ką kalbu iumis wiſsemus kalbu Jautekite.

Jau tadangi preg dugna ßirdes ſawa m: k: ir k: b: ir ſ: ing C̄hu Ieſų tų praneßimų weßpates muſų Jeſaus C̄haus turrime deteſſi, Jr takeis buti, kaip czia giſsai lepia, Jdant ta wiſsa iſchwęktumbim, dabakimaſi tadangi patis, kaip elgiameſsi a kaip neſsielgiame, Jdant paſku patis ant ſawens newerktumbim a ne bedatumbim.

Taigi, wiſsa dedameſſi ßirdį ſawa, ſawe panu Dewu paſsilecziawakite. Amen.

V.

1578. m. VALDŽIOS ĮSAKYMAI.

Karaliaučiaus valstybiniame archive išliko du 1578. m. dokumentu, kuriuose Prūsų lietuviai graudenami pagoniškus papročius mesti ir šiaipjau pagal bažnyčios įstatymus elgtis. Abu atsišaukimu, man rodos, iš dviejų vokiškų originalų versti, kurių turinys vietomis ne tas pats buvo. Vertėjai nežinomi, bet jųjų kalba skiriasi. Ir vienas ir antras tankiai tą patį vokišką sakinį baisiu germanizmu išreiškia, bet tačiau ir čia nevienodai. Tekstuose minėtasis markrafas Jurgis Fridrikis (Georg Friedrich) buvo susirgusio Prūsų ercikio Albrecht'o Friedrich'o (valdė 1568.—1618.) *globėjas.*

1. ĮSAKYMAS TILŽĖS APSKRIČIO BAŽNYČIOMS.

Pirmas G. H. F. Nesselmann'as įsakymą Tilžės apskričio bažnyčioms atspausdino: Neue Preuss. Provinzialblätter andere Folge I. 241.—246. Savo nuorašo klaidas jis iš dalies l. c. 400. pataisė, iš dalies A. Bezzenberger'is, Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philolog.-histor. Klasse 1877, 263./64. psl. Ar šitas dokumentas rankraštis yra, ar spaudinys, to nepatiriame. Neseniai, taipjau Karaliaučiaus valstybiniame archive, Dr. Gollub'as dar du popieriniu rankraščiu (A ir B) su ercikio antspaudu, bet be jo parašo surado.

Juodu vieno žmogaus rašyti, bet nuorašai nesąžiningi, nei tarp savęs nei su Nesselmann'o egzemplioriumi nesutinka.

Įsakymą atspausdinu pagal rankraštį A, o iš B pridedu tas vietas, kur B nuo A skiriasi.

Nůg[1] Diewa meilies, Mes Iurgis Fridrikis, Margrabas Brandenburka, Prufůfa Stetine Pommerůfa, Kafchubůfa[2] bei wendůfa teipaieg Schlefzaÿe[3] Iegerndorffe ir etc. Hertzikis Burgrabas Nurrenberga[4] à wiefchpats Rigas. Kometu chrikfczanÿs wifsofa[5] fawa fprawighimůfa[6] wifsu pirmiaufei ant Diewa tur dabatifsi, ir nůg tha pradza dariti, idant tho[7] ir[8] didesne palaima nůg ÿa fulauktu. Dielta ir mes fchame pradetame Vifitacÿes darbe, ir teipte VifitacÿeÿeTilfzies walfcziaus pirmiaufei atprawimu flufzba Diewa ir tei prifkirtams bafznifcziams[9], bei tampte prifsientczeis[10] daiktais, pafsirupinamefi, à dafsiklaufineÿamefi. kaip thas wifsur ifchlaikamas, ir kas tafamp kaltibiu butu, kurgi ifsiklaufineghime pirmiaufei radafi, iag fzmanies bafznitczias Tilfzies, Kaukenu, Katitczu bei Piktupenu, teipte kaningelei[11] kaip kiti à didzaufei nekurieÿ thu ifch Radas bei Prawas panu, nepilnai bafznitcziana[12] eiti, retai szadi Diewa klaufa, teipaieg schwentump à[13] schlawingump sacramentump dalis kelůfa[14] ÿe ir keturůfa defchimtifsa metu ne efti prÿeÿe[15], kuri daikta mes didzaufei nog[16] Vriede giwenantczu, kurieÿ gera

---

1) *B.* Nog.
2) Kafchubůfa *B. netur.*
3) *B.* Schefzyaye.
4) *B.* Nurrenberge.
5) *B.* wifsůfa.
6) *iš* fpraghiwighimůfa *pataisyta.*
7) *B.* tů.
8) *B.* ir *iš* it *pataisyta.*
9) *B.* bafznitcziams.
10) *B.* prifsiëntczeis.
11) *B.* kuningelei.
12) *B.* bafznitczian.
13) *B.* ir.
14) *B.* kelofa.
15) *B.* prieye.
16) *B.* nůg.

pawaiſda kitiems turietu[1] praëiti, ne ſu maſzu ſtebeghimu à didzu nepaſsimegim.. pagirdeÿame[2]. Kometugi[3] takſai biaurus giwenimas Diewa danguÿe inkerſchÿa ir baiſump karanump bei mukump ghi pabaudza, kadgi ir be ta kiek wienam ant tha ÿa gerums duſchaſpi iſchganimap uſzgul. Graudenamegi tho[4] malanei kiek wiena. àgi[5] didzauſei Vriede eſsantczas perſonas, ÿemsgi ſtiprei inriſchame bei inſakame, idant patam kiek wienas pilnai baſznitczaſpi laikituſi, szadi Diewa rhadas klauſitu bei penukſchla duſchias schlawingaghi sacramenta tikraÿa kuna bei krauÿa Ieſzaus Chriſtaus diel atleidima ſawa ghreku bei diel ingighima amſzinaÿa giwenima, tikraÿe pakutaÿe bei nabaſzniſteÿe, tankei bei wiernai prymptu, ir teipa wienas antra pagal priſakima Diewa gera chrikſczaniſchka pawaiſda praëitu, à ſawam artimui neiaki papiktinima nepridotu[6], ieng ruſtibe bei karane Diewa ant ſawies neuſzweſtu, à ſawa duſchias[7] iſchganima nepraſchutitu(!) à ÿagi deiwiſchka matſnibe ne butu[8] priwerſta diel papeikima bei nedekinga[9] ſawa mielaÿa à[10] iſchganitingaÿa szadza bei schwentuiu sacramentu, prÿmima, tan pati iſch ſchias ſchalies atpentcz atimpti, pragi tai mielauſeſis Diewas tikru duſeghimu bei malda pilnai praſchamas te eſsi.

Kometugi mes talaus iſchtirem, iag ne tiktai Kaukenůſa[11] bet ir kitaſa wietaſa, ir weikei wiſsůſa kiemůſa[12] Tilſzies walſcziaus[13], teipaieg ir ſche mieſte lietuwas baſznitczaÿe per Kurſchus ir lietuwnikus, ÿu priſzadais,

---

1) *B.* turetu.
2) *B.* pagirdeiame.
3) *B.* Kůmetugi.
4) *B.* tů.
5) *B.* agi.
6) *B. šito sakinio netur.*
7) *B.* duſchas.
8) *B.* nebutu.
9) *B.* nedekingai.
10) *B.* a.
11) *B.* Kaukenoſa.
12) *B.* wiſsoſa kiemoſa.
13) *B.* walſczaus.

mietimu wafchkinu[1] kudikeis alba funareis kitakeis bei galwÿu darimais, teipaieg ufzkalbeghimu[2] saitu dawimu, Rhetcza[3] beginimu alba fukimu ir kitais daiktais, didis stabu meldims bei Diewa panekinims[4] laikamas efti, Antgi ta[5] dabar tarp lietuwniku ir kiti didi ghrekai, kaip netcziftibe, kekfchifte ir tam ligias piktenibies pildamas ira, diel kuru daiktu Diewas ir wifsa szeme gal[6] karati, kaip pra tai schwentame rafchte Diewa daug pawaifdu ifsiradas[7], Kurufgi daiktus mes kaip chrikfczanifchkam Vriedui prifsieitifsi, nieku budu galime kenteti Dielgi tha[8] kiek wienam mandawaiam bei infakam, idant patam tikrai wifsakiu stabu[9] meldimu kaip tiems wardai gal buti atfilaikitufi à flufzbaÿe Diewa pagal fchias szemies bafznitczu[10] Rheda bei Corpori doctrinæ priftaina ifsiraditufi, kaipaieg ir kiek wienas nůg[11] pirm minetuÿu[12] ir kitu funkiuÿu[13] ghreku laubitifsi à fawa giwata kure Diewui galetu intikti, pafsigerinti turies dabatifsi, A ieigu tai nenufsidotufi, tada mes prifzafti gaufim nepaklufnůfus prifiëntcza· ftipra karane kitiems ant graufmies karati.

Kadgi wiel netiktai[14] ufzgertuwefa ir wentczawaniftíes darbůfa wifsaki indiwni bei Chrikfczanims nepriftaini budai bei cæremonÿes, betaig ir wentczawanÿftie[15] ifchpildime ir thas atfkirime wifsaki nepatagumai randafsi, kurůgi budu fulubas wentczawanif . . .[16] kaip wiraufas inftatimas Diewa didzaus panekintas nei pagarbintas[17] tampa, Dielta

---

1) *B.* wafchkineis.
2) *raidžių* gh *tiktai viršūnės teišlikusios.*
3) *B.* rhetczia.
4) *B.* panekims.
5) *B.* tha.
6) *raidės* a *vieta išdriskusi.*
7) -as *vieta išplyšusi.*
8) *B.* ta.
9) *B.* ftabu.
10) *B.* bafznitcziu.
11) *B.* nog.
12) *B.* minetuiu.
13) *B.* funkiuiu.
14) *B.* ne tiktai.
15) *B.* wentczawaniftíes.
16) *B.* wentczawaniftíes.
17) *B.* pagalbintas.

narime mes pagal matcze[1] muſu Hertzik(i)ſchka[2] Vrieda, takius paganiſchkus pratus bei uſziwaghimus praſtai uſzdrauſti ir atmeſdinti, A turiesgi ſzmanies patam wiſsu(r)[3] uſzgerime ir kitůſu wentczawaniſties darbůſu[4] pagal iſchradima ſzadza Diewa bei Pruſiſchkas baſznitczu Rheda laikitiſsi ir paga(!)[5] ta elktiſsi, kaipte ir ne wienam ſuſsiëitiſsi[6] bus perleiſta, net tiktai turitczam(!)[7] ſawa wiriſchkus metus, kuru wiſsu daiktu kiek wienas klibanas ſawa ſzmaneſump[8] pilnai dabaſis, tamgi nůg[9] ſawa dalies tikru iſchpildimu paſsirupins.

Priegtam randame iag prieg nekuru kiemu niera tikru à priſkirtu wietu kapinems bet pamiruſůſus alba lawanus ant praſta lauka iſchlaidaia, teite iſch tieſas tarp chrikſczanu ne turietu buti, Tadeleigi inſtatame ir priſakame idant patam tikri schwentarus twara apdariti butu laikami, kur numirſtanteÿ alba lawanai pagal ſzadi Diewa ir chrikſczaniſchka rheda bei paprati graſzei szemen taps iſchlaidati.

Suprantame wieli iag lietuwnikai ir kitaki, ne wiſsada ſawaſpi[10] priſkirtaſpi baſznitczaſpi laikaſi, bet kartais tankei szemaitczůſna[11] baſnitczian[12] nuwaſůia[13], irgi tenai papeſziſchku budu apſikrapidinti bei wentczawadinti doſtiſsi, iſchgi ta ſekaſsi iag tulas diel[14] naudas kudiki ſawa (kaip ir neſenei muſu pirmame ateghime nuſsidawus paſsakůia) ir antru kartu perchrikſchtidin, kuriasgi ſzmanies ſawa nekiſte, ir nog kartunta prÿmpta bei paſzinta Praraku bei Apaſchtalu makſla humu atpůlimu, mumus anÿs ne

---

1) *B.* matczi.
2) (i) *eilutės gale nupiauta.*
3) (r) *eilutės gale nupiauta.*
4) *B.* darboſu.
5) *B.* pagal.
6) *B.* ſuſsyeiti.
7) *B.* turintczam.
8) *B.* ſzmane ſamp.
9) *B.* nog.
10) *B.* ſawa.
11) *B.* szemaitczoſna.
12) *B.* baſznitczan.
13) *B.* nuwaſzoia.
14) *B.* delei.

maſzaus kaip ir pirmeiſeis daiktais didei nepaſsidabaiaſsi[1], ir niekaip tai kentczama ira, Idantgi nun tieÿ daiktai laubituſi, Narimegi ir priſakame ſtiprei idant ne wienas swetimaſpi[2] baſznitczaſpi pats ſawe priſsiſtatituſi eſsiſgu lauke alba widui[3] muſu Hertzikiſties butu, bet[4] kiek wienas tiktai taſpi baſznitczaſpi kuraſpi[5] ghiſai priraſchitas ira, kaip klauſimap szada[6] Diewa, prÿmimap schwentuiu sacramentu[7], wentczawaghimap chrikſchtighimap, ir kitump chrikſczaniſchkump inſtatimump, teſsilaika nei wiel kuris klibanas tame antram ing ÿa vrieda te ne inſchake, net didei prigadai iſchtikus, kaipte wieli[8] inſtatame, iag viſitawaiant[9] tai eſt atlankant à perweiſdint baſznitczas, wiſsada uiſitawataiems[10] alba atlankitaÿems pagal atlikima bus ſkribele, kammarnikas[11] alba kita priſtaina à lietuwiſckai[12] makanti perſona priſtatita alba pridota.

Kuru ſchu daiktu wiſsu, ieng nůg[13] wiſsakiu ir kiek wiena ſcha muſu Tilſzies walſczaus[14] padůnu, wiſsada, ſtiprei bei tikrai butu laikame[15], narime, Neigi wiel abeiaÿem[16] iag kiek wienas pagal ta, kaip ant chrikſczanies uſzgul, patagei laikitiſsi ſzinas, ieng atent[17] teip tczeſiſchka[18] kaip amſzina karane galies iſchwenkti, A wiſsagalintczamuigi Diewui tů ant ſchlawies bei garbies, ir kiek wienam ant ÿa duſchas[19] iſchganima nuſsidůs, ir teipa muſu ſtipraghi wala bei naras iſsipildÿs. Ant paſtiprinima muſu

1) *B.* ne paſsidabayaſsi.
2) *B.* ſwetimaſpi.
3) *B.* widui alba lauke.
4) *B.* Bet.
5) *B.* kuriaspi.
6) *B.* szadza.
7) *B.* sacramentu schwentuiu.
8) *B.* wiel.
9) *B.* uiſitawaiant.
10) *B.* uiſitawatayems.
11) *B.* kamarninkas.
12) *t. y.* lietuwiſchkai.
13) *B.* nog.
14) *B.* walſcziaus.
15) *B.* laikama.
16) *B.* abeyayame.
17) *B.* atenti.
18) *B.* tcziеſiſchka.
19) *B.* duſchias.

wlaſnamis rankamis paſsiraſchemeſi, ir tam priſpauſta petczeti prideÿame. Důta Tilſzeÿe 6 dienaÿe meneſies siekia, Mete 78.

2. ĮSAKYMAS RAGAINĖS APSKRIČIO BAŽNYČIOMS.

Įsakymą Ragainės apskričio bažnyčioms surado Dr. Philippi's Karaliaučiaus valstybiniame archive. A. Bezzenberger'is jį išspausdino Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Philolog.-histor. Klasse 1877, No. 12 246.—251. *psl.*, *o antrąkart A. M.* XIV., 462.—466. *Originalas esąs spausdintas, gale su ercikio antspaudu. Aš jo iki šiol savo akimis nemačiau, del to jį pagal Bezzenberger'io leidimą atspausdinu.*

Iſch malanes Diewa / mes Iurgis Friderichas / Mar- // *grabas Brandenburge* / *Pruſoſu* / *Stetine* / *Pomeraniai* / *Caſſuboſu ir Wendoſu* / *teipaieg* // Schleſiai Iegersdorfe ir etc. Hertcikis / Burgrabas Norimberge ir Wieſchpats Rǔgoie. // IOg kaſznas krikſchczionis / wiſſaſa ſawa ſprawaſa tapirmiaus tur ant Diewa dabotiſi / ir nu to paties pradzie dariti / ieng // galetu nog ija / ijo daugiaus perßegnoghimu ap tureti: Tada ir mes dabar praſideioſoijoi paſpalitoi muſu Viſitatiai / ir // teipaieg paginetaie Viſitatiai walſchcziaus Ragaines ir Tilßes / tapirmiaus rupinaghiames ape Slußba Diewa / ape // paskirtu ant ta Baßnicziu / ir ape kitus tam reikinczius daiktus. Klauſem todelei / kaipa Baßniczias wiſsur / ira ußuweiſ- // detas / bau ne priſsiwalitu ir ſtakatu kakiu daiktu ant iſchlaikyma. Poklauſe potam radom Pirmiaus iog parafianai / // Ragaine / Wieſchwilo / Laſdinuſu / Pilkalnuſu / Schirwinto / Kraupiſchkie / ir Wilkiſchkiuſa / ir Kitoſa wietoſa to walſch-

// cziaus / tarp kuru ira Schultißus / Pakamores / ir Raitmanai / kurie ne rodi Baßniczan eit / retai Szadzia Diewa klau- // ſa / ir Schwentus Sacramentus ne tiktai retai prighim / bet dabar ant ta atßagarei alba biaurei blusnidami kalba. Kaktai mes / iag per tiek // metu Diewa Szadis ghiemus cziſtai ira ſakamas / bet tapirmiaus nog tu kurie Vredoſu ſied / ir paſpalitiems ßmaniems turetu gieru pawaiſ- // du buti / ne ſu maßunuſſiſtebeghimu[1] / bet ſu didziu ne paſſimeghimu girdeiam. O iog takſai ne lemtas giwenimas alba ne pabaßnas / Diewa // dangui inartin / ir ant baiſaus karaghima ir kaſnijma atweda / teipaieg kaßnam ischganims duſchas ant ta ußgul: Tada mes narim kiekwiena // a skirui tus / kurie Vreduſa ira / malaningai graudenti / ir tikrai priſakiti / idant patam kiekwienas tankiei Baßniczion eitu / Szadzia Diewa // radas klauſitu / ir duſchas penuſchkla[2] / ſchwentaghi Sacramenta / tikroghi kuna ir kraughi wieſchpaties muſu Jeſaus Chriſtaus / ant atleidi- // ma grieku ir aptureghima amßina ßiwata / tikrame gaileſeie ir pakarniſteie / daßnai ir wertingai prighimtu. Ir teipa wienas antram / pagal // Diewa priſakima gieru krikſchczaniſchku pawaiſdu butu / bei ſawa artimamuiem ne iokia paſſipiktinima ne dotu. Idant teipa Diewa narſa // ir karanes ant ſawes ne krautu / iſchganima ne patratitu / ir ija Deiwiſchka macis ant karanes ne butu pabudinta. Kadangi papeikimu ija // mielaia iſch ganitingaia[3] ßadzia / bei Schwentu Sacramentu / teip ne dekingi paſſirada tada to paczu ßadi galetu iſch ſchu kampu atimti. // Idant tatai ne nuſſidotu / tur panas Diewas ſu tikru duſaughimu ſchirdes buti melſtas. // Mes priegtam iſch tirem iog daug Kurſchu ir Lietuwniku muſu ſcha walſchcziaus Ragaines ir Tilßes /

---

1) *t. y.* maßu nuſſiſtebeghimu.

2) *t. y.* penukſchla. 3) *t. y.* iſchganitingaia.

didi Deiwiu alba ſtabu garbina- // ghima dara alba laika / atlakidami[1] Gaius, affierawadami bernelius waſchka / alba ſanarius kakius iſch waſchka padaritus / ir paweikſlius // bandikſchczia kakia daranczius / ir kitus ßalineghimus alba ßinawimus / bei burtawimus laikantis. O skirui girdeiam ſchwenta diena Ne- // deles krikſchczaniſchku ſchwentu ne ſchwentinantis / bet diena Nedeles dirbantis / kaip ir kitas dienas / a tatai wis prieſch prieſakima Diewa da- // rantis. Ant ta dabar girdeiam tarp Lietu winiku[2] didzus griekus / tatai esti / necziſtibes / biauribes / kiekſchiſtes / perßenghimus wenczawaniſtes / // ir kitas piktenibes tam ligies / teipaieg didzei platinanczes / del kuru panas wiſſa ßeme galetu karati / kaip ir tiemus daiktams ligus pawiſdzius // raſchte ſchwentame randame. Kurie daiktai mumus kaip krikſchczaniſchkai Wirauſibei weiſdcti[3] ir kienteti ne priſieit Tadel mes narmi[4] kiekwie- // nam ußſakiti / idant daugiaus kiekwiens nog meldima balwanu alba ſtabu atſtatu / ßalineghimus alba ßinawimus atmeſtu / ſchwenta nedele // ir kitas ſchwentes / pilnai ir nabaßnai ſchweſtu bei pildmie[5] ſchlußbas Diewa / ſch'as ßemes Baßniczias pataſtime[6] ir Corpori Doctrinæ ſawe // paklusnumis daritu / bey no tu pirm ſakitu biauribiu atſtatu / ir ſawe ßiwate paſſilepſchitu. O iei tatai teipa ne nuſidos / alba ne ſtaſiſi / tada mes // tikru muſu ußweisdeghimu prieſch perßenktaius tu daiktu / ne narim praleiſti / bet takius kitems ant pamakſla alba pawaiſda karati. // Priegtam teipaieg ſaſißedawime / ir wenczawaniſtes biloſu / ne tiktai wiſſas indiwnas ir prieg krikſchtzaniu paiunktuſius papraczius ir // Ceremonias / laika / bet prieg tam tikrai Wenczawaniſtei iau ſantz alba eſſant ne patagei ir ne wieſchlibai girdim nuſſidodant /

---

1) *t. y.* atlankidami. 2) *t. y.* Lietuwiniku.
3) *t. y.* weiſdeti. 4) *t. y.* narim.
5) *t. y.* pildime. 6) *t. y.* paſtatime.

ir atſiskirti tula // gieidenti / per kaktai Schwenta Wencziawaniſte / kaip ir Diewa ſeniauſeſis iſtatimas[1] daugiaus numaßinama ne kaip pagarbinama ira. // Tadel narim matce muſu Herttzkiſchka[2] Vreda takius paganiſchkus / nepatagus ir ne wieſchlibus daiktus ußſakiti ir ußdrauſti ir tur taliaus // ſudereghimoſu ir bilaſu Wenczawaniſtes / Ceremonias ir paiunkimus pagal macis Diewa iſtatitus / ir pagal iſtatima Baßniczias Pruſu / lai- // kiti. Teipaieg newiens Wenczwianiste[3] ne tur buti prileiſtas / net turi pirm ſawa wiriſchku metu ſulaukti. Wiſſoſu toſu daiktoſu tur kiekwienas // plebanas ant ſawa klauſitaiu dabatiſi / tus daiktus tikrai be glaudas ußweisdeti ir tatai iſchpilditi. // Priegtam randame mes teipaieg iog prieg nekuru kiemu ne wienas tikras wietas palaidaghimu ne laka[4] / bet ſawa numiruſiu kunus // ing puſta lauka laidaie / takiu daiktu tarp krikſchczaniu ne tur buti: Ir narime tame teipa paſtatiti / bei priſakam / idant patam tikra ſchwenta- // riu laikitu / ta pati apdaritu ir aptwertu / in kuri numiruſius kunus / pagal Diewa ßadzia ir krikſchcz aniſchka[5] giera iſtatima ir paiunkima / // gal laidoti. // Begwel iſchtirem mes / iag Lietuwinikai ir kiti / ne kiek czieſa ſawa paſtatita Baßnicze laika / bet kartais ing Szemaiczius / Baßniczian // eit / ir tienai pagal Papießiſchka[6] buda bei paiunkima doſt Oleu teptiſi ir wenczawatiſi. Iſch to tada ſekaſi / iog tulas del naudos / ſawa kudiki. // (Kaip tatai mumus ataius ing Tilße / ir Ragaine nuſidawe) ir pa du kartu doſt krikſchtiti. Kurſai ne tikumas / ir kaip wiena karta prijmta / ir // iſchpaßinta tikra Praraku ir Apaſchtalu makſla / ne palaika / mumus kaip ir kits ne wieſchlibas gi wenimas[7] / didei ne patinka / neg ia kienczia m / Tadel

---

1) *t. y.* iſtatimas.
2) *t y* Hertzikiſchka.
3) *t. y.* Wencziawaniſte.
4) *t. y.* laika.
5) *t. y.* krikſchczaniſchka.
6) *t. y.* Papießiſchka.
7) *t. y.* giwenimas.

idant tai wiſſa butu uſdrauſta / tada na // rim ir priſakam drutai / idant ne wienas ſwetimu Baßniczu ne ußeituſe / narint tai butu muſu // angu ſwetime walſchczui. Bet kiekwienas taſpi Baßnicziaſpi / kuriaſpi paskirtas ira / ſu klauſijmu Diewa ßadzia / priemimu Sacramentu / wen // czawaghimu / krikſchtijmu / ir kitu krikſchczaniſchku iſtatimu / teſſi laika. Priegtam idant newienas Plebanas tame daikti antram ne iſikiſchtu / // net dideie prigadaie / Narim teipaieg / ieib ant be weikiauſia Baßniczas viſitawatas angu per Biskupa atlankitas butu: Tur tada padonieij // priſigatawit / idant kiekwienas ſu maldamis ir kitu pamakſlu galetu iſchſtaweti. Ir kada ta Viſitacia bus pradeta / tada Viſitawaiantemus / // Scribele alba kamarnikas / alba kits kurſai tam tikras butu / bei Lietuwiſchkaimakas[1] iſch wieſchlibu wiru tur buti priskirtas. // Tatai wis narim nog wiſſu ir kiek wiena muſu walſchcziaus Tilßes bei Ragaines padaniu / ir nog wiſſu kitu kur Lietuwiſchkas Pleba- // nias ira / ſtiprai / drutai ir ne nuſſidetinai / laikama. // Ir ne abeiaghem ant ta / iog kiekwienas tame kaip krikſchczonis / ta pakluſnuma padaris / ir pakarnei laikitiſi ßinas / ieng ghiſſai buſenczia / // teip ſwietiſchka kaip amßina karaghima galetu iſchwenkti. Tatai nuſſidoſt wiſſagalinczam Diewui ant amßinas ſchlowes ir garbes / Ir kaß- // nam ant iſchlaikima ia iſchganima. Ir nuſſidoſt tame muſu tikraie walia ir ßinia. Ant paßinima ir paſtiprinima tu daiktu / ſchitai ſawa tikray // ranka ußraſchem. Ir peczeti ſawa pridedineiam Dotas Tilßeie 6. diena menesia Siekia Metu Chriſtaus 1578. //

---

1) *t. y.* Lietuwiſchkai makas.

VI.

VILENTAS.

Baltramiejus Vilentas 1546. m. į Karaliaučiaus universiteto matrikulą kaip Bartolomeus Villentatius *įsirašydino* (*Erler I. 6.*) *ir 1550. Karaliaučiuje kunigu* (pastor Lithuanus) *pastojo* (*G. Colbius, Episcopo-Presbyterologia Prussico-Regiomontana 89.*). *Truputį daugiau jis pats apie save Evangelijų bei Epistolų prakalboj pasakoja:*

...non ſolum â teneris annis in hac Academia educatus ſum et inſtitutus (*apie Karaliaučiaus universitetą kalba*), ſed poſtea eius Celſitudini (*ercikis Albrecht'as čia minimas*) ſeruiui, et in Eccleſia hac docui annis propemodum 27. quibus in eo totus fui, ut Eccleſia, cuius uix prima fundamenta erant iacta, in mea gente, et hac Principis ditione, adoleſceret, conſtitueretur, et uerbum Dei patria lingua longe lateque propagaretur ... in Eccleſia docentium dißidia, et conditionis meæ in rebus oppido quam anguſtis et acciſis, tenuitas, me quodammodo impulerant ut mutata conditione alio migrare cogitarem. Nec defuerunt occaſiones rebus meis alibi rectius proſpiciendi. Nunc uerò ſpes magna mihi, in clementia et munificentia C. T. repoſita est, Et futurum omnino confido, ut meae inopiæ ſuccuratur. Familiam alere cogor ſatis magnam, Liberi etiam mihi plures, nati tam ex priore, quam hoc præſenti coniugio, ſunt educandi, non nulli in ſtudijs bonarum artium enutriendi, et quanta hic ſit, rerum omnium caritas hoc tempore, res ipſa docet, nec ego ſolum conqueror. Requirunt etiam hæ editones[1] librorum ſumptus

---

1) *t. y.* editiones.

non paruos. Sed querelæ mihi hoc loco non ſunt inſtituendæ. Hoc unum â tua celſitudine quod reſtat peto, ut mandato publico caueat, ne uerſiones aliæ in hanc T. C. ditionem importentur uel uſurpentur. Satis enim conſtat quam facilé hoc modo corruptelæ dogmatum poſſunt inuehi et propagari, præſertim in ea lingua, quæ plerisque ignota eſt. . . .

Toj pačioj prakalboj jis Mažvydą frater patruelis *vadina, o jo amžininkas C. Hennenberger'is, Erclerung der Preüſſ. grôſſern Landtaffel 240. psl. sako jį bajoriškos giminės buvus. Taigi ir Vilentas iš Didžiosios Lietuvos į Prūsus atvyko. Jis mirė 1587. m. (Erleutertes Preußen V, 793.; Arnoldt, Zusätze 209.).*

Seniausieji Vilento vertimai išliko Mažvydo giesmyne 224. ir 270. psl., kurį jis, kaip 18. psl. patyrėmė, Mažvydui mirus spausdino. Vėliau, 1579. m., jis du savo paties vertimu išleido: Enchiridioną ir Euangelijas bei Epistolas.

Abejos knygutės, sudėtos į vieną tomą, išliko dviem egzemplioriais, vienas yra Žemaičių Seminarijos Bibliotekoj Kaune, antras Karaliaučiaus universiteto knygyne Cb 176[4]. *Naujai jas, truputį pataisęs, išleido Sengstock'as* 1612. *m. (žiūr. XVIII.) ir F. Bechtel'is 1882. m. „Bartholomäus Willent's litauische Uebersetzung des Luther'schen Enchiridions und der Episteln und Evangelien, nebst den Varianten der von Lazarus Sengstock besorgten Ausgabe dieser Schriften".*

Ištraukas duodu pagal Karaliaučiaus originalą.

1. ENCHIRIDIONAS.

Enchiridionas ne pirmas leidimas, nes Vilentas minėtoj prakalboj sako: à me ex ſcriptis Lutheri quædam conuerſa et edita ſunt ante, in quibus Catecheſis illa

parua, quam emendatiorem nunc quoque edidi, cum alijs non nullis ad idem argumentum ſpectantibus. *Šalia Luther'io Enchiridiono Vilentas dar ir* Wenczawoghima Knigeles, Chrikſchtima Knigeles ir Trumpą klauſimą ir prieprowimą tu kurie nor prijmti ſchwentąghi Sacramenta Altoraus. M. M. *įdėjo. Viskas iš vokiško versta, bet Enchiridione Vilentas šiek tiek ir Mažvydo 1547. m. katekizmu remiasi, o* Chrikſchtima Knigeleſe — 1559. *m Forma Krikštymo. Sutrumpinimas* M. M. *ar nereiškia „Martynas Mažvydas"? Kalba ir rašyba visur Vilento paties. Karaliaučiaus valstybiniame archive kelis Vilento privatinius laiškus radau. Jie ercikiui Albrecht'ui rašyti, lotyniškai. Turinys be jokios reikšmės.*

ENCHIRIDION / Catechiſmas maſʒas / dæl paſpalitu Plebonu ir Koznadiju / Wokiſchku lieſʒuwiu paraſchits per Daktara Martina Luthera. O iſch Wokiſchka lieſʒuwia ant Lietuwiſchka pilnai ir wiernai perguldītas / per Baltramieju Willentha Plebona Karalauczuie ant Schteindama. Iſch-ſpauſtas Karalauczui per Jurgi Oſterbergera / Metu Diewa M. D. LXXIX.

(33. *psl.*) Kaipo Hukinikas ſcheimina ſawa tur mokiti / Ritameta ir Wakara ſʒegnotiſi.

Ritameta Szegnone.

Ritameta kada kelſieſi iſch patala / tada perſiſʒegnok ſchwentu Kriſʒu / bilodams.

Wardana Diewa Tiewa / Sunaus / ir Dwaſſes ſchwentos / Amen.

Potam klaupeſi alba ſtaczias / Wiera ir Tiewe muſu / Aiey nori / tada gali ta Malda priegtam biloti.

DJekawoiu taw / Tiewe danguiesis / per Jesu Christu Sunu tawa mielqghi / iog tu mane schę nakti nůg wissu ischkadu ir prigadu / apsaugoiey. Praschau tawe / idant manę schę diena taipaieg apsaugotumbei / nůgg hrieku[1] ir nůg wissa pikta / Idant taw wissi mana dar- (34. *psl.*) bai / ir ʒiwatas passidabotu / Nęsa esch mane / Kuna mana ir dusche / ir wiss j tawa rankas paleciawoju / Tawa schwentas Angelas testo sumanimi / idant velnas ant manes newienos macys nerastu / Amen.

Jr potam linxsmas tawa darbob eik / ir giesme nekurę gali giedoti / alba deschimti prisakimu / alba kuriosp kitosp tawe nobaʒnita weda.

Wakara Szegnone.

Wakarą / kadą tu eisi gultu / persiʒegnok schwentu kriʒu bilodams.

Wardana Diewa Tiewa / ir Sunaus ir Dwasses schwentoses / Amen.

Potam klaupes alba staczias / bilok Sanarius Wieras / ir Tiewe musu / A iey noresi / tada gali tą Malda priegtam biloti.

DJekawoju tau Tiewe mana Danguiesis / per Jesu Christu Sunu tawa mielqghi / iog mane sche diena maloney apsaugoiey / Praschau tawe / idanti man atleistumbei wissus ghriekus mana / neteisey padaritůsius. Jr mane sche nakti maloney noretumbei apsaugoti. (35. *psl.*) Nęsa esch mane / mana kuna / ir Dusche j rankas tawa paliecia woju. Tawa schwentas Angelas testo su manimi / idant Velnas newienos macys ant manes nerastu / Amen.

Jr taip tůiaus linxsmai arsigulk.[2]

Kaip Hukinikas Scheimina sawa tur mokiti biloti Benedicite ir Gratias.

---

1) *t. y.* nůg ghrieku. 2) *t. y.* atsigulk.

Waikai ir Scheimina tur ſudeghię rankas / patogei ties ſtalu ſtaweti ir biloti.

AKys wiſſu ing tawe nuſſitik Wieſchpatie / a tu důſi penukſchla yu ſawu czeſſu. Atweri tu ranka tawa / ir paſſotini wiſſus giwius paſſimegimu.

Scholia / alba trumpas iſchguldimas.

Paſſimegimas czia ẞeklinaſe[1] / iog wiſſi bandikſczei / taip daug penukſchla gaun / iog ant to gana turedami / linxſminaſe ir dziaugeſe / Nęſa rupeſczei ir godas toki paſſimegima vẞwodi.

Potam tur kalbeti Tiewe muſu / ir ſekancze Malda.

WJEſchpatie Diewe Tiewe Danguieſis / perẞegnok mus / ir tas dowanas / kurias iſch tawa doſnos geribes imam / per Jeſu Chriſtu Wieſchpati muſu / Amen.

(36. *psl.*) Gratias.

Taipaieg ir po walgima / tur tů budu dariti / ir patogei ſudeghię rankas biloti.

DEkawoket Ponui / nęſa ghys jra gieras / ir iò geribe patęnk amẞinai / kurſai důſt penukſchla wiſſamui Sutwerimui / kurſai důſt paſchara bandai / ir warnikſcziems praſchantiemus ghy / Nepaſſimegſt ſyla ẞirga / ney liubu yamui ant ſtaibiu vira. Paſſimegſt Ponas ant tũ kurie iô bijoſi / ir kurie nuſſitik geribei iô.

*   *
*

(53. *psl.*) Chrikſchtima Knigeles.

Martinas Lutheris wiſſiems Chrikſczoniſchkiems ſkaititoyems / Malones / ir Pakayaus Chriſtuſe Jeſuſe Wieſchpatije muſu geidz.

---

1) *t. y.* ẞękllinaſe.

JOg koßnô dienô regiu ir girdziu / kaipo didei nepilnai ir letai (nebilau ne suindrinkimu) aukſczauſighi / ſchwentaghi / ir palinxminantighi Sacramenta Chrikſchta ſchwenta prieg Chrikſchtima waikelu wartô / kuriũ daiktũ prießaſti wiena ſancze regiu / iog tie kurie prieg Chrikſchta ſtow / nieka apie tatai nepermana / ką tenai kalb ir dara. Regiſſi todrilei man / netiektai vſch naudinga daikta bet teipaig ir vſch reikmeninga / idant wokiſchku lieſzuwiu Chrikſch'tas butu ſprowawotas. Adælto ant wokiſchka lieſzuwia buda Chrikſchtima perguldziau / ir wokiſchkai Chrikſchtiti pradeyau / idant kumas ir tie kurie prieg tô (54. *psl.*) ſtow tů daugiaus wieroſp / ir tikroſp nobaßniſteſp atweſti butu / a idanti taipaieg Kunigai kurie Chrikſchtiy tů daugiaus dæl klauſitoyu pilnaſte pridůtu. Praſchau tada iſch Chrikſczoniſchkôs wierniſtes / wiſſus tus kurie Chrikſchtiy / waiku kumomis jra / ir prieg tô ſtow / idant ſchirdieſp detu tą kaſchtawna darbą / ir dide pilnaſte kuri prieg Chrikſchta ſchwenta jra. Neſa tu girdi ßodzůſu tôs maldos / kaipo ſu deiawimu ir pilnaſte Baßnicza Chrikſczoniſchka waikeli Chrikſchtop neſch / ir be wiſſokia abeioghima / ſtiprais ßodzeis po akimis Diewa paſſißinſt / iog nůg welna apſeſtas jra / ir waikas ghrieka / ir ne malones / ir taipo prieg tam pilnai praſcha apie padeghima / ir Malones per Chrikſchta ſchwenta / idant Waiku Diewa paſtotu.

Todelei iſch dumok ſaw tai gerai / iog neiůkingas daiktas jra prieſch welna kariauti / idant nů waikela netiektai atwaritas butu bet taipaieg / idant tokſai ſilings neprietelis per wiſſa giwata waikela / jop daugeſni nepriſiplaſchitu alba nepriesiartintu. Dælto dide reika jra / idanti iſch wiſſos ſchirdies ſtiprô wieró prieg tokio waikela ſtowetumbim / nobaßnai vſch anq melſdamieſi / (55. *psl.*) idant ghy Ponas Diewas pagal tôs maldos / netiektai nůg macies czarta noretu gelbeti / bet taipaiep[1] ir paſtiprinti noretu / idant

1) *t. y.* taipaieg.

priesch anq ʒiwate ir prieg smerties karauti ir isstoweti galetu. Ir tatai vsch tiesa laikau iog ʒmones po apchrikschtima / dælto piktais pastô / iog taip letai prieg Chrikschta su yeis pawaikscʒoya / ir neischtikros schirdies vsch anus meldesi.

Tatai taipaieg nu atmink / iog prieg Chrikschta schwenta tie wirschutini daiktai / plakiausi jra / kaip tatai esti dwesti ing weida / kriʒus kresiti alba paʒenkliti / Druska ing nasrus deti / Spiaudalais ir purwais ausys ir panosius tepty / aleyumi krutis ir tarpupecʒiu tepti / kriʒma momeni tepti / baltais marschkineleis apwilkti / ir degancʒe ʒwake y rankas dûti / ir kas tiektai dabar tô daugesni jra / kurie daiktai nûg ʒmoniu priedûti jra dæl graikschtuma Chrikschta schwenta / be tũ wissũ taipaieg gal buti sprowawotas Chrikschtas / ir netûsu daiktûsu tikras jra Chrikschtas / kuriũ Cʒartas wengtu alba biotuse / ghis papeik dabar yû didesnius daiktus neng tie jra. Todelei reik cʒa drqsuma.

(56. *psl.*) Bet cʒa ant tô dabokise / idant tu tikrò wieró tenai stowetumbei / Sʒodʒia Diewa klausitumbei / ir pilnai drauge melstumbeisi / Nesa kada Plebonas kalb / Melske-mose / tada tawe tenai graudin / idant tu su yû melstumbeis / taipaieg tur iô maldos ʒodʒius drauge su yû Diewop schirdije biloti / wissi kumai ir tie kurie tenai stow.

Todelei tur Kunigs tas Maldas / permanitinai / nesteig-damasi biloti / idant kumai galetu girdeti ir ischmaniti / taipaieg kumai wienodumo schirdije sawa / su kunigu mel-stusi / ir waika reikas pilnai po akys Diewa neschtu / ir su wissu galimu vsch berneli priesch Cʒarta pasistatitu / ir drqseis passirodìtu nes toktai welnui iûkas negal buti.

Todelei taipaieg geras ir teisus daiktas / jra / idant newiens nedûtu Chrikschtiti waikelus girtiems ir nepabaʒniems Plebonams / ney taipaieg ing kumus ymtu niekam nede-rancʒas ʒmones / Bet ymtu gerus wieʒlibus patogus alba pabaʒnus Kunigus bey kumus / apie kurius ʒinotu / ieng ghie tq daikta pilnai ir tikro Wiero daritu / idant tas paschlo-

wintas Sacramentas czartui ant apiůka nebutu pastatitas / ir Ponas Diewas tame nebutu (57. *psl.*) pagedintas / kursai tame didzius ir neischkalbetinus ir neischmierůtus turtus alba skarbus Malones sawa ant musu esti ischpiles / iog ghys pats wadin nauyu atgimimu / ieng mes nůg wissos tyrannistes czarta ir nůg ghrieka / Smerties ir Peklas walnais waikais ẞiwata ir Tiewaineis wissokia lobia Diewa / ir paties Diewa waikais / ir Christaus Broleis pastotumbim.

Ach mieliegḧi Chrikſczonis / newartokiem taip nepilnai tokie neischkalbetina dowana / Nesa Chrikschtas jra musu wiens palinxminoghimas bei jeghimas wissump Deiwischkump lobiump / ir wissu schwentuyu draugistesp / Top roczik mums padeti Pone Diewe Tiewe Danguiesis / AMEN.

* * *

(63. *psl.*) Trumpas klausimas ir prieprowimas tu kurie nor prijmti schwentąghi Sacramenta Altoraus. M. M.

TA Pirmyaus priesiprowidams prieg Diewa stala / ẞinok iog negana jra tiketi anoye důnoye santi kuna Christaus / ir aname wine santi iò tikrąghi kraughi : Betaiga didzaus ir aukſczaus priewalu jra idant teip tiketumbim / iog taw Ponas tawa Jesus Christus anoye swietastije altoraus / per sawa ẞodi / linksmai apẞadeja / idant iô kunas bei kraujas schwentasis tikrai tawa butu : Jr vẞtiesos taw padowanot butu tatai wis / ką ẞodis saweye tur / tatai jra / atleidimas tawa ghrieku / ir malonus bei sussimilstąsis Diewas taw butu padowanotas.

Ant antra / idant aniems ẞodzems tiketumbei / ir stiprei schirdimi tawa dabotumbei ant anu ẞodzu / kureis Ponas JEsus Christus jstate ir dawe schwentąghi Sacramenta / teipo kalbedams : Jmkite walgikite / tas est mana Kunas / kursai vsch ius bus ischdůtas: Jmkite gerkite / tas est Kylikas

nauyas Testamen= (64. *psl.*) tas mana krauieje / kurſai vſch yus pralietas bus ant atleidima ghrieku / ir toleſni kaip jra paraſchit / S. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. j. Corint. 11.

Ant trecza / ſtiprei tawa ſchirdimi ßinok / tikek ir dabokiſi / iog anůſu ßodzůſu wiſſoks waiſius / nauda ir ſtipribe gul ir jra / kurius karſchta wiera tawa ſchirdies tur ſaweye vßrakinti prijmti ir palaikiti : Bei teip tu apturi ghrieku atleidima / ir malone Diewa gauni.

Ant ketwirta / ßinok iog ta pati wiera / kure tiki ing ßodzus ſchwenta Teſtamenta / jra tikras ir teiſus priſi=prowimas Diewa ſtalop / kada tawe ghriekai tawa ſlogin / ir malones bei ghrieku atledima[1] noredams / kuna ir kraughi Ponas[2] Jeſaus Chriſtaus prijmti geidi.

Sekaſi klauſimai ir Atſakimai.

2. EVANGELIJOS BEI EPISTOLOS.

Evangelijos bei Epistolos apima tas Naujojo Testamento vietas, apie kurias sekmadieniais ir šventėmis pamokslai sakomi. Be to, įdėta Hiſtoria apie Muka ir Smerti Pona muſu Jeſaus Chriſtaus / pagal keturiu Euangeliſtu *ir* Ieſaiæ LIII. *Viskas yra iš vokiškos kalbos versta, vadinasi, iš Luther'io Biblijos*[3], *bet ir graikų bei lotynų originalai retkarčiais, rodosi, sugretinti. Darbas buvęs sunkus,* — eo quod neminem præeuntem habuerim — *ir jis, anot prakalbos, beveik 10 metų dirbęs.*

Euangelias bei Epiſtolas / Nedeliu ir ſchwentuju dienoſu ſkaitomoſias / Baßniczoſu Chrikſczoniſch=koſu / pilnai ir wiernai pergulditas ant Lietu=wiſchka Szodzia / per Baltramieju Willenta / Ple=

---

1) *t. y.* atleidima. 2) *t. y.* Pona.

3) *išskyrus* Hiſtorią, *kurios vokiškasis originalas nežinomas.*

bona Karalauczui ant Schteindama. Priegtam / ant gala priedeta jra Historia apie muka ir ſmerti Wieſchpaties muſu Jeſaus Chriſtaus pagal kieturiu Euangeliſtu. Jſchſpauſtas Karalauczui per Jurgi Oſterbergera / Metu M. D. LXXIX.

(46. *psl.*) DOMINICA QVINQVAgeſimæ aut Eſto mihi, Epiſtola I. Cor. XIII.

KAdą eſch kalbieczo lieſʒuweis ʒmoniũ ir Angelũ / á meiles neturieczo / tada buczio wariu ſkambanczu / alba kankalu ʒwaganczu. Jr kadą eſch mokeczia pranaſchauti / ir ʒinoczo wiſas paſlaptines / ir wiſſus paʒinimus / ir tureczo wiſſokię wiera / teip / iog ir kalnus perkelczo / a meiles netureczo / tada eſch nieku buczo. Jr kadą dů́czo vbagams wiſſa mana turta / ir perleiſczia kuna mana deginti / a meiles netureczo / tadą nieks nebutu man nauding.

Meile kantri jra ir prieteliſchka / meile nepawid / meile ne eſti ſaurede / ne paſiputcz / neſiarka / neieſchka kas yos jra / ne důſtiſi ikerſchinti / neieſchka prakudas / neſſidziaugeſi iſch neteiſibes / bet dziaugeſi tieſą / wiſs iſchneſcho / wiſſamui tiki / wiſſa lukur / wiſs nůkencz. Meile niekada nepa- (47. *psl.*) lauia / Chaczei ir prarakiſtas paſiliaus / ir lieſʒuwei paſi- liaus / ir paʒinimas paſiliaus.

Jſch dalies paʒiſtame / ir iſch dalies pranaſchauiem. A kadą atais pilnibe tadą tur paſiliauti kas iſch dalies buwa. Kada berneliu buwau / kalbeiau kaip bernelis / ir buwau iſchmanas kaip bernelis / dumoiau kaip bernelis. Akaip uiru paſtoiau / atmeczau berniſte / Regim nu per zerkola paſleptame kalbeſie / Atadą iſch weida ing weida. Nu paʒiſtu iſchdalies / tada paʒiſiu kaip buwau paʒintas. Nu paſiliekt / Wiera / nůſſitikieghimas / meile / tie trys / bet tarpu tũ jra didziauſia meile.

* *
*

(124. *psl.*) DOMINICA XIX-POST Trinitatis, Euangelium Matth. IX.

AAnas yeiźs ing laïwa / persijre / ir ateiá miestana sawa. Oschitai / atnesche iopi / wiena stabu vźmuschta gulinti ant patala. A Ischwidźs Jesus wiera anũ biloia stabu vźmuschtamůiem / Bũk palinksmintas / Sunau / tawa ghriekai jra tau atleisti.

Jr schitai / nekurię isch mokituraschta biloia tarp sawęs. Tassai bluźni Diewa. Bet ischwidęs Jesus dumas yũ / biloia. Kodrilei yũs pikt dumoiet schirdisa yũsu? Katratai jra pigesny sakiti? Tau jra tawy ghriekai atleisti? alba sakiti kelkesi ir waikscziok? Bet idant źinotumbit iog Sunus źmogaus tur mače ant źemes atlelsti[1] ghriekus / biloia ghys stabu vźmuschtamůiem / Kelkesi / imk tawa patala / ir eik namůsna. Jr ghys kelesi / ir eia namůsna. Kaip pulkai tatai regieia / stebieiosi / ir garbina Diewa kuris dawe tokę mače źmonemus.

* * *

(165. *psl.*) IN DIE MARIÆ MAGDAlenæ, Epistola Prouerbiorum XXXI.

KAm wieźliba mote patiekta esti / Tha jra mielesne vź brangiausius źemcziugus.

Jôs vira schirdis ischtik iey / ir Penukschlas iem nenůstoks / Ghi dara iem miel / ir neiokia gaileghima giwato sawa.

Ghi pawaikscjo su wilnomis ir su linais / ir dirb roda sawa rankomis.

(166. *psl.*) Ghi jra kaip prekija akrutas / kursai jò penukschla isch tola atgaben.

Ghi keliese nakti / ir důst paschara sawa namůsu / ir walgiti sawa tarnaitems.

Ghi dumo apie lauka / ir pirk ir scziepi Winicze / isch waisaus ranku sawa.

1) *t. y.* atleisti.

Euangelias bei
Epistolas / Nedeliu ir schwen-
tuju dienosu skaitomosias / Baßniczo-
su Chrikscżonischkosu / pilnai ir wiernai per-
gulditas ant Lietuwischka Szodzia / per
Baltramieju Willenta / Plebo-
na Karalauczui ant
Schteindama.

Priegtam / ant gala priedeta jra Histo-
ria apie muka ir smerti Wieschpaties musu
Jėsaus Christaus pagal keturiu
Euangelistu.

Jschspaustas Karalauczui per Jurgi
Osterbergera / Metu
M. D. LXXIX.

Ghi apiůs srienas sawa twirtai / ir ischties sawa ranka.

Ghi daboiese kaip jôs sprowa nauda atnesch / Jôs Laterna nevßgęs nakti.

Ghi ischties ranka sawa priewarptesp / ir jôs pirschtai nutwer warpste.

Ghi ischplatin rankas sawa ant vbagu / ir ischties ranka sawa Reikalingiems.

Ghi nesibija namũ sawa nůg sniega / Nęsa jos wissi namai tur dweiopa Apwalka.

Ghi pati dara kaurus / balty schilkai ir purpura jra iôs rubas.

Jôs Virs jra garbinams wartůsu / kada ghys sæd pas wiriausius Szemes.

Ghi dara jupa ir pardůst / Jůsta důst ghi Krominikui.

Jòs graßums jra / iog ghi graikschti ir pilnawoienti jra / Jr potam tures.

Ghi atwer nasrus sawa su Ischminctze / ir ant jôs ließuwia jra maloningas Mokslas.

(167. *psl.*) Ghi zwalga / kas iós namůsu destisi / Jr walga sawa důna nesutingeghimu.

Jôs ssunus pakyla ir skielbie yę pagirta / ios viras schlowin yę.

Daug Dukterũ atnesch turtus / Bet tu prakieli wissas.

Mielu ir graßu buti nieks jra / Moterischke Wieschpaties bijentese tur garbinti.

Ghi bũs pagirta isch waisiaus ranku jòs / Jr iôs darbai tures yę garbinti Wartůsu.

* * *

(174. *psl.*) IN DIE S. BARTHOLOmæi Apostoli, Epistola Epheseo. II.

JAu yus neeste nu daugiaus swetczeis ir ataiweis / Bet miesczonimis su schwentaiseis ir namischkeis Diewa / subu-

dawoti ant fundamenta Apaschtalu ir Praraku / kur Jesus Christus Sąsparós akmenimi jra / ant kurio cielas budawoghimas sutaikyts aug / y Baßnicze schwenta Wieschpatieje / ant kurios taipaieg yus drauge subudawoti busit / ant giwenima Diewa Dwassee.

* * *

(176. *psl.*) IN DIE DECOLLATIONIS sancti Ioannis Baptistæ, Euangelium Marci VI.

BEt Herodas nůsiuntes / sugaudina Jona / ir ing temnicze indedina / dælei Herodias Philippa Brolia sawa moters / nesa yę buwa paiemęs vß moteriy. O Jons biloya Herodui / Neder taw tureti moteriy brolia tawa. Bet Herodias siumde ant jo / ir noreia jo vßmuschdinti / bet negaleya. O Herodas bijoiosi Jona / nesa ßinoya ghy teisu ir schwentu wiru (177. *psl.*) santi / ir ipaczei ghy nůlenkie / ir paklussa jo daugia daiktůsu / ir rodas jo klausie.

Jr ateya diena tam tikra / iog Herodas dieno atminima warda sawa weczere pakiele / Ponams Waiwadoms ir Wiriausiems Galileoye. Tenai yeia Dukte Herodias / ir schokineya. Jr passimega Herodui / bei tiemus kurie vß stala sedeya. Potam biloya Karalius mergaitesp. Praschik mane ko tiektai tu nori / esch noriu taw důti. Jr prisieke iey / ko tiektai praschisi mane / důsiu taw / ik pusses Karalistas mana. Ghi potam ischeyusi biloya motinosp sawa / ko turiu praschiti? O ana biloya / Galwos Jona Chrikschtitoya. Jr jeiusi skubei Karalauspi / prasche ir biloya / Esch noriu idant man důtumbei / nu tůyaus bliude galwa Jona Chrikschtitoya.

Karalius vssismutya / betaig dæl prisiegas / ir tũ / kurie su yů draugie sedeya / nenoreya yos praschima atmesti. Jr tůiaus nusiunte Karalius Kota / liepe atneschti galwa jo. O ghys nueghięs nukirta ghy temniczoye / ir atneschie

galwa jo ant bliuda / ir dawe mergaitey / A mergaite dawe Motinai ſawa. Jr kaip tatai jo paſiuntinei iſchgirda / ateyę ateme jo kuna / ir indeya ing graba.

* * *

(179. *psl.*) IN DIE S. MICHAELIS ET omnium Angelorum, Epiſtola Apocal. XII.

STcoioſe kowa Dangui / Micholas in[1] Angelai iò koweſe ſu Smaku / ir Smaks koweſe in[1] Angelai iô / ir nepergaleia / ney taipaieg daugiaus raſta buwa wieta yu Dangui. Jr buwa iſchmeſtas didiſis Smaks / (180. *psl.*) Senaſis zaltys / kury wadin Welnu ir Satanu / kurſai iſchwadzio wiſſa Swieta / ir buwa meſtas ant žemes / ir iô Angelai iſchmeſti.

Jr eſch girdeiau didi balſa / bilanti / nu jra iſchganimas / ir ſtipribe / ir karaliſta / ir ſjla muſu Diewa / ir macis Chriſtaus iô / iog tas numeſtas jra / kurs yus apſkunde diena ir nakti poakim Diewa. Jr ghie pergaleja ghy per Awinela kraughi / ir per žodi yũ ludima / ir nemileja žiwata ſawa / ik ſmerczia. Dælto dziaukitieſi Dangus / ir tie kurie tenai giwenat.

* * *

(192. *psl.*) DE VIRGINIBVS HOMIlia, Euangelium Matth. XIII.

WJel priliginta jra Karaliſta Dangaus ſkarbui paſleptamui dirwoie / kurj rada žmogus / ir vſlepe / ir iſch dziaukſma iſch to paties / pardawe wiſs kę tiektai ghis tureia ir pirka ana Dirwa.

Wiel priliginta jra Karaliſta Dangaus žmogui prekijuy ieſkanczem gerũ žemcziugu / Jr (193. *psl.*) kaip ghis rada brangu žemcziuga / nueies pardawe wiſs kę tureia / ir pirka anę.

---

1) *t. y.* ir.

Wiel priliginta jra Karalista Dangaus tynklui / jme=stamůiem mariosna / kurů wissokias weisles żuwũ gauna. O kůmetu pilnas jra / tada ischwelka ant kraschta / ir sedęsi / ischrenka gerąses indůsna / a piktases meta schalin. Taip bus pabągngoje swieta. Ischeis Angelai / atskirs Piktůsius nůg Teisuju / ir ymes yůs peczuna vgnies / tenay bũs werksmas ir grieżimas dantu.

Jr Jesus biloia yumpi bau ischmanote tatai wiss? Biloia ghie / ischmanome PONE. Biloia ghis / Todelei kiekwienas mokitos raschta / ing Karalista Dangaus kursai moka jra ligus żmogui tiewui scheiminas / kursai isch sawa skarba naũj ir sen atnesch.

* * *

(194. *psl.*) Historia apie Muka ir Smerti Pona musu Jesaus Christaus / pagal keturiu Euangelistu.

Apie darża / ir kas tame nůssidawe.

JR kaip ghie laupses giesme ischkalbeia / eia Jesus ant kalna Aliwu / pagal paiunkima sawa per vpele Cedron. Sekie tada ghy Pasiuntinei iò. Potam biloia Jesus yump / Schę nakti / wissi yus passipiktinste manimi / nęsa jra paraschit / Ischtikſiu piemeni ir ischklaidisis awis gůta. O kada kelsůs / pranokſiu yus Galileo.

Bet Petras atsakie / ir biloia iopi / Norint wissi passipiktins tawimi / tada esch niekada nepassipiktinsiu / Jesus biloia iopi / Ischtiesos sakau taw / iog schę nakti neig gaidis du kartu pragys / tris kartus manęs vssigysi. O ghis yů daugiaus biloia / Norint tureczio su tawimi nu= (195. *psl.*) mirti / tada esch tawęs neussigisiu. Schitůgi budu ir wissi pasiuntinei biloia.

Potam ateia Jesus su ieys / ing kiema kuri wadina Getsemani / tenai buwa Darżas / y kuri ieya Jesus ir pa=

ſiuntinei jô / O Judaſchius kurſai ghy iſſdrodja / ƺinoia taipaieg tą wieta / Neſa Jeſus daƺnai ſuſſieidlawa ſu paſiuntineis ſawa. Biloia Jeſus iumpi / Sæſkieteſi czonai ik eſch tenai eiſiu ir melſůs. Jr eme ſuſawimi Petrą / ir Jocuba ir Jona / ir du ſſunu Zebedeuſcha / ir pradeia ſmutitieſi / drebeti ir ſilwartauti / ir biloia yumpi. Smutna jra duſchia mana ik ſmerczia. Paſſiliket czia / ir budekite ſu manimi / Melſketeſi / idant nejpultumbit ing gundinima.

Jr paƺigeięs nůg yũ / kaip butu ant akmens mieczia / klaupeſſi / půle ant weida ſawa ant ƺemes ir meldeſi / iey galetu buti / teatſto tha hadina / ir biloia / Abba mielas Tiewe / Wiſſi daiktai taw jra galimi / attolink nůg manes tha kilika / betaig nekaip eſch noriu / bet kaip tu nory. Jr ateia paſiuntiniump ſawa / ir rada yůs bemieganczius / ir biloia Petrop / Simon miekſi? Er negaleiey pæn wiena hadina ſu manimi budeti? Budekit ir melſkiteſi / idant nejpultumbit ing pagundima / Dwaſſia jra weiki / bet kunas jra ſilpnas.

(196. *psl.*) Nueięs wiel tenai antru kartu / meldeſi ir biloia / Tiewe mana / jeigi negal / tas Kilikas atſtoti nůg manes / net eſch thą gerczią / tada tenuſidůſt tawa walia. Jr ghis ateia / ir rada jůs wiel bemieganczius / ir yũ akys buwa apſunkintas miegu / ir neƺinoia ką tureya jem atſakiti. Jr palikęs jůs / wiel nueya / ir meldeſi tretcze karta taiſgi ƺodzeis bilodamas / Tiewe / iey nori / tada atimk nůg manes tha kilika / betaig ne mana walia bet tawa tenuſſidůſt.

Paſſirode iem tada Angelas iſch Dangaus / ir patwirtina ghy / Jr ghis ſu ſmertimi grumeſi / ir iů didziaus meldeſi. Jr buwa iô prakaitas kaip laſchai krauya / kurie půle ant Szemes.

VII.

MAŽMOŽIAI IŠ STRYJKOWSKI'O KRONIKOS.

Mozūras Stryjkowski's (gimė 1547., *mirė po* 1582. *m.) išleido* 1582. *m. savo plačiai žinomas knygas* Ktora przedtym nigdy świátłá nie widziáłá. Kronika Polska Litewska / Zmodzka / y wszystkiey Rusi... Przez MACIEIA OSOSTEWICIVSA STRIYkowskiego dostátecznie nápisána / ... Drukowano w Krolewcu v Gerzego Osterbergerá: M. D. L XXXII.

Žemaičių vyskupas Merkelis Giedraitis (vyskupavo 1576.—1609.) *jį, kaip Lietuvos praeities žinovą, pas save parsikvietė ir, nors pasaulinis žmogus buvo, pirmiau kanauninku, vėliau archidiakonu padarė. Tenai jis savo kroniką surašė ir šiek tiek lietuviškai pramoko, plg. M. Malinowski'o straipsnį kronikos 3. (1846. m.) leidime.*

Atpasakodamas kunigaikščių Giedraičių, taigi savo vyskupo giminės padavimus, jis rašo, kad dar jo laikais žmonės apie Giedraičių karžygį Daumantą dainavę:

(356. *psl.*) Dowmantas Dowmantas Gedrotos Kunigos / łabos Raitos ługuie / etć.

Daumantų tarp Giedraičių keli buvo, bet čionai minimasis ar tai ne ansai, kurs su Kęstučiu tankiai prieš kryžiuočius jojęs? (355. *psl.*) *Jo tėvas Hurda Ginvilaitis, Kauno pilį 1362. m. nuo vokiečių gindamas, su* 3000 *kareivių sudegęs* (443. *psl.*).

* * *

Jogaila ir Vytautas 1413. *m. į Žemaičius keliavo pagonių krikštyti. Karaliaus pamokslininkas su vertėju apie pasaulio sutvėrimą, Adomo puolimą ir t. t. pamokslą sakė. Senas žemaitis, tai girdėdamas, tarė Jogailai:*

(543. *psl.*) Welna ażyn[1] taſſai Kunigs / meluy / Milaſtiwas Karalau etc.

* * *

Kokie nemokyti žemaičiai dar Stryjkowski'o laikais buvę, rodąs šitas atsitikimas: mato žemaitis Kauno bažnyčioj, jog bernardinas per Didįjį Penktadienį Kryžių plaka ir klausia savo draugo:

(543. *psl.*) á ką tatay muſchi Kunigas /,

atsako ansai:

— Pana Diewa /.

Jis vėl klausia:

— ar aną kuris mumus padare piktus rugius /,

draugas atsako:

— anu/.

Tai išgirdęs žemaitis sušuko:

— gieray milas Kunige plak ſchitą Diewa / piktus mumus dawe rugius.

1) *t. y. žemaitiškai* velńā (= ve`niai) žin.

VIII.

1589. m. VALDŽIOS ĮSAKYMAS.

Šitą gotiškoms raidėmis spausdintą įsakymą prieš keliaujančius Škotijos kromininkus Dr. Philippi's Karaliaučiaus valstybiniame archive surado ir A. Bezzenberger'is, Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen II. 119. atspausdino. Originalo nemačiau, nė signatūros patirti negalėjau. Del to dokumentą pagal Bezzenberger'io leidimą atkartoju.

Iſch Diewo malones / mes Jurgis Fridriks / *Marggrabas Brandenburge* / *Pruſuſu* / *Stetine Pomeranioie* / *Kaſſubu ir Slawoku* / teipaieg / Sſchleſyoie Jegerdorffe Hercikis etc. Burggrabas Nůrnbergos / ir Hercikis Szemes Rugyos / wiſſiems ir koßnam muſu Storaſtiems / bei Vriednikams / loſka ir wiſſa gera praneſchdami / důme ßinne: Kaczei mes iſch muſu Pruſiſchkos kancleryos tikrai ßinnam / iog pirmai ſcha czieſa / ſtiprei ir bepaliaubimo praſchantiemus kromnikams tutetſchniems iſch wißu Mieſtů ſchos muſu Hercekiſtes Pruſů / muſu mielas Ponas Dede bei Tiewas / Marggrabas Elbrekts wireſnis Brandenbůrge / didei paſchlowintos atminties / kiek kartu / priſakens eſt / idant Schottams / kurie kittiems kromnikams tutetſchniems / ant didzios Iſkados / ir patrotos iu paelgiſtes / muſu Szemeie / apracz iowonais Jarmarkieis / pabuteis ir pakiemeis landineti / vſakita turetu buti: Tacziau tikrai ßinnama ira / iog priſch tankei důtus Pri-

ſakimus / ir Szemes muſu Statutus / daugia Schattu wiſſur pabuteis kromnes rieczes neſchodami / landiney / ir teip ne tiktai kittiems tutetſchniems kromnikams / dide iſkada dara / bet ir muſu nebagus padonus tulame prigaudiney ir wilioy / kaip anis delei tho tulais daiktais priwedami ira. Todelei pareitis / mumus / kaip Szemes Kunnigaikſchczui / take iſkada / kuri tutetſchniems kromnikams ir padanams muſu / per Schattus / wiſſus campus iſchlandineienczius / darama ira / ilgiaus ne nukenteti: Tůgi norim ſchitů Priſakimu / wißus muſu Storaſtus / Burgamiſtrus / Sudzias / Waitus / ir kitus Vriednikus / Mieſtoſu ir kiemoſu pirmump muſů Diewep eſſanczio Pono Dedes ir Tiewo iſchdůtuiu Mandadumpi / ir potam nauioſp Ordinacioſp muſů Szemes / nuraditi: malonei ir drutai priſakidami / idant ius pagal dabar minetu Mandatu / ir muſu Ordinacios / nůg ſcho czieſo elgtumbities. Ir iei prieſch thus Schattai / graudinimo ſchito nadbodami tawora ſawa pabuteis neſchineti neliauſis / anus kaip pareitis be ſuſſimilimo pakarotumbit / iemus Tawora atimdami ir ußlaikidami O wienok ſchitů Mandatu Schattams Jarmarkiei iowonieghi / netur ußdrauſti buti Bet anis thus / kaip iſch ſenu dienu dare eſt / gal atlankiti. Tam ant paſtiprinoghima / mes ſawa peczeti ant ſcha raſchta liepem vßdeti / Důta 22 diena Septembrio / Metu Diewo 1589.

IX.

BRETKŪNAS.

Jono Bretkūno gimtinė sodžius Bammeln, netoli Rytprūsių miestelio Friedland, senųjų prūsų žemėje. Apie tėvus nieko nežinome. 1555. m. į Karaliaučiaus universiteto matrikulą įsirašydino: Johannes Bretke, Friedlandensis, natus in pago vicino Bamlen, pauper, pupillus[1]. *Nuo 1561. m. kažin kur kunigo pareigas ėjo*[2], *1563. m. Labguvos kunigu pastojo*[3], *1587. Karaliaučiaus lietuvių kunigo vietą gavo ir 1602. (ar 1603. ?) mirė*[4], *66 metus sukakęs*[5]. *Ostermeyer'is 18. psl. tvirtina, jog Bretkūnas pirmasis buvęs, kurs Labguvoj be vertėjo pamokslus sakęs. Vos abejotina, kad jis ne lietuvis, bet vokietis buvo*[6]. *Savo pavardę jis ar vokiškai* Bretke (*matrikuloj*) *ar lotyniškai* Bretkius (*Postilės prakalboj ir laiškuose*) *rašo. Tiktai savo lietuviškuose veikaluose pasirašo:* Bretkunas. *Tiesa, pavardė vokiška, gentys irgi vokiečių bajorai*[7], *apie lietuvius nemėgsta kalbėti kaip apie savo tautą, jie jam Postilės prakalboj „illa gens" ir antroj Postilės dalyj 379. psl.* ius lietuwniſkai, *tačiau savo vertimuose, kad ir su*

---

1) *Erler I, 18.*

2) *Bezzenberger, M.L.L.G. III 125.*

3) *Labguvos krikšto raistuose.*

4) *Arnoldt, Nachrichten I, 22, 49 (Erleutertes Preußen II 721).*

5) *Karaliaučiaus vastybiniame archive „Etatsministerium 72f.", laiškas No. 24.*

6) *E. Hermann GGN 1923. 114. . . psl.*

7) *W. Pierson, Matthäus Prätorius' Deliciae Prussicae 4. psl. Be to, Praetorius, Bretkūno dukters sūnus, jį l. c.* Johann von Brettchen *vadina, taigi bajoriška „von" pridėdamas.*

visokiais netaisyklingumais, neretai taip gražiai kalbos dvasią nujaučia, kaip tiktai žmogus, kurs iš mažens lietuviškai moka. Nežinau, kaip tai aiškinti.

Iš jo lietuviškųjų raštų pažįstami šie: 1. Giesmės Duchaunos (su Mažvydo „Paraphrasiu"), 2. Kolektos, 3. Biblija, 4. Postilė. Be to, išliko dalys jo vokiškai rašytos Prūsų kronikos (Chronicon des Landes Preussen)[1] *ir pluokštas laiškų Karaliaučiaus valstybiniame archive „Etatsministerium 72 f.", iš kurių keli MLLG III 121 . . . atspausdinti. Rodosi, šis tas iš jo rankraščių žuvo*[2]

1. GIESMĖS DUCHAUNOS SU MAŽVYDO „PARAPHRASIU".

Karaliaučiaus miesto knygyne yra tomelis Ca 144[8], *kurį trys atskiros knygelės su atskiroms antraštėms sudaro: 1. Giesmės Duchaunos su Mažvydo „Paraphrasiu", 2. Kolektos*[3] *ir 3. Kancionalas*[4]. *Šitie veikalėliai, nors ir atskiras antraštes turi, tačiau jau spaustuvėj į vieną tomą aptaisyti, nes Upsalos bibliotekoj antras egzempliorius susivokė*[5], *kurs taipjau tuos pačius raštelius apima. Kalba ir rašyba ta pati, ir vos abejotina, kad Bretkūnas viso tomo redaktorius yra, kaip jau A. Bezzenberger'is, Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache XII. psl. spėjo.*

Giesmės Duchaunos susideda iš dviejų dalių, iš giesmyno, vadinasi 76 giesmių be gaidų, ir iš straipsnelio „Paraphrasis". Pryšakyj įdėta lotyniška prakalba su parašu Iohannes Bretkius. *Jis sako, kad kolegų kunigų prašomas giesmyną išleidęs. Giesmės esančios dalinai Mažvydo*[6],

---

1) *Gerullis, Archiv für slav. Philologie 40, 117. . .*
2) *Gerullis l. c. 126.* 3) žiūr. IX 2. 4) žiūr. X.
5) *Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecyi 277. ir 278. psl.*
6) *žiūr. I 3.*

dalinai kolegų darbas. Ar ir jis pats kokią giesmę vertė arba sutaisė, apie tai nieko nepatiriame.

PARAPHRASIS, permanitina poteraus malda / per Martina Moſwida iſchguldita, *tiktai Bretkuno Giesmių Duchaunų leidinyj teišliko*[1]. *Ar Bretkūnas antrąkart išleido ir Mažvydo paties leidimas žuvo, ar Bretkūnas Mažvydo rankraščiu naudojosi, nežinome. Kalba ir rašyba sutinka su Bretkūno giesmynu, vadinasi redaktoriaus išlygi.ıta. Mažvydas vertė iš* Paraphrasis des Vater vnsers[2]. — *Ištraukos iš Karaliaučiaus originalo imtos*[3].

Gieſmes Duchaunas / iſch Wokiſchka ing Lietuwiſchka lieſʒuwi / per nekurius Plebonus Hercegiſtes Pruſu / perguldítas. Iſſpauſtas Karaliauczuie / per Jurgi Oſterbergera 1589.

* * *

LX.[4]

Nun lob mein Seel den Herren.

LJaupſink duſcha mana Pona / ir wiſſas iſchczes io warde[5] / Ba daukſin geribe tawa / Atmink ant to duſcha mana / Ghiſſai atleid griekus tawa / Iſchgida kiek liga tawa / Eſt apgintois ſtiprus duſchas / Naugin malone ſawa / Atnaughin iaunibe tawa / Kaip iaunibe Erelia / Karaliſten gin ſtiprei / Mus kentenczius pakarnei.

---

1) *E. Hermann'as GGN 1923, 108. ir 109. psl.*

2) *Kirchen Ordnung Wie es im Hertzogthumb Preussen . . . gehalten wird 1558, II 23. sqq.*

3) *šiame egzemplioriuje yra 8 giesmės nežinomo žmogaus ranka įrašytos. Del jų žiūr. E. Hermann'o straipsnį G. G. N. 1923, 111.—114. psl.*

4) *Iš Mažvydo giesmyno 351.—355. psl. imta.*

5) *t. y.* warda.

Apreischke mums kelius sawa / Taip ludij wissokia ʒeme / Mielaschirdingai daridams / Wissur gailesi rodidams / Wissus griekus musu mirschdams / Nepagal darbu sudidams / Rustibe sawa nuramda / Malone sawa roda / Gatowu mums padetoiu / Liauientiems nůg grieku / Kaip tamsibe nůg schwiesibes / Attreme musu piktibes.

Kaip Tiews pats didei sussimilst / Ant sawa mieluiu waiku / Taip ir Diews su mumis dara / Jei stiprei bijam ia warda / Paʒinst pats musu silpnibes / Ir ʒinna iog esme dulkes / Ligei kaip padziust ʒoles / Ir lapai krint ant ʒemes / Ant kurio kaip weias vschpus / Toiau schalin nupuls / Taip ʒmogus tur ischgaischti / Nes artima tur smerti.

Tiktai wiena meile Diewa / Stipri bus ant amʒiu amʒa / Prieg io mielausio pulka / Kurs io baime stow wissada / Karaliau ant wissu mielei / Kurie est io karaliste / Jus Angelai silingi / Tarnauket teisei wissi / Ponui didem garbe / Pridoket ir schlowe / Platink tu dusche mana / Czesti ir garbe Diewa.

Garba buk Diewui Tiewui / Wissa swieta sutwertoiui / Garba buk io mielam Sunui / Jesui Christui musu Ponui / Garba buk ir schwentai Dwassei / Wissu wiernu linksmintoiei / Wienibe Traiczes schwentas / Garbink koʒnas wiernas / Ir ios wissokius darbus / Schlowinkem per amʒius / Brangaus io ʒodzio maci / Platinkem silingai wissi / Amen.

* * *

LXV.[1]

Der Meye / der Meye.

PAwasrin pawasrin / Daug ʒoleliu ira / Esch turiu linksma schirdi / Ka noru Diews ʒina / ij.

Esch noru Pona Christu / Musu gelbetoghi / Ghis nesch vʒ griekus kriʒu / Kaip skaitam ape ghi / ij.

1) *Mažvydo giesmyne nėra.*

Mes buwam wissi sugauti / Smertij buwam prasziuwe / Ghrieks wargina diena nakti / Kurem buwom gime / ij.

Kits gelbet negaleio / Net ghis Ponas wienas / Mums gimes est ant gero / Ischgi pannos czistos / ij.

Jr est vsz mus numirres / Kielesi isch smerczia / Est mums dangu nupelnes / Gelbeies isch warga / ij.

Ghis ischpilde Sokona / Kursai mus apskundze / Sugesse ta kibirkschti / Kurs Saszine grausze / ij.

Ghis est kels / schwiesa / durris / Tiesa jr sziwatas / Ghis est Tiewo amszins Szodis / Nůg io mumus důtas / ij.

Ghis smerti est pergaleies / Jr sudraskes pekla / Grieka ghis est prarijes / Isch mukos gelbeia / ij.

Ghis tůs nenarpamesti[1] / Kurie tikis ant ia / Tai mums szadeies esti / Kad waikai busim ia / ij.

Kas iam taip gal tikieti / Neapleis niekada / Musu ponui schitamgi / Buk Amszina liaupse / ij Amen.

* * *

LXXV[2].

Es wird schir der letzte tag.

SOtaga bus paskucziause diena / Nes piktenibe labai praplata / Ka Christus pirm pasake / Tai nubeskundze[3].

Nupůlims nůg wieros stow girdetas / Jog senei esti nusidawes tas / Kaip Powils szmo gerasis / Tai apreischke wis.

Prakeiktas Sunus senei sedeia / Passiputens Basniczeie Diewa / Sawa daiktus girdamas / Kaip Diews budamas.

Daug radasi ne tikru Praraku / Jrgi bursu / Sektu ateijusiu / Kurie darbe ir moksle / Swieta paszeidzia.

Kadang mums Antichristischkas stonas per Diewa szodi iau est aptirtas / Wenkem mes pilnai tada / Jo pikta moksla.

1) *t. y.* nenar pamesti. 2) *Mažvydo giesmyne nėra.*
3) *t. y.* nu beskundze.

Sadereghima pona prijnkim[1] / Tame wienat budekim ir melſkim / Nes ateit ſudna diena / Jr arti tapa.

Swiets griekûs ir durniſtei platinas / Jr ieſchka paminti Diewa tieſas / Ponas tai perleis taipo / Jr weiſdes ant to.

Bet kad iau tikieſis wirſchu turis / Jr iſch wiſſa piktuma iſchbegis / Tad iam tai wiſſa ſila / Bus ſchimteropa.

Dide muka ta tad toiaus apims / Jr tam prieſchſtowies wiſſas ſutwerims / Tada Chriſtus ateis tikrai / Bus ſudzia macnai.

Jr gis ſawa Archangela iſſius / Jr numiruſius pabudins wiſſus / Lieps ios wiſſus keltiſſi / priſch ghi ſtotiſſi.

Tad ghis ſakis Angelump ſawa / Nu pagießios ant kerſch-tiniku mana / Kas priſch mane padare / gaus alga take.

Surinkit man mana iſchrinktoſius / Tinkinczius[2] ir iſch nauia gimuſus / Ne mirſchus wale mana / Bet padarus ta.

Jr tos pa deſchines paſtatis / Kurs ponas malonu ſuda ſudis / Jos ſilingai paſadins / Kur ghis eſt patis.

Bet prieg piktuiu ſakis ghiſſai / Nu ſu iumis rakoſoſiu ſchitai / Kodel mana Sandara / Jemet naſroſna.

Wienok pabaßniſte nekinote / Jr ape piktuma godoiote / Man tilint tikieiot ius / Kaip tai niekas bus.

Atſtokt nûg manes ius piktadeiei / Jngi vgni kuri labai ſenei / Welinams eſt gatawa / Vß iu piktuma.

Tada tures ie iau peklan eiti/ Jr te ſawa piktuma moketi / Neiſch bilamoi[3] muka / Kur gala nera.

Bet ſawa ßmones nûg tu atſkirens / Weſs ghis ing dan-guieies linkſmibes / Kur kaip ſpindulis ſaules / Amßinai ſtowes.

Nu Pone ant ßemes mus priſtoki / Jr prowik mus / ieib butumbim werti / Regeti anta amßa / Poniſten tawa / Amen.

* * *

1) *t. y.* prijmkim. 2) *t. y.* tikinczius. 3) *t. y.* Neiſchbilamoi.

PARAPHRASIS, permanitina poteraus malda / per Martina Mosswida ischguldita.

MJeli prietelei Christaus / iog mes czonai wardana Pono sussirinkome / idant io schwenta Testamenta prieimtumbim / Graudindams todelei isch pradzas ius praschau / idant ius / Schirdis iusu / Diewop pakiletumbit / ir drauge su manimi kalbetumbit / Malda ponischka / tů budu kaip mus Christus musu Ponas patis ischmokinna / ir tikra ischklausima apẞadeia.

Melskem tapirmiaus / idant Diewas / musu danguiesu Tewas / ant musu bednuiu sawa waiku / czonai ant ẞemes wargstanczuiu / milaschirdingai pawisdetu / irgi důtu / ieib io schwentassis wardas / tarp musu / ir po wissa swieta schwenstusi / per czista ir teisu io Szodzio moksla / ir per karschta / musu ẞiwato / malone / Bei idant malonei nůg musu nugreschtu / wissoki ne teisu moksla / ir pikta ẞiwata bei bursaughima / Kurů schwentas ia Wardas stoiessi pahanbitas / ischblusnitas ir pagedintas.

Melskem priegtam / idant io karalista ateitu / ir padauksinta bei praplatinta butu / wissus Ghreschnosius / apiakintosus / ir czarta Karalistoie apkaltusius / ant paẞinnimo tikros Wieros ing JEsu Christu / io Sunu / priwestu / ir skaicziu Chrikschczonistes didi padaritu.

Melskem atpencz / idant mes io Dwasse pastiprinti butumbim / io wale ischpilditi / ir nukesti / kaip ẞiwate / taip smerteie / gierame ir piktame / wissada musu wale lauẞtumbim ir numarintumbim.

Melskem taipaiegi / idant mumus roczitů důna musu wissu dienu důti / nůg goda / bei nůg rupeẞczio pilwa apsaugatu: Jr nussitikekem / iog ghissai pilnibe wisso gierro mus tur apweisdeti.

Melskem potam idant mumus musu kaltes atleistu / kaip ir mes musu kaltiemus atleidzem / idant musu schirdis

walnan / linksma Sakine po akimis io turretu / ir ne ʒiedno Ghrieko daugesni nessibiotumbim alba ne persigastumbim.

Melskem prieg tam / idant mus newestu ing pagundima / Betaig mus pagelbetu per sawa Dwasse / kuna musu rominti / swieta schi su io wissais budais papeikti / ir czarta su wissa io kitrista pergaleti.

Ant gala melskem / idant mus roczitu gielbeti / nůg wisso pikto / kunischkai ir Duchaunai / czieschischkai ir amʒinai / Kurie to wissa tikrai gieidz / tariket isch dugna schirdies / Amen. Be wissokio abeioghimo tikedami / iog taip ira / ir ischklausita est malda Dangui / kaip mums Christus paʒadeia / ko tiktai ius praschot / tikeket / iog ius apturesit / ir taip tur stotiesi / Amen.

2. KOLEKTOS.

KOLLECTAS Alba Paspalitas Maldas / prastasů Nedeliasu ir didzosu Schwentesu / per wissus mætus Hercegisteie Prusu giedamas / isch Wokischko lieʒuwio / ing Lietuwischka pergulditas / Per Jana Bretkuna. M. D. LXXXIX.

Šitas veikalėlis, 30 puslapių didumo, yra tame pačiame tome kaip Giesmės Duchaunos, žiūr. IX. 1. Turinys: 1. maldos (be gaidų), 2. Wirsikulai kurie pirm Kollektu / Jutrinosu ir Nischparosu giedami ira *(be gaidų), 3. dvi giesmi, viena su gaidoms.*

Bretkūnas antraštėj sakosi Kolektas pats iš vokiškos kalbos vertęs, vadinasi, iš 89. psl. minėtos agendos 36^v *sqq.,* 43^r *sqq. Rods, knygelių turinys iš dalies jau Mažvydo giesmyne yra, plg. I. 3.*

(2. *psl.*) Dienan Atsiwaikschczoghimo Marios[1]. WIssagalinsis amžinasis Diewe / praschau tawe isch schirdies dugna / dok mumus / idant mes tawa miela Sunu pažintumbim / ir garbintumbim / kaip schwentasis Simeonas kunischkai io apsikabinnens ir duchaunischkai ghi regeiens bei pažinnes est. Per taniau tawa Sunu Jesu Christu musu Pona / Amen.

* * *

(22./23. *psl.*) Diena Atsiwaikschczoghimo[2]. Nu leidi Wieschpatie tawa tarna pakaiuie eiti / Alleluia. Nes mana akis regeia ischganitoghi tawa / Alleluia.

3. BIBLIJA.

Milžino darbą Bretkūnas atliko, visą Šventą Raštą į lietuvišką kalbą versdamas. Antraštė šitokia: BIBLIA tatai esti Wissas Schwentas Raschtas Lietuwischkai perguldítas per Janą Bretkuną Lietuwos Plebona Karaliacziuie. *Rankraštis, Bretkūno paties rašytas, guli Karaliaučiaus universiteto bibliotekoj „Mscr. 1214—1221", penki tomai in folio, trys in quarto. Jis darbą pradėjo 1579. m. nuo Luko evangelijos ir Biblijos dalis ne paeiliui, bet kaip jam patiko, išsirinkdamas vertė; 1590. m. su penktomis Mozės knygomis pabaigė. Tai patiriame iš prierašų, kurius prie kiekvienos Švento Rašto dalies pridėjo. Beveik 12 metų dirbo, kaip jis pats laiške sakosi[3]. Tekste ir paraštėj visokių pataisymų ir šiaip pastabų randame. Ne viskas jo paties.*

---

1) *plg. Mažvydo maldos vertimą, Gerullis,* l. c. 227. 228.

2) *plg. Mažvydo eilučių (versiculus) vertimą l. c. 227. Šitas „versiculus" priklauso prie maldos* Dienan Atsiwaikschczoghimo Marios *t. y. jis buvo giedamas pirm šitos maldos.*

3) *Karaliaučiaus valstybiniame archive. „Etatsministerium 72f." No. 20.*

Būtinai pažįstame du vyru, kurie vertimą vietomis taisė: Tobio knygų gale skaitome: Hujc Lithuanico Tobiæ limam adhibuit Zacharias Blothno[1] Tilſensis diaconus, *ir aštunto tomo gale:* Ego Albertus Striſchka[2] Cathechiſta widzenſis in diſtrictu Magnifici Domini STaniſlai Naruſchewic Magni procuratoris Wilnenſis, Testor hoc meo proprio Chyrographo me verſionem Noui Teſtamenti Reuerendi viri Joannis Bretkij Pastoris in Labia approbare. Et cum hactenus nulla prorſus ſcripta in nostra lingua lituanica edita ſint non dubito quin hæc verſio Eccleſiæ lituanicæ ſi ederetur magnum fructum ſit allatura: —

Bretkūnas vertė pagal Luther'io Bibliją, kaip jis pats tvirtina[3], *išskyrus Luko evangeliją, kurios gale jis pastebi:* Iſch latiniſchko perguldita. *Be to, ir graikų bei hebrajų originalus, gal būt, ir lenkų Bibliją bei visokius komentarus sugretino.*

Visą Šventą Raštą išvertęs, valdžios prašė, kad komisiją paskirtų, kuri vertimą peržiūrėtų ir tas vietas ištaisyti padėtų, kur jis del žodžių trūkumo arba del reikšmės abejojęs Šitie lietuviškos kalbos žinovai, vadinasi kunigai Vaišnoras[4], *Gedkantas*[5], *Musa*[6] *ir Masalskis*[7], *ir konsistorija ilgus metus šen ir ten svyravo, prašė, kad Bretkūnas pats dar sykį penkias Mozės knygas ištaisytų. Bretkūnas ištaisė, bet anie per kelerius metus nė atsiliepte neatsiliepė, nors ir ercikis pats ragino. Galų gale, 1599. m., konsistorija ercikiui patarė rankraštį nupirkti. Valdžia*

---

1) *žiūr. XV, 1.*

2) *apie Strišką nieko šiaip nežinau. Iš titulo* Cathechiſta *spręsti galima, kad jis kalvinų kunigu buvo. Stanislovas Noruševičius buvo Vilniaus tijūnu apie 1592. m., plg. F. Piekosiński,* Ks. Wojciecha Wijuka Kojałowicza S. J. Herbarz 319. *psl.*

3) *Karaliaučiaus valstybiniame archive. „Etatsministerium 72f.“ No. 18.*

4) *žiūr. XV.* 5) *žiūr. Gerullis, Mažvydas XXXIV.*

6) *žiūr. Arnoldt, Nachrichten II 128.* 7) *žiūr. Arnoldt l. c. II 162.*

sutiko. Berods, Bretkūnas vis toliau del spausdinimo rūpinos. Dar 1602. m. ercikiui pranešė, jog vėl visą Bibliją peržiūrėjęs[1]. *Neilgai trukus vargšas pasimirė, biurokratai laimėjo.*

EVANGELIA S: Lukaſchaus[2].

CAP: XVIII.

Bet bilaia iemus[3] priliginima, iag wiſsadai turrim[4] A. melſties, ir ne liautiſsi, tardams: Sudzia nekurſai buwa nekureme[5] mieſte, kuris Diewa ne ſibijaia nei[6] ſzmagaus neſsibaide. Bet buwa naſchle tame mieſte, kuri ateija iapj biladama. Gielbekem nog prieſchnika mana. Ir anſai ilgai ne nareija.

Bet paſkui bilaia ſawijp. Kaczei Diewa neſsibijau, negi ſzmagaus baidausi: tacziau kadangi ſchi naſchlie[7] [daug dara mi darba][8], gielbeſiu[9] ię, idant paſkui ataiuſi ne apgiedintų[10] mane.

Ir bilaia wieſchpats: Klauſikite ką ſaka ſudzia ne teiſuſis. Bes tada Diewas ne gielbetų iſchrinktoſius ſawa ſchaukenczius ſawenſp[11] dieną ir naktį: katzei trunka ſu ieis[12]? Bilau iumus, weikiei gielbes[13] ios. bet ſunus ſzmagaus ateidams bes raſ wieras ant ſzemes?

---

1) *plg. del Biblijos spausdinimo laiškus Karaliaučiaus valstybiniame archive „Etatsministerium 72f.“*

2) *tekstas, verstas 1579. m., yra tome Mscr. 1219.*

3) *viršui eilutės:* apaſch *t. y.* apaſchtalams.

4) *viršui eilutės:* pareitis.

5) *vietoj išbraukto* wiename.

6) *iš* ne *pataisytą.*

7) tiek, *po* naſchlie, *išbraukta.*

8) *paraštėj:* ne pakaioi mane.

9) i *po* g. *išbraukta.*

10) *viršui eilutes:* apmaudotų, *o paraštėj:* iſchumitų iſchloiotų.

11) *viršui eilutės:* iopi.

12) *virsui eilutęs:* iemus ne pakentetų, *o paraštėj:* etiamſi diu differat insidiatori (?) in Notis.

13) i *išbraukta.*

B. Bet bilaia niekuriemus[1] kurie ing ſawe nuſsitikeia kaip butų teiſeis, ir peike kitus, priliginima tą, tardams.

Du ſzmagu ęija ing baßniczę idant melſtuſe: wienas Phariſeuſchas, a antras Publikanas.

Phariſeuſchas ſtawedams teip pats ſaweie meldeſi: Diewe dekuiu taw: iog[2] ne eſmi kaip kitas ſzmanes, pleſchą[3], neteiſsinikai, perſzengiantis[4] wenczawonistę[5], kaip ir ſchis publikanas. Eſch paſtnikauiu du kartu nedelią[6], deſchimtÿną[7] domi iſch wiſsa ką turiu.

A publikianas iſch tala ſtawedams, ne nareia ne akiu ſawa iſchkielti danguna, bet muſche krutis ſawa biladams: Diewe malanus buk, man grieſchnamuiam. Bilau iumus, [8]nueÿa tas teiſus ing ukį ſawa didzaus ne[9] kaip[10] anas. Nes kaſznas kuris ſawe paaukſchtin, bus nuſzemintas:

C. ir kurſai ſawe paſzemin, bus paaukſchtintas.)

Bet atneſche iap ir waikelius, idant iu daſsilitetu. o tatai iſchwidę[11] Apaſchtalai, apbare ios. Bet Jeſus atwadinęs ios, bilaia: Teeit waikielei[12] manęſp o ne drauſket anų[13], takių nesa ira karalÿſte Diewa. Iſch tieſas ſakau iumus, kuris ne prijm karalÿſtes Diewa kaip waikelis, ne įeis ing ghę.

Ir klauſe ghį[14] wirjauſis nekurſai, biladams: Miſtrai

D. gieraſis[15], ką daridams amſziną ſziwatą apturiu?

Tare iam Jeſus: Kam mane wadini[16] geru[17]? niekas ne gieras tiktai wienas Diewas.

---

1) *paraštėj:* Euang. Dom: 11 post Trin.

2) *vietoj išbraukto* kaip. 3) *viršui eilutės* ntis.

4) *iš* perſzenktaiei *pataisyta.*

5) *iš* wenczawonies *padaryta* wenczawonistę.

6) *po* a *išbraukta* s. 7) ch *išbraukta.*

8) *viršui eilutės:* ſchis. 9) *viršui eilutės:* uſzů aną.

10) *išbraukto* kaip *vietoj viršui eilutės:* o ne.

11) *vietoj išbraukto:* kaktai kaip iſchwida.

12) i *po* k *išbraukta.* 13) *viršui eilutės:* iu.

14) wienas *po* ghi *išbraukta.* 15) i *po* g *išbraukta.*

16) *vietoj išbraukto* ſakai. 17) geru *iš* gerą *pataisyta.*

Priſakimų ſzinai. Ne uſzmuſchk, ne perſzenk wenczawanÿſtes. Ne wak, Ne liudik ne teiſaus liudima. Garbink tewą tawą ir matiną.

Anſai ſake: Tai wiſsa [laikiau][1] iſch iaunÿſtes ſawa[2]. Kaktai kaip iſchgirda, Jeſus bilaia iam. Wiena bereik taw: Wis ką turrÿ pardok, ir dok ubagamus, ir[3] turreſi ſkarbą danguie, a eik ir ſek mane.[4] Kaip anſai tai girdeia, uſzuſiſmutija, nes bagatas labai buwa. Bet regedams Jeſus ghį uſzuſiſmutiuſį, bilaia: Kaip ne pigai bagatieij[5] ineis karalÿſtę Diewa Nes pigiaus ira Welbludu eiti per auſį[6] adatas, nei[7] bagatui įeiti ing karalÿſtę Diewa. Ir tare kurie tai girdeia kas gali tada iſchganitas but, Ghis atpentz biloia: Kas ne pigu ira ſzmaniemus [ſzmanieſą] tai pigu ira Diewui. A Petras bilaia: Schiſkat, mes wiſs apleidę ſekeme tawe[8]. Atſake iam: Iſch tieſas bilau iumus, niekas E.
ne apleidz ukin, angu[9] gimditaius, angu[9] bralius, angu[10] materį[11], angu[10] ſunus delei karalÿſtes Diewa, kurſai ne atimtų[12] daugieſnia[13] ſcheme[14] [ſwiete] ir aname ſwiete amßiną ſziwatą.

Ir paemęs Jeſus dwilika, bilaia iem9: Schiſkat eime ing F.
Jeruſalem, ir iſsipildis wis kas raſchÿta ira per prarakus ape ſunų ſzmagaus, nes bus iſchdotas paganims[15] ir apioks ghi, ir bus iſchplaktas ir apſpiauditas, ir kada bus[16] nuplakę, uſzumuſch ghį ir treczan dienan kielſis[17].

---

1) *viršui eilutės* pilnawaiau. 2) *vietoj išbraukto:* mana.
3) *viršui eilutės:* tada. 4) *paraštėj:* eik paſkui mane.
5) *išbraukta* [penningus turedami].
6) *viršui eilutės:* bulį. 7) *pataisyta iš:* ne kaip.
8) *paraštėj:* eiom paſkui tawe.
9) *viršui eilutės:* alba. 10) *viršui eilutės:* arba.
11) *iš* matere *pataisyta. Pirm* materį *išbraukyta:* ſeſeres.
12) *viršui eilutės:* gautų. 13) *viršui eilutės:* daugiu.
14) *po* ſcheme *išbraukta:* czieſe.
15) *pirm* paganims *išbraukta:* ſzma.
16) *po* bus *išbraukta:* ghį. 17) *paraštėj:* Luc: c. 18. 19.

A io ta nieka ne per[1]mane, ir buwa tas ſzadis uſzdenktas iemus[2], nei [permane][3] kas buwa kalbama.

G. Bet ſtaghiſi eſt, kaip priſiartinaia Jericho, eklas ſedeia[4] [prieg kielia] ſzebrawadams. Tas iſchgirdęs[5] pulką praentį, klauſe kas tai butų? Tada paſake iam, iog[6] Jeſus Nazarenſkas praeitų. Ir schis ſchauke biladams: Jeſau ſunau Dawida, ſuſsimilk ant manęs. Ir kurie pirm eija, bara[7] ghį, idant tiletų. A ghis io daugiaus ſchauke: Sunau Dauida, ſuſsimilk ant manęs. Bet Jeſus apſiſtaięs, liepe ghį atweſti ſawenſp. Ir kada priſiartinaia, klauſe ghį, biladams: ka nari idant daricziau[8] taw? A ghis ſake: Wieſchpatie, idant regecziau. A Jeſus tare iam: Regek, wiera tawa tawe [ſweiką padare][9]. Ir toiau regeia. ir ſeke ghį[10] garbindams Diewa. Ir wiſsas ſzmanes kaip tai iſchwida, dawe Diewui czeſtį[11].

APE SLIBINĄ[12] [SMAKĄ] BABYLOnioie[13].

Buwa teipaieg thį didis Smakas[14], kuriā Babylonianis[15] meldeſsi Ir karalius biloia Danielui: Er ir tą ſakai, tiktai wariną Balwoną ſantį? Schitai, iuk giwas ira, Neſa walga ir geria. Nei gali ſakiti, kaip[16] ghis ne butų giwas Diewas, todel melſkes iam. Allie[17] Danielas atſake. Eſch melſiůs PONĄ maną Diewą, neſa tas ira giwenaſis[18] Diewas.

---

1) *viršui eilutės:* iſch. 2) *pirm* iemus *išbraukyta:* nog ių.
3) *viršui eilutės:* ſzinaia. 4) *paraštėj:* pas kelį.
5) *iš* iſchgirda *pataisyta.* 6) *vietoj išbraukto:* kaip.
7) *viršui eilutės:* apdraude. 8) pa- *išbraukyta.*
9) *paraštėj:* pagielbeia. 10) *paraštėj:* eija paſkui ghį.
11) *po* czeſtį: *išbraukta* garbę.
12) *viršui eilutės:* Balwoną.
13) *verstas 1586. m., tekstas yra tome Mscr. 1218.*
14) *viršui eil.:* Balwánas. 15) *iš* Babyloniei *pataisyta.*
16) *paraštėj:* ghį ne eſantį giwu Diewu.
17) *įsprausta.* O *pirm* Allie. 18) *viršui eil.:* giwas.

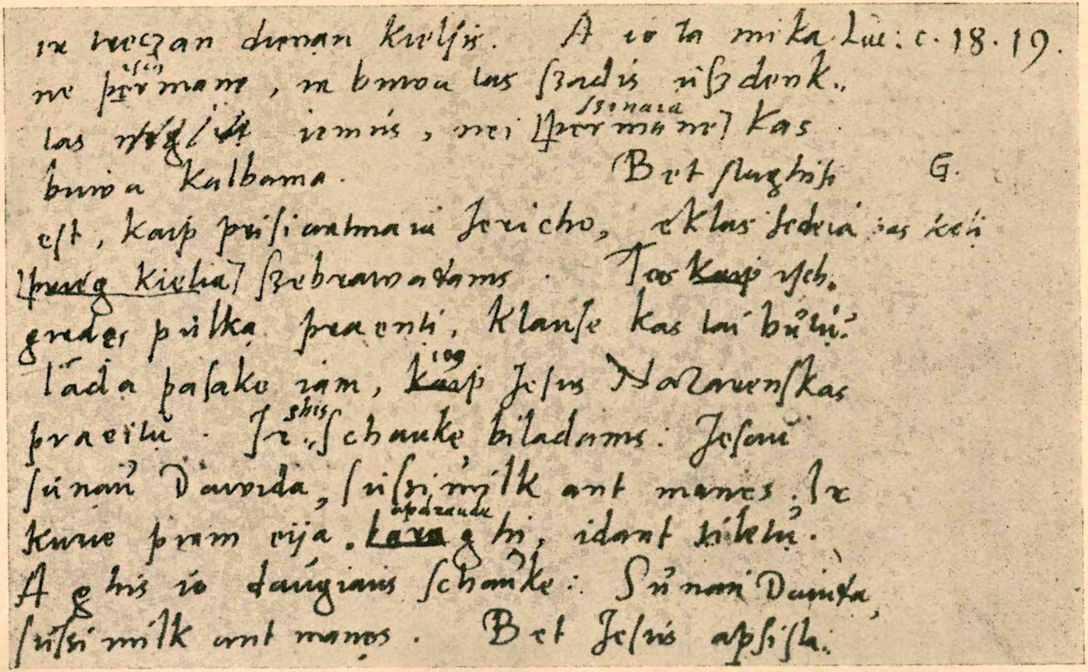

ir treczan dienan kielsis. A ie ta nika Luc: c. 18. 19.
ne supirmane, ne binoa tas szadis iusz denk.
tas kalbiet iemus, nei supirmanei kas
buvo a kalbama. Bet stuglisis G.
est, kaip prisiartinai Jericho, eklas sedeia ias kein
spruog kiela szebrawadamas. Tas kaip usch.
gredes pulka praeonti, klause kas tai butu.
Tada pasako iam, kaip Jesus Nazarenskas
praeitu. Ir schauke biladamas: Jesau
Sunau Dawida, susimilk ant manes. Ir
kurie prim eija, kara g tu, idant tiletu.
A g tis io daugiaus schauke: Sunau Dauida,
susimilk ant manes. Bet Jesus apsista.

O tu Wieſchpatie karaliau, pamiwelk, tadda eſch tą Smaką[1] nuſzawinſiu, be kallawijo ir więſdos[2]. Ir karalius biloia, teip, buk tatai taw pawelta. Tadda ſuwirináiá[3] Danielas Smalą, taukus ir plaukus, ir iſchwirręs [ſuwirręs] tatai, padare iſch to lagoneles, ir įmete ies Smakui[4] ing kakla. Ir iſch to perpliſcha Smakas[5] puſsiau. Ir Danielas biloia. Schiſkat, tatai ira iuſų Diewai.

Kaip tatai iſchgirda Babylonianis[6], papyka didei[7], ir pakiele maiſchtą priſch karalių, bilodami. Muſų karalius ſzidu pawirta, neſa ghis iſchpuſtija[8] Belą ir Smaką[9], ir Kaplonus nuſzawinna. Ir anis ateija karaliauſpi[10], bilodami[11], Neſch ſchę mumus Danielą. O iei to ne dariſi, tada bei tawe bei wiſsą tawa ukį ſugaiſchinſim. Karalius potam regedams iog anis gwaltu ant io eija beſwalios[12] ghiemus Danielą turreia padůti. Ir anis pa[13]mete ghį[14] důbęna[15] Liutų, thį ghis gulleia ſcheſches dienas. Allie[16] buwa ſeptini Liutai[17] Důbeie, thiemus kiek dienos důdami buwa du ſzmagu[18], ir dwi Awi. Alle[19] per ſchitas dienas iam[20] nieko ne důdama buwa, idànt Danielą ſuwalgitų.

O buwa Pranaſchas[21] Habakukas Szidų ſzemeie, tas turreia iſchwirtą tirių[22] ir důną ſutrupintą gilume blude, ir eya ant lauko, idant tatai piawieiams neſchtų. Ir An-

---

1) *viršui eil. išbraukta:* Balwána. 2) i *išbraukta.*
3) *viršui eil.:* ſuleida. 4) *viršui eil.:* Balwánui.
5) *viršui eil.:* Balwánas. 6) *iš* Babyloniei *pataisyta.*
7) *pirm* didei *išbraukta:* anis. 8) *paraštėj:* ſmerczop deia.
9) *viršui eil.:* Balwóną. 10) *iš* karaliop *pataisyta.*
11) *iš* ir biloia *pataisyta.* 12) ſ *išbraukta. Paraštėj:* ne mintas.
13) *viršui eil.:* i. 14) *po* ghį *išbraukta:* ing.
15) *paraštėj:* Lewen grub grabena lewų.
16) *pirm* Allie *įsprausta* O. 17) *viršui eil.:* Lewai.
18) *viršui eil.:* Szmuniu *o paraštėj:* Szmoniu.
19) *pirm* Alle *įspriausta* O. 20) *viršui eil. išbraukta:* iems.
21) *po* Pranaſchas *išbraukta:* Szidu.
22) *po* tiriu *išbraukta:* [grucze].

gelas PANO biloia Habakukui, Tu iſtrową[1] kurę neſchi turri Danielui neſchti Babyloniaie důbęna[2] Liutų. Habakukas atſake, PONE, Eſch mieſtą Babyloniás[3] niekadai ne regeiau, nei ſzinnau tos Důbes[4] kur eſsanczios. Tadda nutwere ghį Angelas Gaurų[5], ir nuwede ghį kaip ſtiprus weias Babylonion pas Důbę[6] anną. Ir Habakukas ſchauke, bilodās[7], Danielai[8], Danielai[8], imk iſtrową[9] kurę taw Diewas atſiunte. Ir Danielas biloia, PONE Diewe, tu wienok atmeni manęs, nei apleidi, ſchaukenczius taweſp, ir milinczius tawe. Ir ghis kielensi, walge. Allie[10] Angelas Diewo toiaus Habakuką ſugrąſzina[11] ſawa[12] wieton.

Ir karalius ateya ſekmą diena, Danielio raudotų. Ir prieies důbę, bei widui pawiſdeięs, Schitai, Sedeia Danielas tarp Liutų[13]. Ir karalius didei praſchukka, bilodams. O PONE, Diewe Danielo, tu eſsi didis Diewas, ir nera kitto Diewo, be tawens. Ir ghis ghį iſch Důbes[14] iſchimdinoia. Alle[15] kitus, kurie io noreia Smercziop deti, priſake Důbena[16] įmeſti [imetinoia ing Důbę]. Ir[17] anis toiaus po akim io tapa Liutų[18] prariti.

PRANASCHAS MALEACHIASCHVS[19]

I.

Schita ira Naſchta, kurę PONAS kalbeia priſch Jſraelą per Maleachiaſchų.

1) i *išbraukta.* 2) *iš* ing důbę *pataisyta. Paraštėj:* Grabena. 3) *iš* Babylonią *pataisyta.* 4) *paraštėj:* Grabes. 5) *paraštėj:* po pakauſche. 6) *paraštėj:* Grabę. 7) *iš* ir biloia *pataisyta.* 8) ai *išbraukta.* 9) i *išbraukta.* 10) *pirm* Allie *įsprausta* O. 11) *iš* ſugraſzinoia *pataisyta.* 12) *viršui eil.:* io. 13) *paraštėj:* Lewų. 14) *paraštėj:* Grabes. 15) *pirm* Alle *įsprausta* O. 16) *pataisyta iš:* ing Důbę. 17) *po* Ir *išbraukta:* ie. 18) *pirm* Liutų *išbraukta:* nůg. *Paraštėj:* Lewų. 19) *tekstas, verstas 1590. m., yra tome Mscr. 1218.*

Eſch ius miliu, bila PONAS, Bet ius ſakat, ků mus mili? Eř Eſau ne brolis Jakubo[1], bilà PONAS, ? O wienůk aſch Jakubą miliu, ir peikiu Eſauą; Jr io kalnus iſchpuſtiau, ir io Tiewoniſtę Slibinanıs Puſtine ///: padariau //. Jr iei Edom ſakitų. Mes eſme pagadinti, a mes pustaunicz̨ę atbudawoſim. Tadda bilà PONAS Zebaoth teipo. Jei iė budawos, taddą eſch ardiſiu, ir bus wadintas, prakeiktaſis arrakis[2] ir Szmones ant kuru PONAS ruſtauia amſzinai. Tatai iſchwis iuſų akis, ir ſakiſit, PONAS ira didis[3] rubeſzoſų Jſraelo.

Sunui pareitis ſawa Tiewą garbinti, ir Tarnui ſawa PONĄ, Jeigi eſch Tiewas, kamme mana Garbe? Jei eſch PONAS, kamme mana baime, bila PONAS Zebaoth iumus Plebonams[4], kurie mana Wardą paniėkin. Tada ſakate. ků mes tawa Wardą paniekinname? Tů iog ius ant mana Altoriaus affierawoiet necziſtą Důną. Tada ſakat, ků mes necziſtą affierawoiem? Tů iog ſakat, PONO ſtalas ira Paniekintas. Jr kada aklą // daiktą //. affierawoiet, tadda ne tarit tą piktą ſanti. Jr kada lůſchą alba ſergontį affierawoiet, tada ne tarit tai pikt. Neſchk tatai ſawam kunnigaikſchcziui, regeſi, bau intikſi iam, Alba bau daboſis ghis tawa perſonos? bilà PONAS Zebaoth.

Melſkitieſgi Diewa, ieib ghis mumus ſuſſimiltų, Neſa ius toktai daret. Bes, ghis iuſų perſonos weiſdes, bila PONAS Zebaoth? Bei kas ira tarp iuſų, kurſai Wartus ußrakintu? Bei ius ne ugnies manam Altorui ne uſzdegat dowanomis. Eſch ne megſtůſiu iuſu, bila POnas Zebaoth, Bei walgama affiera iſch[5] iuſu rankų [ne patink] man ne mela.

---

1) *pirm* Jakubo *išbraukta* ira.

2) *žodis išbrauktas ir paraštėj pažymėta:* rubeßus.

3) *paraštėj:* herrlich.

4) *paraštėj:* kunigams.

5) *prim* iſch *išbraukta* man.

A nûg Vſztekeghimo Saules ikki Nuſsileidimo, mana Wardas Didis taps tarp Pagonių, ir pra wiſsus kampus manam Wárdui rukjs, ir cziſtą Walgamą affierą affierawos, Neſa mana Wardas bus paſchlowintas tarp Pagonių, bila PONAS Zebaoth.

A ius neſchwentu ghį darat thů. iog ſakat. Stalas PONO neſchwents irà, ir io affiera ira paniekinta, ſu ios[1] ſtrowa. Bei ius ſakat, Schitai, tiktai apilſa, ir neadboiet, bila PONAS Zebaoth. Bei ius affierawoget kas pleſchta[2], lůßa ir ſergąs ira, ir potam affierawoget Walgąma affiera. Er man toktai intiktu nog iuſu Rankos, bila PONAS? Prakeiktas buk Prigaudineienſis, [naudiniks][3], kurſai ſawa Stote[4] patineli tur, ir kada ira apſiſzadeies affierawoij PONVI netikuſi. Neſa aſch eſmi didis Karalius, bila PONAS Zebaoth, ir màna Wardas ira iſchganſtingas tarp Pagonių.

II.

Bei ſchitai ius Plebonai[5], iumus ſchitas priſakims // kalbams ira // Jei ius to ne klauſiſit, nei ſchirdeſp deſit, idant mana Wardą garbintumbet, bila PONAS CZebaoth, Tadda aſch tarp iuſu atſiųſiu prakeikimą ir iuſu perſzegnoghimą prakeikſiu[6]. Teip, aſch ghi prakeikſiu[6]. Kadangi ius io ne norit ſchirdieſp deti.

Schitai, eſch barſiu ius ir Sæklą, ir purwą iuſų Schwenczіu iumus ing akis įdrepſiu, ir prilips iumis. Tada iſchtirſite mane toki Priſakimą iumus ſiųtuſi, idant ghis mana butų Sudereghimas ſu Leui, bila PONAS Zebaoth.

Neſa mana Sudereghimas ſu io buwa ant Giwenimo ir pakaiaus, ir eſch dawiau iem baimę, idant ghis manens biyotųſe, ir mana Wardo baiditunſe. Sokanas Tiesos buwa

1) *vietoj išbraukto* ir.
2) *paraštėj:* geraubete.
3) *paraštėj:* vorteiliſch.
4) *paraštėj:* Garde.
5) *paraštėj:* Kunigai.
6) *iš* prakieikſiu *pataisyta.*

io Naſroſu, ir pikto ne buwa io lupoſų raſta. Ghis po mana akim waikſchczoia pakagingai ir wieſchlibai, ir priwerte daug nůg Griekų Neſa lupos Plebono tur ſaugoti[1] pamakſlą idant isch io burnos Sokaną ieſchkotu. Neſa ghis ira Angelas Pono Zebaoth.

A ius nůg kælio atſtoiat, ir papiktinat daug Sokane, ir Sudereghimą Leui ſuardet, bila PONAS Zebaoth. Tagidelei padariau, kaip eſte paniekinti ir newerti po akim wiſsu Szmonių kadangi ius mana Kælių nelaikat[2], ir weiſdet Perſonu [Sokone][3] Neſa er ne wiſsi wieną. Tiewą turrim? Er newiens Diewas mus leida.? Kogidelei paniekinam kits kittą, ir neſchwentu padaram Sudereimą ſu muſų Tiewais padaritą? Neſa Juda tapa paniekintoiu, bei Jſraele ir Jeruſaleme nuſsidůſt Papiktinimai. Neſa Juda neſchwentu padara Schwentibę PONO, kurę ghis mil, ir mileſsi[4] ſu ſwetimo Diewo Dukterimi. A[5] PONas toktai darantį, iſchpuſtis, iſch Budu[6] Jakub, teip Miſtrą kaip Szęką, ſu thů kurſai PONVI Zebaoth Walgama affierą atneſch.

Toliaus ius ir tatai darat, iog pas Altorą PONO wienas aſcharas ir raudoghimas bei atſiduſaughimas ira, Jog nebegaliu walgamo affiero weiſdeti, nei mielai nůg iuſų Rankų prijmti. Tada ius bilat, Kodelei tatai? Todel, iog PONAS tarp tawens ir Moteries tawa iauniſtes liudiens ira, kurę tu paniekini, Kaczei ana tawa Draugàla, ir Moteriſchke tawa Sudereghimo irà.

Teipo nedare Wienatighis, budams didzios Dwaſes. A ką dare tas Wienatighis? Ghis ieſchkoia Seklą Diewo (paſzadetą) Todel ſergekities, nůg iuſu Dwaſes, nei paniekinket newienas Moteriſchkes ſawa iauniſtes. A iei kas

1) *paraštėj*: paſergeti. 2) *viršui eilutės* ſaugoiet.
3) *paraštėj*: Prowoie. 4) *paraštėj*: milineieſsi.
5) *iš* A *kitu rašalu padaryta* O.
6) *iš* Budu *kitu rašalu padaryta* Budos. *Paraštėj*: Schetro.

ieng[1] neapkencz, tada teatſtata[2] ię, bila PONAS Diewas Jſraelo, ir tedůdi iei Dengalą[3] piktenibes nůg ſawa Ruba bila PONas Zebaoth. Todel ſergekites nůg iuſu Dwaſes, bei ios nepaniekinket.

Jus papiktinat PONĄ, iuſų kalbeghimu. Tada ſakat, ko ghi papiktinam? Tů, iog ſakat, pikt daranſis, intik PONVI, ir ghis dziaugeſsi[4] ieis, alba, kame Diewas, kurſai karotu?

III.

Schitai eſch mana[5] Angelą ſiųſiu, kurſai pirm manęs kelį pataiſis. Jr ſatug ateis ſawa Baſzniczoſpi PONas, kurio ieſchkat, ir Angelas Sudereghimo, kurio ius norit, [gieidzet] Schitai. Ghis ateit bila PONas Zebaoth. Bet kas diena io ateijmo iſchkentes? Ir kas iſſtowes, kada ghis paſsiRodis? Neſa ghis ira kaip Vgnis Auſkalio[6], ir kaip Muilas Skelbeių. Ghis ſeſis ir tirpis, bei Sidabrą cziſtis. Ghis waikus Leui cziſtis ir iſchſchwies, kaip Aukſą ir Sidabrą. Tada anis PONVI atneſch Walgama affierą Teiſibeie, ir PONVI gerai intiks Walgama affiera Judo ir Jeruſalemo kaip pirmai ir uſz daug mætų.

Bei aſch ateiſiu ir ius pakaroſiu, ir buſiu greits liudiniks priſch Szinius, Wonczawoniſtes perßengtoius ir Priſiegą iſchardanczius[8], ir priſch tůs, kurie newales ir netieſą dara Darbinikams[9], naſchliems ir Siratai, ir ateiwį ſpiaudz, bei manens neſzibija, bila PONas Zebaoth. Neſa aſch eſmi PONas nemeloiensis. Bei ius waikai Jakubo ne nůdemais iſchgaiſchit[10].

---

1) *viršui eilutės* ios.

2) *iš* neatſtata *kitu rašalu padaryta.*

3) *paraštėj:* decke Danktis.

4) *paraštėj:* hat luſt.

5) *viršui eilutės* ſawa.

6) *paraštėj:* Salatoriaus.

7) *iš* Juda *pataisyta.*

8) *viršui eilutės* ſulauſzanczius. *Paraštėj:* Meineidig.

9) *paraštėj:* tagloner priedieninjkai.

10) *paraštėj:* aus ſein.

Jus nug iuſų Tiewo czeſo wiſsadai atſtoiot nůg mana priſakimų, bei tų ne laiket. (Priſiwerſkites[1]) manenſp, tadda ir eſch iuſump grenſchůs, bila PONas Zebaoth. A ius bilat. kureme mes priſsiwerſim? Er tikra ira, iog Szmogus Diewą willioij, kaipo ius mane wilioiet? Tada ſakat, ků mes tawe wilioiem? Deſchimtine ir kilnoghimu affieru. Bei todelei eſte prakeikti, iog iumus wis rankoſu ſugaiſchta, neſa ius wiſsi mane prigaudineiet.

A[2] atneſchkite Deſchimtinus celus ing mana Spikeres (iawu namus), idant mana Namůſu Strowa butu, ir meginkite mane tame, bila PONas Zebaoth, bau ne atwerſiu iumus langus Dangaus, ir bau ne nulieſiu perſzegnoghimo apſtą. Jr eſch uſzu ius apbarſiu Rijanthighį[3], idant iumus Waiſius ant Laukų ne pagadins[4], ir wino mædis Dirwoie iumus ne butų ne waiſingàs, bila PONas Zebaoth. Jog ius wiſsi Pagonis palaimingus ſkelbs. Neſa iumus buti[5] Szemej paſchlowintai, bila PONas Zebaoth.

Jus negerai[6] prisch mane kalbat, bila PONas, Tada ius ſakat, ką kalbam mes prisch tawe? Tů, iog ſakat, Noproſna ira Diewui ſluſzíti, ir kas iſch to nandų iog io Prisakimus laikam? ir ſiunkei giwenam[7] po akim PONO Zebaoth? Todelei girreme paniekintoius. Neſa Diewa neſsibiantis laim[8], anis gunda Diewą, ir wis iemus gerrai ſækaſsi.

A Diewo biantis tarp ſawens linkſminaſsi ſchiteipo. PONas to daboies ir gird, ir eſti po io akim raſchtas atminimo[9], raſchitas delei tų, kurie PONO biaſsi, ir io Wardo atmen. Anis (bila PONas Zebaoth) toie dienoie, kurę eſch padariſiu, bus mana Abelnas daikts[10] bei eſch ių

---

1) *paraštėj:* Grenſchkiteſgi.
2) *iš* A *kitu rašalu padaryta* O.
3) *paraštėj:* Der freſſer riaką.
4) *viršui eilutės kitu rašalu* eſtų.
5) *paraštėj:* werd.
6) *paraštėj:* hart ſunkei.
7) *paraštėj:* hart leben furen aſchtrą ſziwata wedam.
8) *paraštėj:* nemen zu tarpſt.
9) *paraštėj:* denckzeddel.
10) *paraštėj:* Eigenthum peculium Wloſniſta.

czediſiu, kaip wiras ſawą ſunaus czedij, kurſai iem ſluſzij. Bei ius atpent regeſit, kokſai perſkirimas ira tarp Teiſoio ir Piktuių, ir tarp to, kurſai Diewui tarnauia, ir to, kurſai iem netarnauia.

IIII.

Neſa ſchitai, ateit diena, kuri degs kaip pæczius, tada wiſsi paniekinantis ir Diewo neſsibiantis Schaudais bus, ir ateiſenti diena ios uſzdegs, bila PONas Zebaoth, ne palikdama iemus nei ſchaknies nei ſchakos. A iumus kurie mana wardo biaties, uſztekes Saule Teiſibes, ir Jſchganimas pa to paties Sparnų, bei ius iſcheiſit ir įeiſit, ir intukſit, kaip Werſchei pænami. Jus Diewo neſsibianczius ſuminſit, Neſa anis pellinais po iuſu koių, toie dienoie, kurę aſch dariſiu, bila PONas Zebaoth.

Atminkite Sokono Moſeſchaus mana Tarno, kuri aſch iem priſakiau, ant kalno Horeb, wiſsump Namump Jſrael, ſu Priſakimais ir Tieſa. [Prową].

Schitai, eſch iumus atſiųſiu Praraka Eliaſchų, ikki neateiusei iſchganſtingai dienai PONO. Taſsai Schirdi Tiewų grenſch waikump, ir Schirdi waikų Tiewump ių. Jdant eſch ne ateicziau, ir Szemo neiſchtikcziau prakieikimu[1].

Galas Pranaſcho Maleachiaſchaus.

4. POSTILĖ.

Postilė 1591. m. iš spaudos išėjo. Rodos, leidimas didokas buvo, nes nevien viešuosiuose knygynuose, pav. Kaune, Karaliaučiuje, Krokuvoj, Leningrade, bet ir prie privatinių žmonių neretai ją randame[2]. *Ištraukas duodu*

---

1) *viršui eil.:* vſz. *Paraštėj:* mit dem Ban ſchlüge.

2) *V. Biržiška L. B. No. 24. 25.*

pagal Leipcigo universiteto bibliotekos egzempliorių „Pred. u. Erb. Lit. 118".

Knygos susideda iš dviejų dalių. Pirmoji apima pamokslus nuo Advento iki Velykų, antroji nuo Velykų iki Advento. Be to, į pirmąją dalį nuo 355.—416. psl. įdėta PASSIO Tatai esti Muka POno musu Jesaus Christaus / isch keturu Euangelistu. Lietuwischkai ischraschita Per Jàna Bretkuna Anno 1591; *toliau 417./18. psl.* Esaias LIII. *ir 430./31. psl.* Dwi Maldi. *Pamokslai patys ne vertimas, bet šiek tiek originalus darbas, tiksliau sakant, kompiliacija, nes Bretkūnas Postilės prakalboj, V. psl., pamokslus sako esant:* explicat(i)onem ex clarissimorum Theologorum commentariis desumptam. *Evangelijų vietos, apie kurias pamokslai sakomi, anot E. Hermann'o G. G. N. 1923* 119./20. *psl. veikiau su Vilento Evangelijoms bei Epistoloms (žiūr. VI. 2.) sutinka, nekaip su paties Bretkūno Biblijos vertimu. Tatai patvirtina Rėzos*[1] *spėjimas, jog Bretkūnas savo pamokslus Vilento Evangelijoms bei Epistoloms pritaikinęs. Valdžia, pirm Postilę spausdindama, liepė ją lietuviškos kalbos žinovams peržiūrėti*[2]*, vadinasi kunigams* Johannes Höpner, Simon Weischnarus[3], Zacharias Blotnaw[3], Johannes Bilauck[4], Alexander Radunius[5], Daniel Gallus. *Manding, jie kalbą gerokai pertaisė, kadangi tarp Postilės ir Biblijos kalbos nemenkas skirtumas.*

POSTILLA tatai esti Trumpas ir Prastas Ischguldimas Euangeliu / sakamuiu Baßniczoie Krikschczionischkoie / nůg Wælikų ik Aduento. Per Jana Bretkuna Lietuwos Plebona Karaliaucziuie Prusůsu. Isspausta Karaliaucziuie / Jurgio Osterbergero. Mæta Pono 1591.

1) *L. J. Rhesa, Geschichte der litthauischen Bibel 9. a. psl.*
2) *M.L.L.G. III, 123.* 3) *žiūr. XV.* 4) *žiūr. IV.* 5) *žiūr. 203. psl.*

(373. *psl.*) TRILIKTOIE NEDELIOIE PO Schvventos Traices, Euangelia, Luc. 10. paguld:

ACsigrenßens JESus Pasiuntiniump sawa / biloia ipaczei / Pagirtas ira akis / kurios reg ka ius regit / nesa sakau iumus / daug Praraku ir Karaliu (*374 psl.*) noreia regeti / ka ius regit / ir neregeia / ir girdeti ka ius girdit / ir negirdeia.

Jr schitai / kelesi mokitas raschto / gundina ghi bilodams / Mistre / ka daridams amßina ßiwata apturesiu? Bet ghis boloia[1] iopi / Zokane kaip raschita ira? kaip skaitai? Ghis atsakidams biloia / Milek POna Diewa / isch wissos schirdies / isch wissos dusches / isch wissu silu / ir isch wissos dumos / ir artima tawa / kaip pats sawe. Bet ghis biloia iopi / Geraj atsakej / darik tatai / tada giwensi. Bet ghis nareia pats sawe teisinti ir biloia Jesausp / kursai ira mana artimas? Jesus atsakidams biloia / Szmogus eia isch Jerusalem ing Jericha / ir inpole tarp Rasbainiku / kurie ghi ischwilke / ir ischronighe / atstoia / pusgiwa palikke. Nus- (375. *psl.*) sidawe tada netitschomis / iog eia to keliu kaplanas / ir ischwidens ghi aplenke. Taipaieg ir Leuita / kaip ateia ant tos wietos / ischwidens ghi aplenke.

A Samaritanas iodams to keliu / ußeia ghi / ir ischwidens ghi / passigaileia io / ir prieiens / aptwere ßaisdas io / inpildams alieiaus ir wino / ir uschkelens ghi ant galwija sawa / nugabena ghi ingi padware / ir priweisdeia ghi. O ant rito ischiodamas ischeme du graschiu / dawe padwarnikui / ir biloia iamui / priweisdek ghi / o iei ka daugesni ischdosi / uschmokesiu taw / kada atgrinschiu / kurs tada regisi taw / tarp tu triu buwens artimesnis / tam / kurs inpole tarp rasbainiku? Ghis biloia / tas kuris ant io milaschirdingiste (376. *psl.*) padare / Biloia tada iamui JEsus. Eik ir tu taipo darik.

---

1) *t. y.* bilóia.

Ischguldimas schos Euangelios.

DWi dali est schos Euangelios / Pirmoie dalije kalb Kristus Apaschtalams sawa ape Wiera ing JEsu Kristu / Antroije dalije Kristus bei Raschto mokitas kalb ape Sokona Pono Diewo / Todelei ir mes schů kartu ape dwi pamoksli sakisim.

Ant Pirmo. Kas wissu geriause palaima ẑmogaus ira scheme swiete.

Ant Antro. Ape ingijma amẑino giwenimo.

Ant Pirmo.

Kas esti geriause palaima ẑmogaus ant scho swieto? KOẑnas ẑmogus geidz idant scheme swiete iam sektunse / idant turetu gera palaima / alba chwartuna. Tůgi kits tar daug pinnigu alba lobio wissu gerausia palaima esti / kits dumoj didzu Ponu buti / tatai wissu gerausis daikts ira / kits tar dide Czestis tatai gerausia palaima ira. Bei schitu daiktu swiets tikodams / didei procewoiessi / kita isch- (377. *psl.*) wisi bei nakti bei diena sunkei dirbanti / kita ischwisi tankei didi keli keliauienti / nu ẑeme nu wandeimi / kita ischwisi ne nakti nemieganti delei rupesczio / delei godo / delei ponistes. Ir kada kartais nekuriam sekasi tada ghis taresi / tataigi nu gerai laimeiau / tůgi kits pradest didzůti / kits girdůti / lebauti / kaip ir anas bagotirus dare / ape kuri S. Lukoschus rascha / bilodams. Buwa bagotas ẑmogus[1] / kurio laukas daug Jawu nesche / tassai pats saweije dumodams / biloia / ka weiksiu / neturiu kur padeti iawu sawa / tatai darisiu / Esch klonus (arrodus) sawa ischardens didesnius budawosiu / ir the suwoksiu kas man auga / ir mana lobi / Bei kalbesiu duschei mana. Miela duschele / taskat didi soposta turri ant daug mætu / Tugi nu pakaiůkesi / walgik / gerk / ir lebauk / A Diewas teip iam kalbeia / Tu durniau schitai sche nakti

---

1) *paraštėj:* Luc. 12.

TRILIKTOIE NEDELIOIE PO
Schvventos Traices, Euangelia,
Luc. 10. paguld:

ATſigrenſzens IESus Paſiunci=
niump ſawa/ biloia ipaczei/ Pagirtas
ira akis/ kurios reg kaius regit/ neſa ſa=
kau iumus/ daug Pearaku ir Karaliu

turesi ischdwesti / kieno potam bus tatai / ka surinkai. Alba anis Diewo nesibiantis.

Nuggi bukem linkschmi[1] kolei beturrim[2] / kunui musu nieko neginkem / kolei be iaunas / gerausio Wino prigerkem / gerausomis ßolemis tepkimes. A thie wissi sawe patis prigauna / ir inklampin ing amßina prapůlima. Godas esti schaknis wisso pikto[3]. Item / kurie nor pralobti / thie inpůl ing pagundima / ir ßebangus / ir ing daug durnus bei piktus geidulius / kurie inklampin ßmogu ing prapůlima ir praßudima. (378. *psl.*) A JEsus Kristus Sunus Diewo Wieschpats musu patsai schoie Euangelioie saka / Ischganitas ira akis regincʒios ka ius regit / ir girdincʒios ka ius girdite. Schicʒe girdime pati Diewa sakanti / iog tassai ßmogus tur geriausi palaima / kursai tatai reg ir gird / ka Apaschtalai Kristaus regeia ir girdeia.

Bet ka tartumbei regeia anis? Atsakau Ghie regeia JEsu Kristu Sunu Diewo ir Marios / tatai est Diewa bei ßmogu / paßadetaghi Messioschu alba ischganitoghi wisso swieto. Tho Kristaus daug karaliu ir Praraku akimis neregeia / kacʒei didei io regeti troschkawa / kaip antai ir pats Karalius Dawidas Psalme 144. Diewe perpleschens dangun / nußenk.

Tatai tiesa ira anis Kristu per wiera regeia / a kunischkomis akimis io neregeia / kacʒei didei insigeide io akimis sawa regeti / Apaschtalai Kristaus tů cʒiesu ant ßemes giwena / kada Kristus swietui passirode / Tůgi anis ghi tikrai regeia bei schirde / bei akimis. Tatai iu buwa palaima. Todelei wissu gerausis daiks[4] ßmogaus / tas esti / iog reg ir gird Kristu.

Jeigi nu tatai wissu geruse[5] palaima ßmogaus esti / tatai girdeti ka Apaschtalai Kristaus girdeia / (379. *psl.*) Tadda isch=

---

1) *t. y.* linksmi. 2) *paraštėj:* Sapient. 2.
3) *paraštėj:* Timoth. 6. 4) *t. y.* daikts. 5) *t. y.* gerause.

tiesos wissi krikschczionis ir ius lietuwnikai gerause turrit palaima / girdedami Diewo schwento ir brangaus ʒodzio. Jusgi nu turedami Diewo ʒodi / rupinkites / idant tha pilnai / wiernai / ir wissadai klausitumbit / O netiktai klausitumbit / bet ir pagal Diewo ʒodi alba pamokſla giwentumbit ir tiketumbit. Teip nesa Schwentas Apaschtalas Jakubas[1] bila. Bukit pilditoieis ʒodzio / netiktai girdetoieis / ků patis sawe prigaunat. Ischtiesos Ponas Diewas ius Lietuwnikus schoie Prusu ʒemeie mjl / důdams iumus sawa Schwenta ʒodi. Jus sakau wissu geriause gawat palaima nůg Diewo / kadangi iumus brangiaůsesis Diewo ʒodis czistai iusu prigimtu lieʒuwiu sakams esti / Todel weisdeket idant Diewo ʒodi miletumbit / ir ing Kristu tiketumbit. Tatai esti amʒinas ʒiwatas[2] / tawe / iog tu tiktai tikras Diewas essi / ir kuri siuntei JEsu Kristu / paʒinnoti.

Ant Antra.

Ka Ponas Diewas Sokane didziausei insaka.

Kaczei deschimtis ira Diewo prisakimu / tacziau wissi thie prisakimai didziausei prisaka / idant miletumbim Diewa ir artima sawa / Bet ne prastai lisch isch wissos schirdies / isch wissos dusches / isch wissos silos / (380. *psl.*) ir isch wissos dumos / Bei Artima sawa kaip koʒnas sawe mjl. A scho prisakimo newienas ʒmogus negal ischpilditi / Tůgi newienas ʒmogus negal teisus buti / delei ischpildimo Sokano / Bet kalti esme Diewui[3] / ir kalti passiliekme. Isch darbu Sokano / newiens kunas / tatai est / ʒmogus / nera teisus po akim Diewo.

Bet iei kas tartu / kaipo tada ischganams ira ʒmogutelis grieschnas / ir kam dera Sokanas?

Atsakau. Apteisinami ir ischganami esme / tiktai delei wieno JEsaus Kristaus kenteghimo ir smerties wieroie /

1) *paraštėj:* Jacob. 1. 2) *paraštėj:* Joh. 17. 3) *paraštėj:* Rom. 5.

nesa tassai isch dangaus nussileidens musump / uſu mus Sokana ischpilde / ir uſu mus kentedams ant krisʒaus numire. Per io ronas ischgiditi esme[1]. Kristus musu grieku delei ira ischdůtas[2] / ir musu teisibes delei wel prikeltas[2]. Ghis esti Awinelis Diewo / neschans griekus wisso swieto[3]. Todelei newienas tenenusitik darbams sawa / bet te nussitik wienu Kristumi.

Alle wienok deschimts Pono Diewo prissakimai / alba Sokanas tur sakitas / mokitas ir prijmtas buti / delei schu prieʒastu.

Ant Pirmo. Idant isch io regetumbim / kakie ira buwen ʒmones Raiuie pirm sugrieschimo / Anis tikrai mileia Diewa ir artima / A nu pa sugrieschimu Adomo kitais tapom / nu negalim nei Diewa nei (381. *psl.*) Artima pilnai mileti. Duma ʒmogaus / pikta ira isch iaunistes[4].

Ant Antro. Sokanas tam dera / ir sakamas ira Baʒniczoie / idant koʒnas po Pono Diewo akim grieschnas ir kaltas budams / pasiʒemintu / ir malones Diewo insigeistu / bilodams / Malonus buk Diewe man grieschnamuiem ʒmogui[5].

Ant Treczio. Idant Ponop Iesausp glaustumbimes / kaip tikrop Liekoriauspi dusches musu. IEsus Kristus ant ʒemes leidosi / idant grieschnůsius ischganitu[6].

Ant Ketwirto. Idant swietas prisakimus Diewo ʒinodams / wienok ben maʒ pagalei tu giwentu / idant pakaius butu tarp ʒmoniu / ir kits kitam iskados nedaritu.

Todelei ir mes iaukinkimes / Pono Diewo prisakimu mokinties / ir pagalei iu giwenti. A iei norim amʒinai ischganiti buti / tada po akim Pono Diewo pasiʒemine ing Pona musu IEsu Kristu tikekime /

AMEN.

---

1) *paraštėj:* Esa 55. 2) *paraštėj:* Rom. 4. 3) *paraštėj:* Johan. 1.
4) *paraštėj:* Gen. 1. 5) *paraštėj:* Luc. 18: 6) *paraštėj:* 1. Tim. 2.

X.

KANCIONALAS.

Kancionalas, t. y. 17 giesmių su gaidomis, tame pačiame tome aptaisytos kaip ir Giesmės Duchaunos, žiūr. IX. 1. Antraštė šitokia:

Kancionalas nekuru Giesmiu / Baſznicʒioie Diewa / ant didʒiun Schwencʒiun ſænu budu giedamuiu. Jſſpauſtas Karaliaucʒuie / per Gurgi Oſterbergera 1589.

Kadangi ir kalba ir rašyba ta pati kaip Giesmėse Duchaunose, tai vos abejotina, kad Bretkūnas ir šį veikalėlį spaudai priruošė.

Visos 17 giesmių jau Mažvydo giesmyne yra[1], *bet Kancionale jos truputį pertaisytos.*

I.[2]

Introitus in Aduentu.

RAſſuket Dangus iſch aukſchto ir debeſis liket teiſu ghi / te atſiwer ſzeme / Jrgi te waiſa / Jſchgielbetoghi. Dangus iſſkaita Diewo garbę / Jr darbus io ranku iſſaka dangaus ſtipribe.

* * *

II.[3]

Introitus in natali Domini.

BErnelis gimens eſt mumus / Jr Sunus Diewa dutas eſt mumus / kuro karaliſta ant io pecʒiu ira / Jr wadintas bus io wardas didʒos parodas Angelas. Giedoket Ponu Diewui gieſme nauie / Nes didi ſtebukla padare.

---

1) *E. Hermann'as, GGN 1923., nežinau kodel, 114. psl. sako, jog tiktai 12. giesmių iš Mažvydo imtos.*

2) *plg. Gerullis, Mažvydas 171.—173. psl.*

3) *plg. l. c. 209.—211. psl.*

XI.

DAUKŠA.

Mikalojus Daukša, Baltramiejaus sūnus, buvo iš senos lietuvių bajorų giminės kilęs, kuri jau, rodos, Gardelio (Horodło) suvažiavime 1413. m. lenkų bajorų herbą gavo[1]. *Kojałowicz'ius jį „vir doctus" vadina*[3], *bet nežinome, kame jis studijavo. Šiaip dar Valančius*[2] *apie jį truputį praneša:* K. Mikołs Daukszus Żamajtis, Warniu kanauniks, Betigałas klebons ir Krażiu ałtorista, wirs bukłus ir diewobajmings, gieraj mokieje łotiniszkaj, lankiszkaj ir żemajtiszkaj. *Visokius dokumentus, jo biografiją liečiančius, E. Wolter'is suvokė, bet apie jo gyvatą menkai tepatiriame*[3]. *Vyskupui Merkeliui Giedraičiui 1609. m. mirus, Daukša Žemaičių vyskupiją valdė, kol 1610. m. naujas vyskupas parvyko*[3]. *Kada Daukša mirė, neištirta.*

Daukša ir Merkelis Giedraitis[4] *buvo karšti reformacijos priešai ir savo darbais katalikų bažnyčią Žemaičiuose atgaivino. Kadangi iš Prūsų daugeriopų lietuviškai rašytų, nekatalikiškų knygų atplūdo ir reformatams propagandą palengvino, o katalikai lietuviškai rašytų knygų lig tol*

---

1) *F. Piekosiński, Ks. Wojciecha Wijuka Kojałowicza S. J. Herbarz 213. psl. ir W. Semkowicz, Polska i Litwa 433. psl.*

2) *Żemajtiu Wiskupiste II 67.*

3) *plg. M. Biržiškos įvado 5. psl. Daukšos Postilės fotografuotiniame leidime.*

4) *plg. M. Biržiška l. c. 3/4. psl. Įdomu, ką A. W. Kojałowicz'ius, Miscellanea 14.—16. psl. žymioj Giedraičio biografijoj rašo:* Quamdiu vixit, Conciones vulgari in Samogitia linguâ ſolebat habere.

neturėjo, Daukša, Giedraičio paragintas, Ledesmos katekizmą ir Wujek'o postilę išvertė ir, nors postilę, jo lėšomis išleido[1].

1. KATEKIZMAS.

Daukšos katekizmo teišliko vienas egzempliorius. Jis buvo Vilniaus viešojoj bibliotekoj, bet karo metu Rusijon išvežė. E. Wolter'is naujai atspausdino: Литовскій катихизисъ Н. Даукши. По изданію 1595 года, вновь перепечатанный и снабженный объясненіями Э. Вольтеромъ. Приложеніе къ LIII-му тому Записокъ Имп. Академіи Наукъ № 3, 1886 г. *Pagal šį leidimą ištraukas duodu.*

Daukša vertė ne iš originalo — Jokūbas Ledesma, katekizmo autorius, buvo ispanų jėzuitas — bet iš lenkų vertimo. E. Sittig'as iš Karaliaučiaus man rašo, jog tai ta laida, kurios vienas egzempliorius Krokuvoj esąs, rods, be metų, bet aiškiai 16. šimtmečio spaudinys. Antraštė yra: Nauka Chrescianska Abo Kátechizmik dla dziatek. Przez D. Jákubá Ledezmá Theologá zebrania P. Jezuſowego nápiſány, á teraz z Włoſkiego ná Polſkie przełożony. W. Krakowie.

Turinys: katekizmas pats su trumpa prakalba Skaititoiop krikßcżiónißkop.

(1. *psl.*) KATHECHISMAS ARBA MOKSLAS kiekwienam krikszczionii priwalvs. Paraszitas per D. Jakuba Ledesma Theologa Societatis Jesu. Iżgulditas iż Liężuvio Ląnkißko ing Lietuwißka per Kuniga Mikałoiu Daugßa Kánonika Zemaicziu. Iżſpáutas[2] Wilniuie Metůſę vźgimimo Wießpaties 1595.

---

1) *tai Daukša pats savo lotyniškoj Postilės prakalboj tvirtina.*
2) *t. y.* Iżſpáuſtas.

(3. *psl.*) Prábilis
Skaititoiop krikßcżiónißkop.

Kacżieiba kiekwienám krikßcziôni, kurios norint wâſaros priwałús êſt mókſłas ape wießpati Diewą, ir gamtás, ir prideréiimą krikßcziônißka: bat wienók priwalâuſſes yra waikelemus, nê kitaip kaip ir atżuliłomus iaunômus lietus ir łaiſtimas, idąnt tů ġêréus priſsiymtų, ir aûktų. nęſsą kaip tokiů iaunîſte pigái ąnt pikto pagrißt gali: teip wel nęi wiênas ámżis nê eſt téip patógus ąnt apturéiimo małônes Diéwo, ir ġamtų krikßcziônißkų, kaip waikelų iaunóś wáſsaros, ſu nê kaltibe su iųktos: Nê mážeus kaip ir dirwa nauiei vżrauſta, kad ią gêrai iżdirba, ſekła priéemus, gáuſſu wáiſsiu iż ſawę důſt[1]. Jr del to wießpats muſsu rêißkiei téikes biłot: Dałáiſkit waikêlamus yr nê dráuſkit ių maneſp eit: tokių eſt nêſsą karalîſte dangų. Tikra eſt tieſśa iog, ko noř żmogus iż iauńîſtes issîgiêre, tąię ir paſkuieiais mêtais vżłaiko: ir ieigu iż pradżiós gêrú kelú łáidzes kacżiéb paſkui to ąnt mażós wáłądêłes, per piktą ſebriſtę to paſaulo nůg k(e)lo baimies Diewo ir pridereiimo krikßczionißko vżklîſtų: wienok tůiéus tų adſimindamas ąnt gerų ſawo pradżių to iųp pigiaus ſuſsiwercżia. O teip gêrai priſſidabôio tam̄ ißmaną żmônês iog patâiſimas · Bażniczżios, ir giwâtos krikßcziônißkós, kitaip but nê gałeio, tîektai per tą ſekłą iaunûmo. Nêſsą ape iſſeneiůſius piktůſe paiųkinimůſśę Diéwas per Hieremiôſsių[2] paſſáke: Jog tokiemus nê pig(e)ſn̄ paiųkimą ſawo: kaip Múrinni iůdumą atmainit: Jr del to miełiemus Gimditoiêmus igraudenam, idant waikelus ſawus tokiop intáiſsimop, nê tiéktai mokſłůſſe, bat teipaiê tikrôiê wießpaties Diewo pażintiie, ir baimei io weſtų: prieg (4. *psl.*) tam ir patis idãt toi praſtibei mokſło krikßcżionißko, kaip cżê eſt apraßitas gerêtus kadąg wießpats káłbeio iêigu nê tapſit

---

1) *paraštėj:* Mat. 15. 14. Mar. 10. 13. Luc. 18. 15. 2) *paraštėj:* Hier. 13.

kaip mażintelei, nê inéiſit karaliſten dągauś[1]. Toiág môkit muś teikes biłodamas iog mokſłas karalibes Diewo eſt priligintas ſékłai garſticżios kurios kacżieb grudélis eſt mążas bat kad iau vżáuga paukßcżei dągâus ąnt ioś vſſeda. Teipaieg ir ape ßitą trųpą, ir mażą krikßcziônißką mokſłą, kuri kathechiſmelú mêname, turis iſsimanit Jog kad giêrai ßirdin iſsigiere ir iſsißaknia żmones paſkui to didżiumṕ gamtumṕ ir będriſteſṕ Angełu priwádżioia.

MOKSLAS KRIKSZCZONISZKAS
PIRMA DALIS

Ape wârdą ir żimę krikßcżonies, teipaieġ ir ape mókſłą io.

Mistras.

Sákai mań eſsigu tu krikßcžonis?

Mokitinis.

Eſmi iż malônes Jeſaus Chriſtaus.

M. Kam tari iż małónes iéſaus Chriſtaus?

M. Jog aß ne mánais nůpelnáis, nei máno téwo, nei manós mótinos, nei vel kurio kito pádaro darbáis êß tápęs eſmi krikßcżonimi, bêt tikrąiê małône ir nůpełnáis wießpáties mûſų Jéſaus Chriſtaus.

M. Nůg ko prámintas, ir kas tai yra krikßczionis?

Mo. Prámintas nůġ Chriſtaus, ir ißmánoś mókitinis, tai yra, kuris apſikrikßtiięs, tiki inġ Diewą, ir dáro priſâkiśmus io.

M. Ką taſái žáda Diewui, kad tâmpa Krikßczonimi, ir ką žadê, iei tu per ſáwą tęwą ąnt krikßto, kad krikßtiio tawe?

(5. *psl.*) *Mo.* Zadeiêu tikét ing Diewą, ir atźadéieuś, wêlino, paſaulo ir wiſſų didżêwimų io, téipaieġ ir wiſſų

---

1) *paraštėj:* Matt. 18 n. 3.

wéikału io[1], kurie yra prieß nóra Diewo ir láupſe io, ir wêda mus inġ prápułtį.

M. Ką gero igîie tas kuris tâmpa Krikßczonimi?

Mo. Pawirſta, ir tąmpȧ ſunumi pałȧiminimo, ir W. Diewas priima iį uż ſųnų, ir dáro ii téwainimi dągȧus.

M. O tas wel kaip, kuris ne krikßczónimi yra?

Mo. Pawîrſta ſunumi prakeikimo, wêrgu wêlino ir nůg téwainumo dągáus atſkirtu[2].

M. Sakikiġ mań, kas tatái yra Jėſus Chriſtus?

Mo. Yra tikras Diewas ir tikras żmȯgus.

M. Kam tari tikras Diewas?

Mo. Jog yra tikraſis, ir wienatîies ſunus Diewo Tewo wiſſagálinczio.

M. Kám tari tikras żmogus?

Mo. Jog yra tikras, ir wiengimis ſunus ßwęczéuſios mergȯs marios.

M. O Christus kaip iżguldżeś?

Mo. Pateptinis.

M. Kodrin?

Mo. Jog yra pȧteptas piłnumu małônes Dwáſios ßwętos, kaip tikráſis karâlus ant wiſſų karâlų, kúnigas ąnt wiſſų kunigų́, ir tikraſis Meſias.

M. Jeſus wel kaip iżguldześ?

Mo. Jżganitoies arbá ízgéłbetoies.

M. Kódiin[3] teip iżguldżeś?

Mo. Jog iżgéłbeio, ir atpîrko mus krauiu ſawų brągeuſiu nůg Węlino nůdemes ir giltines arba mirtįes ámżinos, ir mókidamas mus kêlo iżgânimo, tatái yra parôde múmus kêlą dągun.

M. Kaip iiſſái atpîrko mus nůġ wėlino?

Mo. Numirės vż mus ąnt mėżdio[4] krîżęus ßwęto.

---

1) *paraštėj:* Lápumu. 2) *paraštėj:* Tampa.
3) *t. y.* Kódrin. 4) *t. y.* mėdżio.

M. Kaipóġ parôde kêlą dągun?

Mo. Per ſakimą ir pamôkſłą, ſawo ßwęto môkſło: ir liepe múmus wiſsiemus kłauſîť, ir môkitiś io.

(6. *psl.*) *M*. Kazġ yra tatái môkſłas krikßczônißkas ßwętas?

Mo. Yra taſſái kurio mus wießpatis Jéſus Chriſtus, pirm ißmôke mus darbáis ir żodżeis, páſkui to téipaieg, per Apáſtalus, kurio wel mus Mótina mûſų ßwętôii ir wiſſur ėſſątiii Bażniczia Diewo ißmòke.

Pagravdinimas.

Weizdekite tad ſunėlei mielieii, iog kalti eſté darbáis Criſtų wießpati iżganitoiii ſáwą ſakioť, nůġ kurio ir wârdą túrite, ir kuris iumus teip didę małonę paródit teikeś.

* * *

(20. *psl.*) Ape Kitą Paſweikinimą Sżwęcżėuſios mergos Mários.

Salue regina.

Swéika karalîczė, mótina miełaßirdúmo, giwâta, ſałdúmė[1], ir pâduxie mûſſų ſweika. Tawėſṗ ßáukėmė ißwaros ſûnus Jiewos. Taweſṗ dûſauiamė, ßniupſcziodami, ir wėrkdami, ßytamė áßarų klòniia. Nuġ tada tárpinikė[2] mûſſų anás tàwo miełaßirdingas akis muſſúmṗ prigręßki ir Jeſų paġirtąiy waiśių îśćių tawų múmus potam iżtrêmimu parôdik. O małônyii, O méilyii, O ſaldîii mėrga Maria. Mêlſkiś vż mus ßwętóii Diéwo gimdîwė. Jóġ wertáis taptúmbim źadeiimų Chriſtaus. Amen.

M. Ką biłôiomė?

Mo. Salue Regina, tai ėst: Swéiká karalîcźė.

M. Kas mus to ißmôke?

Mo. Szwętôii Bażnyczė, mótina mûſſų.

---

1) *paraštėj:* ſaldibe. 2) *paraštėj:* vžtarítoia.

M. O ſu kůġ mês czê bîłomê?

Mo. Su tąiaġi ßwęczêusê mêrgá Maria.

M. O kasġ vžrakinaś toy małdoi?

Mo. Kîtos lâupſes, pałáimintos mergós Marios, kurioſę géidzemę draugiá ios małônes ir paßáłpos[1].

2. POSTILĖ.

Daukšos Postilė svarbiausias iš senųjų lietuviškų tekstų. Jos keletą originalinių egzempliorių turime, nors ir iš tikrųjų nežinome kiek, kadangi keli, rodos, per karą prapuolė, žiūr. V. Biržiškos L. B. No. 29. E. Wolter'is ją Petrapilio mokslo akademijos įsakymu iš naujo leidžia: „Postilla Catholicka" Якуба Вуйка въ литовскомъ переводѣ Николая Даукши перепечатанномъ подъ наблюденіемъ Ф. Θ. Фортунатова Э. А. Вольтеромъ. Выпускъ I: 1904, II: 1909, III: *spaudoj. Lietuvos Universitetas Postilę pagal Petrapilio, iš Kauno Seminarijos paimtąjį, egzempliorių atfotografuodino: Daukšos Postilė, fotografuotinis leidimas, Kaunas 1926. Iš šios reprodukcijos ištraukas ėmiau, bet korekturas dar, be to, K. Alminauskis ir pagal Kauno Seminarijos originalą taisė, kadangi fotografuotiniame leidime ne visi ženkleliai atfotografuoti yra.*

Postilės originalas yra lenkų jėzuito Jokūbo Wujek'o (1540.—1597.) Poſtilla Chatholicka Mnieyſza 1590. m. *Būga man tvirtino, jog ne Daukša pats visą Postilę vertęs, bet turėjęs padėjėjų, kurių darbą redagavęs.*

Turinys: evangelijos ir pamokslai apie jas sekmadieniams ir šventėms per visus metus. Pryšakyj visokių prakalbų įdėta, kurios ne visuose egzemplioriuose vienodos yra: 1. *Eilės* IN STEMMA ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI DOMINI D. MELchioris Gedroic

1) *paraštėj:* pagáłbos.

Epiſcopi ſamogitiæ &c. &c.[1] 2. *Eilės taipjau Giedraičiui su antrašte* EPIGRAMMA.

Anot E. Wolter'io, Объ этнографической поѣздкѣ по Литвѣ и Жмуди лѣтомъ 1887 года. 58. *psl.*, *Simono Daukanto Postilės egzemplioriuje po epigramos eilėmis šiaip nežinomas* Wacławas Łabunauskis *pasirašęs. Tame egzemplioriuje to paties Łabunauskio lietuviškas eilių vertimas pridėtas esąs*:

Amżeis nupuła didźiu Karalu miestai
Amżeis pragaiszta brangus pamękłai Kariowedziu
Didziús suêda ilgi ûmźei marmurus,
Amżeis ir piramidas ir aukszti ąźułai gruna
Bet tâwa gârbe, Wiskupe, gamta nobaznumas ir wiera,
Neragáus smerties ant âmziu.
Kodrįn? néssa żmôniemus tawômus szwentą pâtiekei pêną,
Kurio szłowe, gârbe ir girimas ne môka numirt.

3. *Lenkiška prakalba skaitytojui. Joj Daukša karštu Lietuvos patriotu pasirodo*, *gindamas lietuviškosios kalbos teises prieš lenkintojus ir peikdamas jos niekintojus*, *kurie*, *nors iš prigimimo lietuviai*, *savo prigimtą kalbą užmirštą ir jos gėdįs.*

4. *Prakalba* Illustriſsimo ac reverendiſsimo in Christo Pàtri et Domino D: Melchiori, DEJ gratia Episcopo Mednicensi duci GIEDROYCIO etc: etc. *Parašas*: Nicolaus Dauksza Canonicus Mednicensis. Parochus Betigoliensis. *Daukša išgiria Giedraitį kaip pavyzdingą vyskupą*, *kurs savo darbu katalikų bažnyčią atgaivinęs. Šitą prakalbą ištisą vien iš Simono Stanevičiaus knygų* Wyjątek z Kazań żmudzkich 1823. m. *tepažįstame; be to*, *pirmoji dalis*, *ranka rašyta*, *yra tame egzemplioriuje*, *kurį Lietuvos Universitetas atfotografuodino*[2].

---

1) *atfotografuota Lietuvos Universiteto leidime.*

2) *žiūr. Lietuvos Universiteto leidime įvado* 9. *psl. ir tarp įvado bei Postilės antraštės puslapio.*

Postilla CATHOLICKA. Tái est: Jžguldimas Ewangeliu kiekwienos Nedelos ir szwętes per wissús metús. Per Kúniga MIKALOIV DAVKSZ[1] Kanonîka Médniku / iž łękiszko pergûldita. Su walá ir dałâidimu wîreusiuių. W Wilniui / Drukârnioı Akadêmios SOCIETATIS IESV. A. D. 1599.

(245. *psl.*) Ant Vtarniko Sekminiu Ewangelia ape wagis / łatrus / ir piemienis tikrůsius. Jon: S. 10. Cap.

ANuo metu: Biłoio Jesus Pharižeušamus / tariú iúmus / kas iéit pro ągą inġ gárdą awių / bet inłąda kur kitur / tassái wagis yra / ir lâtras. Bet kurįs iéit pro ągą tas yra Piemenimi awių. Tam' adwérnikas átwéria ir áwis bâłso io kłâuso / ir tikrąses awis wadina wardú / ir išwedá ies. Jr kad' sawąses awis išłaidže / pirm' ių éit / o áwis páskui ii eit / ioġ pažîsta bâłsą io. O swêtimo nesakioie / bet bêga nůġ io / ioġ ne pažîsta bałso swetimų́. Tą patôgumą pasâke iiémus Jésus: o iie ne pažino ką iiémys[2] kałbêtų. Táre tad' iiémus wel' Jésus: vžtiésą vžtiésą kałbú iúmus / ioġ aš essmi ągá awių́. Wissi kurié kažġ atâio pirm' manęs wágis yra ir látrai / bet' ne kłâuse ių áwis. Aš esmi ągá: per mané iei kas ieis bus išganîtas / ir iéis ir išéis / ir ganîkłas ras. Wagis notéit' tiektái idąnt' wogtų́ / ir pieutų ir žudîtų. Aš atéiau idant' giwâtą turêtų / ir gáuseus turêtų.

IZGVLDIMAS.

NEDELoi' Sekminių girdêiome apė atsiuntimą ąnt to pasáulo / didésios dowanós Diewo / kurîii yra Dwasia S. ir kaip pažopôstitiś túrime: idąnt áteitų́ musų́mp / ir giwenimą

---

1) *t. y.* DAVKSZA. 2) *t. y.* iiemus.

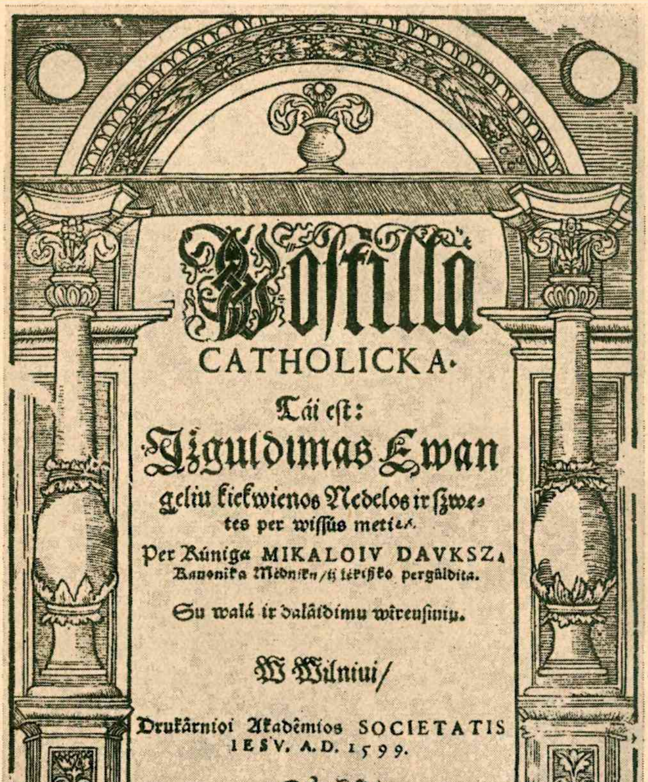

Postilla
CATHOLICKA.
Tái eſt:
Iʒguldimas Ewan
geliu kiekwienos Nedelos ir ſʒwe-
tes per wiſſus meties.
Per Kúniga MIKALOIV DAVKSZA
Kanonika Médniku/iʒ lẽkiſʒko pergũldita.
Su walá ir dalãdimu wîreuſiuiu.
W Wilniui/
Drukãrnioi Akadẽmios SOCIETATIS
IESV. A.D. 1599.

musimp padarîtų[1]. Wákar wel' girdeiome / kam' tą dówaną brągią priraßinét túrime: o daugêusei méilei Diéwo Téwo / ir nůpelnui brąugeusios[2] kąnczios Sunáus io mîeloio. O cze wel' tói' Ewángeliói' ßios dienós môkemeś: kur tóii Dwasia S. môkia / kur giwęna / ir kur rast' důstis[3]. Nęs' niékur kitur / tiekiái[4] wienamé tr[5] páczemé gardé W. Christaus: tatái yra / wîenoié ßwentoięioi' / wissurêsʃąncioie Bažnjczioie io: ir kurié yṙ tie kuriúmp atêit / daugéusei tikrúmpiump Piemenúmp tikrumpiúmp awiúmp W. Christus[6]. In ſūma toié Ewangelioi' důst' múmus W. Christus tikrys[7] žękłus / kuréis tikrůsius piémenis nůg falßiwyių / ir tikrůsius krikßczionis nůg paklîdelų pažint túrime: ir dabôkis kuriê tuṙ Dwáſią Diéwo / ir kurié ne tuṙ. Kaip płaczéus iżg iżgûldimo Ewangelios S. pamatiſsime.

I.

TRis tad' žimés důst múmus W. Christus Miſtras ir iżga= (246. *psl.*)[8] nîtoies mûſų kuréis paklîdelus Piémenis / tai yra / Heretikús ir Miniſtrus ßatóno pažînt túrime. Pirmá žimé[9] yṙ: kas neiéit pro ąą ing gârdą awių / bet kuriů kitú dâiktú įłąda / taſſái yṙ wagis / ir lâtras / tai yra priéſakis. Antra žimé. Wiſsi kurie norint ateio yra wagjs ir látrai. Trecžé žimé. Wagis notêit tiektai idąnt pawoktų ir vžmußtų ir vžnôwitų. Toś iṙ tikroſios žîmes / kuriomis lâtrą ir wágį pažint. Pirmieus / iei ne iéit pro ąga / tatái yra per Christų (nęs' patis Wießpatis žemiéus iżguldjnéie / ioġ iiſsái yra tąîe ągá) ißmanîk tąie eilá / kurią patis W. Christus Bažniczioi ſawói' įſtátît teîkeś. Kaip mané /

1) *paraštėj:* Eila Ewangelios. 2) *t. y.* brąngeusios.
3) *paraštėj:* Kur rądas Dwašia S. 4) *t. y.* tiektái.
5) *t. y.* ir. 6) *t. y.* Christaus.
7) *paraštėj:* Summa Ewaugelios (*t. y.* Ewangelios).
8) *paraštėj:* Tris žimes falßiwuiu Pránaßu.
9) *paraštėj:* Pirmeuſe žime.

tieġ / páſiunte Têwas / teip ir aß ius ſiuncziu. Kuriůſe žôdžiůſe turi tą ąggą atwêrtą / kuriąie priderąnczéi per Chriſtu tikriéii piémenes inġ gárdą́ Wießpatiés ąnt vrédo piemenų́ vžeit Diéwas Téwas páſiunte Chriſtų Wiéßpatį. Chriſtus páſinnte[1] Apâßtalus ſawůſius ſu tąieg galîbę paſiuntinimo / kurią́ patis turêio nůġ Téwo[2]: Apâßtalai páſiunte mókitinius: ir ąntwieczius ſawús[3]: Kaip Powîlas S. Thimothéußą / ir Titą. Pêtras Klimąntą / Klimąntas Anaklêtą: ir teip eilé wiénaś ąntrą net ik' Grigálui trecziamliekam' kuris nú ſédi Rimé ąnt Sósto Apáßtalißko[4]. Tąie eilé kurie kážġ Bažnî=czioi' wiſſur êſſą́czioi ąnt vrédų vžéit / Tą́že rikiá arba eilé Bažniczioi' wiſſur êſsąnczioi ąnt vrêdų vžéit / tiégi tieſiôgui dúrimis per Chriſtų įéit. Bet kurié nůġ tos eilós atſtôie / tiégi ą́gu[5] pámetę / kurią patis W. Chriſtns[6] atadâre pro ſkîlą įſiwêrže / ir todrînaġ yra wagįs ir látrai[7]. Wágįs ioġ žmônes Diéwo o awis Wießpatiés ißwadžioie ižġ gârdo ſawósń ołoſń kacerſkosń. O Látrai wel' arba razbáinįkai / ioġ ne kaliás[8] dußés ſawáis klaiôiimais kaciérius ſmarkei vžmußineia.

Antra žimé yra wagių ir látrų[9]: Wiſsi tieġ kurié atêio / tai yra / kurié pátįs tekêio / nórint iie ne ſiųſti búwo / kurié patis įſidauže ir įwerżeś / ne laukdami idą́nt iůs įláiſtų́ / net iiémus raktú átrakintų. Kurių W. Chriſtus nei patis per ſawé / nei per wiétinikus ſawús páſiunte / kuriémus ad=wêrnikai io notrakino / tie yra wágis ir látrai. O kurſáiġ kitas yra taſſái adwêrnikas / kuris inġ tą gárdą atdarit ir įžłéiſt' tuṙ / tektái[10] taſſái kurim' Wießpatis pádáwe raktús ſáwo gârdo tarîdamas. Taw důſiu raktús inġ karaliſtę dąngáus / tai yra inġ Bažnîczią manq. Jr taſsáiġ yra Pêtras

---

1) *t. y.* páſiunte. 2) *paraštėj:* Ioan: 20. 3) *paraštėj:* Ioan: 10.
4) *paraštėj: Vide Irê: lib: 4. Cap: 41. & Tertul: de preſcript: hæreticorum.* 5) *t. y.* ą́gą. 6) *t. y.* Chriſtus.
7) *paraštėj:* Rom: 16. 8) *t. y.* kaltás.
9) *paraštėj:* Antra žime. 10) *t. y.* tiektái.

S.[1] ir wiſsi pálikůnes io Rîmo Biſtupái[2]. Jr teip kurie nórint be ʒinios Piemenés Rîmo / ir gą́ndʒeus prieß walą io vrêdą piémeniſką[3] o ſakîtoio ʒôdʒio Diéwo ſaw ſáwinas / tieg pâtis atêit / pátis ſiûncʒeś / pátis įwerʒéś / o todrînag ne éſt' piemenis / bet wágis įr[4] látrai[5]. Ant kurių W. Diéwas per Pránaßus ſkúndʒes: nê ſiuncʒeu ių / tieg / o ánis tekêio: aß iiémus nê liepieu / neig iump kalbêiau: regéimą ne tieſós / ir mokſlus falßiwûs / ir prámones paklîduſes ßirdiés ſawós ánis iúmus pranáßauie wîlumi / idą́nt ius ißweſtų́ (iʒg to gârdo Wießpatiés) idą́nt praʒutúmbite teip iųs ir pránaßai iûſų.

Trecʒé ʒimé yra[6] / wagis ne del' ko kito atéit' / tiektái idąnt wogtų́ / vʒmußinêtų́ / ir vʒʒawintų. Téipag tikrái dáro ßios kartós Heretikai. Nêis Heretikas Túrkump / Totôriump / ing Jndiią / idąnt môkitų Páhonis / kurié ne páʒîſta Chriſtaus: bet tęn' ſpaudʒes / tęn' wérʒes / kur pirm ſenéi búwo tikriéii krikßcʒiónis. Kaip ir wagis neit tęn' kur ſaw ſu wargú pęlnîtų / bet eit gatawóp / idą́nt ką kitas ſurinko ir ſupélne / tai iiſsái idąnt ißwogtų́ ir vʒʒuditų. Todrînag ką Chriſtus ſurįko / tai wêlinas per Heretikús wágia / ir ißwadʒioie iʒg gárdo miʒernás awis paikąſes ir ſaw ies padůſt' ir įwérgina / del' naudós ſawós ir del' mękos garbés ir ßłówes ſawo. Jr kaip wagis / kad' áwį pawâgia nupłéßia nug ios ʒîmę Wießpatiés ios tikro / ir paʒîmina ią ſawá ʒimé / idą́nt Wießpatis pirmaſiś ne paʒintų́ś daugeſn iosp. Teip ir piktóii Dwaſia ir Miniſtrai ios / ſwètimąſes ſawomis wadina / ir awelės Wießpatiés atimdinéie ſaw pacʒiam / nuêmęs nůg ių ʒimę Chriſtaus / ſawąie paʒîmina / iog kas yra pirm' wiénu wardú wadînta krikßcʒionis / tai nų wadina Luterionais / kitás Zwinglionais / kitás Kalwiniſtais / kitás Pikórtais (247. *psl.*)[1] kitás Sáſais / kitas Serwetiônais /

1) *paraštėj:* Matt: 16. 2) *t. y.* Biſkupái. 3) *t. y.* piémenißką.
4) *t. y.* ir. 5) *paraštėj:* Hier: 23. 14. 27.
6) *par.:* Trecʒe ʒime. Miniſtrai kacerißki wagis.

kitás Nawiakrikßczeis / kitás Ariônais ir kitáis paklaidûnų prážasczeis wagiú ir látrų tu / kurié ies ißwoge izg wiéno gârdo Wießpatiés.

Girdéiome žimes wagių̇ ir látrų tatai yra falßiwuių Piemenų̇ arba Héretikú. Klausikime wél' ků pažînt tikrůsius piémenis[1]. Pirmá žimé yra. Kas įéit pro ą̇gą tai yra / kas priderąnczei per Christų̇ / pagál' wálą ir įstâtimą io / ąnt vrêdo Bažnîczios yra pásiustas / nůġ tų̇ kuriê tą galîbę pasiuntimo tur: tai yra nůġ wiétiniko Petro S. kuri W. Christus padâre adwêrniku ßito gârdo sáwo: arba nůġ kitų̇ Biskupų̇ / bursinîkų / ir nůġ tų kurié iam̃ padêst' / tassái yra tikrůiu Piemenimi / o dáugéusei kad' patis ne įmpirkaś / nei indáužeś / nei įwéržeś / nei tarnáwimu / nei praßimais / nei grumždimų̇[2] / nei per sîlą / nei galîbe / nei bałwomis / nei kokiů kitú ne prideramu kelú: bét tiesiôgui pro ą̇gą per Christų įéis: tatái yra ne patis del' sawę̇s / ne del' gîraus sáwo / nei drin' naudós sawós vrêdą Piemenés priima / bet del' garbés ir laupses W. Christaus / o del' naudós ir izgânimo awélų io.

Antra žimé yra[3]: ioġ gêras piemů sawąses awis wadina wardú: tai yra / gerái pažįsta káimenę sawą[4] / ir įpaczei kiekwiéną áwį sawą: wadziodamas gerái vrêdą sáwą piémenißką / ir rúpindamaś ape kiekwiéną îpáczei. Todrinaġ kursai piemů prieġ awių ne giwêna / kuris tiektai per Wikorius vrêdą piémenißką atatéisia / kuris ne pažįsta wêido awêlų sawûių / kas tiektai nůġ ių wilną płęße ir žįndą[5] piêną / maž rûpindamaś ape ių izgânimą / tas ne est' tikrůiu piemenimi bet samdinįkú.

Treczé žime yra[6]: gêrasis Piemů pralidi awis sawás ir ißlaidinéie ies: ne pakąmpéśń Heretikų ne vrwůsna látrų / bet inġ gerą́ses ganîklas swéiko ir tiesós mókslo Bažnîczios

1) *paraštėj:* Zimes tikruiu piemenu. Pirma.
2) *t. y.* grumždimų̇. 3) *paraštėj:* Antra.
4) *paraštėj: Prouerb: 22.* 5) *t. y.* žįnda. 6) *paraštėj:* Trecze.

wissuresąncios iżġ nemókslo ir kláideiimų pażinimop tiesós / iżġ tįgéiimo ir slátiiimo geróp prátinimop darbůsé gerůsé: iżg meiles żémiskų[1] dáiktų / pádukstop ir troßkumop dą=gniįeių.

Ketwirtá żimé yra[2] / ioġ Piemů gêras eit pirm̃ awių sawų̃: tai yra ne tiektái ies gerái môkią[3] / bet ir giwenimu Diéwo báimes gérą pawáizdą wissiémus iżġ sawęs důst' ir teip żibina po ių akim żibéiimu nóbażnumo sawo[4] / ioġ anis regêdámi gerús dârbus io / pedomis io músiie waik=ßcziot / ir iżġ to gárbint W: Diewą sáwą.

Pęktá żimé[5] / ioġ gêras piemů yra / kurį áwįs sakîoie / ir klâuso bâlso io / kuris tad' toksái yrá / tasái yra geras piemů / iam dabár ąnsái wirßųięiis adwernikas tai yra Dwasiáś[6]. atrakįs ir apżîebs iam̃ / ir ißmókis iį to wisso / kas norint iam̃ yṙ reikalįgo ißpîldimop vrêdo io.

II.

Pamâtę iau tikrąses żimés wagių ir látrų / ir tiesos Pie=menų̃ įweizdékimes wel' tikrúmo ir kas vżgúl' ąnt tikrûių awêlų Wießpatiés Christaus[7].

Pirmôii żimé yra tikrûių awių̃ io / kkausît[8] su dżeugsmú bâlso Piemenés sáwo. Antra żimé yra / bût po io wâlos / kad' ių wadina / ir sakiot iį ęnti pirm̃. Nęssą maż iżg klâu=simo / iei to ne dâro ąnt ko ies weda. Treczé ir tagalausia żimé yra swêtimo ne tiektái ne klausît nei sakîot / bet ir beginét nůġ io úżwerpdamas ausis sawás wélinui / Heretikui ir wisiémus kurié ąnt pikto wéda arba kúrsto. Tůs tris dáiktus iei tuṙ áwįs / tad' sutů ir prieġ tam̃ turés wissús dáiktus iżgânimop priwâlomus.

---

1) *t. y.* żémißkų.
2) *paraštėj:* Ketwirtá.
3) *t. y.* môkia.
4) *paraštėj:* Matth: 5.
5) *paraštėj:* Pęktá.
6) *paraštėj:* Ioan: 14.
7) *paraštėj:* Zimes tikruiu awiu. 1. 2. 3.
8) *t. y.* klausît.

Pirmas tad' vrêdas tikrųių awių W. Christaus[1] / klausît bâlſo ir mókſlo / piemeus[2] Piemenés anó wirßutinio / ir labiéus kunigáikßczio wiſsų / piemenų́ / Christaus Wießpatiés / tai yra laikît ßirdiié / naſrůſe / ir darbůſé S. żodżius io. O páſkui to wel' klausit bâlſo priderąmoio piemenés ſáwo / kurió (248. *psl.*) múmus ąnſái augßczéuſeſis Piemů klausit liêpia / teipó kaip patiês ſawęs. Kas iųſu / tieg klâuſo / manęs klauſo[3]: iųſų́ tieg / Apaßtalų manų́ / ir nůg iųſų / paſiųſtųių pálikůnių / ir kurié ąnt wiêtos iúſų Priderączei kaip ąnt to vżgúl vżęnczių: o kas ius niékina mané niékina.

Antras vrêdas awių w. Christaus taſſái yra ſakîot piémenį ſáwą Christu W. giwâtoie ir mirimé / tai yra / aną nużêminimą / romumą / twirtuma ßirdiés / ir kątrumą / aná grįnumą ir paniékinimą żęmißkú daiktų́ / aną cziſtúmą ir nekaltumą anás maldás / pâſnikus / brûkanumą / aná paklusnúmą / miélaßirdumą ir áną neiżbîlomą meilę kurią́ mumus giwędamas ir mîrdamas teip brągius pawáiżdus[4] paliko. Ir páſkui to wel' ſakiot piémenį ſáwą / kaip wiétinįką ſáwą ir kurém pádawe iiſsái: iêig ne tiektái ſweikú mókſlu gâno / bet' ir gerú pawáiżdu prąląkia[5] / ir żibina / bilódamas ſu Pówilu S.[6] Bųkite[7] ſakîotoieis manáis / kaip ir aß eſmi ſakiotoiu w. Christaus. Ką iei patiś pįktai[8] daro / gerái mókidamas / tad' awis teklâuſai ką iêi tamé augßczéuſes Piemů darît liepia[9]. Ką nórint iúmus / tieg / liéps tatái darikit. Nęs' ánis kâlba / bet' ne dâro: gerái môkia / bet ne gerai dâro. Ir totmeń áwis / iog drįn' nůdemiú mûſų W. Diéwas múmus ne gerús wîreſnioſius důſt'[10] Bet iei iżtieſós iop ſugrįßimę[11] / tad' múmus důs (kaip żadeio) piémenįs pagál' ßîrdi ſáwą.

---

1) *paraštėj:* Kas vżguli ant awiu. 1. Petr: 5. 2) *t. y.* pirmeus. 3) *paraštėj:* Lucæ 10. 4) *t. y.* pawáiżdus. 5) *t. y.* práląkia. 6) *paraštėj:* 1. Cor: 11. 7) *t. y.* Bųkite. 8) *t. y.* piktai. 9) *paraštėj:* Matt: 23. 10) *paraštėj:* Iob: 3. 4. 11) *t. y.* ſugrįßime.

Tręczes[1] vrêdas yra awiú Chriſtaus / ne kłausît bâłſo ſwetimú wiłkų́ / wagių ir łâtrų / nei ių ſakiot / bet bêgt nůġ ių ků toláuſei / o ne pażint bâłſo ių. Kaiṗ ir áwįs pażįſta bâłſą pieménés ſawo / ir ioṗ gábias: bet ſwêtimo bâłſo ne pażįſta / ir łabái kad' ių iżgîrſta tuṙ vż nútaremą ir bêga po akim̃ io / ne târiąnt idąnt turêtų ſurįktiś ioṗ. Tůieġ budú tîkros ir ißtikimoſios áwis Wießpatiés / kad' gîrdi / tůs praßaliecżius bałſús wagių ir łátrų / kurių pirm̃ to tamé gardé Wießpatiés (tai yra bażnîcżioį'[2] wiſſur êſąncżioi) niékad' ne girdêiuſios: kad' gîrdi / ąntái żin' kokie mokſłai įſtôie / ape kuriůs nei ánis pátįs / nei ių Téwai niêko ne żinóio: ąntái kiti Mißią S. kêikia / kiti ſakramęntús blúżniie kiti kûno ir krâuio Wießpatiés po wiêna îpatine priimdinét ne důſt' / kiti waikêlu krikßtit vżdrâudżia / kiti páſnįkų ir małdų́ ir gerų́ darbų́ darît ne prikáidżé: biłodami / ioġ daugésń iżgánimoṗ klâudże neġ padéſt: kiti wiſſą wéikałą Bażnîcżios ißmetinêie / ir piémenis ios gédingai ßkalawôie: kiti ßwęntųių ſu Wießpatimi dąguie karaláuięncżių ape įſtóiimą praßît dráudżia: kiti ąnt gâlo ąnt patiés Diéwo Trâiceie wiéno be báimes mêtoś: ir Diéwîſtę Sunáus io wienatîio / ir pirmamżinumą io ſmârkei ir gédįgai blúżniie. Tai tad' kad' gîrdi tikroſios áwis Wießpatiés: tokių ios bałſų nei pażint nei kłauſit tuṙ. Bet kur toláuſei begt nůġ ių / ir nê wiénu budú ių ne ſakîot. Bet tokiůs wiſſús turêt vż prakêiktus / nórint wel' butų Angełái iżġ dągaus[3] (netâriąnt tie niékam nederą́ dergêtuwai) todrįn' ioġ kitą kokį Chriſtų rôdże / ir kitą kokią Ewangelią́ įnneßinêie / anái tikraiei Ewangeliéi wiſſamé priéßtarauięncżią / kurią mes nůġ téwų mûſų iżtikimûių krikßcżioniu / o iie nůġ Apaßtału prieme. Tů pażint awis Wießpatiés Chrîſtaus.

Bet iei áwįs ſéną ganîkłą niekú wêrcże[4] / iéi nůġ ſwêiko

---

1) *t. y.* Treczes.
2) *t. y.* bażnîcżioi'.
3) *paraštėj:* Gal: I.
4) *paraštėj:* Ożei.

ir ſenůių ámzių môkſlo baznîczios / kuri iau izġ ſeno priiųkę átſtôie: iéi ſawáis parednáis piemenimis biéúris: iei bewéliie praßalieczių balſų̂ klauſit / o wagiu ir lâtrų ſakîot: iéi be wéliie támſumůſe neġ ßwieſumói' wáikßcziot / ir wîlų / klaioiimų / ir ne báimes Diéwo. Héretikißkų mókitiś: iéi bé wéliie darzineie / zbaré / horé neg widui ir gardé awių giwęnt tos iau ne éſt' awįs Chriſtaus / bet wêlino pękus[1] / o nůdegulei prágaro / ąnt ámzino ſudeginimo padariti: tatáiġ iau ne êſt' áwįs bet hozéi / kurié ne ąnt deßinés / bet ąnt' kairés ąnt sûdo Wießpatiés ſtôſiś[2].

O teip teikiůt / kurſái nórint bût noṙ awimi W. Chriſtaus / ne důkiś tiémus wagimus ir latramus ißwadziot kuriůs cze w. pakaktinái ißmolawot têikeś / iog tůſe paſkutiniůſe ámziůſe ráſtiś turêio / tularopi falßiwiéii Pránaßai / ir priwilt dauġ zmonių / ir įſáke múmus labái / idąnt iiémus ne tiké(249. *psl.*) tumbim' / kuriós tiektái tikrůſius piémenis nepalaudámi kôloie / tiektái Baznîczios mokſlą gêdina / idąnt awis atſkîrę ßalin nůg Piemenu / ir ißwêdę izġ to didzioio gârdo Baznîczios wiſſatimes / galêtų ies vzwéßt' olóſn' latrißkoſn' ir kampůſn' o ßilůſn' ſawůſn': ir tęn ies dîrt' / ir plêßt' po ſawám' noruii.

Ko kiekwiéną izġ mûſų têikis apſaugot W. Jeſu Chriſte / Piemenié mûſų geréuſes / ir têikis múmus důt idąnt butúmbim' wiſſi tikromįſiomis[3] awêlemis tawomis / romiomis / nuzemintomis / kątriomis / nurîmſtancziomis / paklusniomis / teip taw kaip ir tikriêmuſiémus ir paredniémus / Piemenimus / parucznikamus tawiémus: idąnt ſakîodami gerai giwâtą táwą ßwęntą / intektumbim' páſkuî mirimą inġ anás ganiklas gauſes karalîſtes tawós amzinos. Amen.

1) *t. y.* pekus. 2) *paraštėj: Matt: 24.*
3) *t. y.* tikromiſiomis.

Ant toſiag dienos Sekminiu / Sákimas Swętoⁱ Bernoto.

APwáikßczioiome ßię diénę / miélauſieii / dwáſios ſwętos[2] mêtu ſukaktinę ßwę́tę[3] / kurię́ pridera ßwę́ſt ſu wiſſu dżeuġſmú / kuriii yṙ wiſſókio nóbażnumo wértá. Nęſſę Dwáſia ś. kaś ſaldżeuſio yra Diewiėṗ / gerúmas Diéwo / ir patis tikraſis Diéwas. Todrinaġ iei ßwętų́ių apwáikßczioiame ßwętés / kaipóġ toli daugeſn' tos / nů́ġ kurios turêio idę́nt ßwętáis butų́ / kiek buwo ßwę́tų́iu? Jei gêrbieme paßwętintůſius / kaipóġ toli daugéus pátį paßwętintoię gêrbt pridera? Sziç diénę tad' ßwęte iṙ dwaſios ś. Kurioi paródes regimái nê regimas: kaiṗ wel ir ſunús bûdamas ſawimṗ paczіamṗ ne regêtinu / teikeś parôditis kûne regimamé. Sziç Diénę aprêißkia mumus dwaſiá S. nê kę pati ape ſawé: kaiṗ wel' pirṁ to nékę ape Téwę ir ape Súnų żinóiome. Nęſsę tóbułas Trâices ßwętós pażinimas / iṙ giwatá amżiná[4]. O nų puſétinai żîminames / pálaikę tikime / ko ne mażêuſei ißmanit ne gâlime.

Ape Téwę tad' żinâu tatái[5] / ioġ êſt ſutwereiu / vż tokio ßáukſmo wiſſo ſutwerimo. Jiſſai mus padáre / o nemes ſawé. Nęſſę tatái kas yṙ ne regêto Diewiėṗ / nů́ġ ſutwerimo paſáulo per tůs dáiktus padarîtůſius / ißmanîti / êſt' pamâtomi. Bet pêrmanit amżinumę ir notmainúmę io. toli tatái nů́ġ manę́s: nęs giwêna ßwieſibeie ne priéiemoie. O ape ſúnų téipaieu żinâu[6] wel nékę didżio (iżġ malônes io) tatái yṙ įkûninimę. Nęs' gimimę io kas iżſakis? kas galés pêrmanit kad' lîgumi yṙ pagimdîtas gimditoiui? Dábar ir ape Dwáſię ßwętę[7] / iei ne pawáikßczioiimas / kuriů nůg Téwo ir Sunáus ißéit (Nęś toii żinia mus ſtebuklįga tîkos

1) *t. y.* Szwęto. 2) *t. y.* ßwętos.
3) *paraštėj:* Szwęte metu ſukaktines. 4) *paraštėj:* Ioann: 17.
5) *paraštėj:* Ape Tewa żinome. Pſal: 96. Rom: 1.
6) *paraštėj:* Kę ape ſunu.
7) *paraštėj:* Kę ape Dwáſię S. Pſalm.

nůġ ßalies manós / paſtiprinta yṙ ir ne galéſiu ioſṗ) wienokiġ žináu ką žinąs / tatái yṙ įkwepimą ios. Nęſſą du tatái yr' dáiktu / iżġ kur iß̂eit ir kur wîrſcių́ éit. Jßeiga nůġ Téwo ir nůġ Sunáus ſtáte ſaw támſumus vž páſleptą giwênimą sáwą: bet ißeiga žmóniúmṗ pradéios ßią diéną raißkit / ir iau yra ißtikimiémus áißki. Nęś nórint wel' pirm vžtiéſą (ioġ teiṗ búwo réikią) žimemîs regimomis ne rę̃gimá Dwaſiá ſawą atęiima ródidawo: wienokiġ nų́ ios žîmes ků yṙ dwáſingêſnes / tů wel' pridering êſnes / ir tů régis ſąncžios wêrtêſnes Dwâſios S. Atêio / anů metú liežuwiůſe úgnies ąnt môkitinių́ idą́nt bilôtų žodžiús úgnies / bilotú ir idą́nt vgniá léižd ą[1] liežúwiei žókoną úgnies / apſakîtų.

Ne wiênas teneſkundiés / idą́nt ąnſai apreiſkimas[2] Dwáſios múmus butų́ ne priėięs[3]. Nęs kiekwienám' důſt ápreißkimą Dwaſios ą́nt naudós[4]. Ant gâlo / túrigu paſa-kîtiś múmus gądžeus ąnſai Dwáſios apreiſkimas[2] / o neġ Apâßtalamus ſtóios: Nęſſą ąnt ko kito iiémus reikalingi búwo liežúwiei (250. *psl.*) tautų́ / tiektái ant atgrą-žinimo tautų́?[5] Búwoġ wel' iůsê kážkokis kitas apreißkimas iiémus vžgulįs / bet ir tatái muſimṗ ir ik' ßei diénai wéikeś. Nęś regima tatái búwo / kad' iie buwo ápwilkti galîbe iżġ âugßto / kurié iżġ teiṗ didžio ne drą́ſumo ßirdés atéio teiṗ dideſṗ gálîbeſp.[6] Teiṗ kad' iau iie ne gálêio beginêt / nei ſlapîtis drin' báimes po akim Žydų: drą́ſeus nu kóžoni ſáko / o neġ pirm to báilei ſlápeś. Ant gálo átmainą aną́ deßinés áuġßcžêuſio / ßwieſéi rodže kunigáikßcžio Apáßtalu / pirmas tieſoie ąnt žodžių mergos iżgąſtis. o páſkui to mußimé nůġ wîreſnių vrêdo / didis ſtiprúmas. Eio (bîlo râßtas[7] iżġ akių

1) *t. y.* leižd ą. 2) *t. y.* apreißkimas. 3) *t. y.* priéięs.

4) *paraštėj:* Dwašia (*t. y.* Dwasia) S. atšiuſtá (*t. y.* atsiuſtá) didžeus drin̄ muſu / o neg drin̄ Apaßtalu.

5) *paraštėj:* 1. Cor: 12.

6) *paraštėj:* Atmaina Apaßtalu paſkui atšiuntima (*t. y.* atsiuntima) Dwašios (*t. y.* Dwasios) S. 7) *paraštėj:* Act: 1.

rodós su dzeugsmú / iog wertáis búwo pâklapas kęst' drin' wardo W. Jésaus / kurį pirm / kad' ij rôdosp núwede / izbeginêié pati wiéną palikini. Kasg abeiós ape ataiimą Dwásios galinczios / kuriii sirdis iŋ pastiprino galîbe nê regima?[1] Tůieg wel' budú dabár / dáiktus kuriůs Dwasiá S. wêikia musimp / důst' musip ape ij lûdiiimą.

Kadąg tad' prisâkimą ememe / idąnt sérgedamieś pikto / daritumbime tatái kas géro yr': Weizdék kaip Dwasia S. abeiúr pasêlpia músų płakumą[2]. Nęssą izdaliiimai dowanų yr / o wieną Dwasia. Todrin' ąnt nusaugoiimoś pikto / tris dáiktus musip wêikia. Grâudumą / nuzémintą mâłdą / atłaidimą. Nęssą pradzia sugrįzimo Diewôp / yr' gaiłéiimas / kurį be abeioiimo dáró Dwasiá / ne musų bet Diéwo: ko ir ne abeioiemas izg ismintiés môkia dawâdas / ir rástas S. padrutina. Nęssą kuris nusalęs / kad' úgniesp priêięs susiłs / ape tatái abéios / iog nůg úgnies silimą tur / kurios be úgnies turét ne gałéio. Teipaieg wel' kursai pirm to nusideiimé búwo sâłtu / iem potám' nê kokiů karsczịu gaiłéiimo susiłdés / ape tatái te ne abeioii / iog kitá Dwásiá atêio / kuri ij bâra ir sûdiie. Turi ape tai ir Ewangelioi / kur kad' biłôio ape Dwâsią[3] / kurią imt turêio tie kurié tiki inġ ij. Anôii / tieg / bars pasaulį izg nůdemes. Bet kąg padést' gaiłétis vz nůdemę / o ne prasît nuzêmintai atłeidimo? Réikia tad' idąnt wel' tatái Dwasiá weikałáutų / sałdumú nê kokiů pádukſio / důsią papiłdidama / per kurî su dukseiimu prasîtūbei niéko ne abéiodamas. Nôriegu patiródisiu iog ir tassái wêikałás yr Dwásios S. be abeióiimo / kad' anós ner niêko tokio táwo dwásioi' ne rasi'[4]. Ant gâlo anóii yr kurioié sâukiame / Abba Téwe. Anóii kurîii prásо vz swętůsius / dúsawimu ne izbîłomu.

---

1) *paraštėj:* 1. Petr: 3.

2) *paraštėj:* Dwaśia (*t. y.* Dwasia) S. kaip mumus padest. Ant atstoiimo nuog pikto.

3) *paraštėj: Ioan: 16.* 4) *paraštėj: Iacob: 1.*

Jr tatáig wienók ßirdiié mûsų. O kąg ßirdiié Téwo? Kaip musip práßo vž mus teip ir Téwiep nůdemes mumús atlêidże draugia su Téwu. Târpinikas mûsų Téwop ßirdise mûsų / W. mûsų ßirdiie Téwo. Jr teip ape ką prâßome tatái iis' důst' kurîii múmus tai důst / idąnt praßîtūbime: ir kaip ii mus atatiésia nê kokiů małônumi pâduriu / teip Diéwą pałękiá musúmp daugéus małonumi susimilimú sawůiu. Jr todrinag idąt tikrai żinotumbei / iog atłaidimą nůdemių Dwasiá ś. weikałáuie[1] / kłausik' ką nêkada girdéio Apâßtalái. Jmkite Dwásią ßwętą kurių atłéisite nusideiimús / bus atłaisti iiémus[2]. Tatáig teip sêrgeiime nůg pikto sumųmis waikßczioie.

Wel dárimop gérái ką musip Dwaśiá gerá weikałáuie?[3] Tikrái rágina / ir żiudina / ir môkia. Rágina atminimą mókia ißmintį / żiúdina wálą. Jźg ßitų nęsą dáiktų / wissá sudetá yr dußia. Atminimo pridůst' gêro dûmose ßwętosé / ir teip tįnginį mûsų ir słátiiimą atatrémie. Todrînag kieknórint kârtų ßitokiůs pridawinéiimus arba minéiimus géro paiusi ßirdiie táwo / důk gárbę Diéwui / ir kłónioki ś Dwásiai S. kuriós bâłsas skąmba ausisé táwo. Nęssą ii yr kuri bîło teisibę. Jr Ewangeliói' túri[4]. Jog ių iúmus primįs wissa kanórint iúmus sakîsiu. O weiżék ką pirm to pażadéio Ewangeliiá. Anóii ißmókis wisso. O tatáig yr ką sakieu / iog aná apżiébia ißminti. Nęssą tųlus[5] graudina idąnt gerái darîtų / bet ne maż ne żino ką turêtâ[6] darît / nét iż nâuio ateitų małone Dwásios S. ir idąnt aną dûmą kurios pridůst / ißmókitų mus gałóp priwést' / idąnt ne butų musip tußczia małône Diéwo[7]. Bet kąg daugésn'? Nęs' pażistączem

1) *paraštėj:* Dwasia S. weikaláuie nuodemiu atleidimą.

2) *paraštėj:* *Ioan: 10.*

3) *paraštėj:* Kaip mumus Dwasia ßwetá (*t. y.* ßwętá) padest dąrimop gero.

4) *paraštėj:* Ioan 14.

5) *t. y.* túlus.

6) *t. y.* turêtų.

7) *paraštėj:* *Iacob: 4.*

gerái o ne dârgnczem' / nuſideiimu iam yṙ tóii małône. Todrin' ne tiektái įgraudinimo / ir iſzmókimo / bet wel' ir įiú= (25 l. psl.) dinimo / ir nóro geróp rêikia múmus nůġ toſiéu Dwáſios / kurîii ßêlpia ſiłpnúmą myſų / ir per kúrią ßirdiſé mûſų izpłuſta méiłe / kurîii yṙ gerôii wala. Todrin' kad' teip atęntîii Dwaſiá wiſſą apwîlſta dûßią / įgraudin= damą[1] mókidama / gerop vzdegdamá / biłódąma wiſſados dumoſe mûſų / idą̇nt ir męs[2] kłausitúmbim ką butų bîłąs W. Diéwas musip / razumą ápziebdamá / walą vzdegdamá: negu regįs[3] ioġ wiſſus namús papilde izſkirſtiti liezúwiei kaip úgnis? Nęſſą ąnt ßitų triių̇ dáiktų / kaip augßczeus paſakîta yṙ / vzgúli dußiá wiſſá.

O têſsi izſkirſtiti liezúwiei drin' tûłų dûmų / bet ių tûłumas ir wiénu ßwieſumú tieſos / ir wiénu meiłes karßcziu / têſsi kaip úgnis. Arba wel' namų̇ papildimás gądzeus ąnt gâło te izdédis / kad' ſaiką gêrą ir prikimßtą / ir prikreſtą / ir kúpiną důs ing ąnczius mûſų[4]. Bet kadąġ tátái bus? Vztiéſą kad' izpildiſsis diênos Sekminių̇ (diénos pęktdeßim= tines) tatái yṙ dienų pękios dêßimtis. łáimųs iųs / kurié įêiote inġ pękdeßimtinę âtîlſio / ir mêtůſe ſuſimilimo: Brolus tai múſų biłáu / kuriémus iau / târe Dwaſiá / idąnt iłsêtuś nůġ wârgų ſawų. Nęs tai wel' tarp ios weikałų̇ rądame.

Nęſſą du metú apwáîkßczioieme / brólei / wiéna keturių deßimtų̇ dienų̇ / ą̇ntrą pękių̇ deßimtų̇ dienų̇: aną pirm kanczios Wießpatiés / ßį páſkui kêlimą iz númiryſiú: aną ſugurinime ßirdés / ir lamentůſé gáiłėįimo[5]: ßitą nóbaznume Dwáſios / ir Alleluioie linxminá. Pirmas métas tieſoie yṙ tóii giwatá dabár ſąntîii o paſkutinis zęklina atiłsêiimą ßwętųių / kurſai yṙ páſkui mįrimą[6]. O kad' atéis gâłas

1) *t. y.* įgraudindama.
2) *t. y.* mes.
3) *t. y.* regis.
4) *paraštėj:* Zokonikump tai biło.
5) *t. y.* gáiłéiimo,
6) *t. y.* mirimą.

anós Pęktdeßimtines (kąip[1] tatái dabár diénos Sekminių([2] atéis pîlnumas Dwâsios / ir wissús namús papildis. Nęs' pilná bus wissá žême maiestôto io / kad' ne tiektái dußia / bet ir patis kûnas dwásißkai kêlsiś / idąnt tiektái pagalei įgraudinimą Apâßtało / ik kółei dábar ira kûnißkas / butų̇ įsêtas ir numarintas. Ką musîmp te padárai Diéwas Têwas dąguięiis / ir su Sunumi sawú / per Dwásią S. kurîii giwêna ir karaláuie ąnt ámžių ámžinu. Amen.

1) *t. y.* kaip̃. 2) *t. y.*).

XII.

TRUMPAS BŪDAS PASISAKYMO.

Šitos knygutės, 91 puslapio didumo, yra tame pačiame tome, kur ir Daukšos Katekizmas. Del to E. Wolter'is jas sykiu su Katekizmu atspausdino, žiūr. XI 1. Ištraukos irgi iš Wolter'io leidimo imtos.

Kadangi kalba ir rašyba ta pati, kaip Daukšos Katekizme, vos abejotina, kad Daukša vertėjas yra, nors tai ir niekur nepažymėta. Lenkiškas originalas, anot E. Sittig'o iš Karaliaučiaus, yra Krotki obcżay spowiedźi dla tych, ktorzy częſto vżywáią tego Sakrámentu: z Włoſkiego ná Polſkie przełożony *iš XI 1. mineto lenkiško vertimo Ledesmos katekizmo.*

(35. *psl.*) Trumpas Budas Paſiſákimo, arba iż⸗pažinimo Nůdemiu. Drin tu kurie dażnai wartôia tů Sakramentu. Yz łąkißko ąnt Lietúwißko pêrgulditas. Wilnivi Mêtůſſê M. D. XCV.

(37. *psl.*) PRABILIS.

Joġ tûli iżġ tų, kurie dażnái iżpažîſta nůdemês, nê kokimê ſumißimę, ir pêrtraukime ſiełós ſawós kârtais rądaś:[1] iż wiénatros ßalies tikrái żinôdami, ioġ ne wiéńas żmôġus nê êſt bê nůdemes: iżġ ąntros wel ßalies tů mêtú

---

1) *paraštėj:* prieiautos.

kad butų iżpażintis, ką tûrétų ſakît nê raſdami: ir iž to prabinguſei apmaudůiê[1] ir nê kurie dábar. teip tikêdamieś, ioġ niekad nê yſsipažiſta, teip pakaktińái, kaip butų kalti. Tam gali rast dwi priežaſti: Wienà (nôrîmegu tieſós pažint) ioġ wârġus yra dáiktas, žmôgui pažint pâty ſawė, ir turêt gêrái numânomas wiſſás pakąmpes priéiautos ſawo[2]. Néſſą gêrái ape tatái żinôdamas tare Prânaßas: Pražęgimús, kas ißmanis?[3] Iżlůſůk manė Wießpatîe mânas, nůg nůdemių manų apſłeptų. Kitas Prânaßas bîło: Uždęgtá yra ßirdis žmôgaus, ir nêſuprątama? Kas ią gâłi pazint? Antra, ioġ nůdemes žmônių teiſſûių inġ kurês iie, káip râßtas ſáko, po ſeptînis kartús dienoiê impůła wéikêus êſt iżġ apłaidimo ġêrų dáiktų (kurių pažintis wargêſne) nekaip yż padârimo pikto. Jr tódrin ġêra žinót, ioġ wiſſos nůdemeś kurioſnori kad paſsidáro, wéikês wiénu bddu[4] iżġ tų dwięių: Arba praſsiradimų, kad ką dâro nê pridêramo, kaip woġt, vžmúßt, iżłôiot, apkałbêt etc. Arba wel apłâidimê gêro daikto kad kas vžmirßta Wießpaties Diewo ąnt wiſſo miłét, áłkintis, mêlſtis, etc.[5] Tarp tų kad dwieių bûdų nůdemių, wienas vžgúli dârimê: kuris ioġ yra artiméſnis nûmonių mûſſų ira pigêſniś. Bat kitas kuris vžġuli atmêtimę, yra wârgus, tódrin, iôg tái ko nêrêgimê, wârgêi pažint túrimê. Todrînaġ nê rêikia ſtêbêtis, iog nêkurios perſônos nóbažnos nê rąda nůdemių iżġ (38. *psl.*) kurių turêtų důtiś káłtos, kadąġ tôkie iž małônes Diewo tokioſñ nůdemeſń praſsiradimo (kurês páſſákem') nê impuldinêia. O tų wel kitų nê paźîſta: ir iž to ißėit, iog nê túri, iž ko turêtųs káłtais důtis, yr todrin łabái ſiełóiês. Ant iżwáiſteiimo tad to pikto[6], têſsi taś môkſłaś. Pirmiaus priwałú žinót, iog tokios nůdemes gáli bút arba prieß Diewą, arba prieß

1) *paraštėj:* práßmatu. 2) *par.:* ſiełos. 3) *par.:* Pſal. 18.
4) *t. y.* budu. 5) *par.:* Paſnikaut. cžwičžyiime. paiautimu.
6) *par.:* rupinas. Iżgidimo.

mús pacziųs, arba prieß ârtimą: todrînaġ ßitą môkſłą iźſkirſtiſsimê inġ tris dalis, kuriôſe biłoſsiś ape tůs tris budúś nodboiimo, tarṗ kurių dauġ wôs bus nůdememis atłáiſtinomis: wienókig wiſſadós nepritêkimas ir pražęgimas kokſái: o kârtais gâli búť nůdeme atłáiſtiná. Todrînaġ ßitie kurie eiť tóbułumoṗ, ne túri ių kaip noř pigai apłaisť. Nórinť nê' reikałingas êſt dâiktas, idanť daźnái turêtųś tái dariť (gal bûť kadąġ, o daųgêus ąnť ßwęczių kurios mêtůſę kârtą êſt) idąnť nê nubôſtumbime[1] driń prailginimo kunigamus ir kitaď, gâli kiek wienas imť tatái kas iam rêgeſsis, arba daugęſń pałągwinimoṗ ſięłos butų priwałų.

* * *

(38. *psl.*) Moksłas Jžpažinimo[2].

Atbiłôięs Jžpáżinimą wiſſą dienį kuris teiṗ túrįs.

Aß grîeßas[3] iżpażiſtu Wießpati Diewui wiſſogâłinczêm', ir ßwęczêuſei Mêrgai Mariei, wiſsiemus ßwętiémus, ir tau Têwê dwaſißkas, manų wiſſų nůdemių, ioġ aß prieß priſakimą Diewo mâno, unſsidêięu[4], ßirdimi, źodżiú, ir darbáis, kuriú daſsiłaidżêu nůġ paſkutinio ißpaźinimo, ik ßęm mêti.

Pirm'neġ pradés ſakiť nůdemês ſawás, túri důtiś kaitas iżġ tų kêturių dáiktu.

I. Pîrmas, iog nê priêio toṗ Sakramentoṗ, ſu tokiů priſsigatáwimu[5], nei wel' padâré tokio paſsirgêiimo pêrrinkinéiimê siełos ſawós, kaiṗ búwo, kâłtas.

II. Antras, iog nê túri tokiò gaiłéiimo, ir grâudumo vź nůdemes ſawás, nêi teiṗ tikro, ir ſtipro paſtâtimo ſêrgetis ių pâſkui to.

---

1) *paraštėj:* ne iſiiłgſtumbime. 2) *par.:* Spawiedies.
3) *par.:* unodemetas (*t. y.* nuodemetas). 4) *t. y.* nuſsidêięu.
5) *par.:* Pazopoſtyiimu.

III. Jog ßwęczęuśiop ir ſaldżeuśiop Sakraméntop kuno ir (39. *psl.*) krâuio Wieſpatiés mûſų nê priêio ſu tokiů cziſtumú, kaip búwo dáiktas priderąs. O priêmęs wel', iog nê búwo teip ſargús, ir teip méilingas ant priemino[1], teip didžio ſwêczio, idąnt ąnt to teip butų páſsizopôſtiiês, iź wiſſós gałîbes ſawos.

IIII. Jog nê padâre to paſſirgêiimo patâiſimê giwâtos ſawós, idąnt kiekdienós źîgį kokį padarîtų láupſinimê Wießpaties Diewo ſawo:[2] bat łabiaus iog vżlikos tamęiêg vźweſsimê, ir nodboiimę, kurį turéio iž prâdžios, ir dâbar top átpęcz ſugrîźo.

Atatêįſes tatái, tê důdiś kałtas ßitá eilę, arba tů budú.

* * *

(46. *psl.*) Antra Máłda paſkui yßpażinima.

Małônęuſês Wießpatié mânas, téſsi per nůpęłnus pagirtós Mêrgos, môtinos tawós Marios, ir wisû ßwętų, miéłas po akim táwo tąſsái ißpažinimas mânas. Nôrint pażîſtu, iog manimp nůdemių manų nê pawártôiau nei apsúnkinau, kaip didúmas ių, ir brągumâs Maieſtôto táwo ßwęczęuſio, kurį pažeidźêu, priwáło: bat wienók rągios miełaßirdiſtesp táwoſp, idąnt miéłei teiktúmbeiś pry- (47. *psl.*) imt offiérą ßirdés, ir náſrų manų, pêr kurią noréiêu důt garbés wiſſogalîbei tawo, nieko nopſłêpęs ir nê vždęgês, ką turéiêu ąnt ßirdés manós Wießpatié kuris mań teikéis důt tą nôrą, idąnt sûdą ſôſto táwo prárąkczê, tikrůiu ſudú manů, po akimi sôſto[3] Kûnigißko, kurį Bażnîczioi tawo įſtatei: têikiś atadůt, ir iźpildit małônę tawa, ko tôbułumę iſsipażinimo mâno, ir gráudumę ßirdés manôs nê tęko: o pagaléi mêiłaßirdumą táwą, téikis manę dąguiê

1) *t. y.* priemimo. 2) *paraštėj:* źingſli. vžßalime.
3) *par.:* kreslo.

turét po akim tawóm ßwętòm, tobułéi, ir pabęgtinái nutęiſinta, kuris giweni, ir karàlâuii ąnt amżiû. Amen.

* * *

(59. *psl.*) Máłda ant Nakties.

Nê iźbiłomośios gerîbes Diewę, ir iźganîtoiei mânas, vż wiſſús didźiâusius, ir nêſuſkâitomus gęrodârimus, kuriûs mań pawârgelui, ir niekam' nêderączźęm zmôgui atwîrżt dôſnai teikéis, łabái dêkawoiu maieſtôtui tawám. Tu manę małoniâuſęs wießpatie, ąnt pawêikſło, ir ąnt patogúmo tawo padâres iż nîeko, kad' per nůdemę, pirmoio Téwo buwáu praźúwęs, nůg mirîmo ámzino, ir Prágaro, ſmarkiąiê kanczia tawa atpirkt teikéis. Tu mań tai dawéi, ir tàwai tai małonei nê manîemus, kokîémus nůpelnâmus árba gimdîtoiu manų priraßinêiu, iog mané tikéiimop tawôp ßwętóp pawadint, ir prieg iam' nêt ik ßêm męti, laikit teikéis, kadąg daug kitų, kurie to ir tikéįimo ing tawę nê paťwêrę praźúwo. Bat ir ßitą nê maźęſnį tàwą geradârimą iźpażîſtu, iog manę nůg prietikimų daugiarôpû, o îpaczei nůg nůdemes mirßtamós per małône tawo, ir apginimo, Angeło tàwo, kurį mań ſargu důt teikéis, iźwęrżei, ir iźgęlbéiêi, vżſaugoiês manę dábar gerói ſweikâtoi, ąnt gailéiimo vż nůdemes. Vż kurį aß, ir vź wiſſus kitus nê iźſkaitomuś geradârimus tawús, begâłei gerîbeį tawo nů ßirdźei dékawoiu: nê vżmirždamas ir to, iog manę tęip iłgái, nę wertą, ir nêpakłúſnų tarną tàwą, miełaßirdingai nukę́ſt' teikéis, kuriś graudinimo, ir įkwepimo tawo geróp, daźnái nê kłauſéu, nei ſękîoiêu. Pridekig wel ir tai ſuſimiłſtąſis Wießpatie nê iż kâłbétump anúmp gêradârimump tawúmp, idąnt gałêcziê iźmałônes tawôs, tôbułei nų ißwiſt' nê pritêkimús, abſirikimús, ir nůdęmes mąnás wiſſas, kurių ßią dîeną dârbų, żodżiu, ir padûmoiimu prîłéidżeuś, idąnt man' ięs per nêkałtų kânczią,

ir mirimą tàwą brągêuſi, małonęi, atłéiſt' ťeiktúmbeiś. Amen.

Czê iau įéik ſu ſawimi inġ ſûdą ir dabôkis gêrái, ků Wießpatį Diewą, ßią dieną páźeidei, ir vż tái gáiłêkiś. Gali wel' ſukałbeť wiſſą dieną įżpaźinimą.

(60. *psl.*) Szitie yra Wießpatie, vź tawús gêradârimus, darbái máno: o kaiṗ nêwerti, ir nê pridęrą, bať gądźêus ſtoią prieß tawę? Téikiſiġ man małônuſis Jeſau, tůs prażęgimus manùs, ſuſimîlęs atłaiſt' ir krauiu tawu brągêusiu apmazgot manę, ir pagrâżinť ſau; Důd' ßią nâktį laimiêi ir ramiei nůg wiſſų pagûndis, ir wîſų prieſakių dûßioś manós apgînes manę pêrnakwoť, idąnť páſkui to tobulęus tarnáuť gałêczio, nê pâźeiździamas niekad', teiṗ didżio, ir ſtębúklingai małônâus Maieſtôto ťáwo. Jr iêiġ manę ßią nâktį pawadint ſawęſṗ, ir ſu tů paſâulu miſernų pêrſkirť teikſies, meldżiu nê norék pagałéi manų didźių piktúmų bať pagałéi nê iżmeſtůtas mîełaßirdiſtes táwo ſu manimi vſsiłaikiť, idąnť manús praſtoimus, vżmirß-tûmbei. Jêiġ dábar manę ſwéiką pramitįſi, důk idąnť gałêczê giwâtą mąną ſtiprei pataiſiť: idąnť manę newienas dáiktas nůġ pildimo wâlos tawôs ßwêtoś atatráukť niekad' nê gałêtų, ąnť didêſseś laupſęs wârdo táwo ßwęto nupłatinimo. Kuris giwêni, ir karaláuii Diewas ąnť ámźių ámźinų, Amen.

XIII.

PETKEVIČIAUS KATEKIZMAS.

Šitą kalvinų „katekizmą“ A. Brückner'is Danzig'o miesto knygyne „Uph. 4980^{8^0}*“ surado ir Archiv für slavische Philologie XIII 557 sqq. paskelbė. Ištraukas pagal originalą duodu, bet tiktai lietuviškąjį tekstą, nors originale po kairės lenkiškas, po dešinės lietuviškas tekstas yra.*

Turinys: katekizmas, psalmai, giesmės (be gaidų) ir agenda, taigi beveik tas pats, kaip Knygoj Nobažnystės (žiūr. XXVIII.), tiktai trumpesnis. Be to, pryšakyj lenkiška prakalba, lenkiškos eilės skaitytojui su parašu M. J.*, eilės vaikeliams ir trys lenkiški straipsneliai iš Švento Rašto. Po prakalba pasirašo* Málcher Pietkiewicz Piſarz Ziemſki Wileńſki. *Jis sakosi katekizmo nemenką dalį pats išvertęs, giesmes nuo kitų gavęs. Petkevičius, lietuvių bajoras ir karštas reformatas, buvo vyriausiojo tribunolo raštininku Vilniuje. Jis mire 1608. m., plg. V. Biržiška L. B. No. 28.*

Polski z Litewskim Katechiſm *Albo* Krotkie w iedno mieyſce zebránie / wiáry y powinności Krześćiáńſkiey / z páſterſtwem Zborowym / y domowym / z Modlitwámi / Pſalmámi / y Pioſnkámi / ná cześć á chwałę Pánu Bogu / á Zborowi

iego ku zbudowániu / teraz nowo z pilnośćią wydány. Nakłádem Jego Mśći Páná Málcherá Pietkiewiczá / Pisarzá Ziemskiego Wileńskiego. W Wilnie / Drukował Stánisław Wierzeyski / Roku 1598.

(15r. *psl.*) Cia iau prasidest Paganimas namikscias.

Raginimas małdosp namiksciosp / kuri turi dariti naminikas sieyminęlesp[1] ir waykialump sawa / kayp namu piemuo / o pirmiaus kad ankſti kielasi.

WAykialey mieley / kadangi teip Ponuy Diewuy tewuy musu pasidaboio / iuog mus draugie surinkt teykiesi / kaip cia ragimesi tuose namuose / kuriuos tasaigi ponas Diewas tewas musu danguiesis cia ant świeto mumus ant pagiwenimo dowanoti teykiesi. Tada kalti esme draugia wisáda garbint ir ßławint warda io ßwenta / dekawodami io ßwentay małoney / wisada vž io neißkalbamas giaradeystes / kurias ans mumus dariti teykies / o dariti niekada ne palawia per sunu sawa mielągi / kaip tatay akimis sawa wisu metu riagime.

(16r. *psl.*) Dekawokimeg tam tay Ponuy Diewuy tewuy musu / vž giaradeiste sutwerima musu / ir vžu giaradeyste apweyzdeima musu. Nesáng tat žinoti turime / iuog anas mus sutwere / o ne mes patis sawe sutwerieme. Jr ižgi tos meyles tewas musu aukscìausias / wisada ape mus rupinasi / wisu metu mus apiweyzdi / reda / padesti / gina / vžulayka / peni ir wisame giarame daugina. Vž tokias giaradeistes kalti esme wisada pakarnay dekawot io ßwentay máloney.

Dekawokimeg teypag vž giaradeyste atpirkima musu. Nesang tewas amžinos mielasirdistes teikies musump ćia ant świeto nusiust sunu sawa mielagi / Poną Jezusą

1) *t. y.* sieymineleſp.

Christusą / idant mus isztrauktu iz galibes dusiu neprietelaus / ir rustibę amzinq / kurią mes buwom vzusłuzije del grieku musu / id mumus perdaritu / ir isz amzinos smerties mus brangiawsiu krawiu io iszpirktu. O ape tatay mus siuo ciesu miełasirdingay per zodi sawa tiesą nutikrina / ir tą meyłę laupsay mumus pa- (17r. *psl.*) duosti. Del to mes bukim to wdecni / ir sirdingay Ponuy Diewuy vz tokias io giaradeystes dekawokime.

Dekawokimeg teypag ir vz giaradeystę paszwentima musu / tay est / vz dowaną brangiawsią dwasios szwentos / kurią wierniemus sawiemus ant palinksminima tewas danguiegis duosti / del Jezusa Chrystusa sunaus sawa mieloia. Kuri dwaśia szwentogi mus wisop giarop weda / ir prigatawiia wierą Ponop Diewop / ir meyłę / ir wisokią baymę Diewa musp prikiela ir reda. Dermę / pakaiu / ir wisas cnatas musp paplatina / ir duosti mumus ludimą per zodi Diewa ape tatay / kad esme sunumis ir dukterimis Diewa / ir tewaynimis karalistes dangaus / draugia su Ponu musu Christusu Jezusu. Vz tokias giaradeystes neiszkalbamas / nu ir wisada dekawokim Ponuy Diewuy musu.

O mokikimes teyp giara Diewa pazinti / tikiet ing gi / milet gi / ir wisame wayksciot pagalay walos io szwentos.

(18r. *psl.*) O dabar teypag pakarnomis ir wiernomis musu małdomis / prasisime io szwentos gieribes / idant mus sią dieną maloney sawo vzłaykiti teyktusi / teip idant sią dieną ant garbos szwenta warda io apgręszti galetumbim / wayksciodami ir redidamiesi tikray ir pabaznay paszawkime musu / o idant teypag galetumbim słuzit wisame giarame artimiemus musu.

Prasikimeg teypag tewą danguiegi / idant terp musu papłatintu karalistę sawa / teip idant gis mus reditu ir taysitu zodziu sawa / o idant mes klausitumbim io szwentos malones.

Cia iau praſideſt Paganimas namikſcias.

Raginimas maldoſp namikſcioſp/kuri turi dariti naminikas ſieymins leſp ir waykialump ſawa/ kayp namu piemuo/ o pirmiaus kad ankſti kielaſi.

Waykialey mieley/kadangi teip Ponuy Diewuy tewuy muſu paſidaboio/ ſnog mus draugie ſurinkt teykieſi/kaip cia ragimeſi tuoſe namuoſe / kuriuos taſaigi ponas Diewas tewas muſu danguieſis cia ant świeto mumus ant pagiwenimo dowanoti teykieſi. Tadakalti eſme draugia wiſada garbint ir ſlawint warda io ßwenta/ dekawodami io ßwentay maloney/ wiſada vž io neißkalbamas giaradeyſtes/ kurias ans mumus dariti teykies/o dariti niekada ne palawia per ſunu ſawa mielagi/kaip tatay akimis ſawa wiſu metu riagime.

Gáliáusey prásisime Poną Diewą / vz wisą surinkimą krikscioniu / ir vz wisas zmones tikras / idant giemus Ponas wisame szláwint teyktusi / gindámas ir vzláykidámás wisame giáráme.

O idant koznam skirumi teyktusi buti Ponas Diewás pádegimu. Negálinciu idant teyktusi buti pásweykinimu. Smutnu linksmintoiu / kieleywiu sargu / giwu reditoiu / numirusiu práwádniku / ir amzinop ziwátop abgáywintoiu.

(19r. *psl.*) O tas wisas małdas ir dekas musu / dárisime / ne nodieion musu meldimo neywel duksegimo / bátáyg nodieion miełásirdistes Diewa / ir nodieion pritárima ir vzsłuzima Pona musu Jezusa Chrystusa wienoia tárpinika musu.

Wienok idant giaraus prigatáwintos butu sirdis musu małdosp / tás giesmełes linksmais o suderánciays bałsays giedokime.

* * *

(19r. *psl.*) Giesmes izgi rita.

Pirma.

Anksti ritą susirinkie / o draugiben susieie / dekáwokim Diewuy tewuy / dángaus irgi ziámes ponuy / iuog mus sią nákti sawgoia / káip wáykus sawa gopłoia.

Diewe tewe áuksciausiásis / buk táwi gárbá ir ćiastis / iuog tu pátremey támsibes / nakties ir ćierta kitribes / o miega łangwa pridawey / ir mus sweykus vzulaykiey.

Teykis tewe ir sią dieną / ábgałeti (20r. *psl.*) piktą wełną / kursay mus nuog tawes traukia / piktibesp mus sawa werćia / dusią ir kuną skandina / táwo gieribes marsina.

Páremk Pone sirdis musu / id wala tawo pilditu / taysik wisas musu sprowas / táwi ánt szłowes dáromas / o ne duok wełnuy gaysinti / tawo gieribiu mársinti.

Tu mus bernus sawo ſzwentais / apſtatik wiſad anielays / id welns iž ruſtibes ſawa / ne ſpawditu wayku tawa / bataig pàtràmtas pàbegtu / peklona ſawa nueytu.

Iſzklauſik mus tewe tame / àpe ką tawe pràſzome / delia ſunaws tawa miela / muſu grieſznu gialbetoia / kurs ſu tàwim ir dwaſia ſzwenta / kàralaw per àmžiu ſwieta / Amen.

* * *

(163r. *psl.*) Antra Gieſme / kurioy rodžies gieribe Pona.

TEwa àmžina iſzmintis / Chriſtuſas muſu wieſzpàtis / àtàio ing wargus ſwieta / pàgàley prànàſzu ràſzta.

Nuſižiàmina kàip tàrnas / priemes eſt mukas diwnas / del žmogaus iſzgialbeima, regiedams io pràpuolimą.

Iſz ſawo Deywiſzkies meyles / neſioia muſu piktibes / walnay mukas kiente mirdams / mus grieſznas žmones àtpirkdams.

(164r. *psl.*) Kad grieſznas žmogus ſupraſtu / ką dàre ponas dabotu / iuog dela žmogaus biednoià / pàts ſawęs neſigayleia.

Ponas križiauſpi primuſztas / wiſas krauieys ſukruwintas / troſzka iſz didžio troſzkuma / muſu duſiu iſzganima.

Widuy potam karčios ſmerties / iſztieſęs ſzwenčiauſias rankas / ſzàukia grieſzni manęſp eykit / mànimi àtſiweſinkit.

Mes to nieka neadboiem / ſwietuy làbiaus pàturoiom / io dàrbus piktus ſekdàmi / Pona gieribes mirſzdàmi.

Teyp kuns muſu griekays mekſta / apiakięs grieku àkliſte / kuri ſawawalnay làykom / o Pona meyles nodboiem.

O Pons ſawa kuną ſzwentą / dawe id vž mus kientetu / gieyzdàmas mums anos wietos / per Adomą pàteriotos.

O Pone mielàſirdingas / didis eſt tàwo kàntrumas / duok mums ſawęſp priſiwerſti / tàwo meyleſp priſiglauſti.

(165r. *psl.*) Per tawo karčiáusią muką / priimk mus po sawa ranka / nes pikta iž wisu ßalu / iey ne busi mums gineiu.

Wisur neprietelus turim / nuog wisur spáudimą regim / wisur smutkus wargus kienčiem / irgi ligas sunkias iaučiam.

O Pone gieribes pilnas / buk mums Diewas mālоningas / mus žustančius sawo wáykus / priimk sawęsp mus wárguolus.

Labáy esme sugrießiie / pážeydę tawo gieribę / wienok tu iž dides meyłes / Atłaisk mums musu káltibes / Amen.

* * *

(37r. *psl*[1].) SPROVVA

Małženstwos ßwentos.

Prakáłbeimas su ráginimu / pirmiaus tump kurie žodziu Diewa tárnauia Małženstway ßwentay.

KAdángi prieg sproway Małženstwos ßwentos / kaip ir pačioy Małženstwoy / diwni priepuoley prisihádiia. Todel vžbegdámi tám wisam / ant tu persergieimu / kuriuos dábár trumpáy perguldisim / turim dabotis / O pirmiaus.

1. Idant mážiaus vž dwieiu nedelu / ant wietos wisiemus žinančios / káip surinkime / butu vžsakita Małženstwa / daugiaus del to / idant wisiemus butu žinoma / ne pápeykta / ne pákampi / teypag idánt prádžią sawa imtu nuog máłdos / idant wisi dárbáy musu ápsigręßtu ant garbos (38r. *psl.*) Pona Diewa / ir ant subudawoima teypag džiauksma bážničios io.

2. Turi but prieg tárnawimu małženstwos ßwentos daritas pilnas kláusimas / iay žengientiey Małženstwon saw ne butu ártimi.

3. Jay kuri iß ábieiu ßálu kitám ne butu pritartá ábá pasawinta.

---

1) *šitas straipsnis yra katekizmo pridėtkoje.*

4. Jay kokiuo budu ne butu primusitos malżeństwosp / kuri turi eyt iß giáros wálos.

5. Jay noras ábá sutárimas gimditoiu / prietelu ábá ápekunu iß ábieiu ßalu top prieytu.

6. Jay ábi ßáli dera Malżenstwosp / tátáy irá / idant ney wasarump neprieiemusiemus / ney wel łábáy seniemus Malżenstwa ne butu duotá. Kadāngi terp ligu / káip paßáukimu / teyp wásaromis łabáy prideranti malżenstwa esti.

7. Idant wieroy skiriaus kokia ne butu / tátāy ira / idant krikscionis pahonkos / ábá żidawkos / ábá bałwanu gárbintoios kokios ne imtu / teypág vż páhonies ir ne tikin-(39r. *pls.*) čia / aba kokia blużnieriaus krikscionis wáyká sawa malżenstwon ne duotu. Nesang ráßte ßwentame daug turim Histáriu / kaip daug pikta / teip bážničioy / káip ir siame páßáukime kitos wieros Malżenstwos pádáre / wienas Sálámonas ir Achabas gali but persergieimu / ɩc. Ir kiti legalia impedimenta / tatáy ira / didi priepuoley turi but su rupescia nuregieti ir wártoti / idant wisa butu dárita pátogiey ir páredнay / nes nieka giára negali but terp żmoniu ant świeta / iay tokſay budas giwenima / káip malżeństwa / ne bus páredнay / patogiey / ir ßwentay prádetas / vżłáykitas / ir sergietas. Nes Malżenstwos teip su rupescia reykie prádet / ir pilnay sergiet / idant ne tiktay nuog priepuolu / bátáig ir nuog pápeykima butu wálna.

8. O gálausey / idant iß tikros ir giáros walos ábi ßáli żiengieńti ing malżenstwą ápreykßtu tátáy tárnuy Diewa żodżiu Diewa pástiprinánčiam Malżenstwą / idant potam ne pásiroditu nodboimas tárnawima żodżiá (40r. *psl.*) Diewa / ir taiemničiu io. O kada tárnas Diewa ne regi / kás anąmalżenstwą vßtrukintu / bátaig omnia salua / Tátáy esti / wisi dáyktay ira sweyki / ir ne pápeykti malżenstwosp priderántiey: teip tą ßwentą sprową wárdan Diewa turi prádet.

XIV.

1600. m. POSTILĖ.

Šitos kalvinų postilės keletas egzempliorių Kaune, Vilniuje ir kitur išliko, plg. V. Biržiška L. B. No. 33. Ištraukos iš Karaliaučiaus universiteto bibliotekos originalo „Ce 77 fol.“ imtos.

Kaikas ją „Morkūno Postile“ vadina, bet niekur neparašyta, kad Morkūnas ją vertęs. Jakób Markowicz-Morkūnas Vilniuje anais laikais spaustuvę turejo[1] *ir, kaip Postilės antraštėj skaitome, šią postilę spausdino.*

1600. m. Postilė yra antras leidimas. Tatai iš antraštės patiriame, bet pirmo leidimo nė vieno egzemplioriaus neturime.

Knygos yra verstos is lenkų kalvino Mikalojaus Rej'o postilės 4. leidimo 1594. m.[2]

Turinys: evangelijos su pamokslais sekmadieniams ir šventėms per visus metus. Be to, pryšakyj įdėta: lenkiškos eilės Zofijai Vnučkienei[3] *skirtos, su parašu* J. K. L.[4], *du lotynišku straipsneliu su parašu* J. B. M.[5], *lietuviška prakalba skaitytojui, graudenimas maldosp, Prisakymai,*

---

1) *L. Abramowicz, Cztery wieki drukarstwa 49, 55.*

2) *A. Brückner, Mikołaj Rej 413.*

3) *Mitkowicz'aitė iš Pašušvės, našlė Rietavo tijūno ir maršalkos Morkaus Wnuczek'o, kalvinų šalininkė, plg. V. Biržiška L.B. No. 33. ir* Акты издаваемые Віленск. Археo. Коммиссіею XIV 353.

4) *Jan Kozakowicz Litwin, kalvinų rašytojas, plg. V. Biržiška L. B. No. 33.*

5) J.B.M. *nežinomas.*

Tėve Mūsų ir t. t. su parašu Perweizdetoiás tu S. žodžiu / J. B.[1]. *Tada sekasi pati postilė, o jos gale dvejos lenkiškos eilės su parašu* J. B.[1]

Postilla LIETVWISZKA Tátáy est / Jžguldimás práſtás Ewángeliu ąnt kožnos Nedelios ir Szwentes per wiſus metus / kurios págal buda ſená Bážnicžioy Diewá est ſkáitomos. Nu iß nauia ſu didžiu perweizdeghimu est ižduotá. Nokładu Jos Mili: Ponios Zophios páßußwes Ponios Morkuwienes Wnucžkienies Márßałkienes K. J. M. WILNIVY / Per Jokubą Morkuną / tárną Kunigáykſcžia Jo Miliſtos Poną[2] Poną[2] Kryßtáfa Rádiwiła / Wáiwádos Wilniaus. Metuoſe Diewa / 1600.

(160[r]. *psl.*) Tąngi dieną iž numiruſiu prikielima Pona / ižguldimas ąnt žodžiu Powiła ßwenta: Kurius iraße Koloſenſump 3. páguldime / prieß piktus pánoreghimus muſu.

Jay kiełetes ſu Ponu Chriſtuſu / tu dáyktu kurie ira aukßtay ghießkokite / ꝛc.

POnas ir ižgánitoias muſu / kiek kártu tiktáy mokitiniemus ſáwo ápe ſmerti ſáwo nekoki primineimą teykies dárit / tádá iuos teypág wiſada žádeghimais ſáwo tießit ir nuſtiprint neužutruko / iog treczią dieną iž numiruſiu tureio kialtis. Jžgi kurios ſprowos Pona / regimay ir ßwieſey dábotis ir ißmániti gálim / kad netiktay ſmertis io ižgánime muſu naudą mumus tureio átneßt / bát iž numiruſiu kielimu io ßwentu wiſa giára muſu iſipildit mumus tureio. Ape ką kad mes iau priſiklauſem páántrint to dábár nereykia. (160[v]. *psl.*) Bát kád vž teip didę gierádeyſtę Ponas nieko

---

1) J. B. *nežinomas*. 2) *t. y.* Pona.

daugiáſnio nereykáłáuia / tiktay wdęcznistes muſu / kuri kitáip páſirodit negáli / tiktay átnaughinime ziwátá muſu. O todel ąnt pámokſła muſu ir ąnt perſergieimo emem ſáwi zodzius Powiła ßwenta / kuriuos mes vz prádzią to mokſła muſu vzdeiom / kureis mus nuog tu biauriu dáyktu świeta átwádzioia / o ánump dąnguieiump rodzia / kuriuos idante mes tuo gieriaus ißmánit gáletumbim ſu pilnaścia iu páklauſikim.

O Teip iáy kieletes ſu Ponu Chriſtuſu / tu daykti kurie ira aukßtay ghießkokite / kur Chriſtus po deßiney Diewo ſedi / rupinkiteſt[1] ápe dáyktus kurie ira áukßtay / nekurie ira ąnt ziámes nes numirę eſte / o ziwátas iuſu páſleptas ir ſu Chriſtuſu Diewiep / kádá Chriſtus ziwátas muſu páſirodis / tádá ir ius páſirodiſit ſu iuo gárboy. Nugimárinkit tádá ſąnárius iuſu ziámes griekq neczistą / biauribę / biauria ráſkáßi / piktą pánoreimą / ſmálſtumą / kurſay eśt báłwonu gárbinimas / del kuriu dayktu átáyti ruſtibe Diewo ąnt ſunu nepáſłußnu / kurioſá piktibeſá ir ius nekados wáykßczioiot / kádá giwenot iuoſe / bát nu átmeſkite ir ius tus wiſus dáyktus / ruſtibę / piktibę / kieykimą / biaurius zodzius iz náſru iuſu / nemełuokit wienas ąntrámuy / kádá nuwilkot áną ſeną zmogu ſu dárbáis io / o ápwilkot áną náuią / kurſay átſinaughina / pázintiia ąnt páſizinimo págál páweykſła to kurſay ghi ſutwere.

Iz[2] numiruſiu prikielimá Pona muſu ne teip nu wartot ir ąnt ia zwilkteret turim / káip ąnt kokiá dáiktá ſwetimo / abá nuog muſu toli átſkirto / bát teip káip ąnt muſu tikro / kurime iz numiruſiu prikielime ir per kurius giwenám / iau ir nu Poniep Chriſtuſiep / ir czeſu ſáwo kunáy muſu giwęs / kad iuos prikiełs. O kad tátáy ſkirius ira / iz numiruſiu prikielimá Pona Jezuſá Chriſtuſá / átłáydimás grieku / nuteyſinimás / abá ziwatá paprowimás ir neſmertełnaſtis.

1) *t. y.* rupinkiteſi. 2) *t. y.* Iz.

Postilla
LIETVWISZKA
Tátáy eſt/
Iżguldimás práſtas
Ewángeliu ant kożnos Nedelios ir
Szwentes per wiſus metus/ kurios
págal buda ſená Báżniczioy Diewá
eſt ſkáitomos.
Nu ſʒ naujo ſu didziu perweizdeghimu eſt
iſʒduotá.
Noklädu Jos Mili: Ponios Zophíos páſʒu-
ſʒwes Ponios Morkụwienes Wnuczkie-
nies Marſʒalkienes B.J.M.
WILNIVY/
Per Jokuba Morkuną/ tarno Kunigáykſcʒia Jo Mili-
ſtos Pono Pona Kryſʒtófa Rádiwila / Wáiwa-
dos Wilniaus.
Metuoſe Diewo/ 1600.

Wiſi tàdà àpe tàtày pilnay rupintis turim / idant mes tą ziwàtą nuog io mumus iſʒreditą / wierà priimtumbim / teip idant mes iau pàiuſtumbim / kàd Ponas Chriſtus mu= (161r.*psl.*) ſimp giwena / per kuri ir àną pàſkutinę dieną kunay muſu prikielti turi but. Potam kad be to ira ir kitas pri= kielimas muſu / kurie àtàit iʒ àno pirmoia tàtày eṡt / kuriuo kiàliàmes ſʒime àmziuy wiſados nuog ſmerties giwenimo ſàwo / o giwenam naughibey ziwata / o todel ir cʒonay rupintis turim àpe tàtày / idant Ponas Chriſtus muſimpi kieltus / idànte mes pàtis ſàwe teip ir ſąnàrius muſu gàle= tumbim iʒduot ąnt àtgàywinimo dwaſios io ſʒwentos / kurſay muſimp giwena ir redo / iàigu mes nebutumbim zmonemis pàklidnſiomis. Nes Ponas Chriſtus kurſay ira ziwatu ir iʒ numiruſiu prikielimu muſu / ſàkoſi eſąs galwà muſu / o mes kad eſme ſąnarius io. Redo tàdà màcia àtgàywinàncʒia kuną ſàwi prigulinti / idant teip ſąnàrius giwent ir rupintis gàletu: Tuogi tàdà budu Ponas wàdinaſi liemenimi wina / o mus wàſàrugieis: Nes kàip iʒ wina liemenes prigimta macis ir dregnumas àtgàywinanti ing wàſàrugius iſʒeyti / ir iaucʒia tàtày ſʒàkieles ir wàyſią iʒduoſt / teipag tàdà dwaſia Pona Chriſtuſà àtgàywinànti / idant reditu muſimp to[1] mumus reykalàs.

Wiera muſu ne eſt kokſay noproſnay ſudumoimas / bat pàcʒiu dàrbu redita / Ponas Chriſtus ne eṡt noproſnay ſudumoimas àbà per ſàpną regieimas / bàt eſt zmoneſà wiernuoſe giwu nuſtiprinimu / àtgàywindàmàs ir redidàmàs zmogu / kuri màcis netiktày dumoimu nekokiu iſʒmànoma eṡt / bàt eṡt pràdeta ne iſʒkalbàmà pàtiecha / o pàdukſiu duſʒiu ir kunu / teip iog ir roſprowoy ir zinkſniuoſe zmoniu wiernu negàli vzutilet / kàd tàda mumus Pona Chriſtuſą ràſʒtay rodzia but pàweykſlu muſu / kurio idant mes ſekiot turetumbim / ne teip ghi mumus rodzia / kàip mumus rodzia Pàtriorchas /

1) *t. y.* ko.

pránáßus ir Apáßtálus / kuriu kád mes teypag sekiot ture=tumbim: Nes Ponas Christus páweykslu sáwo / ne teip mus to mokia ką mes dárit ábá átmest turetumbim / kaip to: Jog mus stiprina o mácies mumus dáduost / idąnt tátáy ką mes ißmáncm / idant mes dárbu ißpildit gáletumbim / o tuo budu giwena Ponas Christus sáwuosamp.

O teip páweykslą tą iß numirusiu prikielima io / kuri cżionay pergulďžia po akimis musu Powilas ßwentas / pilnay ißwist turim / ir to nori musimp / idant mes to pirm ißmoktumbim / iog mes kurie tikim / kád Ponas Christus ira musu iß numirusiu prikielimu / idant mes páminę seną budą giwenima imtumbimesi nauią / kopi graudendamas kiek=wieną iß musu podraugiey wádina Apáßtálás ßwentas mokidámás mus prieg tám / kursay butu senas żiwatas / nuog kurio kiáltis / kursay nauias kurime kielęsi turetumbim giwenti / káip tádá trumpiausey but gáli ißwisim / ką mumus tuose żodżiuose Powilas ßwentas po ákimis dest.

Bila tádá: Tie tikray su Ponu Christusu kielesi / kurie su iuo ápláidę żiámes dáiktus dąnguieiu ghießka. O todel ir ius iáy (161v. *psl.*) tikray kieletes su Ponu / ghießkokite dąn=guieiu dáiktu / tenáy kur Ponas Christusás sedi gárboy Diewo Tewo. Apláidę tádá tus dáiktus biaurus żiámes / dumokit iau ápe dáiktus dąngaus ir Diewo / idant iumus teipag tenáy cżesu sáwo wałna ieit butu (o cżionay iau dabokis kurie tátáy ira żiámes o kurie dąngaus dáiktáy) kur iau neiokſáy smálstumás / nopikantos / vżbludimu / pasime=gimáy kuná / ir kiti panoreimáy pikti ne bus / bát nauiás żiwátas / linksmibe tobulá / ámżiná cżiástis ir garbá Diewo / ßwentibe ir tobuliste. O todel teip turim prisilęnkt / iki kołay cżionay giwenam / kiek gáli but iß silpnibes musu / o Ponas Diewás iß łoskos sáwo to padet teiksis / idant mes gáletumbim giwent żiwátu dwásißku / o daugiáusey mes / kurie per iß numirusiu prikielimá Pona Christusá pri=gráżinti żiwatop ámżinop ir linksmibes piłnop.

Antrą priežásti dest / top vžgulinczią / kur bila: Priderąs dáiktas ira / idant tie kurie su Ponu Christusu kieles / átmetę dáiktus žiámes / dągnuieiump tiktáy pásilánktumbim / nes kurie tiktáy numire dáikto nekurio / tos iau neiokiu budu negáli giwent. Mes tadá kurie su Ponu Christusu kielemes / świetu ir dáiktamus žiámes numirem / o todel iau toliaus pagal panoreimá kuná neturim giwent / ney rupintis turim ápe žiames dáiktus. O czionáy tuoiaus toli ßwiesesnę priežásti top pridest Apáßtálás ßwentas: Nes tenay turi but ghießkotas žiwatas / kur ira vždenktas abá vžláikitas / o tikráy káip ing skrinią indetas / idante tuo prideránczey práßántiemus butu duotas Žiwatas tádá krikßczionißkas ne est pádetas žiámey ábá świete / abá raskáßise / cziástise ir vparose kuná / bát pácziánp tiktáy sunup Diewo. O todel teipag Poniep Christusiep ghießkotas turi but ne świete / ne žiámes dáyktuose. Czia iau tádá turim žinot ápe vžmokie=imą ir ápe tikribę nodieios musu / iáy tuo budu ghießkosim žiwatá Poniep Christusiep / nebusim priwilti laukime musu: o káczeib nu / iki kolay czionay giwenám ąntá to świetá / regisi mumus / káip neioksáy kitas žiwatas sugátáwitas mumus nebutu / bát iog mes teip káip pekus ąnt vžmußimo wisu abidu ir nedrąsibiu išduoti. Jokig czesu átághimá anos dides dienos / kádá iau iž czionay skirsimes / pásirodisis mumus Ponas Christusás meilingu ir išgánitingu / vžlái=kidamás dußiás musu nuog smerties ámžinos / o kunus musu prikiels žiwatop ámžinop. Teipag tádá káip sákiau / kad iau pásirodis kurime ira pádetas žiwátas ir nodieiá musu podraugiey su iuo busim nugárbinti.

Jau tádá rodžia Apáßtálás ßwentas / kame vžgul átnaughinimás žiwatá musu / kad tádá tie daiktay teip ira tikri / ir tokios gierádeistes iusu laukiá / iái kiálsites su Ponu Christusu naughibeiá žiwatá / o išpeiksit žiámes dáiktus / o dągnuieiu prieisite / wisi su dide pilnaściá o su pilnu rupinimu topi turit turetis / idant (162r. *psl.*) tikray

su Ponu Christusu kieltumbitesi: O łabiausey / czionay nu wadiną numárinimu sąnáriu ziámes / ką pirm wádino prikielimu su Ponu Christusu / teypag rupinimu ápe dáiktus dągaus / o ne ápe ziámes. O vziwoią to zodzią numárinti tuo budu / káip teipag Ponas Christus vziwot teykies Ewángelioy zodziu anu / kur mumus liepie atkirst rąnkas ir koiás / abá isztraukt áki: Kuriu zodziu ne wienas ne iszmáno / káip pátis sáwimpi vzią / káip mumus atkirst liepe sąnárius kuną musu: Bát wisi iszmáno / idant mes susirámditumbim panoreghime musu / kurie per sąnárius dárbus sáwo isz-pildzią / káip kádą kas iszwidęs bałtą gałwą / negrązey iosp turetusi / paskuy kuną iau musitu ir koios eit / o rąnkos imt ąnt iszpildimo ano negrązaus nora sáwo. Czionay tuoiaus koznas toksáy surąmdit turi aną panoreghimą piktą / abá iáigu ąnt kokio kito dáikto pikto iszpildimą noretus imt / czesu ano dáykto vzbeginet turi. Iszmánit tádą turim per numárinimą susirąmdimą piktą panoreghimą / budas susi-rąmdimą nuog grieku / trumpáy biłant / nustot piktą dárit. O grązey Powiłás szwentas sudumoią sáwi nekoki kuną / kurius turi sąnarius nora prastoimą ir tułu piktibiu. O tátáy koznam iz musu priskaitą / iz kur ir sąnárius wádiną ziámes / tátáy est / pakrutinimą panoreghimą / ir nedastotkus / sprowos ir piktibes kuną abá naturos pateriotos / dáiktáis ziámes rupinánczeis.

O czionay iszwist turim / kurie tátáy butu sąnárius ziámes / kuna áno musu łábáy págádinta / kurie wádinámi eśt kunu griekà / idante tuo pásiroditu / kursay tátáy butu ziwátás senas / kuri mumus isáko pámint / ir nuog kurio kialtis Apásztálás pászłáwintas. Isztiesos prieszstoweti dáyktámus iszkádingamus / tátáy bus wáykszcziot naughibeia ziwata / iokig redą sáwo koząą skirium wártosim sáwi.

Griekq neczistą dest iszpirma[1] / po kuriuo be ábeioghima

1) *paraštėj:* Griekas neczistas.

išmáno cudzáłástwą / ir kitus kurie ira toli ſmirdingieſni ir biaureſni / prieſzas ir neczistátay ſuſiramdimas / teypag wierą ir czistibę máłżeńſką / kas toia giwená o ſaugoias neczistátos / iáu tikray kiáliaś ſu Ponu Chriſtuſu / iż numiruſiu / ir numárina ſąnárius ſáwo żiámes / o iuoſe nepátogumą / ápe kurią żmones páhoniu piktay ir neišmintingay išmáne / idant tárp gtieka[1] netureia but páſkáytitá: O todel ir Apáštáłáy šwenti gromatoy anoy Sinoda / kurią Jeruzalem iždawe páhonimis / kurie wieroſp Pona Chriſtuſá ſuſigrižo grieka neczista vżſákineio.

Biáurumas ira wienas dušios ąntras kuna[2]: Dušios biaurumas ápſirenka ápe biauriás dumas / o piktu páſtátimu ąnt huma: Kunas wel kurſay turetu but czistu pribuwimu ábá báżniczia dwáſios šwentos eṡt ištepámás ápſirighimu ir girtáwimu. O todel kurſay tiktay ſuſiramda nuog tokiu dáyktu / o ápczistis (162ᵛ. *psl.*) dumą ſáwo / ir mili mierną wálgimą ir gierimą / iau táſáy naughibeiá żiwátá wáykšczioia.

Biauriá ráſkášis[3] vżurákina ſawimpi biaurus mineghimus newertas prabángo / teypagi top dumas págundimuoſe piktop pálinkuſias / kurios ghiemus mácnáy neprieſzſtowi / bát dabár páſiduoſt ąnt pákrutinimo / ir ánáme pagádinime guli be pákutos / kurie ſu Ponu Chriſtuſu kialiáṡ / ir ſąnárius żiámes numárina / ánie wiſokiomis piktibemis ir prieſzas / o págundimuoſe šetona / kuna ir świetá vſiſtáto ſtiprey / top dábár šwenti ir czisti ira. Ir tátáy prigimtas ir nepiktas pánoreghimas[4] noret wálgit ir giárti / teypag tádá noras gimditoiump ir wáykámus / prietelems ir małżonkamus: Bát cżionay Powiłas šwentas biła ápe norą piktą / kurſay ira páwerſmiu wiſu piktibiu / prieš kuri ira duotas ir zokánás: Nepánorek / nori tádá to muſimp Po-

---

1) *t. y.* grieka.
2) *paraštėj:* Biáurumás.
3) *paraštėj:* Biauriá raſkašis.
4) *paraštėj:* Panoreghimás.

wiłas S. idant numáring pánoreghimus piktus / idant mes trokßtumbim dáiktu dangaus.

Wádina ſmałſtumą[1] báłwonu gárbinimu / nes káip bałwonu gárbintoias czeſtáwoia ir ſtebis ir buczíuoia báłwoną / o iáme guldzia nodieią ziwátá / ir puołęs po io ákimis ßaukia: Vzłáykik máne Diewe máno / tuogi budu ſmałſtus zmogus gárbą duoſt / ſtebiſi ir mili penigus / ir tárias idant ánáme dáſtotkie ir ponſtwoy io wiſá pádeima ziwátá io pádeta buwo. Ant to dumą ſáwo / kurią buwo kaltás áſieráwot Ponui Diewui / penigump ir turtop ghi prigłaudzia / vzweria ſáwimp ſmáłſtumas zdrodą / nuomas / wagiſtę / dreſkimą / ir wiſás piktás ir látrißkus kunßtus ábá kitribes. Tu dáyktu iſako mumus idant iuos vzmirßtumbim / o dáſtotku ſáwo / gieribe / miełoßirdiſte ir meyle / idant mes gárbintumbim Poną Diewą ártimuoſe muſu / kurios iß tieſos ir dwáſißkos / o tikray páſidáboię P. Diewu kielimas. O todel noritegu tikray ſu P. Chriſtuſu kialtis / nuimkit nuog ſáwę prábángą rupinimá ápe ſmáłſtumą / o bukit zmonemus giáráy dárą / bát idant ko nopłáyścia / tádá czionay pergułde Apáßtáłás S. gráſimus / tobułáy tátáy ſtiprindamas / iog ruſtibe Pona átáit ąnt tokiu ſunu nepáſłußnu: tuo budu mus teypag priwádziodámás ąnt naughibes ziwatá / káip teypag tátáy pádáre pirmoy gromatoy Corintump 10. perſkirime.

Ruſtibe[2] ir gwáłtownas pákrutinimas dumos pikta nora / tikray traukiámá ąnt pámſtos / o tą ißmáno but nekokiuo vſidegimu zmogup / kád per ią káip per vgni daug dáyktu gádinas tárp zmoniu / ir eśt priezáſtim daug pikta / ápe kariu tikray páſákie páßłáwintas Iokubas Apáßtáłás. Ruſtibe wira teyſibes Diewo neißpildzia: Graudena mus tádá wiſas ráßtás / idante mes ios pilnay ſaugotumbimeſi / o idant me sbutumbim gierais ir dumos letos / pákáingios ir práſtos.

---

1) *paraštėj:* Smáłſtumás. 2) *paraštėj:* Ruſtibe.

Smárkibe[1] ira táworiſzium ruſtibey / kuri bilota but gáli gwałtowneſne ir ilgiaus kienczianti vz ruſtibę / turedámá ſáwimp báy=(163ʳ. *psl.*)ſus trenkſmus / vzwideimą / nopikantą / ir kitas to gimimo ſprowas átnaughinimą ziwátá / tą mumus rodą duoſt / idąnt mes butumbim łetais / iłgay łaukienczieis / átłáyzdámi práſtoghimus ártimui idant mes iuos miłetumbim.

Piktibe[2] kuri teipag ſáwimp vzrákina netikribę ir átmáynimą dumu ir per wártoghimu / kuri iſz io átáit / wádinam zmogu dáznáy toki per wártitoiu / kurſay wiſá iſzwerczia / ape kiek wieną piktáy iſzmáno / o wiſáme tiktáy dáyktu ſáwo perſerkt / prieſztáráuia táy piktibey práſtibe / o tikrumas dumos kálbam dáznay duſziá teyſi.

Piktas kálbeimas[3] tułás ira. Jr kiti prieſz P. Diewą bluznierſtwa / ir pátworca prieſz zmones / biaurus ápkálbeima yir ſzecáwoimai: o táis dáiktais ſtebuklingos bárnis práſideſt tárp zmoniu / iz kur teipag ima pradzią nepákáingos bárnis / vzmuſzimai / ir niekad neſuliginti priepuoley. Tegi rupinies tádá tie ápe tátáy kurie kiełes ſu P. Chriſtuſu / idant dekas dáritu P. Diewuy / o liezuwia ſáwo piktay neuziwotu / newienam nieko nenuimdinedámi / ápe ką płáczey mokia Jokubas S. 3. páguldime gromatos ſáwos.

Su kieikimu biauri kałbá[4] ſudera / kuri iz tieſos ſziais czeſais dáznay ir máz ne wiſiemus. Tezump tádá tais zodzieis Apáſztáłás S. Powiłas bila: Neioki biauri kałbá te neiſzeghi iz náſru iuſu / bát iay kuri ira giára ąnt reikálinga ſubudáwoima / idant łoſką átneſztu tiemus kurie kłauſo / o neuzſmutik dwáſios S. Diewo / per kurią eſte vzupeczetiti dienoy átpirkima. Jáigu tádá kiełáis ſu P. Chriſtuſu / ſaugokiſigi biaurios kálbos / ſaugokis biauriu gieſmiu. Tás vczćiwas

1) *paraštėj:* Smárkibe.
2) *paraštėj:* Piktibe.
3) *paraštėj:* Piktas kalbeimás.
4) *paraštėj:* Biauri kálbá.

ſákimas táwo / tobulás ir pábážnas giedoimas tawo / teſi eśt grážus ir pátogus žodžiey táwo.

Melawimas[1] / kás ir wiſomus žmonemus ira žinoma / turi ſáwimp vždengálą kitráſties ir zdrodos / bátáig teyſę ir tikribę reykálás idant mes wiſi vžláykitumbim / idąnt mes tuo páſidábotumbim kuri ira teyſe. Jr kaſgi gáletu piktibiu wiſus ſąnárius bilan[2] áno kuna grieku išſkáytit: O todel Powilas S. wiſus trumpay ſuringdamas / teip biła: Nuog tú wiſu ſuſirámdit turit / o tátáy del to / iog ſenągghi nuwilkot / tátáy eśt / kádá tikrą wierą priemet / ſeną áną žmogu ſu dárbáis io / o ápwilkot nauią / ꝛc. Jßkiey tádá tátáy ira / kad muſimpi to nori turet / idant mes nuwilktumbim ſeną žmogu / o vžwilktumbim nauią (ápe ką kitoſe wietoſe eśt gáná pláczey kálbeta) tátáy ira Poną Chriſtuſą / kuriáme ir per kuri kiáliames: O iſiguldžia táme ßwieſey / ir pátsſay Apáßtálás Ephezump ráßidámás / kur kalba: Numeſkit nuog ſawę ſeną žmogu / tátáy eśt / pirmą ſurinkimą pánoreghimais páteriotą / o átſinaughinkit dwáſia huma iuſu / ir ápſiwilkit náuią áną žmogu / kurſay págál Diewa ſutwertas ira ąnt teyſibes ir ßwentibes tikros.

(163[v]. *psl.*) Ką iß tu žodžiu Powilá ßwentá pilnay átmint turim.

Jßpirmá kad iž numiruſiu prikielimás Pona Chriſtuſá / ira muſu iž numiruſiu prikielimás / nes mumus nuog io płuſtá átłáidimás grieku / nuteiſinimás / žiwatá paprowimás / ir neſmertelnaſtis / o todel ąnt muſu prigul / iái mes kiełámes tikrái ſu Ponu Chriſtuſu / idant mes teipag nuog piktu ſprowu muſu / o giwentumbim iau naughibeiá žiwatá / ižduodami ſanárius muſu ąnt paſłußniſtes dwáſiáy ßwentáy / vžmirßę prieg tu dáiktu žiámes biauriu / idant mes ghießkotumbim anu danguieiu / iog žiwatas muſu vždenktas ira Poniep Chriſtuſiep / o todel io teipag tenáy

---

1) *paraštėj:* Melawimás. 2) *t. y.* bilau.

iáme / o ne kur kitur ghieśkot turim / o iáigu io tuo budu iáme ghieśkosim / tikráy su iuo teipag cźesu sudá io kielęsi kunuose musu busim nugárbinti.

Rodźiá potám Apáśtálás Powilás śwentas / kursáy tátáy butu źiwatas ámźinas senas / o kursáy nauiás / kurime mes ćionay kieles giwent turetumbim / o tas vźguli ąnt numárinimo sąnáriu źiámes / ir kurie tátáy butu sąnárius źiámes / kuná musu pateriotá abá pagádintá redu sáwo iźskáititá. O vźrákindamás tátáy wisá mus trumpáy mokiá / idánte mes nuwilktumbim nuog sáwę seną źmogu / o apwilktumbim ąnt sáwę nauią Poną Jezusá Christusą / kurime ir per kuri tikráy kiáliámes:

Duokig mumus tátáy Pone Jezu Christe / kad tátáy mumus iź loskos sáwo iśredit teykieis / kad iau mes podraugiey su táwim kielemes / idant mes teipag ir cźionay tuose źiwátuose musu kiáltis gáletumbim / o giwent naughibeiá źiwatá musu / o páminę tus dáiktus źiámes biáurus / rupintumbimesi ápe ánus dąnguieius ámźinus. Jśredik teipag tátáy musimp átpirkieghie musu / idant mes tus sąnárius sáwo źiámes numárint gáletumbim / o átmetę ąnt śalies rustibę / smárkibę / ir wisás kitas piktibes / pagal walios tawo giwendámi / lauktumbim anoi gárboi átághimá tawo / o tenay tawe abźwálgitumbim meilingu ir iźgánitingu / kad wisás źiwatas musu tawimp páczźiámp ira padetas. O tenay tawe podraugiey su Tewu ir su Dwásia śwenta ámźinay cźiásti ir garbą duotumbim / Amen.

XV.

ŽEMČIŪGA TEOLOGIŠKA.

Karaliaučiaus universiteto bibliotekoj yra tomas „Ce 494⁸" su antrašte:

MARGARITA THEOLOGICA, Collecta & conſcripta à M. ADAMO FRANciſci, *Iegerndorfenſe, Monaſterÿ Heilsbrunnenſis Abbate.* Zemczuga Theologiſchka Kuri Sawieie aptur / trumpa parodima / ir iſchguldima / Wiriauſiůiu daliu moxlo Chrikſconiſchkoio / pro Bażniczes ir Iſchkallas Orthodoxiſchkoſes Confeſsies Auguſtanos / alba Saſſu. O nu: Lituwiſchkai jra pergul-dita per Simona Waiſchnora warniſchki Plebona Ragaines Iſchſpauſta Karaliauczuiie Pruſu / per Iurgi Oſterbergerą / mætůſą / Chriſtaus 1600.

Kitas šitų knygų egzempliorius nepažįstamas.

Turinys, kaip antraštėj sakyta, yra paaiškinimai svarbiausių lutheronų tikybos klausymų. Juos Adomas Franciscus, vokiečių lutheronas, lotyniškai surašė[1]*, o Vaišnoras lietuviškai išvertė. Nuo 258v. psl. eina, be atskiro antraštės puslapio, lietuviškai išverstas straipsnis vokiečių lutherono Jokūbo Herbrand'o*[2] APIE DVSCHES ZMONIV NVMIRVSVIV, KAIP SV IOMIS DESTISI. *Po kelių*

---

1) *Plg. J. Ch. Adelung, Gelehrten-Lexico II 1203.*

2) *Plg. Ersch und Gruber, Allgemeine Encyklopaedie II 4, 61 sq.*

tuščių puslapių prasideda, vėl be atskiro antraštės puslapio, bet su kita paginacija, lietuviškai išverstas straipsnis vokiečių lutherono Aegidio Hunnio[1] APIE POPIESZISCHKAIE MISSCHE. *Tomo gale skaitome* Jſchſpauſta Karaliauczjiuie Pruſu / per Jurgi Oſterbergerą / mætůſą Chriſtaus 1600. *Kadangi abu straipsniu be atskiro antraštės puslapio prie Vaišnoro Žemčiūgos Teologiškos pridėti yra, o kalba bei rašyba irgi ta pati, tai turime ir šiuodu straipsniu Vaišnorui priskirti. Tomo pryšakyj randame dedikaciją markgrafui Jurgiui Fridrichui (Georg Friedrich) su parašu* Simon Waiſchnarus Paſtor Ragnetenſis, *prakalbą Tilžės kunigo Zakarijo Blotno* SKAITITOIOP, *prakalbą Vaišnoro* TIKRAM CATHOLISCHKAM ALBA CHRIKSCZONISCHKAM Skaititoiui ſweikatos *ir maldą.*

Simonas Vaišnoras savo Žemčiūgos Teologiškos prakalboj sakosi žemaitis esąs ir Prūsų ercikio lėšomis 3 metus Karaliaučiuje studijavęs. Į matrikulą įsirašydino 1568. m. (Erler I. 43.), Ragainės kunigu pastojo 1576. m. ir 1600. m., savo knygų leidimo metais, Ragainėje pasimirė[2]. *Jis save antraštėj varniškiu vadina, taigi Žemaičių Varniai arba to miestelio apylinkė jo tėviškė buvo. Th. Lepner'is, Der Preusche Littauer 131. psl. klaidingai tvirtina, būk Vaišnoras iš kažkokio Ragainės apskričio sodžiaus „Warna-Kemen" kilęs.*

Be Žemčiūgos Teologiškos, jis ir dvi giesmi lietuviškai išvertė, kurias Sengstock'as išleido[3], *ir Bretkūno Postilę peržiūrėjo*[4].

---

1) *Ægidius Hunnius, plg. Ersch und Gruber l. c. II 12., 109 sq.*

2) Ostermeyer 267.

3) žiūr. XVIII.

4) žiūr. IX 4.

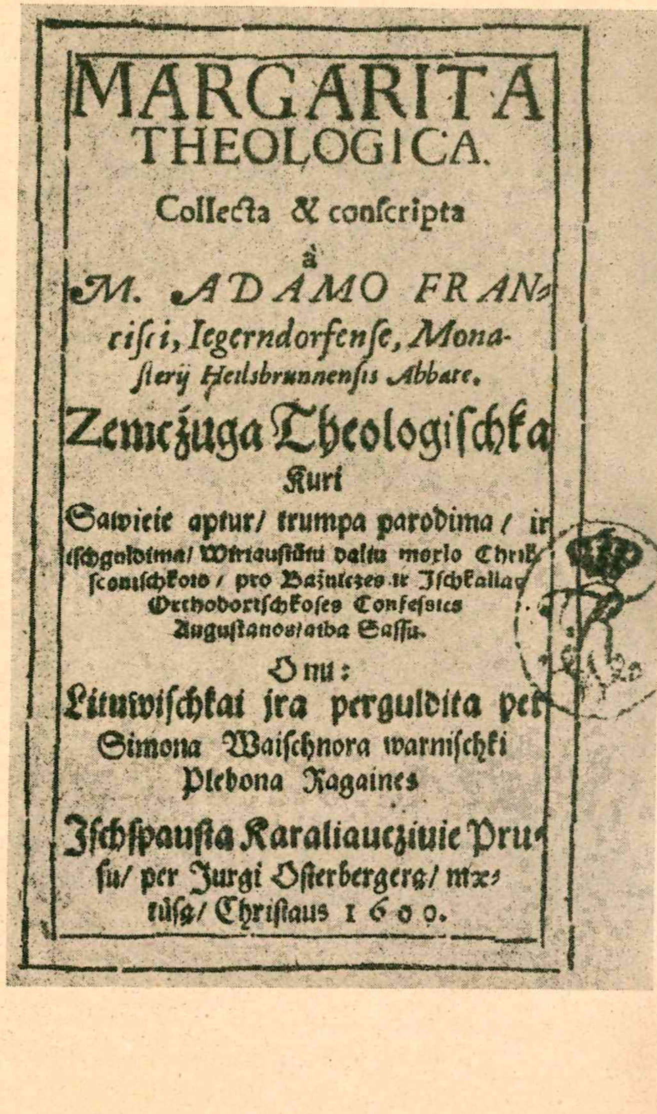

MARGARITA
THEOLOGICA.
Collecta & conscripta
à
M. ADAMO FRANcisci, Iegerndorfense, Monasterij Heilsbrunnensis Abbate.

Zemczuga Theologischka
Kuri
Sawiesie aptur/ trumpa parodima/ ir ischguldima/ Wiriausiuiu dalu moxlo Chriscionischkoio/ pro Baznicżes ir Ischkallas
Orthodoxischkoses Confessies
Augustanos/ atba Sassu.

Onu:
Lituwischkai ira perguldita per
Simona Waischnora warnischki
Plebona Ragaines

Ischspausta Karaliaucziuie Prusu/ per Jurgi Osterbergers/ mxtusg/ Christaus 1600.

1. BLOTNO[1] PRAKALBA.

(XV. *psl.*) SKAITITOIOP.

MJelas ſkaititoiau wieſchpatz muſu JESVS Chriſtus Schwentiep Janiep 17. cap. tar. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum, uerum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Taigi ir amßinaghi giwata / idant tawe wienq tikru Diewu paſzintu ſańt / ir Jeſu Chriſtu kuri ſuntens eſsi. A Kometugi ſwiets pagal ßodzus S. Powila 1. Corinth. I. per iſchmintj ſawq / nepaßina Diewq iſch-mintije ija / paſsimegoſi Diewui per durnq Kozanies ſakima iſchganiti tus / Kurie tam intik. Tataigi ir kq S. Joh. I. cap. tar / *Deum nemo uidet unquam. etc.* Diewq niewiens kartuntq ne eſt regeiens wiengimenſis ſunus / Kurs prie-glopſtije Tiewa ir / tas mums ghi iſchreiſchkens eſt. Agi ſchitatai ans darens eſt paſkirimu Apaſchtaluu / Prarakuu Euangeliſtu / Piemenuu bei Mokitaiu I. Cor. 12. Eph: 4.

Schiemsgi nun wiſsiems ßmones (XVI. *psl.*) mókint pri-ſkirtemuſiems / pons Diewas ing naſrus iu ingulda Eſa: 51. cap. ſawq paties Szodj / Kuriop ans ios ir rakinte prirakin / teipo / iag ſchukſchtu kam nůg tha kraipitiſsi / kaip Eſa: 8. cap. ſtow. *Ad legem magis & ad teſtimonium. Quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux,* Jei Pagal Zokanq bei ludimq. Jeigu anys tatai neſakys / ne uſchtekies ghiems auſchros ßwaiſdie. Jrgi nier ghiems kaip kraipitiſsi / kadgi Szodis ſchis ghiems pridotaſsis yr Joh: 17. *Vertîas*[2] tai eſt theſa / *in æternum* manens, tai eſt amßnai paßilaikanti Eſa: 40 Pſal: 117. Syr. 41.

---

1) *Zakarijas Blotnas* (*Zacharias Blothno*) *1573. m. į Karaliaučiaus universiteto raistus įsirašydino* (*Erler I. 52.*). *Tenai ir pažymėta, kad jis Pilupėnų kunigo Mikalojaus Blotno, Mažvydo bendradarbio* (*plg. Gerullis, Mažvydas XXXIV.*), *sūnus esąs. Nuo 1576. m. lietuvių kunigu Tilžėje buvo ir tenai 1602. m. mirė* (*Arnoldt, Nachrichten II. 141.*). *Jis Bretkūno Postilę ir dalį Biblijos perveizdėjo* (*žiūr. IX 3. ir 4.*).

2) *t. y.* Verîtas.

Schisgi theſos mums ſakamaſsis Szodis turretu nun mums wiſsiems iſch tikra dzaukſmu buti / kaip Dowids tar 119. Pſal. *Teſtimonia tua gaudium meum* / tai eſt. Ludimai tawa dziaukſmas mana / Item / *Tota die meditatio mea eſt*, tai eſt / per wiſſą dieną miſlijms maną. Ir kaipgi dzaukſmu neturretu buti / Komet dallis ſchighi yr / muſu wiſ- (XVII. *psl.*) ſuu geraufoia / aprinkimu / pagal ßodzus Christaus Martoſpi Kalbetus Luc. 10. cap. Kaipoieg ir Dowids. 118. Pſal. ſakoſi / *Viam veritatis* kelu theſos iſsirinkens / bei prowas ya ſau paſsiſkirens / irgi apſißad tą apſakyt norys / kaip 89. Pſal. ſtow. *Annunciabo veritatem tuam in ore tuo*. Todieleigi ir Chriſtus tar Joh. 10. Awelies mana / klauſa balſą maną.

Kuriogi ſcho klauſimu dotoia Szodzia ßmonies ir ſotinamos tamp iag iſch tha giwos yr / pagal paties Chriſtaus ßodzus Mat: 4. welnop Kalbetoſus / iag tar / paraſchita ſtow / kaip ßmagus ne wiena dona giws yr / bet nog elwiena ßodzia kurs iſch naſruu Diewa iſcheit.

Bet ſchighi danguyeghi dona ßodzia Diewa mus kiek dienos ſotinantighi / darbu welina / pradeſt ßmoniems pikimu alba nobodimu ſtotiſi / prowei kaip Szidams Puſczoie Num. 21. Manna / iag kit inſigeidzaſsi klauſiti pagal auſuu ſawa 2. Tim. 4. neßima / ußgi ka iag anys ne eſt meilę theſai prymti noreie / ieng iſchga- (XVIII. *psl.*) niti butu. Todeilei[1] ſuns ghiems Diewas bila S. Powils. 2. Teſs. 2. ir matznus kleioghimus. Kaip ſchitatai ßenklui karawoghima ſchoi dalije nukalſtant ne tiektai nunai rodoſi / bet teipoiau ir pirma eſt buwus pagal ßodzus S. Petra 2. Pet. 2. Jeigu nun kas nor paſchwenſtu indu alba riku garbieſpi Diewa buti / tas tur nog tokiuu falſchiwuyu mokitoyu cziſtitiſsi / nůg yu atſtoti ir nog anuu atſitrauktiſi / tar S. Powils. 2. Cor. 6. Kaipoieg ir patz Chriſtus bila Math 7. *Cauete à pſeudo-*

1) *t. y.* Todelei.

prophetis saugokitesi nog falschiwuiu Prarakuu S. Jans liep aniu nie sweikinte / nesweikinti kaip antrói ya gromatoi stow. Teipgi pagal pawaisdą Dowida Psal. 31. 139. reikschtu ir mes falschiwosus mokitoius ir ghiems pripolantzus tikroie neapikantoie laikikime.

A kadgi the falschiwieghi mokitoiei wilkais budami nessirodosi sawa paczuu pliauke bet Mat. 7. awiuu kailije / ir tokeis yr iag ir ischrinkteghi pagal ſodzus Chistaus[1] Mat. 24. gal isch keláa ko neischwedami buti / tadghi nemaſza annuu (XIX. *psl.*) paſzinima pagalbai pagal kittas Katechismischkas knigeles yr teipoieg schos knigelies Margarita Theologika žemczuga S. raschtha / wadinamos nog M. Adama Francisci suguldithos, kurres wertingassis ir mokintassis wiras Kunigas Simon Waischnarus Ragainies klibons pagal sawą lieſzuwiuu I. Cor. 12. dotaie dowanq / lietuwischkai perguldens est / ant naudos lietuwninkams / kuruiu mokitaiu ans isch Diewa likima teipoieg est essąs / ieng falschiwiems mokitoiems yu lieſzuwiu sakant bei raschant anys ghiems nepripultu / bet nóg iu atsisaugotissi galletu.

Te esigi tad nun tau Chrikscziaanie mielas knigelies schios uſzlecewotos / skaitiek tiektai tas rods bei pilnai / rasi cze thasa daiktus auksu neatsweramus / Næsang pagal tas galesi Dwasses miegenti ischgu Diewa thos butu essanczos alba ne I. Joh. 4. I. Cor. 14. I. Thess. 5. Judith 8.

Ir chacz thesa iog dielei sunkibies ſo- / (XX. *psl.*) dzuu musu lietuwischkamme lieſzuwie nepriprasthu / nekuriasą wietasa kaip pareitissi negalleia teip guldoma buti: wienokigi kellokiuu ſodzuu dielėi darbs schis brangus bei werts negal papeikiamas buti / komet perguldims tokiuu didzuu daikthu schis darbs dabar pirms yr / kurs po tam nog autora ir kithu nog dienos ikki dienai gallies pagerinamas buti / kur

---

1) *t. y.* Christaus.

maßu ſawwu cziesu nun mums ſtokoienczuiu ßodzuu wietoi / kitti pagal dieniſchką paproti raſsiſsi / prieg ka ir ſchis muſu lietuwiſchkaſsis ließuwis lig kittais ließuweis ſchlownu ſtoſiſi / kadgi ir kithoſu ließuwioſu teip buwus pawaiſdos iſchroda / Weiſdek tiektai Daktara Lutheraus pirmaie ir paſkiauſqię wokiſchkai perguldītaie Biblije / cze pirmoghi tau bus iau kaip naktis / apaſkiauſaghitoi[1] wietoi kaip diena. Jeng ant tha ir muſu lietuwiſchkaſsis ließuwis ateit galletu / tu teipoieg ponq Diewq melſk bei praſchyk / kaipoieg ir iſch ſena wiſsuu pirmiauſei lietuwieſchkai giedamuyu gieſmiuu / kaip nog ſennuyu ſakant (XXI. *psl.*) girdeiau ſchis tiektai verſas buwens eſt / Dangaus ßwakie ßibink ir mums / mokink tu mums Ponq Jezu Chriſtu tikrai paßint ꝛc. Kaipoieg ir iſch tikra ta Sennowies meldzama bila muſip iſsipildeſi / iag ir lietuwiſchkamme ließuwie nun teipoieg daug ſuraſchita turrime / tiektai tiek bereik iag drukawodint nepagalim. Vale.

Zacharias Blothno
Lietuwos Klibons
Tilſzeie.

2. VAIŠNORO PRAKALBA IR ŽEMČIŪGA TEOLOGIŠKA.

(XXII. *psl.*) TIKRAM CATHOLISCHKAM ALBA CHRIKSCZONISCHKAM Skaititoiui ſweikatos.

Szinai mielas Chrikſczonie, iog kiek tas wienas ʒmogus, neſzinodams moksla Dangiſchkoia, nei tikros paſzinties Diewa turedams, protu ſawa Pona Diewa paſzinti negal, nei iem intiketi primana. Neſa naturiſchkaſis ʒmogus nepermana tatai kas dwaſes Diewa ira, kadangel iem ira paikiſta, ir negal to permaniti I Cor. 2. Iſch togi nei iem

1) *t. y.* a paſkiauſaghi toi.

intiktinai gal tarnauti, neigi iſchganitu paſtoti: neta waddu ir padeimu Dwaſes S. tur tos paſzinties iſch raſchta S. tirtieſi, ir pilnai mokintieſi paſzinti, tikraie Religie ir tikraj tikeghimą ingi Ieſu Chriſtu, per kuri ſiulomaſes geribes ſaw galætu paſiſawinti, ir naudoſp atweſti ...... (XXXIX. *psl.*) Kadangel tada mielauſeſis Ponas Diewas, ſchiůſą pasꝁiauſiůſą czeſůſa ſwieto, ȝodi ſawa ſchwentoſes Euangelias pirmiauſei woꝁies ȝeme, potam ir ꝁitas, bagotai ira apdowanoies, dudams toms dabnus, moꝁintus ir iſchmintingus wirus: tad ir (XL. *psl.*) aſch noredams garbes auꝁſczauſoia Pona Diewa platinti, ir mana ȝemlonims Lietuwai ir Zemaiczems tiꝁrame neꝁwalczawotame Chriꝁſczoniſchꝁame moxle, paſiteketi, ir tiems kuriems priwalu bus Diewop iſchganitinga khelę paroditi, tą brangeie Žemczuga ſchwentoia Raſchta, kaip ię patſai Chriſtus Matth 13. wadin ſaw aprinkau, ir tą ant lietuwiſchku ȝodczu, kaip ſchoſa ſchaliſſa kalbama jra, perguldczau, ieng Lietuwa bei Zemaiczei, teipaieig anoie ſchlowingoio ſudnoie dienoie, poaꝁimis Ieſaus Chriſtaus teiſoia ſudczes giwuiu ir numiruſiuiu, neturetu prieſzaſties atſiſakiti, kaip butu tikroſes tieſos ȝodiie Diewa negaleie iſchtirti.

Togidelei praſchau wiſſus mana ȝemlonis ir kitus skaititoius, idant tą mana koki toki darba, deſchinai permanitumbite, ir daugiauſei dabokites, netarent tiektai wienu ȝo- (XLI. *psl.*) dczu, bet geriaus paties brandůla, kaip ius ſawa iſchganimui galetumbite padeti, ir Diewop iſchꝁa?ti, ir kaip turit Diewui ingtiketi, bei tiꝁraghi moxla nůg wiſſu kocieriſtu atskirti, Toktai ſchi ȝemczuga Theologiſchka laudingoia, ir moxle Chrikſczoniſchkame tirtoia wjra M. Adoma Franciſci, ſu trumpomis definiciomis iſchrodis ir pamokis. Tą mana perguldima eſmi teipaieg, kitiems mokintiems kunigams ir brolems mana, to ȝodcza pritirtiems dawes perſkaititi, kurie teipaieig dowanomis ſawa nůg Diewa ſaw důtomis, jra man padęge.

Bet wardan Diewa nu toms knigelems ant ſchwieſos iſchent, ſzinau ant tu daugi ſudczu raſenczuſi, kurie ſudai, kiek winam jra walnus dariti: tiktai kad iſchtiſſai ir iſchganitingai nuſidůſtis. Aſch paſiſziſtůs: takiop darbop per ſilpnas ir nehadnas neigi tam tikras eſſąs, taczau kai- (XLII. *psl.*) pog ſzinauſi tame eſſąs tarnu mana Pona Ieſaus Chriſtaus, kurſai ſilpnůſamp jra ſilingu, ir Diewui padedant ketinu tokeme darbe pakolei Ponas Diewas man giwata teiks, paſilikti.

Ketweropi tada ira ſudczes, kurie ſwetima darba ſzinna ir mok ſuditi: Pirmieghi jra nekurie iſchmintingi nobaſzni ir tikri wirai, kurie apie toki darba pirma neſudÿe, neta kad gerai tą ira perweiſdeie, tame kas tikra, ir naudinga ira girrie. Okas nedailei ir nepermanitinai jra padeta, lengwibe ſawa pataiſa, ir kad nenůdemais prieſch tieſa ir grunta padęta randa, deſchinei permana, bei ant geroſes puſſes pergulda Tokie ſkaititoiei iieſchka garbes Diewa ir Chrikſczoniſchkoſes wienibes bei pakaiaus.

Antrieghi ſudczes alba skaititoiei ira ſtaigus bei greiti, kurie umu darbu wos darba perſzwilgeie ir nieka neap- dumaie, tůiaus burna ſawa tauʒiie, tůiaus nuſudÿ ir nuſmerke, (XLIII. *psl.*) ſakidami, wienoie wietoie ſant gerai o antroie piktai padeta, kadangel tie ʒodczei, nůg iu nanioiemi, tolie kitaip iſsimanos, nekaip ghie permana, peikie ir ſudiie ghie tatai, ką ghie wos pro twora jra iſchwide, alba wos paragawe. Tokie puſtikei tur toki priekalbeſsi: Iei nemokame patis ką ſamaniti: taczau galime kaipog gatawa ſuarditi.

Tretieghi ſudczes jra kurie atwirai, norint ir gerai jra kalbęta alba darita, apwercze ir kreiwai iſchmana nei nor nieka uſch gera laikiti, tiktai ką ghie patis padara, ir tie ÿeſchka prieſzaſties ſchitai bei tatai paniekinti, tokie wadinami jra Luciana ingenia, Zoilei.

Ketwirtieghi jra nekurie namiſchkei, kurie blagniſchkai

permarkaudami puikawoie, passelomis nekencze nei welÿe. Atwirai czusta ghie nekalba, bet pagalei iu piktoia buda, wiss pigei paniekin, ir kas (XLIV. *psl.*) Chrikſczoniſchkai jra padarita, tatai anis kitaip apwercze bei uſch bloga daikta papeike, uſchkluda, numaſzin ir uſchpakalÿe kur tiektai primana, toktai nieku wercze. Tokie ʒmones dabbar randaſi ir tarp paſziſtamuiu tarp draugu, tarp Collegu, kurie wienos Religias ir iſchpaſzinima jra tie kalba ſu ſawa artimůiu prieteliſchkai, mielei ir ſaldczei, O taczau neprieteliſta laika ſchirdÿe ſawa. Bet kų tokſai pawideghimas Baſzniczoſa naudos atneſch tatai kiek dienos pritirame, kad Baſznicza daugiaus jra iſchardoma nekaip ſutwarſtoma.

Antgi to geriems skaititoiems, atſakau, iog aſch iſchmintingu ir nobaſznuiu ʒmoniu judicawojmui rodas paſidůmi, ir wiſſus kurie tikraie tieſa mil praſchau, idant tam mana darbui, kuri ant naudos Baſzniczei Diewa eſmi perguldes, nepadiwitu, bet tų iei kur alba Drukorius jra perſiweiſdeies, alba iei nedabnei kok- (XLV. *psl.*) ſaiʒodis jra padetas, idant iſchmincze ſawa, ant gera permanitu, ir tų pataiſitu. Antriems tretiems ir ketwirtiems atſakau, iog newiena top mana darbop newerczu nei ſiliiu, ir iei kurem neintinka nei paſimegſta, tad te atdedie tų, ir te důdie tam pakaiu, O patis geriaus te padarai ir ſchwieſon te iſchdůdie, bet tikiu iog ir ghiſſai pridaris. Aſch mana tokiu waikiſchku darbu, noriu Baſzniczei Sunaus Diewa IESAVS Chriſtaus ſu io pagalba ir toliaus sluſziti. Wiſſagaliſis Ponas Diewas te prikelie ſaw tikrai intinkanczus tarnus, kurie io ſchwentam wardui, kaip kitur teipo ir Lietuwoie bei Żemaiczůſu, galetu io tikraiei Baſzniczei tarnauti, ir tų platinti, Amen.

Simonas Waiſchnors Warniſchkis, Plebonas Ragaines.

*   *   *

(212v. *psl.*) LOCVS XXII.

APIE WIRIAVSIBE SWIETISCHKAGHE.

(213r. *psl.*) Kas jra wiriausibe swietischkaghi?

Wiriausibe swietischkaghi jra persona nůg Diewa paskirta / ant ischlaikima prowu wirschutinæie grausmęie / ir but abieiu tobliczu Deschimtjes priesakimu / ir tatai apginimop pakaiaus / ir tur mači koroti sila kunischkęie stangůsius. [Tassai nukalbęjmas satinka su zodczeis Powila Rom. 13. Næra macies neta nůg Diewa / o kur macis jra / ta nůg Diewa jra paskirta. Tadangi kursai tiektai macei prieschtarau / Diewa paskirimui prieschtarauie. Jtem: Nenoprosnai neschoie Vredas kalawije / nessa jra Diewa tarnas / pasigieszęs / ant rustibes tam / kursai piktai dara.]

Kurie jra wiriausieghi darbai wiriausibes swietischkoses?

(213v. *psl.*) I. Keturi. Pirmasis / tur důti giminæie zmogischkoio skambęti balsui Zokana / ir tur apginti wissa prowa prigimtaie. [Nessa nor Diewas pirmůsius liniolus alba budus wissokiu prowu / ir wissokia rædima sant / tůs pastatimus / kuriu summa Deschimtije priesakimu esti apglobes / tůs nor gerai permanomus.]

2. Antrasis: Vrędas tur buti pawieschtoiu prowu Zokana Deschimties priesakimu / korodams mace kunischkaie gwoltaunikus / to Zokana [Nessa Diewas koronæsa noreia paroditi suda sawa / ir kad szmogischkaie gimine noreia per Vręda rædoma / tad iůs ta mace apdara / ir but důst dabar tą jsakimą / idant korotu gwoltaunikus Deschimties priesakimu / pagalei zodczu: Nepraleisk iem / nei iem susimilk / bet ischniekink piktuma isch widaus tawa. Deut. 19.]

(214r. *psl.*) 3. Treczesis / gal prideti nekures prowas Deschimtie priesakimu / tai est / prigimtoms prowoms apie miestischkases bjlas. [Bet idant tie pridawimai neprieschtartu prowoms prigimtoms / net idant butu nustatimai tikruiu circumstojmu / pridetuiu draugischkoms prigimtoms paszin-

tims: kaip tatai jra / paſƶinims prigimts: Waggis jra korotinas. Bet buda korones nukalba paſtatjmas nůg Vreda pridętaſis / idant: Waggis butu ketweropai alba wirwe korotas.]

4. Ketwirtaſis: Vredas jra pawieſchtoies ir ſawa paczu paſtatituiu prowu koronæſa ſila kuniſchkaie. [Jr tur korones ſawa grodus ir nutartis / apie kurres juriſcouſultai[1] diſpůtawoies ir nuſtata.]

(214v. *psl.*) Ar jra perleiſta ƶmogui Chrikſczonichkam[2] weldæti Vredu / prowas weſti / apſkunſti / ir atſakiti prowoie / kariauti / ir tikrai praſiraduſůſius koroti?

Jra perleiſta / kaip iſchkuſghie pawaiſdai roda. Cornelius Actor. 10. Jr kitas Schimtinikas / apie kuri Wieſchpatis kalba Matth. 8. Neradau tokios wieros Jſraeliie. Sergius gubernotaras / Actor. 13. Jr wiſſais czeſais nůg pradczes ƶmogiſchkoſes gimines / buwa / jra / ir bus nekurie Vredai nůg Diewa ant amƶinoia iſchganima iſchrinkti / ir draugiſteſp tikros Baƶniczes pawadinti. [Abrahomas ſu didczu pulku karia Chaldęus pergalęia Gen. 14. Abimelech karalus / buwa klauſitoiu Abrahoma / Gen. 20. Potam Joſephas ir Danielas walde didczauſeſes karaliſtas tarp Pagoniu. Jr Baptiſta teipaieig (215r. *psl.*) liepe / Lucæ 3. Paſikagdinkite alga juſſu / prietarie karƶigiawima. Jr karalus Joſaphat bjla: Suda wieſchpaties laikote. 2. Para. 19. Jr Pſal. 148. Karalei ƶemes / ir wiſsi ƶmones / kunigaikſchczei ir wiſsi ſudczes ƶęmes / tėgarbin warda wieſchpaties.]

Kaip gal Diewui paſimegti poniſtas ir vrædai ſwietiſchkieghi / kadang tůſſa daugi jra kriwdu / ir ſumiſchimu?

Reike atſkirti tarp paczu poniſtu / ir tarp nuſidæjmu / bei tarp Sumiſchimu / kurie poniſtoſa jra regimi.

Kang apie paczes poniſtes reike apdumoti?

Paczas poniſtas / ir uredai ſwie (215v. *psl.*) tiſchkieghi poniſtoſſa / jra daiktai geri / nůg Diewa jſtatiti bei paſkirti [Wiſſas

1) *t. y.* juriſconſultat. 2) *t. y.* Chrikſczoniſchkam.

nessa rædas swietischkasis / kaip tatai jra draugiste zmokischkoses[1] gimines / salubas wjra bei moteries / gimdimas / ir uschauginimas waiku / prekistas / remeslai / sudijmai / apginimas / karßigiawimas / korojmai rasbainiku / blußnitoiu / krauia gediniku / ir kitu biauriniku / ꝛc. jra jpaczes darbas Diewa / paties Diewa ischmincze ir teisibe zmogischkoio giminęie paskirtas / kaip Powilas Roma. 13. ludije: Jr kaczeigel welnai ir tu sanarei tą graßuij ræda maischa / taczau kas to rædo isitwer / tai silingai nůg Diewa jra ischlaikoma. Jr tassai patsai ischlaikimas jra ludijmas apie Diewa / (216^r. *psl.*) apie nuregejma / ir pribuwima Diewa zmogischkoio giminæie / nessa ischkei regime rasbainikus sugaunamus ir maischtinikus ant muku wædamus / ir wissotinai weisdint apginimus zmogischkůsius tolie silpnesnius sant / nekaip turœtu apsaugoti uredus / neta Diewas saugotu / kuriůs Diewas nor sanczus apsaugoiemus. Todelei Psal. 137. bjla: Jei Ponas neapsaugos miesta / noprosai[2] budda / kursai sergti tą].

3. APIE DŪŠIAS ŽMONIŲ NUMIRUSIŲJŲ.

(258^v. *psl.*) APIE DVSCHES ZMONIV NVMIRVSVIV, KAIP SV IOMIS DESTISI.

Iakubas Herbrandas D.

Mirschtagu zmogaus duschia argu jra nesmertelna?

REgissi newerta santi Baßniczo Chriksczonischko tą abijoienti klausima: kadang apie tas tikrai zinoma ir tikima jra / ies nemirschtanczes.

Bet iog wissais czesais daugi jra Epicuræu / pulkop naboßnuiu prisiglaudusiu / kurie tatai apiůkie: kaip ir czesu Christaus Szidůsamp / buwa Saducæuschai / ir nu prieg

1) *t. y.* zmogischkoses. 2) *t. y.* noprosnai.

daugia iu didczauſoghi iſchmintis regiſsi ſanti / kad iſch pulka annu / kurie wiriauſiomis galwomis ir ſtiebais Baßniczes noriſsi laikomi / ſu Lucionu iůkie / tadang delei paſtiprinima tikros ir nobaßnoſes ſententias (259r. *psl.*) bei moxla / apie tą artikula / regiſsi priwalu ſant Raſchta ſchwentoia ludijmu klauſiti / kureis muſſu wiera tur buti paſtiprinta.

Jſchſakik ludijmus Raſchta ſchwentoia apie nemirimą duſches?

Gen. I. Diewas ſutwere żmogu ant ſawa weida / &c. O Diewas jra nemirſchtęs / tad ir duſcha.

Gen. 15. Bet tu eiſi tewump tawa pakaiuie / palaidotas geroie ſanatweie.

Ibidem 25. Jr parinktas jra żmoniump ſawa. Kurie tada ſchoie giwatoie jra numire / tie tebęra aname amßije.

Pſal. 33. Jng rankas tawa padůmi dwaſſe mana.

Eccleſiaſt. ultimo. Teſugrieſchtie dulkes ing żeme / iſch kurios buwa: ir dwaſsia teatgrieſchtie Diewop / kurſai ię dawe.

(259v. *psl.*) Sap. 3. Duſches teiſuiu jra rankoie Diewa / ir nepriſilitęs ies kancżes.

Matth. 22. Chriſtus / kurſai jra tieſa / iſch ſenoia Teſtamenta atweſdams argumenta / probawoie / kur Diewas iſchpaßiſtaſsi / eſſas Diewu Abrahoma / Jſoca / ir Jacuba / O Diewas / ne eſti Diewu numiruſiuiu / kuriu næra / bet giwuiu / tai eſt / tu kurie jra giwi. Bet Diewas / jra Diewu Abrahoma / Jſoca / ir Jocuba. Tad Abrahomas / Jſocas / ir Jacubas gjwi. Kacz kunais jra numire: taczaw duſche jra giwa Diewiepi. Delgi to duſcha ne drauge ſu kunu iſchgęſa: bet atliekti giwa / atſkirrema dwaſsia / kad iſchgeſus kunui iſcheiti / ir gereſnioio gjwatoie jra Diewiepi gjwa ir regedama DIEWA / ußiwoie neiſchkalbamaghi amßinaghi dczauxma / dabar ir pirm prikelima kunu.

Kaip ir tas iau Chriſtus / iſchkei ludiie bilodams: Matth. 10. Neſibiiokite tu / kurie kuna uſchmuſcha / bet duſches uſchmuſchti negal.

(260r. *psl.*) Taſſai iau apie Lozóriu Luc. 16.[1] bjla / iog duſchia io kad po ſmerties / kuna iſcheia / nugabenta jra nůg Angelu ing prieglobſti Abrahoma / kur geredamſi linxmai dczaugeſi.

Taſiau latrui ant krißaus kabanczem ſtepin taridams: Schen diena buſsi roiuie ſu manimi[2]. Kureis žodczeis důſt permaniti duſche žmogaus ſancze atſkirema / ir paſieliekancze gjwa kad iſch kuna iſcheit: Tam Biſkupui duſchiu ir Steponas mirdamas duſche ſawa padůſti / idant ie priimtu[3].

Su tu ir Powilas / nor buti / kad atſkirſis nůg to Kuna[4]. Jei iſcheidama duſcha / turætu ing orus ſugaiſchti / tad iſch tieſos ſu Chriſtumi drauge negiwentu.

Item / Moyſieſchus / ir Elioſchus / giwi / ſu Chriſtumi / nuſkaiſtintu ant kalna eſti.

(260v. *psl.*) Begwel / daugi nůg Praraku / Chriſtaus ir Apaſchtolu / iſch numiruſiu jra prikeltu / ir ſchoſp giwatoſp bei kunump iu / duſches iu jra atgraßintas.

Kaip Helioſchus / prikeldams iſch nümiruſiu ſunu naſchles Sareptoniſchkóſes[5] / ſchauke Ponop / bjlodamas: Wieſch-patie Diewe mana / praſchau tawe teatgriſchtie duſcha to waika ing io iſczas. Jr iſchklauſe Ponas balſa Helioſchaus: tad atgrißa duſcha waika ing ghi / ir atgiia: Ergo tad duſchia ne eſti iſchgeſuſi / kad iſch kuna iſcheia: Kadang Prarakas meldcze / idant ſagriſchtu: bet tiktai buwa atſtoiußi ir nebuwa prapůluſsi.

4. APIE POPIEŽIŠKĄJĄ MIŠIĄ.

(1r. *psl.*) APIE POPIESZISCHKAIE MISSCHE.

D. Ægidius Hunnius.

Popießiſchkei kaip apraſch Miſſchę ſawa?

Ghie ſaka / Miſſchę ſanczę tikraię ſumilima / alba doros / affiera kurioie kunas ir kraujes Chriſtaus / per kunigus top

1) *paraštėj: Luc. 16.* 2) *paraštėj: Luc. 28.* 3) *paraštėj: Actor. 7.*
4) *paraštėj: Philip. 1.* 5) *paraštėj: 1. Reg. 17.*

ipaczei paalietůſius ir prapleiſchitůſius / bei indaglůtus / kiek dienas delei gjwu bei numiruſuiu / uſch griekus / mukas / ir ganpadarjmus / bei uſch toms liges bædas Chrikſchczoniſtes / nekruwinu budu / jra affierawoiemas.

Jra nekurie tarp Papiſtu / kurie ſaka / Miſſche neſancze doros alba ſumilima affiera / bet tiektai atminimą anos wiena kartą nuſidawuſios ir atliktos krißaus affieras muſſu Pona Chriſtaus?

(1.^{v}. *psl.*) Tie gal cziuſta dumtieſi ſawa biauræie nediewgarbiſte / ir ſu menku kroſelu maß ta apkroſiti: bet tame anis iſchkei dara prieſch Decretus Tridentini Concilij / kad ghie kitad falſchiwai / labai ſchlawincze alba ſchwencziauſe ſancze tą tikki jr laika. Neſſa pirmaſis Canonas Tridentini Concilij apie Miſſche teip ſkamba: Jei kurſai ſakitu / Miſſchoie Diewui neſant affierawoiema tikraie ir wienatije affiera / alba affierawoti kita nieka neſant / kaip tiektai mums Chriſtu ant walgima teſanti důdama / taſſai teeſtie prakeiktas. Bet treczeſis Canonas teipo ſkamba: Jei kurſai ſakitu / affiera Miſſchos tiektai teſancze garbæs ir dekawojma / alba nůgą atminimą affieras anos ant krißaus pabeiktoſes / ne affierą ſumilima / alba tiektai imanczemuiem naudinga / ir nereikema uſch gjwus bei numiruſius / uſch griekus / korones ganpadarimus / ir kitas priewoles / taſſai te eſtie prakeiktas.

(2^{r}. *psl.*) Kokeis argumentais alba gruntais gal Miſſchei Popießiſchkaiiei prieſchtarta buti?

Pirmiauſei / atſkiriu tarp Sacramenta ir Affieros. Neſſa kadangel wiſeſi tur iſchpaßinti / iog Weczeria WIESCHPATIES wloſnai ir tikrai jra Sacramentas / tad nieku budu negal buti tikroghi ijednones affiera: Kadangel Affieroſa Diewui nekas jra důdama: Bet Sacramentůſſu mes Diewui nedůme / branduli Sacramenta / neta ghis mums nudalije ir důſti / o mes důtąſes gerjbes nůg Diewa prijmame.

Kurſai jra antraſis argumentas alba gruntas?

Popießiſchkoghi Miſcha ir tos wiſſas budawoghimas tů maßaus gal iſchſtowęti / bet tur pulti ir ſugruti / kadangel toghi næ ſu wienintele ſkaititine zodczůſa jſtatima / kur apie Weczere jra (2^{v}. *psl.*) kalbama / ne eſti fundawota nei gruntàwota. Jr næra ko abiioie / iog Ponas Chriſtus Weczeroie apie tą iſchkei butu primines / kad tą alba zodczůſa jſtatima butu paſtates / alba kad butu patſai Miſche ſkaites: teipaieig ir Euangeliſtai butu per circumſtantias tą bjla apraſche / alba maßaůſei Apaſchtolas Powilas / kadangel ghiſſai ir be to tą Articula apie Weczere atmjnæia wienok nekiek ir apie Miſche butu kalbęies. Bet iog apie tatai niekas nenuſidawe / ir wiſoſa toſa wietoſa / kurioſa apie Weczere jra ſakoma / apie Miſche nůdemais næ wienu zodeliu ne eſti primenama: Tad ſekaſsi neatkalbætinai / tą Miſche ſancze ne nůg Chriſtaus jſtatita / bet ant pagedinima ir ant apiůkima Chriſtaus / nůg wiſſu welnu iſch Peklas atneſchtą ir jweſtą.

Sakik ir tręczeghi argumentą / kuriů Miſſcha Popießiſchkoghi jra iſchwerczema?

Taſſai iſch to jra atwedam / iog (3^{r}. *psl.*) raſchtas Nauioia Teſtamenta tiektai apie wienatije / ir but kruwingię ijednojmo affierą Pona Chriſtaus teßinna / kure ghiſſai wiena karta ant krißaus / jra iſchpildes / ir niekadais iau daugeſni / nei kruwinu nei nekruwinu budu / tos nebeiſchtaiſis neigi iſchprowis. Kadang ta affiera Miſſchoie Popießiſchkoio / niekubudu tokia affiera ne eſti / tad ſekaſi iſch to / iog ta Miſcha netur uſch tokię affierą buti laikita nei pagirta.

XVI.

RYTIEČIŲ 1605. m. KATEKIZMAS.

1605. m. Rytiečių Katekizmo teturime vieną egzempliorių. Jį suvokė M. Stankiewicz'ius Krokuvos Jogailaičių bibliotekoj (Teol. 1938). Ištraukos iš originalo imtos. Antrąkart išleido: J. Bystroń, Katechizm Ledesmy w przekładzie wschodniolitewskim z wydania wileńskiego z r. 1605, w Krakowie 1890, *bet leidimas ne visai ištikimas.*

Katekizmas verstas iš lenkiškos kalbos, rodos, iš to paties Ledesmos leidimo, kaip Daukšos Katekizmas, žiūr. XI. 1. Vertėjas jėzuitas, vardo nesisako. Tik tiek iš jo prakalbos tepatiriame, jog Daukšos vertimas, būdamas „žemaitiškas", „lietuviams", t. y. rytiečiams, vietomis nesuprantamas buvęs ir del to jį „lietuviškai" versti reikėję. Turinys: trumpa vertėjo prakalba ir katekizmas. Katekizmo tekstas ne visur su Daukšos tekstu sutinka.

KATHECHISMAS ABA PAMOKIMAS WIENAM KVRIAMGI KRIKSCZONIVY REYKIAMAS. PARASZITAS Nuog D. IOKVBO LEDESMOS Theologo SOC: IESV. E perguldìtas Lietuwiszkay / ir Vntrnkárt[1] iszspáustas WILNIVY Drukôrnioy Acadêmios SOCIETATIS IESV, Metůsu vźgimimo Wieszpatés / 1605.

(2. *psl.*) Psalm. 112. Szłowinkite waykáy wièszpati / szłowinkite wárdu io. Tési wárdas wieszpaties gárbintas.

---

1) *t. y.* Vntrukárt.

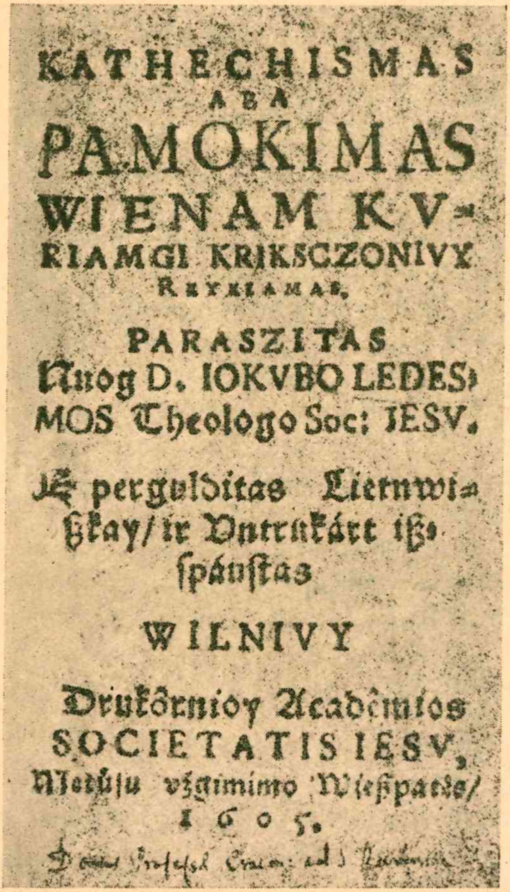
KATHECHISMAS
ABA
PAMOKIMAS
WIENAM KV-
RIAMGI KRIKSCZONIVY
REYKIAMAS.
PARASZITAS
Nuog D. IOKVBO LEDES-
MOS Theologo Soc: IESV.
Iß perguldítas Lietuwi-
ßkay/ ir Antrukárt iß-
spáustas
WILNIVY
Drukórnioy Academios
SOCIETATIS IESV,
Metúsu vžgimimo Wießpatis/
1605.

(3. *psl.*) Perguldítoias skáytitoiuy to Kathechiſ=mo / ſweykátu.

Atáio auſiump máno ne wieno žodzey / kuriê neyßmánu sákos Cathechiſmo pérguldito / nuog io miliſtos kúngo Mika=lóiaus Dáukßos Kanoniko Bažnicžios Zemáyciu / iog éſus ánas pérguldis ii Zemáytißkay / ir gieyde aniṡ nuog mani / idant Lietúwißkay butú pérguldítas. Tey žynáu gierey / iog io miliſta / ir Lietuway ir Zemáyciamus noré=damas gie=(4.*psl.*)rey padarit / abéietuy Catechiſmu pérgulde / ir todrin abeiós giminés žodžius pagylde. Wienók idant Lietuwá tuo gierays / ir łabiáus ſawo prigimtui Lietúwißku Liežuwi ir pažintú / ir permanitu / ir žodzey aniė kuriuos biło (ne túrime Catechiſmo Lietuwißko) nuſtotú: tú Ledėſmos Cathechiſmu iž nauio pérguldžiau / kúris iau pirma to búo perguldítas / ir ne žynáu kayp nugayßyntas. Tikiu tam iog / tuó pérguldimu túliemus / inteykſiú / kad (5. *psl.*) tykriáus kaypmi régis / neyg pirmas irá pérguldítas. Jey wel kúris ižgi Lietúwniku to pérguldimo nemegs / łabáy didzey nuog io gieydžiú / idañt gieriaús / ir tikriaus ii pérguldítu. Mes pramineme kayp primánu kitiemus táku / iau irá didis métas prieg tam tákuy / iemus kielu wießu praſkint / ir gražey nudarit. Buk sweykas / ir ažumani Diéwu melſk.

(6. *psl.*) CATECHISMAS

Aba pamôkimas / wienam kuriamgi krikſczoniuy réykiamas.

Padeimas pirmas.

APe wárdu / ir žinkłu krikſczonies / ir ápe wárdu Chri=ſtuſo / teypag ir ape mókimu io.

MOKITOIAS.

Pamiſákay eſſigu tu krikſczónis?

MOKITYNIS.

Esmi iž miliſtos Jeſu Chriſto.

(7. *psl.*) Mo. Kam tári iż milistos Jesu Christo?

M. Jog ne mánays nůpelnâys / ney mano téwo / ney manós mótinos / ney wel kurio kito sutwerimo darbays / eß pastóiou krikſczonim / bet tiktây milistu / ir nûopelnays wießpatiés músu JESU Christo.

Mo. Nuog ko prámintas / ir kas tay est krikſczonis?

M. Prámintas nuôg Christuso / ir isimáno mókitinis io / tây ir / kurîs apsikrikßtiis tiki iñgi Diéwu / ir pildziâ prisákimus io.

Mo. Ku tas żáda Diewuy kadu pastoîa krikſczonim / ir kú żadeiey tú per sáwo tewu prieg krikßtie kad buwây krykßtytas.

(8. *psl.*) M. Zadeiâu tikiet ingi Diéwu / ir atsiżadeiâu wélno / ir wisú pámpu io / teypagi wisú darbû io / kúrie irá prieß gárbu Diewo / ir weda mús / iżgi kielo roiaus.

Mo Ku gero runda tásây kuris postoia krikſczonim?

M. Pawirsta waykú laymibes / waykú priimtůiû Diéwo / ir tewaynû Dungaûs.

Mo. E tás kúris nekrikſczonim?

M. Pawirsta súnum prakiêykimo / wérgu wélno / ir neturunciu dalós téwikſczoy dungáus.

Mo. Sákaymi wel / kas tay irá Jesu Christas?

M. Irá tykras Diéwas / yr tykras żmogús.

M. Kám tari tikras Diéwas?

(9. *psl.*) M. Jog est tikras ir wienatiis sunus Diéwo Téwo wisagalincio.

Mo. Kam tari tikras żmogús?

M. Jog ir tikras / ir wienatiis sunus Szwinciâusiôs Ponnos Marios.

Mo. Kas isimáno per tu żodi / Christusas?

M. Isimáno páteptas.

Mo. Del ko tay isimáno páteptas?

M. Jog irá páteptas pilnibi Dwásiôs ßwintos / káyp tikras karalus / unt wisú karálu / kúngas unt wisú kungu / ir tikras Mesioßus.

Mo. E tás wárdos / Jesus / káyp isigûldzias.

(10. *psl.*) M. Jzganitoiâs / abá izgielbetoias.

Mo. Kodrin teyp isiguldziâ?

M. Jog izgelbeiô ir atpirko mus nůg welno / nusideimo / ir smertiês amzinos / sawo ßwinciâûsiû krâuių / ir ißmóke mús / ir parode múmus kielu Dungún.

Mo. E kayp mûs atpjrko nuog welno?

M. Kad numire azu mús vnt medzio krizaûs ßwinto.

Mo. E kayp parode kielu Dungun?

M. Kad sákie / ir mokite mus sawo ßwinto mokimo / ir liepe múmus klausiti / ir mokitisi to wisiemus.

Mo. Kurisgi tây irá ßwintas mokimas?

(11. *psl.*) M. Tasây irá kuriô mús Jezusas Christusas wießpáts músu pirma per sawi pati darbàys sawàys / ir zodzeys ißmókiê: paskuy to per Apáßtálus: e dabár per Baznicząû sawo ßwintu mókia.

*   *
*

(35. *psl.*) Trecias Padeimas.

Ape vntaru daykttu reykiamu krykßczóniuy / tey ir ape Wilti?

Kalbeiome iaų ape pirmui daykttu réykiamu zmóguy / tey ir / ape Tykieimu / Kalbékimeg / ir ape vntaru / tey ir / ape Wilti.

Kogi tú gero tykies per wilti gaut nuog Diewo?

(36. *psl.*) Amzino giwénimo / kurió pirma per milistu Diéwo / potám per nůpelnus músu / su Diewo padeimu turime igit'.

Ko wel reykia adúnt ingitúmbime tey ko wilames?

Tèrpu kitu daykttú reykia / Małdos.

Kokiósgi małdós mókia mús ßwintá Baznicza?

Póteraus: Sweykós Marios / ir kitú małdú.

Bilokig Poteru.

1. Téwe músu / kuris essi dnngůsú[1] / Szwiskis wardas táwo.
2. Atayk káraliste tawo.
3. Búk walá tawá / kayp' dunguy tep' ir żémey.
4. Důnu músu wissu diénu / důk mymus ny.
5. Jr atlayd múmus kaltés mú = (37. *psl.*) su / kayp' ir mes atláydziame kaltiémus sáwiémus.
6. Jr ne wesk' músu pagúndiman.
7. Bet' gélbek' mús nůg pikto. Amen.

Jngi kiek dalú skirias tás Póterus?

Jngi septynias.

Kuri irá pirmá dalá?

Téwe músu kuris essi dungůsu / Szwiskis wárdas táwo.

Vntara dalá?

Atayk karaliste táwo.

Trecia?

Buk wala tawá / kayp' dunguy tep' ir żemey.

Ketwirta?

Důnu músú wissu dienú / důk múmus nu.

(38. *psl.*) Pinkta?

Jr atlayd mumus kaltés músu / kayp' ir més atlaydziame kaltiêmus sawiémus.

Szesta?

Jr ne wesk' músu pagundiman.

Sekma?

Bet' giélbek mús nůg pikto. Am̄.

Kú tey kalbeiome?

Póteru.

Kas tú póteru padare?

Wiéßpats músu Jesu Christas / ir páts mús io ißmókie: E kodrin padáre.

Jdánt ißmókitu mús mélsties.

---

1) *t. y.* dungůsú.

Su kuo kalbáme melzdamiês támi Póteruy?

Su Diéwu wiéßpatim músu.

(39. *psl.*) Irágu kuri kitá małda / aba Póterus / azu tú gieresnis?

Nera. Tas irá wissu małdú gieráusias / e tey todrin / kad' patsay wiéßpats Iezu Christas padáre / ir ißmoke Apáßtalus sáwo / ir tami poteruy azusirakina wissi dayktáy / kuriu nůg wiéßpatés Diéwo giéyst / ir melst' túrime.

Izguldimas Poteraus.

Kú zmogùs dáro prádzioy Pôteraus / kalbêdamas / Têwe músu kurîs esi dunguosu?

Pakil' sáwo ßirdi Wießpatêsp' Diewôp' / zêmindamasi / ir wildamasi / adûnt' tikráy mełstûs.

(40. *psl.*) Kámgi Diêwu wadiname Têwu?

Wadindami ii tů wardú / minime io małóni neyzsakitu / kuriůy ánas můs mili / ir têyp' mêldziames iám su didesni wîlciu.

Kam biłome / Tewe músu / ne Tewe mános?

Kád' ánas irá Téwu wisu músu / e més esmé terpu sawi wissá bróley / ir súnus teyp giéro Téwo / ir todrin' túrime milétys kayp bróley / ir waykáy tep. giero Téwo.

Kur irá Diewas?

Irá Dungúy / ir vnt zémes / ir wissókioy wiétoy.

Kámgi biłóme: kuris esi Dunguosú?

Kád' tynoy ßwientiéy régi wisadú wéydu Diéwo / ir ty irá musu (41. *psl.*) téwikścza / bey wél tynéy ródziás didesne ió galibe / ir Maiestótas.

Ko nuog Diewo meldziame támi septineti dalú Poteraus?

Pirma Gârbos Diéwo / wel. pagarbinimo / ir pádukſio músu / del' kurió sutwerti esmé: ir dayktú tú / kurie mús vnt padukſio wéda.

Kurioygi dalóy meldziáme gárbos Diewo?

Pirmóy / taridami. Szwiskis wardás tawo.

Káyp tay isimáno?

Jſimáno. Adúnt butú ßwyſtas / ir gárbintas wárdas ió nůg wiſſú zmoniú / e labiaúſey nůg krikßczoniu /

E pagárbinimo ſáwo kurióy dalóy?

(42. *psl.*) Vntaray / kadú teyp' biłome. Atáyk karáliſte táwo tey irá / àdúnt karaláutu ir wiéßpataútu / ànas terpu múſu cionéy per miliſtu / e tynéy per gárbu ſáwo ámzinu.

Káyp ánas ciá karálaúia per miliſtu?

Dúodamas múmus ſáwo malóny ir ióy mús aukledámas.

Káyp wel karaláuia per gárbu?

Důdamas ſáwo gárbu / wiſſiémus pagirtiémus / ir ißrinktiemus.

Jey Diewas ne wießpatáuia terpu múſu / kas kits wießpatáuia?

Múſu népriêtelus / tay irá / Swiétas / Wêlnas / Kúnas.

E kitú dayktú réykiamu (43. *psl.*) kúr meldziame?

Kitôſu Póteraus daloſú / kuriós tuo paſakos éyt'.

Kogi zmogus meldzia trecióy dalôy. Búk wala tawá káyp dunguy teyp ir zemey?

Méldzia / àdúnt wiſſos zmônes daritu ió wálu vnt zémes / kayp Angełay / ir ißrinktiéy dáro wálu ió dungúy.

E ketwirtoy dalóy ko? kadú biło. Duonu múſu wiſſú dienu duok múmus nú?

Adúnt apweyzdetú mús důnu ir ſótinimu kûno / ir důnų důßos (tey irá Sakramentų ßwencziauſiuoy) bey wél' miliſtu ſawo ßwintúy ir kitomis dowanomis.

E pinktoy ko?

Jr atłayd (44. *psl.*) múmus múſu kaltes / káyp ir mes atłáydziame kaltiemus ſawiemus.

Adynt' atłayſtú mųmus kâltes / tay yrá / nuſideimųs múſų / káyp' més atłáydziame kitiémus / ioġ teyp, Diéwas múmus daris / kayp' ir més dariſime kitiemus.

E ßeßtoy kó meldziame biłodámi. Jr newesk múſu pagúndiman?

Méldziame / adúnt' Diéwas saugotú / ir azuturétu mús sáwo gaybi[1] / nůg músu pagúndimu / kuriós túrime nůg swieto / wélno / ir kuno / e důtú múmus stypryby vnt pergaleimo wissu pagundimu musú / adunt daugiáus to ne nusidetúmbime.

E sekmoy dalóy kó mel= (45. *psl.*) dziame kałbedami? Bet giełbek mús nuog pikto?

Adúnt mús giéłbetu / ir izganitu nůg wisso pikto / tep' dúßos / kayp' ir kúno / ir nůg / wélno priéßniko músu.

Kury irá dzydziausioy piktibe músu?

Nussideimas / ir tás irá didziausiu piktyby vnt wissu piktybiu.

Kás irá biauresnio / ir piktesnio / nusideimas / ergu welnas?

Biauresnis irá nusideimas.

Kodrin?

Jog wélnas pastoio biaurûm / ir piktû / ne nůg kito dáykto / tyktáy nůg nusideimo.

E kad butú ne nusideis kokios butú essus?

(46. *psl.*) Butú grazús káyp' kity Angéłay Dunguy.

E mes iey nenysidesime busimegu grázus?

Teyp' grazús búsime / kayp' Angełáy Dungúy.

E iey gułêsime nusideimi koki busime?

Biáurus búsime káyp' ir welnay.

Kuriós irá piktybes kúno?

Wárgas / ligos / słogos / sopuley / ir kitos snnkibes[2] / kuriás múmus Diéwas pérłaydzia vnt ßyto giwénimo músu.

Kad Diêwas perłaydzia vnt músu sunkibes / ku turime daryt?

Turime melst' / adúnt tos sunkibes / ir wargay ne priwestu músu ne kantrybesp / ir słogosp Dußos / tey irá Nusideimop.

* * *

---

1) *t. y.* galybi. 2) *t. y.* sunkibes.

(72. *psl.*) Ape Prisakimus ßwintos Bažniczos / motynos musu.

(73. *psl.*) Mo. Pamisákay kiek yrá Prisákimu Bažniczos / reykiamu sáugot?

M. Jrá tu ne mâža / bet tie pinki pirmiausiey.

1. Pirmas. Klausik Mißios wienoy kurióygi Nedêloy / ir ßwintey / įsakitoy.

2. Saugok pásnikus Gawenios sausu dienu. wigiliu: ir kitu dienu prisakitu e newálgik iósú wálgimu ažudraustu.

3. Jßpažink nusideimus sáwo / tykram kuniguy sawám / iey ne tunkiaus / ben kártu métůsu.

4. Priimk Sakrámentu / kuno ir krauio / Wießpates Jesu Christo / iey ne dažniaus / ben wienu kartú metůsu / e tey vnt Welikos.

5. Duok Desetynás tiesiey pagaley sênu paiunkimu.

(74. *psl.*) Mo. Kodrin Bažnicza dáro túłas Ceremonias?

M. Pirma / del didêsnes czesties / ir garbos Diewo.

Vntárá / del sukrutéimo ir pasikielimo ßirdes / małdump žmoniu.

Treciâ / idánt dabodamiês vnt Ceremoniu regiému / permanitumbime dáyktus ne regiamus.

Kietwirta / idant turédami sawimp Dußu neregiunciu e kunu régiunti / Abeietu / ir neregiunciey ir regįuncey / Diewu gárbintumbime.

(95. *psl.*) Jssipažinimas žmogáus alieydienós.

ESž žmógus nusideis / důmieskáłtas Wießpaty Diéwuy wissagalunciam / Trêycey wienatyam / ßwinciáuséy Pán-ney Mariéy mótinay Diéwo / ir wissiémus ßwintiémus. Jog nusideiau prieß Wiéßpaty Diéwu máno. Dumú / žodziû / ir dárbu / ne miłedamas Wiéßpates Diéwo máno / iž wissos ßirdes / e ártymo kayp sawis patiés. Jóg wel nusidéiau. Aukßtyby / Trokßtawimu / Biauryby / Rustyby / Ažuwidéimú / Apsiryiimu / ir tyngieimu / tó mi

gayl / ir tàmi iſipażiſtu. Jr půluos / nůpelnump ne kalto kintêimo Wiéßpates múſu Jeſú Chryſto / ir ażu tàrymop ßwiuciauſios[1] Pannós Mários / mótynos Diéwo / ir wiſ= (96. *psl.*) ſu ßwintüiu / idant mani Wießpàts Diėwas ne káltyntu / pagaley ſunkibes nuſideiimo màno / bet pagaléy dydybés ſuſimilîmo ſawo.

Garbá tėſi Diéwuy Téwuy / Súnuy io / ir Dwáſey ßwin= tey vnt ámżiu ámżinu. Amen.

---

1) *t. y.* ßwinciauſios.

XVII.

GWAGNIN'O KRONIKOS TĖVE MŪSŲ.

Italas Aleksandras Gwagnin'as (1538., † 1614.), kurs lenkų kariuomenėj tarnaudamas aukštas vietas turėjo, didokus veikalus, ypač apie Lenkijos ir Lietuvos istoriją bei geografiją, parašė. 1578. m. išleido lotyniškas knygas* Sarmatiae Evropeae descriptio. *Spėjama, būk jis medžiagą pažįstamam istorikui Motiejui Stryjkowski'ui pavogęs. Antras leidimas 1581. m. iš spaudos išėjo*[1].

Savo veikalą plačiai papildęs, kažkokio Martyno Paszkowski'o padedamas, lenkiškai išvertė ir 1611. m. atspausdino. Ten įdėtas Paćierz Zmudzki, *bet kalba ne žemaitiška, ji aiškiai rytietiška. Iš kur Gwagnin'as šitą Tėve Mūsų ėmė, nežinoma.*

KRONIKA Sármácyey Europſkiey, . . . Przez ALEXANDRA GWAGNINA z Werony, Hrábie Páłacu Láteráńſkiego, Rycerzá páſowánego, y Rotmiſtrzá Iego K. M. Pierwey Roku 1578. po Láćinie wydána. . . . A przez MARCINA PASZKOWSKIEGO zá ſtáraniem Authorowym z Láćińſkiego ná Polſkie przełożona. W KRAKOWIE, w Drukárniey Mikołáiá Lobá, Roku Páńſkiego 1611.

---

1) *žiūr. Encyklopedja Powszechna VI. 439.*

Šitų knygų penktoj dalyj (KRONIKA Albo Krotkie opiſánie ziemie Inflantſkiey, y Zmudzkiey) *30. psl. yra*:

Paćierz Zmudzki.

Tewe muſu, kuris eſi dungui ßwiskis wárdás táwá, áteik kárāliſte táwá, buk wálá táwá, káp dungui, teip ir zamey, donu muſu, wiſudienu dok mumus nu, ir átłáid mumus, káltyby keip ir mias atłáydimus[1] *ſáwiemus káltiemus, ir nie wiask muſu vnd págundymo, be giálbek muſu, nog wiſo, pikto, Amin.*

1) *taip!*

XVIII.

SENGSTOCK'O GIESMĖS KRIKŠČIONIŠKOS.

Lozorius Sengstock'as, vokietis, gimė 1562. m. Lübeck'e, Karaliaučiuj išstudijavęs, Verdainėj, Rusnėj, Klaipėdoj, o galiausiai Karaliaučiuj kunigu buvo. Jis mirė 1621. m.[1] *Kur Sengstock'as lietuviškai išmoko, nežinome, bet taip gražiai išmoko, jog 1612. m. Vilento Enchiridioną ir Evangelijas bei Epistolas pertaisęs antrąkart išleido, žiūr. VI. Tais pačiais metais ir naują giesmyną išspausdino su antrašte*:

GIESMES Chrikſczioniſchkos ir Duchauniſchkos / Per Wiſſus mætus Baßniczoie Diewa giedamos / iſch Wokiſchkia bei Lenkiſchkia ingi Lietuwiſchkia ßodi / nekuruu Plebonuu perwerſtos *à* Nu Diewui ant garbes bei Chrikſchczianims ant naudos per Lazaru Sengſtak Lietuwos Plebona Karaliauczios atnaugintos. ANNO CIↃ IↃC XII. Iſchſpauſtos Karaliaucziuie Pruſuu / Per Jonq Fabriciu.

Šito tomo teišliko du egzemplioriu, abu dabar Karaliaučiaus universiteto bibliotekoj. Ištraukas ėmiau iš originalo Cb 177[4].

Turinys: *Sengstock'o lotyniška prakalba, ketverios eilės Sengstock'ui skirtos ir pats giesmynas. Giesmės, vietomis su gaidomis, dalinai iš Mažvydo* (*plg.* I. 3,) *ir Bretkūno*

---

1) *Arnoldt, Zusätze 194., Ostermeyer 23. sq.*

(*plg.* IX. 1.) *giesmyno imtos, dalinai jas Sengstock'as, kaip prakalboj tvirtina, nuo savo kolegų gavo. Ir jis pats kelias sutaisė, nes eilėse, kurias kunigas* Iohannes Aldus Memelenſis *giesmyno pryšakyj įdėjo, skaitome* quæ tu, quæ reliqui compoſuêre Viri. *Giesmyno gale pridėtos Bretkūno Kolektos* (*plg. IX. 2.*) *ir Mažvydo Paraphrasis* (*plg.* IX. 1.).

Po kelių giesmių antraštėmis pastebėta, kas jas sutaisė. Čia minimi Rapalionis, Mažvydas, Vilentas, Mikalojus Blotnas bei Šeduikionis, kurių giesmes jau Mažvydas išleido[1], *ir Vaišnoras, Jomantas, Aleksandras Rodūnionis bei Virčinskis, kurių giesmės tiktai per Sengstock'ą tepažįstame. Šitas atspausdinu, kadangi tai, ką Sengstock'as pats sutaisė, neaišku.*

(29ᵛ. *psl.*) Kitta Gieſme iſch Wakiſchka ing Lietuwiſchka lieƒuwi pergulдita / Per Simona Waiſchnora[2] Plebona Ragaines.

Erſtanden iſt der heilige Chriſt ꝛc.

KJeleſſi Chriſtus nůg ſmierczia / Alle: Alleluia.
Wiſſam ſwietui anta dzaukſma / Alle: Alle.
Nes kad butu neſſikeles / Alle: Alleluia.
Tad butu ſwietas prapůles / Alle: Alleluia.
Bet iog ghiſſai kieles eſti / Alle: Alleluia.
Jeſui Chriſtui důme czeſti / Alle: Alleluia.
Tris ſchwentas moteres eija / Alle: Alleluia.
Raſſoie ankſti iſch rita / Alle: Alleluia.

---

1) *Gerullis, Mažvydas XXVII, XXI, XXXII, XXXIV.*

2) *žiūr. XV. Be šios giesmės, Sengstock'as, rodos, dar kitą Vaišnoro sutaisytą turi* (95ʳ. *psl.*), *vadinasi tą, po kurios antrašte randame raides* S. W. *Bet* S. W. *gali ir* Staniſlaus Wircinſius *reikšti (žiūr. 205. psl.), nors Ostermeyer'is 267. psl. tvirtina, jog šita giesmė Vaišnorui priklausanti.*

(30r. *psl.*) Du Angelu tenai rada / Alle: Alleiuia[1].
Tie Moteris palinksmina / Alle: Alleluia:
Jesu Christu ios ieschkoia / Alle: Alleluia.
Kursai kelessi nug smerczia / Alle: Alleluia.

Angelas:

Nebijoket buket linksmas / Alle: Alleluia.
Ko æschkat tas negatawas / Alle: Alleluia:

Maria.

Ach mielas angele mana / Alle: alleluia.
Kurgi rassu Pona sawa / Alle: alleluia.

Angelas:

Ghissai isch graba kelessi / Alle= alleluia.
Schoie Welikos Dienoie / Alle: alleluia:

Maria:

Reiksch mums Jesu Christu Pona / Alle: alleluia.
Kurssai kielesi nug smerczia / Alle: alleluia.

Angelas:

Schonai wietas Weisdekite / Alle: alleluia.
Kur ghi buwa ghie padeie / Alle: alleluia:

Maria:

Nebessgs czia musu Ponas / Alle: alleluia.
Jeib rade / butumbim linksmas / Alle: alleluia.

(30v. *psl.*) Angelas.

Schit prastires kur guleia / Alle: Alleluia.
Jwinats ing trecze diena / Alle: Aileluia[2].

Maria.

Tikrai tatai mes jau regim / Alle: Alleluia.
Tiktai Christu parodikim / Alle: Alleluia.

Angelas.

Jng Galilea eikite / Alle: Alleluia.
Kaip ghis sake teip rasite / Alle: Alleluia.

---

1) *t. y.* Alleluia. 2) *t. y.* Alleluia.

Maria.
Diekui jums Angelai mieli / Alle: Alleluia.
Mes jau norim linkſmas buti / Alle: Alleluia.

Angelas.
Eidamas Petrui ſakikite / Alle: Alleluia.
Jr mokitems apreiſchkite / Alle: Alleluia.

Maria ßmoniump:
Jau nu wiſſi giedokite / Alle: Alleluia.
Chriſtu kieluſſi ſkelpkite / Alle: Alleluia.

Szmones:
Nu mes wiſſi bukem linkſmi / Alle: Alleluia.
Chriſtus tur mus iau linkſminti / Alleluia.

* * *

(53^{v}. *psl.*) Gieſme iſch Euangeliſta S. Jana 3. c. Suguldita nůg Auguſtina Jamonto[1] Ant balſa: Laikik pan mus prieg tawa ßodzia.

TEip Diews ſwieta pamileia / labai io paſſigaileia / Jog Sunaus ſawa mieloia / atſiunſt iam neſſigaileia.

Koßnas ing ghi kurs intikes / Ja paßinti wel panares / ßiwatan amßin aptures / Jr prapulties nebetures.

Ne todelei eſt atſiunſtas / ir ſchamui Swietui iſchdůtas / kaip turetu teip ſuditi / grieſchna ſwieta praßuditi.

Betaig idant ußlaikitu / nug prapulties ghi gelbetu / Malone io apturetu / iam iſchganima pridůtu.

---

1) *Jomantas, Karaliaučiaus universiteto matrikuloj 1544. m.* Augustinus Jamantouitz (*Erler I. 4.*), *buvo, kaip pavardės galūnė matrikuloj rodo, iš Didžiosios Lietuvos. Popirm Kraupiške kunigavo ir, Mažvydui mirus, 1563. m. jo vietą Ragainėj užėmė. Tenai 1576. m. pasimirė. Jis Naują Testamentą lietuviškai versti pradėjęs, bet numiręs darbo nepabaigęs* (*Ostermeyer 247.*). *Mažvydas savo Giesmėse Krikščioniškose* (*žiūr. I 3.*) *336. ir 461. psl. du psalmu turi, kurius Jomantas išvertė, o Sengstock'as tris giesmes: be šios, dar* 109^{r}. *ir* 111^{v}. *psl.*

A teip koßnas kas prissiwers / ir Diewa sunui nustikes / Tur ape saw teip ßinoti / kaip ghis tur ischganits buti.

(54[r]. *psl.*) Kas nenores prissiwersti / Sunui Diewa nustiketi / Ape sawe tas ischmaniki / kaip tur amßinai prapůlti.

Prießastis ta prapůlima / ir peklaspi nußengima / Ne esti rasta newiena / Wiens netikeghims Sunui Diewa.

Tikra esti ta praßutis / ir newiernuiu prapultis / Jog nepaßinna schwesibes / atsiunstas mums nug aukschtibes.

Nes teip aklas schirdis ßmoniu / geraus mijl darbus tamsibiu / Daugiaus nei darbus geribes / ir aukschta dangaus schwiesibes.

Nes tas kursai piktai dara / piktuiu darbu nerada / Teip ans schwiesibes nekenczia / ant tamsibiu akis werczia.

Tiktai kurs nor teip giwenti / teisibes darba pasekti / Tas drens schwiesiben ateiti / Sawa darbus paroditi.

Nes jo darbas pawaisdingas / esti nůg Diewa apreikschtas / Kurie iempi teip pats dara / meile sawa iam paroda.

A teip mes iam rupestingai / Schwiesibes ieschkokim pilnai / Musu piktibes paßindam / Darbus tamsibiu atmesdam.

(54[v]. *psl.*) Norek Pone mums pridůti / Schwiessibe tawa pasekti / Jr pas ia stiprai důk buti / Jschganima aptureti.

Per swieta scho atpirktoghi / Sunu sawa mielausoghi / Kurs mus schwiesibesp atwede / ir isch tamsibiu Jschwede. Amen.

* * *

(85[r]. *psl.*) Gott hat daß Euangelium / gegeben daß wir werden from / Jschguldita per Alexandra Rodoniu Jaunaghi P. K.[1]

---

1) *studijavo Karaliaučiuje* (*Erler I. 53:* Alexander Radunius, Lithuanus, *1573. m.*) *ir popirm savo tėvo, kunigo Aleksandro Rodūnionies* (*žiūr.* 26. *psl.*), *padėjėju ir nuo 1583 m. pasekėju buvo* (*plg. Ostermeyer 259.*). P. K. *reiškia* „*Plebonas Kaukėnuose*“.

DZews dawe Euangelia / mums ant paſſigerinima / Swiets toki ſkarba pametoi / didziauſei dalis neatboi / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Netaboi[1] ape mokſla Chriſtaus / Gods bei nůmas ſtow io didcziaus / Iſſiplatina per miera / Taczau bila grieka nera / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Dieniſchkai iſchdumots ßabangs / Taſſai ir piktuiu Zokans / Idant ką tiktai prigautu / Lobi turta ſaweſp trauktu / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Pagir ghie Euangelia / A nieks nepaſſigerina / Vß tieſa apiůk ghie Diewa / Tacziau bila nebus pikta / tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Tiktai ir wiſs paſſileidims / Swieta ira didis pleſchims / Kaip kad Diewui dangui neſant / Vbagamus wargus kenczant / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Skarbus Baßnicziu iſchdraſka / Iſch to gaus ußkaupa maßa / Vbagams důſt kientet bada / Iſch= (85^{v}. *psl.*) trauk ghiems iſch naſru důna / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Skarbai Baßnicziu bus iu nůds / Ba ne nůg iu ir nes ſudůts / Tacziau im lobi Baßniczias / Dabok ka dara gods piktas / tai ir ßenklas pirm ſudnas dienas.

Nebija Diewa wieſchpaties / Swiets geidz tiktai ſawas garbes / puikiſte didei platinas / prigaut ir melůt ner giedas / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Kur ir nu meile broliſchkai / wiſſas ſwiets pilns wagiu paſtoi / Wiernibes Wieros ner ſwiete / Kiek wiens nor ſekti bagotiſte / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Swiets nedůſt ſawes niekad drauſt / Diewa ßodzia nieks nor atbot / Nieka kitta nemokinas / Tiektai rit girtůt be mieras / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Iu mokſlas tiektai lebauti / wiſſokioie ſmirdiſte buti / Tai

---

1) *t. y.* Neatboi.

gal ghis gana patogei / Swiets pilns wiſſokiei biauribei / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Saule miela negal daugiaus / Weiſdet baidos czeſa biauraus / Todel pamet ſawa ſchwieſa / Tai didi wargai uß tieſa / tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Mænů ir ßwaigſdes ſpraudoſi / Ju gimei ſmutni rodoſi / kaip rodi ghie walni butu / Nůg biauribes atſitrauktu / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

(86^{r}. *psl.*) Smutni czeſai nu ußſtoia / Kiek wiens teiſſibe praſtoia / Apie ſawe daugiaus laika / Artima ſawa papeika / Tai ir ßenklas pirm ſudnos dienos.

Todel ateik miels Pon Chriſte / Ba nes ir dide ſilpniſte / neſchoti degancze pekla / Tad darik kartunt bent gala / Jr rodik mums ſudna diena. Amen.

* * *

(114^{v}. *psl.*) Jch weiß mir ein Blůmblein iſt hůbſch vnd fein. Jſch Wokiſchka / Lietuwiſchka perguldítas per Staniſlao Wircinſio[1] / Plebana Szabines.

Szinau eſch graßia ßolele / Kurios geidz mana Schirdele / nůdemai ghi padinga / ſchirdelei mana / Ant Kitu wiſſu ßolelu.

Toij ßolele ir Diewa ßodis / Kuri mums dawe Diews patis / Jdant mums kiela roditu / Jr ßibintu / Jngi amßina Tiewiſchkie.

Ghis ira kiels / Schweſums Wartai / Teijſibe Jrgi ßiwatas / Kur gailes iſch ſchirdies dugna / grieku ſawa / tam bus atleiſti per wiera.

---

1) *1583. m. į Karaliaučiaus universiteto matrikulą įsirašydino:* Stanislaus Wirtzinski, Insterburgensis (*Erler I.* 79.). *Vėliau jis Žabynų kunigu buvo* (*Arnoldt, Nachrichten II.* 122.).

(115^v. *psl.*) Ghis tar eijkit manesp wissi / Kurie este apsunkinti / Esch kaip tai patis ius geidziet / man tikekit / nor ßaisdas ijusu giditi.

Jmkt / walgikt tai mana kunas / Kursai uß ius ir Jschdůtas / Schitame esch inßenklinau / skarba sawa / Jeib nemirschtumbit kanczių mana.

Jmkt gierkit / tai mana krauias / Kursai uß ius ir pralietas / Kaip daßnai ius ta prijmsit / irgi giersit / Manę smierti ius atmisit.

Praschom tawe pone Christe / Per tawa karczoie smerti / Jeng tu pats uß mus nůmirrei / Jr atpirkai / norek pristot mus amßinai.

Prijmk mus uß waikelus sawa / Del garbes ir cziestes tawa / Duk mums wissad taw schlowinti / ir garbintti / Per Jesu Christu / Amen.

XIX.

MAŽMOŽIAI IŠ ŁASICKI'O KNYGUČIŲ „DE DIIS SAMAGITARVM."

1615 m. išėjo iš spaudos tomelis su antrašte: MICHALONIS LITVANI DE MORIBVS TARTARORVM, LITVANORVM ET MOSCHORVM, FRAGMINA X. multiplici Hiſtoria referta. ET, IOHAN. LASICII POLONI DE DIIS SAMAGITARVM, CÆTERORVMQ. SARMATARVM, ET FALSORVM CHRISTIANORVM, *Item* DE RELIGIONE ARMENIORVM. Et de initio Regiminis Stephani Batorij. *Nunc primùm per* I. IAC. GRASSERVM, C. P. *ex Manuſcripto Authentico edita.* BASILEÆ, Apud CONRADVM WALDKIRCHIVM. MDC. XV. *Prakalboj Basel'io profesorius Grasser'is tvirtina, jog knygučių De Diis Samagitarvm rankraštis 1580. m. parašytas esąs. Jis jį Basel'yj radęs ir atspausdinęs.*

Autorius yra lenkų kalvinas Jonas Łasicki's. Jis gimė 1534. m. o mirė po 1600. m.[1] *Lietuviškai, kiek žinome, Łasicki's visai nemokėjo. Bile kur jis su lenkų bajoru Jokūbu Laskowski'u susitiko, kurs, karališku matininku būdamas, ilgus metus tarp žemaičių gyveno ir šiek tiek lietuviškai mokėjo. Laskowski's, tikįs katalikas, ne menkai pagoniškų*

---

1) *Th. Wotschke, Zeitschrift für slavische Philologie II. 77. sqq. ir 442. sqq.*

liekanų ir šiaip senoviškų papročių tarp žemaičių pastebėjo. Šitą savo medžiagą Łasicki'ui atdavė[1].

Kadangi mes apie lietuvių mitologiją labai menkai težinome, tai Łasicki'o raštelis brangus šaltinis, nors ir biauriai sudrumstas.

W. Mannhardt'as knygutes antrąkart išleido: Joh. Lasicii Poloni De Diis Samagitarum Libellus, Riga 1868.

Laskowski's ir kelis lietuviškus sakinius užrašė. Aš juos pagal originalą, Berlyno valstybinės bibliotekos egzempliorių, duodu. Kalba sudarkyta. Mat, Laskowski's, menkai lietuviškai temokėdamas, ne viską suprato, Łasicki's, gal būt, ir dar klaidų pridėjo, o galiausiai vokietis leidėjas ir spaustuvininkas lietuviškus žodžius ir vardus visai suteršė. Daug kas bandė tekstą ištaisyti ir išaiškinti, paskučiausiais laikais A. Brückner'is K. Z. 50., 161. sqq. Jis seka pėdas Mikalojaus Akielaičio[2]*, o ne Mannhardt'o l. c., Solmsen'o*[3]*, von Grienberger'io l. c. ir kitų, kuriems tekstas lyg Šventas Raštas yra.*

Aš tiktai spaudos klaidas pastabose tepataisau. Jeigu blogai lietuviškai mokąs žmogus lietuvišką sakinį parašo, niekados visos lytys gramatikos atžvilgiu taisyklingos nėra, nors ir reikšmę nujausti galime.

(47. *psl.*) Percunos Deus tonitrus illis eſt. quem cœlo tonante, agricola capite detecto, & ſuccidiam humeris per fundum portans, hiſce verbis alloquitur: *Percune deuaite niemuski vnd mana, dievvu melſu tavvi palti mieſſu Cohibe te inquit Percune, neue in meum agrum calamitatem immittas. ego verò tibi hanc ſuccidiam dabo.*

* * *

---

1) *von Grienberger, Archiv für slavische Philologie 18, 3 sqq.*
2) *J. Lelewel'io veikalų rinkinyj „Polska" V. t.*
3) *H. Usener, Götternamen 84.—115. psl.*

(49. *psl.*) Luibegeldas diuas venerantes, ita compellant: *Luibegeldœ per mare porire ſekles gillie ſkaute. Vos deœ tranſmiſiſtis ad nos omnia ſemina ſiliginea, in putamine glandis*[1].

* * *

(50. *psl.*) . . . deum Vvaizganthos colunt virgines, vt illius beneficio, tam lini quàm cannabis habeant copiam. vbi altiſsima illarum, impleto placentulis, quas Sikies vocant, ſinu, & ſtans pede vno in ſedili, manuq́; ſiniſtra ſurſum elata, librum prolixū, vel tiliæ vel vlmo detractum (ex quo etiam calceos contexunt) dextra verò craterem ceruiſiæ, hæc loquens tenet: *VVaizganthos deuaite auging mani linus teip ilgies*[2], *ik mani, nie duok munus*[3] *nogus eithi. Waizganthos, inquit, produc nobis tam altum linum, quàm ego nunc alta ſum; néve nos nudos incedere permittas.*

* * *

(51. *psl.*) Cùm autem nimia æſtatis breuitas, fruges demeſſas, planè ſiccari non ſinat, fit hoc ſub tectis ad ignem. Tum verò precandus eſt illis hiſce verbis Gabie deus: *Gabie deuaite pokielki, garunuleiski kirbixſtu*[4]. *Flammam inquit eleua, at ne demittas ſcintillas.*

* * *

(51. *psl.*) Skierſtuvves feſtum eſt farciminū. ad quod deum Ezagulis ita vocant: Vielona velos atteik musmup[5] vnd ſtala. *Veni*, inquit, *cum mortuis, farcimina nobiſcum manducaturus.*

---

1) *Sakinys nesuprantamas. Brückner'is l. c. 185./86. psl., sekdamas Akielaitį, tvirtina, kad tai mįklė, o ne koks deivių įkalbinimas:* łaiba gełda per mares per-iro seklas giles kiaute(!).

2) *skaityk:* ilgus. 3) *skaityk:* mumus.

4) *skaityk:* pokielki garu, nuleiski kibirxſtu. 5) *skaityk:* musump.

XX.

1616. m. AGENDA.

Agenda Parva, *1616. m leidinys, yra katalikų bažnyčios apeigų lotyniškas aprašymas. Kitas leidimas pažįstamas iš 1630. m., žiūr. V. Biržiška L. B. No. 46.*

Krikšto, jungtuvių, komunijos ir paskutinio patepimo formulose yra įdėti lenkiški, lietuviški ir vokiški klausymai su atsakymais.

Ištraukos yra imtos iš Czartoryski'ų bibliotekos originalo.

AGENDA PARVA. In commodiorem vſum Sacerdotum Prouinciæ Poloniæ conſcripta. VILNÆ, Cum permiſſu Superiorum Anno 1616.

(47. *psl.*) RITVS ADMINISTRANDI VNCTIONEM EXTREMAM ....

(57. *psl.*) Chariſſime recordare, quod multoties Deum offendiſti: quinque ſenſibus tuis exterioribus, ſcilicet: Viſu, Auditu, Guſtu, Odoratu, Tactu. Ideò ora Deum, vt tibi peccata tua dimittat, & ego te vngam Oleo conſecrato, & oratio fidei ſaluabit te, & alleuiabit te Dominus, ſi tibi expediuerit: & ſi in peccatis es, dimittentur tibi.

(58. *psl.*) Polonicè.

Bráćie miły / pámiętay żeś wiele kroć Páná Bogá obráźił pięćią ſinyſłow zwierzchnich / to ieſt / widzeniem / ſłuſzeniem / powonieniem / ſmakowaniem / y dotykániem.

Przeto proś Páná Bogá / abyć grzechy twoie odpuscił / á iá ciebie pomáżę oleiem poświęconym / á modlitwá wiáry zbáwi ciebie / y dopomożeć Pan Bog z twey choroby / będzieli to z lepszym twoim: á iesliś iest w grzechách będąc odpusczone.

Lytuanice.

Mielas broli atmink / kaip dažnai P. Diewu pázieizdey / pinkieis iautimas[1] sawáis / regieimu / girdeimu / paustimu / paragáwimu / yr daliteimu: todrinág melsk Poniu[2] Diewui / idant griekus tawa atlaistu: á ácz tawę patepsiu alieiu páswistą / á małda wieros izgelbes tawe / ir Ponas Diewas tau pałyngwes / iey bus su tawa geru / á iey essi griekuse / bus taw atłaesty.

(59. *psl.*) Germanice.

Lieber N. bedencke / daß du vielmahls den Allmächtigen GOTT verzürnet hast / mit deinen fünff eusserlichen Sinnen / als nehmblich / mit dem Gesicht / Gehör / Geschmack / Geruch / vnd Greiffen. Derowegen bitte Gott / daß er dir deine Sünden verzeihe / vnd ich wil dich salben mit dem geweiheten Oele / vnnd das Gebet deß Glaubens wird dich selig machen: vnd der HERR wird dich erheben aus deiner Kranckheit / so es dir zum besten gereichen wird: vnd so du noch in sünden steckest / werden sie dir vergeben werden.

1) *t. y.* iautimais. 2) *t. y.* Ponui.

XXI.

RĖZOS PSALTERAS DOVYDO.

Jonas Rėza gimė 1576. m. Tilžėje, studijavo Karaliaučiuje ir tada Tilžėje mokytoju (Kantor) buvo. Nuo 1600. m. Tolminkiemyj, Duonelaičio gimtinėj, o nuo 1621. m. Karaliaučiuje kunigavo. 1629. m. maru mirė. Jis buvo lietuvis[1].

Rėza Bretkūno Biblijos[2] *šeštą dalį, Dovydo psalmyną, pertaisė ir 1625. m. išspausdino, padėjęs kairėj Luther'io vokiškąjį, dešinėj lietuviškąjį tekstą. Knygos yra Karaliaučiuje, Breslau'e ir Göttingen'e*[3]. *Ištraukas pagal Göttingen'o universiteto originalą duodu.*

Vertimą komisija perveizdėjo, kurią gerai lietuviškai moką kunigai iš įvairių parapijų sudarė, norėdami vertimą kiek galima visoms Prūsų Lietuvos tarmėms pritaikinti[4].

Turinys: be psalmų, visokios prakalbos[5]. *Įdomi Karaliaučiaus universiteto profesoriaus Jono Behm'o (1578.—1648.)*[6] *vokiška prakalba, kadangi Behm'as svarbių žinių apie senųjų prūsų ir lietuvių kalbos gyvenimą praneša.*

Pſalteras Dowido / Jng Lietuwiſchkus Szodzius pirmiauſei iſchguldıtas / Per K. Jona Bretkuna / Lietuwninku Plebonu buwuſi Karalautzoie Pruſſu

---

1) *Arnoldt, Nachrichten II, 106; I, 23. L. J. Rhesa, Geschichte der litthauischen Bibel 1816. 21. psl.*

2) *žiūr. IX 3.* 3) *V. Biržiška L. B. No. 40.*

4) *L. J. Rhesa l. c. 17 sqq. ir Behm'o, Psalterui pridėtoj, prakalboj.*

5) *žiūr. A. Bezzenberger, Beiträge zur Geschichte der Litauischen Sprache XXV sq.* 6) *Arnoldt, Nachrichten I, 8 sq.*

Szæmeie. Bet nu dabbar Ant Mielastiwoio Brandenburgischko Ertzikio Prussu / ꝛc. ꝛc. per thu Prusischku paliktu Rodos ponu maloningoio issakimo / Per K. JONA REHSA dabbar schittů cziesu Lietuwninku plebonu Karaliautzoie supilnaste atnaugintas Bei nůg nekuriu ant tho priskirtu Instrutenu / Tilsischku ir Ragaines walschtziu Lietuwninku Plebonu / kiekunta perweisdetas / bei per maloninga isakimo pirm pamineta Churfůrsta malone Diewui aukschiausam ant garbes bei lietuwninkoms Szmoniems Szæmeie ant naudos atwirai ischpaustas. Karaliautzoje Prussu per Lorintzu Segebadu / Mætossa Christaus 1625.

* * *

Pirmassis Psalmas.

I.

ISchganitingas tassai / kursai newaikschtizoi[1] Rodojē Diewo=Nessibijantziuju / Ir neßeng' ant kælio Grieschnuju / neigi Sed / kur Apjůktojei sed.

2. Bet meksta Sokanu WIEschpaties / ir kalba apie Sokonq jo diena ir nakti.
3. Tassai ira kaip Mædis sodintas Pa=upjůsa / kursai næscha Waisu sawq / sawn[2] czesu: Ir Lapai jo nepawysta / Ir kq ghissai dara passiseka gerrai.
4. O teip nera Diewo=Nessibijantieghi / Bet kaip Pælus / kurrius Weias ischneschoi.
5. Todel' neissilaiko Diewo=Nessibijantieghi Sudē / Nei Grieschnieghi Surinkimē Teissuju.
6. Nesa WIEschpats paßysta kæliq Teisiuju / Bet kælias Diewo=Nessibijantziuju sugaischta.

* * *

1) *t. y.* newaikschtzoi. 2) *t. y.* sawu.

III.

Psalmas Dowido / kadda bego delei sawo Sunaus Absolono.

Ah' WJEschpatie / kaip daug ira Neprieteliu mano / Jr labai daug stængiassi priesch manę.

2. Daug sako ape Duschię manę / Ghi netur newienos pagalbos Diewiep / Sela.

3. Bet tu WJEschpatie essi (atsarga) Skida uß mannę / kursai mannę garbena ischkelia / Jr Galwą manę attiesia.

4. Asch schaukiu mano balsu WJEschpatiesspi / Tadda ischklauso ghis mañę nůg sawo schwentojo Kalno / Sela.

5. Asch gulliu ir miegmi / ir nubundu / Nesa WJEschpats ischlaiko mannę.

6. Asch nessibijau daug schimtu tukstantziu / kurrie priesch mannę aplink guldosi.

7. Kælkis WJEschpatie / ir gelbek mân manas Diewe / Nesa tu ischtinki wissus mano Neprietelius Weidana ju / ir sukuli Dantis Diewo=Nessibijantzuju.

8. WJEschpatippi randama ira pagalba / Jr Szegnone ant ßmoniu tawo / Sela.

* * *

VII.

1. Nekaltibe Dowido / apie kurrę giedojo WJEschpatzui delei ßodziû Murrino Jemenito.

2.

TAwimi WJEschpatie nussitikiu / manas Diewe / gælbek man nůg wissû Persekdinejantziû mannę / Jr ischgælbek mannę.

3. Jdant anis Duschią manę nesugautu kaip Lutai / Jr nesupleschitu / kadangi nera Ischgelbetojo.

4. WJEschpatie manas Diewe / jey toktāi darau / Jr jey nereisybe[1] ira rankosa mana.

5. Jey pikr[2] attadawiau pakaghingai su manimi gewænantiems / Argu jey annus / kurie mannę bē priežasties neapkente / pažeidziau.

6. Tada tepersekdinje mana Neprietelius manq Duschiq / ir tesugāuna ję / Jr tepamina manq giwatq žæmespi / ir tepaguldo manq Garbę dulkesna / Sela.

7. Kælkis WJEschpatie narsē tawo / issikælk ant kærschto mano Neprieteliû / Jr jstatyk mannę wel' Dredana / kurri man pawælijei.

8. Jdant Szmones wel' tawęspi sussirinktu / Jr tû patziû delei wel' atsikilek.

9. WJEschpats ira Sudzia ant Szmoniu / Sudyk mannę WJEschpatie pagal' Teisybę ir Gæribę manq.

10. Tessiliâuja Piktenybe Diewo=Nessibijantziuiû jr gælbek Teisiûsius / Nesa tu Diewe Teisusis meginni Schirdis ir Jnkstis.

11. Mana Atsarga ira Diewiepi / Kurs gerroms Schirdims gælpti.

12. Diewas ira teisus Sudzia / Jr Diewas / kožna diena grumsdziqs.

13. Nenorint prissiwerstis / Ghis sawq Kalawijq pagalando / Jr sawq Kilpini intempe ir mierije.

14. Jr užbejo smertischkas strelas / sawa Wylitzias pataise ant nužuddimo.

15. Schittai / tas pikt dumoja / Nepalaima esti nesczias / Bet pagimdys Niekq.

16. Ghis Dûbę kāse ir ischkasse / Jr jpûle Dûbena / kurę padare.

17. Jo nepalaima bus ant jo Galwos / Jr jo siustummas ant jo Momenies.

---

1) *t. y.* neteisybe. 2) *t. y.* pikt.

18. Asch dekawoju WJEschpatzui jo Teisybes delei / Jr laupsinsiu Wardą WJEschpaties Auhschtziausiojo[1].

* * *

XV.

1. Psalmas Dowido.

2.

WJEschpatie kas giwęs tawo Nammůsa? Kas passiliks ant tawo Schwento Kalno?

3. Kurs nekarotingai giwæna ir gerrai daro / Jr kalba Tiesą isch schirdies.

4. Kurlai[2] Liežuwju sawo neapkalba / ir Artimui sawam pikto nedaro / Jr Artimą sawą nekolioia.

5. Kurs Diewo=Nessibijantziujû nieko neatboja / bet garbina Diewo=bijantzius / Kurs Artimui sawo prisiek' ir attes?

6. Kurs Pinnigus sawo nedůst ant Nůmû / ir nejmma Balwû ant Nekaltojo / Kurs tatai daro / tassai gærrai passiliks.

---

1) *t. y.* Aukschtziausiojo. 2) *t. y.* Kursai.

XXII.

ŠIRVYDAS.

Konstantinas Širvydas gimęs 1564. m.[1] *Valančius, Žemajtiu Wiskupiste II. 68./69. apie jį rašo: K. Kastąntins Szirwids lietuwis*, wienolika metu sukakes i Jezawitus istoje. Metusi 1598 padares kietwerioki pasijemimą, mażne par wisą ąmże sawą skielbe żodi Diewa. Giwendams Wilniaus klosztoriuo szwęntomis dienomis ritmetejs sakie pamoksłus artojems, bażniczio S. Jona; par pietus tejgie sakimus diduomenej katedras bażniczio; ąnt gała pawakarie wisokie paszaukima żmoniems iszguldinieje Ewanelies wieł lietuwiszkaj bażniczio S. Ignaciaus. Draugams parspiejęnt kad par daug tąnkiej ir iłgaj żmones mokidams, nepasiżejstum, luob atsakiti ,,O kam deries mana swejkata, je ne darbuosuos''. Mire Wilnuo 23 d. Rugpiutes 1631 m. *Iš A. Wijvk'o Kojałowicz'iaus Miscellanea ... Vilnae 1650, 127. psl. dar patiriame, kad Širvydas* Art.(ium) et Phil.(osophiae) Mag.(ister) *ir lygiai graikiškos bei lotyniškos kalbos taip pat ir teologijos žinovas buvęs.*

Labai stebėtina, kad M. Stankiewicz'ius, Bibliografia Litewska 37. psl. tiesiog sako, jį iš Žemaičių buvus, nes Širvydo kalba aiškiai rytietiška, manding, ji geriau su Vilkmergės apylinkės tarmėmis sutinka. Kojałowicz'ius l. c. ir Philippus Alegambe, Bibliotheca Scriptorvm Societatis Iesv 1643. m., 84. psl., taigi abu veik po

---

1) *plg. M. Stankiewicz, Bibliografia Litewska 37. psl. Bet iš kur jis metus žino?*

Širvydo mirtie's, o ir Rostowski's[1] *tikt bendrai jį lietuviu tevadina*[2].

Širvydo raštų be postilės (Punktai Sakymų) yra: 1. Dictionarium trium linguarum in usum studiosae iuventutis . . . Vilnae 1629. *Šito lenkiškai lotyniškai lietuviško žodyno penki leidimai iš spaudos išėjo, žiūr. V. Biržiška L. B. No. 42, 47, 53, 83, 124.* 2. Clavis linguae Lituanicae . . . Vilnae 1630[3]. *Tai seniausioji lietuviškos kalbos gramatika, bet, gaila, nė vienas egzempliorius dar nesusivokė.*

„Punktai Sakymų" (Punkty Kazań) yra postilė su evangelijomis ir pamokslais sekmadieniams ir šventėms. Pamokslai ne plačiai parašyti, bet tikt vyriausios mintys, „punktai", trumpai išaiškintos. Tekstas vienoj puslapio pusėj lenkiškas, antroj lietuviškas. Veikalas dviem atvejais iš spaudos išėjo. Pirma dalis (A.), pamokslai nuo Advento iki Gavėniai, 1629. m. pasirodė[4]. *Originalas yra Kaune, Krokuvoj, Vilniuj ir kitur*[5]. *Ištraukos iš Krokuvos universiteto knygyno egzemplioriaus imtos. Antra dalis (B), 1644 m., Širvydui mirus, spausdinta. Pamokslai prasideda nuo Gavėnios. Originalai težinomi Kaune bei Vilniuje*[5]. *Ištraukas pagal Kauno Lietuvos Universiteto knygyno egzempliorių duodu.*

Ar Širvydas evangelijų lietuviškąjį tekstą pats iš Vulgatos vertė ar iš kitur pasiėmė, neišaiškinta. „Punktai"

1) *Stanislaus Rostowski, Litvanicarum Societatis Jesu historiarum provincialium pars prima, Vilnae 1768. 457. psl.*

2) *taip ir Józef Brown, Biblioteka pisarzów . . . Towarzystwa Jezusowego 400. ir J. Kraszewski's, Wilno IV. 38. (pagal Kojałowicz'ių).*

3) *žiūr. V. Biržiška L. B. No. 44.*

4) *antras leidimas:* Punktay Sakimu nu Adwenta iki Gawienes, par Kuniga Kastąntina Szyrwida senowie iszduoti, o dabar darbu ir łobiu Kuniga Leona Montwida . . . Wilnui 1845; *trečias:* Szyrwid's Punkty Kazań (Punktay Sakimu) vom Jahre 1629 . . . herausgegeben von Richard Garbe. Göttingen 1884.

5) *žiūr. V. Biržiška L. B. No. 43. ir 54.*

jo paties darbas. Lenkiškasis tekstas yra, kaip iš antraštės patiriame, iš lietuviškojo verstas.

A.

PVNKTY KAZAN od Ádwentu áż do Postu / *Litewskim ięzykiem, z wytłumáczeniem ná Polskie* / PRZEZ Księdzá Konstantego Szyrwida / Theologá. Societatis IESV / Z DOZWOLENIEM STARSZYCH *wydáne.* W WILNIE W Drukárni Akádemiey Societatis Iesv Roku M. D C. XXIX.

(281. *psl.*) Vnt Pinktos Nedėlos po trims Karalums Ewangel. Matt: 13.

ANuo metu. Paſakie Jezus mokitiniams ſawo tu priliginimu. Priliginta ira karaliſte dungaus żmoguy, kurſay paſeio gieru ſekłu vnt dirwos ſawo. A kad miegoio żmones, ataio neprietelus io, ir vżſeio kukalus widuy kwiećiu, ir pareio. A kad vżaugo żole, ir wayſiu padare, tadu paſirode ir kukaley. Jr prieii tarnai Wießpatięs aba Sieyminiko, *tare iam. Wießpatie, Negu gieru ſekłu paſeiey vnt diṙwos tawo? Jżkurgi tur kukalus? Jr tare iiemus. Neprietelus żmogus tay padare. O tarnai tare iam. Nori eyſime iżrauſime iuos?* (ſurinkſime?) *Jr tare. Ne, adunt artes* (nekas) *raudami kukalus, ne ißrautumite ſu ieys draugie ir kwiećiu. Perłeyskite abeiems augt ik piumeni* (piukłey), *o metu piumenies tariſiu piaweiams. Surinkite iuos peduoſn vnt ſudeginimo, o kwiećius ſukraukite kłuonan mano.*

(283. *psl.*) PVNKTAS I.

Kad miegoio żmones &c. kuriami miegi vżſeio neprietelus kukalus?

1. MIegas ira prigimtas / kuriuo żmogus darbays nuwargintas atilſi ſaw dáro / ir ſiłas paſilpnintas padrutina ir

paſtiprina. Tuo miegu miegunt żmogu / negal vżſet ne=prietelus kukalu / tay ira priweſt vnt kokio nuſideimo. Nes negal żmogus nuſidet nieku budu / kuo metu neżino ape ſawi ir nieko ne numano / bet ira maża kayp ne numiris. A takiuo ira kad miegti. Ne turi iſʒmonios / ney luoſo noro / a beto ne deſtis ne wienas nuſideimas.

2. Miegas ira ſmertis. Teyp raſʒty tunkiey wadinaſi. Kad duos numiletiemus ſawo miegu / tay ira ſmerti. Apaſʒtałas dażnay numiruſius ałgoio me=(284. *psl.*) gunćieys. Vnt tokiu tuo miegu ażumiguſiu negal neprietelus vżſet kukalu nuſideimo. Nes numiri ſʒwentieii aba teyſus żmones negal kitami ſwieti prieſʒ Diewu nuſidet. Nes ira iau tokioy wietoy ir tokiami ſtony / kuriami ney giero ko ney pikto negal nupelnit. Jau kielu ſawo pabaygie / kielaudami tay ira vnt ſwieto giwendami gierus aba piktus nupełnus ſaw ażudirbo. Pakołay tieg metu turime / darikime giera / pakołay darbimete dirbkime nes ſawo metu piauſime / tay ira peneſimes karaliſtey dungaus nupełnays gieru darbu.

3. Miegas ira muſtimas ſʒwentu ir vmżinu dayktu ape Diewu / ape Chriſtu / ape karaliſty dungaus ir ape kitus. Teyp dare duśia ana / ir tuo miegu miegoio / kuri ape ſawi teyp biło. Aſʒ miegmi / o śirdis mano iuta. Teyp miego=dama du=(285. *psl.*) śia negal nuſidet. Nes tokiuo miegu ażumigus / ira ſu Diewu ſuwieninta ir mili ii / todryn ne=prietelus negal vnt ios vżſet kukalu

4. Miegas ira nuſideimas ſunkus / ape kuri Apaſʒtałas. Kielkis / kuris miegſi / o kielkis iż numiruſiu / o apświes tawi Chriſtus. Kad tuo miegu żmones miegti / daug kukalu vżſeia neprietelus / tay ira priweda vnt daugio kitu ir tułu nuſideimu. Nes wienas ſunkus nuſideimas ſawo ſunkiby kituoſn traukia.

5. Ira miegas / wireſniu nepriwayzda / apłeydimas tu / kuriuos turi ſawo wałdżioy. Kad ne bara / ne iuda / ne koroia piktu darbu / kuriuos regi ſawo śieyminoy / tarnuoſe /

ir kituose kurie iiemus ira paduoti vnt waldzios. Kad wiresnieii miegti / daug kukalu vzseia dušiu neprietelus. Todryn Diewas graudena wienu Wi=(286. *psl.*) skupu iutek / ir padrutink kitus / kurie tureio numirt. Kayp butu taris: iey ne iutesi ganidamas stodu tawo / kayp daug iau pra= puola / teyp ir kiti prapuls. Wisos bestios lauko eykšite vnt prariimo / wisos bestios mißko. Priweyzdetoiey io akli wisi / nezino wisi / ßunes kurie negal lot / regi niekus / miegti ir mili miegu. Girdi kas destis su kieltuwomis / kad miegti piemenes: kas destis su dušiomis zmoniu / kad miegti kunigay / mokitoiey / wiresnieii? susieyt bestiios / pleßo / drasko aweles / ir dušiu neprietelus nusideimu tulu kukalus / tuo metu daugiausiey seia.

PVNKTAS II.

Kur tikra ira Katholiku Baźnićia.

Iz to priezodzio / kuri Ewangelioy šios die= (287. *psl.*) nos dn[1]ost Wießpats / galim pigay suprast / kur ira tikra katholiku baznićia.

1. Zinklas. Tinay nera baznićios Christaus kuŕ welinas seia kukalus tulu paklaydu: bet ne Katholiku baznićioy tay daro nes nera ioy ne wieno ir maziausio nuklidimo tikibey ios ir moksly prigulinciami budũ.p / kadung ne parode ik šiolay heretikay ne wieno: iu wel zbaruose seia welinas tulus paklidimus ir pramanias swietuy ir baznićiey senay niekaday negirdetus / kayp patis iu ministray ne gina to / bet swiesiey[2] izpazista. Nes Lutheras raßo ape sawi / iog nuog welino perkalbetas mišios ßwentos afieru izmete. Vntras Zwinglius sakos ißmokis nuog dwaso kokio / baltogu er iuodo tieg ne zinau / bet ne tureio abeiot / iog iuodas buwo / (288. *psl.*) pats tikras apswilys ir apdegis welinas iz paćios peklos / sakos tariu ißmokis / kayp turi izguldit

1) *t. y.* duost. 2) *t. y.* ßwiesiey.

anuos žodžius ápe Sakrameñtu. Tay ira kunas mano: Tay ira Tay žinklina kunu mano / duona ta ira duonu notsimayno ing kunu / bet tiktay ira žinklu kuno. Tasay išguldimas ira nuog welino / todrin negal but tiesus ir tikras. Kitos iu pakłaydos del trumpibes ćiá apłeydžiási.

2. Žinklas. Bažnićioy tikray Diewas ne seia kukalu / bet tiktay gieru seklu: á heretikay sako seiunt Diewu kukalus nusideimu. Nes Kalwinas didžiausias naršztinikas Bažnićios szwentos daro Diewu daritoiu nusideimu. Mes katholikay tikime drutay / iog Diewas nieku budu ne seia kukalu / bet pats welinas tay daro. Ne esši tu Diewas noris neteysibes.

(289. *psl.*) 3. Žinkłas. Nakti seio welinas kukalus kad žmones miegti: teyp heretikay słaptemis isiwagio swetimon dirwon / biios świesibes / kumpuose pirm / kad iu ne pamatitu seia ne eyt vnt Conciliu szwentu biios iu / nes anos iškrato moksłus ir pramanias nauias / paskundina pakłaydas / a tiesu padrutina. Drebo tos pełedos ataуt świesibesp / todrin nakti seia / kad musiszkiey kunigay ažumiegti.

4. Giera sekła ira paseta powisam swietuy: teyp bažnićia nusiplatino ir apieme wisu swietu: a kukaliey / tay ira heretikay ne rundasi po wisam swietuy / kumpuose kur pa truputi išdigsta ir pakiek deśimt metu / a ipaćiey pa śimtu ir maža ku auksćiaus / padžiusta ir prapuoła. Kur anie Arianay / kuriu regieios smarkiey daug? Wisi išgayszo. Kur Eutychianay? Kur Mo-(290. *psl.*) notelitay? Nestorianay? Kur iau ir Lutheranu ana daugibe / kuri iš pradžios buwo? kayp niksta kas diena?

5. Ne turi tikros dirẃos / vnt swetimos seia / vnt pasetos gieru iau seklu seia / ne ieszko saw dirwos / vnt kurios nera sekłos pasetos. Kiekwienas regi heretikus / kur anis seia. Ne Indiose / ne Tatariu žiamey / ne terp paganu / kur nera sekłos Ewangelios szwentos / bet terp katholiku mayszosi / terp iu sawo pakłaydas barsta. Ne paganus Diewop apgrižia / bet kriksćionis Katholikus nuog Diewo / ir nuog tikros

tikies nugrižia. Bukik tu katholikay ſawo ſzwentoy Bažničioy / o nuog Zbaru ſergiekis kayp nuog maro ir vmžinos ſawo prapulties.

(291. *psl.*) PVNKTAS III.

Treiokia dirwa vnt kurios Diewas gieru ſekłu paſeio.

1. DIrwa wiſas ſwietas / vnt to wiſu daliu paſeio daug ſekłos. Vnt dungaus paſeio sauły / meneſi / žwayždes. Vnt aro weius / lietus / debeſis / ſniegus / raſu. Vnt žiames žołes / medžius / iawus / žweris / widuy ios aukſu / ſidabru / giełaži / druſku ꝛc. Wundeniy paſeio tułas žuwis / žimčiugus. Wel kiekwienami ſutwerimi paſeio galibes / siłas / tikribes / kuriomis dirba / ir daug ipačiu daro weykału / kayp tay akmeniy magnes wadinami / koki ſtebuklinga ira galibe / kuris giełaži ſawiſp traukia / vnt aro iu pakabina.

2. Dirwa ira žmogus / vnt tos treiokiu ſekłu ſeia. Dowanu prigimtuiu / kuny ſeia giwenimu / paiauti=(292. *psl.*) mus ſweykatu / drutiby / gražiby / graytiby ir kitas. Dušioy ſeia galibes tułas atminti / iſzmoniu / łuoſu noru: ir wel toſe ſeia mokſłu tułu: iſzmonioy aukſztu protu / pritirimu / žiniu dayktu neſuſkaytitu. Atmintiy ſeia wiſu dayktu wayzdus / kuriuos žmogus paiautimays ir iſzmoniu pažino. Nori ſeia tułas gieribes / meyły / teyſiby ꝛc. Wel toſe galibeſe ſeia dowanas iž dungaus prigimimu praeiunčias: Tikiby / wilti / meyły / dowanas Dwaſios ſzwintos. Vnt gáło ſeia ſekłu garbos / Regieimu pałaymintu iſzmonioy / meyły ir linxmibes nori / dowanas pagarbintas kuny / gražiby / neſopuliby / graytiby / nemiriby ꝛc.

3. Dirwa ira Aniełay / vnt tos teypagi paſeio Diewas treiokiu ſekłu dowanu pri=(293. *psl.*) gimtuiu / dowanu miliſtos ir dowanu garbos. Vnt wiſu tu triu dirwu welinas vžſeio kukalus ſawo. Sutwerimuoſe to ſwieto vžſeio daug pakłaydu ape iuos / kad žmones priwiłe ir priwede top /

idant daug iż iu tikietu sųnt dieways kayp tay sauly / perkunu / vgni / żalćius ꝛc. Vnt pirmo żmogaus paseio nusideimu sunku / del kurio wisi prapuoły buwo / ir vnt sunu io seia ir dabar daug piktibiu. Vnt gało paseio ir vnt trećios dirwos / vnt Aniełu / kuriu treciu daliu nuog Diewo atatraukie / ir vmżinay su sawim prapułde.

PVNKTAS IV.

Iż kur kukaley? kieturios ipaćios kukalu, tay ira nusideimu prieżastis.

1. PAtsay żmogus / kuris pirmiausia ir tikriausia prieżastis ira (294. *psl.*) wisokios piktibes / ir wisokio prastoimo / tułomis kuriás sawimp turi / galibemis dušios ir kuno sawo. 1. Nusidest iżmoniu / kad neżino to / ku kałtas ira / ir gal żinot. Jey kas neżino / bus neżinioy. Kłayduoia / kurie pikta daro. 2. Nusidest noru aba širdżiu. Iż širdies iżeyt aż[1]umušiey żmogaus / draugaławimay / wagistes. ꝛc. 3. Nusidest gieydułeis ir tułays affektays. Pagieydimas tieg iżwerte širdi tawo. 4. Paiunkimay pikti. Ape tuos teyp rażtas kałbá: Jey gal atmaynit Murinas odu sawo / aba łušis margibes sawo / ir ius gałesite gieray darit iżsimoki pikto aba priprati vnt pikto. 5. Pinkieys paiautimays regieimu / girdeimu ꝛc. Ape tay rażto piłna. 6. Wisomis dalomis aba sunariumis kuno / lieżuwiu / runkomis ꝛc. Todrin Apażtałas draudżia / idant su-(295. *psl.*) nariu mùsu ne daritume sudays neteysibes.

2. Prieżastis ira dušiu neprietelus sawo pagundimays tułays. Teyp kad ir pati Wieżpati gunde / ir Judašiu vnt iżdawin[2]o Wieżpaties priwede.

3. Ira prieżastim kukalu aba nusideimu pikti żmones / kurie kitus tułays budays vnt pikto gundżia ir kursto. Vnt Jeroboamo dażnay rażtas skundżiasi / kuris karalum buda-

---

1) *t. y.* ażumušiey. 2) *t. y.* iżdawimo.

gimtuiu/ dowanu miliſtos ir dowanu garbos. Vnt wiſu tu tr'u dirwu welinas vzſeio kukalus ſawo. Sutwerimuoſe to ſwieto vzſeio daug paklaydu ape ſuos / kad žmones priwiſe ir priwede top/ idant daug iž iu tikietu ſunt dieways kayptay ſauky/ perkunu/ vgni/ žalčius ꝛc. Vnt pirmo žmogaus paſeio nuſideimu ſunku/ del kurio wiſi prapuoly buwo/ ir vnt ſunu io ſeia ir dabar daug piktibiu. Vnt galo paſeio ir vnt trečios dirwos/ vnt Anielu/ kuriu trečiu daliu nuog Diewo atatraukie/ ir vmžinay ſu ſawim prapulde.

rodzone / dary łaſki y dary chwały. Ná wßytkich tych trzech rolach czart pośiał kąkol ſwoy. W ſtworzeniu tego świata pośiał wiele błędow w zgłedem ludźi/ gdy ie zdradźił/ y przywiodł do tego/ aby rozumieli/ że niektore ſtworzenia ſą bożkámi iako to ſłońce / piorun/ ogień/ węże ꝛc. Ná pierwßym człowieku pośiał grzech ćießki/ dla ktorego wßyſcy zginęli byli / y na ſynach iego śieie y teraz wiele złośći. Ná koniec pośiał y ná trzeciey roley/ na ániołách/ ktorych trzecia cześć od Bogá odćiągnął / y wiecznie z ſobą zátráćił.

Angeli eorum ſemper vident faciem Patris Matth: 18.

Gen: 3.

PVNKTAS IV.

Iż kur kukaley? kieturios ipačios kukalu, tiy ira nuſideimu priežaſtis.

1. PAtſay žmogus/ kuris pirmiauſia ir tikriauſia priežaſtis ir wiſo

PVNKT IV.

Skąd kąkol &c. Cztery przednieyſze kąkolu, to ieſt grzechow przyczyny.

1. SAm człowiek / ktory naprzednieyſza y nawłaśnieyſza przyczyna

Quatuor præcipuæ cauſæ zizaniorum i. peccatorum

1. Ipſe homo varijs ſuis potentijs.

mas ſawo wałdonus vnt ſunkaus nuſideimo / tay ira vnt paganiſtes priwede.

4. Sutwerimay / kurie norint iʒ prigimimo ira gierays / wienok ʒmoguy eſti prieʒaſtim vnt nuodemes / kad ieys prieß Diewo noru wartoia. Jr todrin wadina iuos raßtas / pełekautays ir ſpuſtays koiomus padukuſiu.

* * *

B.

PUNKTY KAZAŃ NA POST WIELKI Językiem Litewſkiem PRZEZ W. X. CONSTANTEGO SZYRWIDA Theologá Societatis Iesv nápiſáne. á Teraz ná Polſki Język przetłumaczone / y oboiem do Druku podáne. Zá pozwoleniem Stárßych. W Wilnie / W Drukárni Akademii Societatis JESV. Roku Páńskiego, 1644.

(21. *psl.*) Unt vntros Nedelos Gawenioy Ewang: Mátth: 17.

ANuo metu: Ieme JEZVS Petru ir Iokubu ir Ionu broli io, ir vżwede iuos vnt kałno aukßto skirium, ir atſimayne poakim iu. Ir prażibo weydas io kayp ſaułe, á rubay io ſtoios balti kaip ſniegas. A śitay paſirode ijemus Mayżieśius ir Eliośius ſu iuo kałbedami. A atſakidamas Petras tare Iezauſp. Wießpatie giera ira ćia mums buth iey nori, padarikime ćia tris giwenimus Tau wienu, Mayżieśiuy wienu, ir Eliaśiuy wienu. Dabar iam bekałbunt, śitay debeſis ſwieſus abdingie iuos. Ir śitay bałſas iżdebeſies biłodamas. Taſay ira ſunus mano mielauſias, kuriami mań gieray megaſi, io kłauśikite. Ir iżgirdi mokitiniey puołe vnt weydu ſawo, ir biioios łabay. Ir prieio Iezus ir paſiliteio iu, ir tare iiemus. Kielkites

à nebiiokites. A pakieły akis ſawo, nieko ne iżwido, tiktay pati Iezu. Ir nużingi'unz iiems nuog kałno, priſakie iiems Iezus biłodamas: Niekam neſakikite regieimo pakołay ſunus żmogous kielſis iż numiruśiu.

(23. *psl.*) Punktas I.

Tułos Chryſtaus Wieſzpates pawayźdos.

1. PAwayzda ira / notura / ába Diewiſte / kuriu ima nuog Diewo Tewo per vmzinu gimimu: kuris tieg budamas pawayzdoy / Diewo ayira[1] noturoy iżniekino ſáwi pati. Swieśibe gárbos / figura ába pawayzda eſsibes io / tay ira Diewo Tewo.

2. Jra zmogiſte io / kuriu priieme ir ſudeio ábá ſunere ſu perſunu Diewiſzku. Pawayzdu tieg imdamas newalniko.

3. Pawayzda tułos figuros ſenámi Teſtámenty / ápe io tan ſwietan ataimu / giwenimu / kunćiu / ir ſmerti ſawimp azuweria. Praſideimu io iz Ponnos Marios be pazieydimo ponniſtes rode krumas vgnim degus / á ne ſudegus. Rikſzte Aarono (24. *psl.*) nakti praſprogus prazydus ir wayśius turedama / tugi ćiſtu ir nieku budu ne inzagtu Wieſzpaties iz Ponnos praſideimu / ir vzgimimu zinklino. Zaltis iz wario nulietas / ir vnt medzio pakabintas / Wieſzpati vnt krizlaus izpelotu rode / teypagi ir kitos figuros / kitas io ſzwynćiauſios zmogiſtes paſłaptes zinklino.

4. Pawayzda / tuli weykáłay pagal vredu kuruios[2] tureio. Pawayzda ſuziedawimo Baznićioś ira apráśita Gieſmeſe Salomono per telas knigas / kur numiłetu wadinaſis. Pawayzdu Wiſkupo ir kunigo apraśie Zachariosziuſ. Moyſes perſunoy Aárono / ir Apaſztałas łakſzty kuri Zidump paráśie. Pawayzdoy Karalauś regeio ij Jſaioſzeus. Pawayzdoy ſudzios. Jonas ſzwyntas Ap: 1. Matt: 25.

1) *t. y.* a yira. 2) *t. ẏ.* kuriuos.

5. Pawayzda kuncios io. Tu aprásie Jsaioßius c. 53. á pawayzda iau iz numirusu kielusios kuny pagarbintami Philip: Kuris atmayniś ingi kitu weydu płaku kunu musu (25. *psl,*) priligindamas.ii kunuy sáwo swiesiausiam.

6. Pawayzda ira wisokiu gieribiu paweykslas / vnt kurio kaip vnt zerkolo turime weyzdet ir sawimp ias kaip primanu izspausti. Mes tieġ atadingtu weydu vnt garbos Wießpaties kaip zerkoly weyzdedami / ingi tugi pawayzdu atsimaynome.

7. Pawayzda ira ßwenciausias Sákrámentas altoriaus / kurioy mumus duosti kunu sáwo brungiausi ir peni iuo dusias musu.

8. Pawayzda / kurioy Ewãgelioy sios dienos pasirode Apaßtałamus vnt kalno / kad atsimayne pokim iu / kád weydas prazibo kayp saule / á rubay balti tapo kaip sniegas. Jz tu wisu pawayzdu Wießpaties / daug galisi imt pamokslu grażiu ir mumus reykiamu / kurios del trumpibes apleydziu.

PVNKTAS II.

Chriſtus atſimaynimi ſawo per żibeimu ir skayſtibi (26. *psl.*) kuno ſawo żimciugu vmżinos garbos rode.

1. WJeßpats ir Jzganitoias musu JEzus Chrystus / ataio tan świetan kaip prekiias / iz dungaus su łabay brungiomis prekiemis / kurias żmonemus tulays budays rode / sakie ápe iu brungibi / reykału / naudu. Jr pardawineio / aba dowanay gieriaus dawe wisiemus / kurie iu noreio / kitiemus siule. A tay dare per wisu pagiwenimu vnt ziames. Priliginta tieg ira karaliste dungaus zmoguy prekiiuy / kuris ießko gieru zimciugu / ir radis wienu brungu zimciugu / nueo pardawe wisa / ku tureio / ir pirko ii. Kur rádo tú prekii? tuos zimciugus brũgus / kurios aprinko saw / ir nuog ko pirko? kas pardawe iam tas prekes? niekas kitas tiktay Wießpats JEzus Christus / kuris

iž dungaus tokia atneśie prakias. Terp kitu dayktu / Ewangelioy śios dienos girdime / kaip atſimaynimi ſáwo / parode (27. *psl.*) ſkayſciauſi ir brungiauſi žimćiugu garbos vmžinos žibeimu kuno ſawo. Jžwidis Petras ßwentas labay žibunti ir twaſkunti tu žimćiugu per mažu pliśieli ſaw paroditu / praßuko / ir per vmžius vnt kalno giwent gieyde. Giera tieg ćia mumus buti / padarikime ćia tris pawiećius Wießpatie / Taw wienu / Eliaßuy wienu / Moyžeśiuy wienu. Bet to žinćiu° Chriſtus niekam dowanay ne duos / reykia io pirkt / aba nupelnit. Terp tu / kurie ii pirka / aba nupelna didis ira ſkirius. Wieni wiſa ku turi parduoſt / ir pirka ſaw tu žimćiugu. Tokie ira Zokannikay / kuriei pameta wiſa / ku tureio aba ir galeio turet vnt ſwieto. Vntri ira / kuriei ne parduoſt wiſo / ney apleydžia turto ſáwo / bet gieray wartoio iuo layko Diewo priſákimus / daro iž io didžius darbus mielaśirdingus. Jr tie pirka tu žimćiugu / norint ne teyp brungiey kaip pirmiey bet pigiaus / ir todrin iiemus ne teyp žibes ſkaiśćiey kaip (28. *psl.*) tiemus / kurie daugieſn ažu ii duoſti ir moka / kaip Apaßt: bilo / Zwayžde nuog žwayždes ira ſwieſeſne / teyp bus ir ſwieśibe to žimćiugo.

2. Treti kunćiomis / krauiu ir ſmerćiu pirka tu žimćiugu / Tokie ira Mućielnikay ßwētieii. Teyp S. Petruy pardawe Chryſtus tu žimćiugu / ážu križiu / vnt kurio aukßtiniekas buwo nukrižiawotas. S. Powiluy ážu kalawiiu / kuriu buwo nukirſtas. S. Laurinuy ážu žarias / ážu krotu gielažies / vnt kuriu giwas buwo degintas / kitiem9 ážu vgni / kuriu ſudege / ážu wundeni / kuriami buwo nuſkunditi / ážu ſupleśimu ir ſudraſkimu nuog žweriu / kurias tyranay vnt iu ižleyzdawo / ir teyp ážupiudidawo / ážu reples / kuriomis tuſe kunus iu ßwentus / ážu kalines / kurioſe ſupude káledami / ážu badu / kunuo numarinimo. Jr ažu kitas kunćias neſuſkaytitas / kaip ſkaytome Hiſtorioſe ßwentuiu.

PUNKTAS III.

Kodrin Christus rodida- (29. *psl.*) mas garbu karalistes dungaus, kałbeio ape smerti sawu su Moyżieśium ir Eliaśium?

DAug ira priežaśćiu / 1. Idant pamokitu mus / kaip tuo metu kad mumus gieray wisa sekasi / ne turime ážumirßt wargu / priespaudu ir sunkibiu / kurios gali vnt musu pripult: kaip raßtas biło: Dienoy giero pasiwedimo / ne ažumirßk pikto. Wießpats tadu linxmibey sawo atmine vnt kunćios ir smerties sáwo.

2. Idant paroditu kaip anas wisadu muste śirdyi ápe kunćiu ir smerti sáwo / net ir paćioy kaip butu linksmoy ßwentey sáwo ne noreio ios pamirßt / kaip Isaias ráßo: Darbas io pokim io / á tas darbas buwo atpirkimo swieto / kuri walgikłu sawo wadina. Mano walgikła ira / idūt darićia noru to / kuris atsiunte mani / idāt pabaygćia darbu io.

3. Rodidamas garbu karalistes dungaus / ir pamineda- (30. *psl.*) mas kunćiu ir smerti sawo / swiesiey rodžia kielu / kurio turime ißkakt karalisten dungauś / á tasay ira tułos kunćios / wargay / priespaudos. Negu reykie tieg Christuy to kist / ir teyp ieyt gárbon sáwo. Jey Christuy reykie ieyt per kunćiu ir per smerti sáwo káráalisten / kaip tol łabiauś mumus reykia ieyt per tułas kunćias / kárálisten ne musu / bet swetimon. Nes mumus ne pridera toy káráliste iž pri- gimimo / bet iž Diewo milistos / esti duota per nuopełnus Christaus / ir su tays nuopełnays io / sudedami musu nuopełnus galim iu saw nupełnit / per daug wargu / ábo priespaudu tieg reykia mumus ieyt karalisten Diewo.

4. Idant paroditu / sáwo kunćios ir smerties wayśiu didžiausi ir brungiausi sunti garbu karalistes dungaus / kuriu mumus krauiu sáwo ßwenćiausiu igiio ir nupełne Diewas tieg / kuris ira turtingas mielaśirdistey del dides sawo małones kuriuy (31. *psl.*) mus numiłeio / atgaiwino

mus Christusiep / ir draugi / prikiele mus (iž numirušiu) ir draugie pasodino dunguy Christušiep / ába per Christu / tay ira per io kunčiu / iau kaip butu kiełemes iž numirušiu / vžžingieme dungaus karalisten / ir esme pasodinti ioy / ne pačiu dayktu wisi tay iau turime / bet wilčiu tikru ir nopwilámu tikimes ir wilemes nuog Diewo sáwu metu áptureti / Giriames wilčiu gárbos sunu Diewo.

PUNKTAS IV.

Kodrin nežinoio ku kałbeio S. Petras regiedamas garbu Wieszp: Christaus.

Ižtare tuos žodžius: Padarikime čia tris pawiečius Wieszpatie / Taw wienu / Mayžešiu wienu / ir Eliašiu wienu. S. Morkus ir Łukošius sáko ne žinoio ku kałbeio kad tay tare: kaip tay turime išmanit iž nežinios tuos žodžius sunti ištaritus.

(32. *psl.*) 1. Teyp dide linksmibe širdi šwento Petro buwo apiemus / del kurios nesižinoio ir pats kur essus / ir ku regius / apgayšus buwo dusia nuog didibes džiaugsmo: Net iey S. Dowiduy tiktay mustunčiam ápe gražibi ir ramumu dungaus karalistes apgayšdawo dušia / kaip ne tureio apgayšt S. Petruy reginčiam / norint kibirštely ios?

2. Nežynoio ku kalbeio / nes dabar maž ába nieko didžio ne padaris / ney nukinteis / ne dirbis / noreio ałgos vmžinos imt / kuri ne kitayp / tiktay per križiu / vnt kurio buwo prikałtas / iam buwo nuog vmžiu / paskirta nuog Diewo.

3. Nežynoio ku kałbeio / nes noreio karalistes anos šłako tiktay mažo / ne pačios vpes aba mariu džiaugsmo: ába gieriaus ne garbos vmžinos gieyde / kadungi ne regieio Diewistes Christaus / bet truputi swiesibes / kuri iž kuno io kaip pro plišieli iam pražibo / garba vmžina vžguli

regieimi ne swiesibes kuno (33. *psl.*) Wieszpaties musu / bet regieimi Trayces szwenčiausios / regieimi paties Diewo / kuris negal but regietas akimis kuno.

4. Nezinoio ku kalbeio / iog azumirsis wiso swieto zmoniu / pats pinktas tiktay gieyde gieray turetis / ir gieretis / linksmintis / dziaugtis vnt ano kalno / regiedamas kuno Wieszpaties grazibi / ir swiesibi / ápe kitu izganimu nieko ne mustidamas. A vntay Diewas mielausias ne pinkiu / bet wisu zmoniu gieydzia izganit / ir karalisten sáwo / garbon sáwo prileyst / ꝛc.

PUNKTAS V.

Kodrin parode Wieszpats garbu sawo?

1. IOg tureio daug kintet nuog Zydu ir pagonu dienoy kunčios sáwo / vnt smerties but izduotas tokios / kuri buwo pilna tuo metu sarmatos / ir giedos didziausios / terp latru tureio (34. *psl.*) vnt krizìaus but izpelotas / plaktas prieg stulpu nuogas erszkiečieys karunowotas / ir kitu daug giedu ir muku kist. Idant Apasztalay tie regiedami tokias io kunčias tokiu sarmatu ir giedu drutays butu tikieimi sawo ape ij / parode iemus garbu sawo kuno ir dusios / idant regiedami nutrękimu zmogistes nozumirsztu io Diewistes / regiedami sopulus io / atmintu vnt linksmibes io / regiedámi vzugiedimu io / nozumirsztu garbos io.

2. Noreio párodit mumus / kaip mus karsztay tas Wieszpats mileio / kad kuno sáwo szwenčiausio ázutureio garbu / kuri iam pridereio nuog paties prasideimo szwinčiausimi zywáti dabar motinos sáwo. Ne layde tos garbos vnt kuno todrin / idāt butu sopulingas / ábá galetu sopulus iaust ir kist / net garbu turedamas kunas butu ne iautis / kaip dabar po kielimu iz numirusiu ne iaučia budamas pagarbintu. Iz čia mokikimes kaip turime saw (35. *psl.*) brungint kunčias ir wargus del izganimo musu kurios idant galetu Wieszpats

kiſt / ne palaudamas dare ſawimp praiewu ir žinklu didi. ažuturedamas pagarbinimu kuno ſáwo ßwenčiauſio / kuris nuog dušios io pagarbintos / ir Diewu wiſádu regincios / ūt io butu išplaukis / kád butu del ſopulu kinteimo / ir del śmierties / io ſawimp nožuſtabdis praiewingay / ába ſtebuklingay. Jr teyp ne ſtebuklas buwo kad pražibo kunas io / ney praiewas: bet ſtebuklas buwo per wiſu pagiwenimu ožuturet / aba ażuſtabdit žibeimu ir pagarbinimu io.

3. Porode garbu ſáwo / idāt padrutintu iuos ir wiſus warguoſe ir ſunkibeſe / kurias tureio kiſt vnt to świeto / atmindami ſaw iog ne dowanay kinčia / ne dowanay dirps ir prakaytaus / bet ažu brungiu ir labay didžiu algu: kaip Apaßtalas ape ſáwi / ir ápe kitus kalba. Mažay patinkunti / ába tuoiaus ir kaip akies mirktereimi praßakunti (36. *psl.*) ir lyngwa prieſpauda aba ſunkibe / be mieros didžiu daro mumus / aba ažudirba mumus amžinu garbu. Ne eſti wertos kunčios to meto / to ſwieto vnt aptureimo garbos buſiunčios / aba ataiunčios.

4. Jdant niekas iž wirßaus tiktay neſuditu žmogaus / iž to / ku akimis kuno regi / ir ne peyktu ney ſaw ážu nieku turetu / ne regiedamas ko didžio ir wirßaus / kayp ßwentas Barlaamas mokie S. Jožaphatu ápe dwi ſkrini / wiena iž wirßaus aukſu apkalta / žibeio gražiey; á widuy tureio kaulus numirelu ſmirdūčius: vntra iž oro iuoda / apſakuota / biauri vnt pawizdeimo / á widuy tureio žimčiugus / akmenius brungius / auxu žibūti. Teyp terp žmoniu priſitinka. Diewo tarnay lopinuoti / apdriſki / letuoſe rubuoſe waykśčioia / á dušios iu pilnos Diewo dowanu kaip žimčiugu twaſka pokim Diewò ir žiba / á kiti ižwirßaus žiba nuog rubu / bet ſmirda ſupuwi vnt du- (37. *psl.*) śios. Teyp ir Wießpats durniemus regieios iž wirßaus grinas / bet pilnas buwo ižduu iždungaus brungiauſiu.

PUNKTAS VI.

Vſzweſdamas vnt kałno tris Apaſztałus ir atſimaynidamas tinay, ko Wieſzpats mokia mus?

1. MOkſłas iż ćia mumus / kad nie wienas ne gal vżlipt vnt kałno karaliſtes dungaus be Wieſzpaties. Anas mus weda aukßtin / śirdi muſu atpłeśia nuog żiemes / kurioſp pridżiuwo. Aß tieg kad buſiu pakieltás / wiſa maniſp pritraukśiu / pakieltas tay ira vnt krizżiaus prikałtas / nupełne mumus małony / ir garbu ába karaliſty vmżinu.

2. Mokſłas weda vnt kałno tris ſawo Apaßtałus / kurios ipaćiey miłeio. Ne wiſus Wießpats ſu ſawim vnt kałno weda / tay irá ne kiekwienā ipaćias ſunkibes / wargus ir prieſpaudas dowano- (38. *psl.*) ia / bet retiemus / kurios karśćiaus ir łabiaus mili. Paliekti kitus pakałney / vnt ligumos waykśćiot duoſti / ir żiemey ligumoy eyt / ira wargas / bet vnt kałno ſkaudaus lipt toli dideſnis: todrin reykia tieſa wiſiemus per daug ſłogu ieyt dungaus karaliſten / kaypo raßtas biło: wienok Diewo meyłałes ir tarnay io terp kitu wiſátimiu teyſuiu / turi tu nuog io dowanu patis / kad tol daugieſn kinćia del io meyłes ir garbos negi kiti: Jumus tieg dowanota ira / idant ne tiktay ing ii tikietumite / bet ir ażu ii kiſtumite.

3. Mokſłas kas nori ſu Wießpatim ſáwo gierin atſimaynit / ir vnt duśios ſkayśćiaus żibet / turi atſiſkirt nuog draugies ir trunkſmo żmoniu / ſkirium tunkiey ſu Wießpatim ſáwo regietis / ſu iuo trukt iłgay vnt kałbos ßwytos / tay ira / vnt małdos. Turi padarit / śirdiy ſáwo lipines / kuriomis aukßtin iop prieytu ir apſiregietu / kaypo (39. *psl.*) ſako Dowidas S. ápe teyſu żmogu biłodamas: Vßeygas tieg śirdiy ſáwo paguldę ábo paſtáte. Kałnꝰ ſaule vżtekiedama pirmiauſiey apświećia / potam żemeſnes wietas, klonius ir duobes: Teyp Diewas pirmiaus ir ſkalſiaus ſáwo świeſiby leydżia vnt duśiu / kurios nuog żiemes atſidreſki ing dungu

Diewop werziasi. Teyp Moyzesiaus weydas prazibo / ne vnt ligumos su kitays waykscioiunćio / bet vnt kałno su Diewu per kieturias deśimtis dienu kałbunćio. Prieykite iop / o apsiświeskite / kałba Dowidas szwentas.

4. Moksłas iey kas turi ku giero śirdiy sáwo / dowanas nuog diewo didzias saw duotas / nereykia iu kitiemus dowanay rodit / bet gieriaus azuwozti ias sawimp / pridingti / słapit nuog akiu daugio zmoniu. To mus ir zodzieys ir paciu daydktu mokia Wieszpats. Zodzieys / kad teyp biło: Tegul nezino kayre táwo ku daro deśine. Ir / kad darote Ełmuznu / ne tru- (40. *psl.*) bikite. Kad mełdeś / ieyk kamaron sáwo / ir azusiweris melskis. Paćiu daydktu / kád ázusákidawo ne sákiti sáwo praiewu kitiemus. Ir toy Ewangelioy / kád skiriumi pokim triiu / ne pokim wisu parode garbu sáwo / kuriu sáwo szwynćiausioy duśioy wisadu ázudinktu łaykie. Ne todrin / kad izparodimo ios ne pripułtu śirdiesp io tuscias zmoniu girius / bet del / terp kitu priezastu / ir todrin / idant mus mokitu nesigirt dowanay / ir vnt kitu ne daritis aukszteśnieys ir dideśnieys izgi Diewo dowanu / bet azuslept ias / idant tuscias zmoniu girius neizwogtu iu.

PUNKTAS VII.

Kodrin Christus ne parode kunćiu pragaro Apaształamus, bet karalistes dūgaus szłakus parode?

1. ATsako S. Chrysostomas todrin tay padariuś Chrystu / iog Apaszta- (41. *psl.*) łay buwo gieri / ir nuomonios / aba iszmonios gieros / kuriuos padrutint vnt wargu ir kunćiu / parodimu ałgos vmzinos gana buwo / ir ne reykie priwersti grumzdimays vgnies negisunćios. Norint regisi ir tay Wieszpats ne kaday padaris / kad vntay ápe didziaturi pragari pakastu / vgniy degunti / szłako wundenio meldzunti / ir ape Łazaru historiiu iiemus pasakie.

2. Todrin ne rode pragaro / nes ira vnt ziemes didis ir zimus io wayzdas / iż kurio gali pazintas buti. Jra pragari Welinay / rūdaſi tokie welinamus ligus zmones ir vnt ziemes. Er nera Luciperu daugio puyku didziauiunčiu / ir prieß Diewu paſikielinčiu / ir diewayſ ſawi darunčiu? Teyp Kunigaykßtis Tyro ápe ſawi kalba: Diewas aß eſmi tieg / Er nera Beelzebubu? Jra pragari kieykaſtis / kuriomis Diewu mielauſi / ſawi pačius / ir kitus kieyka paſkunditi /. Kundaſi tay ir vnt ziemes / kaypo zy- (42. *psl.*) nama kiekwienam. Ne maza iu prieß Diewu piktay kalba / ir koloia ßwỹčiauſi wardu io. Jra pragari dide nopikunta terp paſkunditu / wienas vntro ne kinčia. Kūdaſi tay ir vnt ziemes. Jra pragari kunčios / werkſmas / aßaros / ira tay ir vnt ziemes. Nera pragari eylos ir ſundaros: nera ios ir vnt ziemes / terp neſuſkaytitu zmoniu. Wienu zodziu kas turi akis giedras / gali izwiſt pragaru vnt to świeto. Jr todrin ſakos Jonas S. regieiś eiūti pragaru paſkuy ſmerti / ir wel ſako / ſmerti ir pragaru ſunti imeſtu Ezeran vgnies / tay ira zmones kuriey čia pieklißkay giweno.

XXIII.

PETRAVIČIAUS EILĖS.

Nicolas Claude Fabri de Peiresc'as, prancūzas, Aix'o miesto patarėjas, 1637. m. staiga mirė. Jis buvo plačiai pažįstamas polihistoras ir didis mokslininkų labdarys. Kalbas ir eiles velioniui skirtas surinko ir išleido prancūzas Jean Jacques Bouchard'as (Jo. Jacobus Buccardus)[1]: Monumentum Romanum Nicolao Claudio Fabricio Perescio, senatori Aquensi, doctrinae virtutisque causa factum, Romae 1638. *Trečios knygų dalies antraštė yra*: Πανγλωσσία, sive Generis humani lessus in funere delicii sui, Nicolai Claudii Fabricii Perescii. *Tenai, tarp straipsnelių ir eilių 40 kalbų, ir lietuviškos eilės įdėtos. Jas M. Stankiewicz'ius, Bibliografia Litewska 41. psl., perspausdino. Čionai jos pagal originalą (iš Paryžiaus valstybinės bibliotekos) pakartojamos*[2].

CARMEN LITVANICVM SIVE ALANICVM BENEDICTI PIETROVVITZ[3].

NVmire CLAVDIVS, vns wiena Muzu Mayle
  Lizuwiu garbe, ſcieſtes wyſokios priuaile
Kayp dalgis kierta zolu, vira iſſmintinga
  Pakirta ſmertis kuna CLAVDIA Nubutinga
Imk ſmerti CLAVDIO, ka dawe iem Fartune
  Mokſla garbes neimſi: Garbe neſek kuna.

---

1) *Ersch und Gruber, Allgemeine Encyklopädie III 15, 13 sqq.*
2) *nurašė J. Bukota.*
3) *šiaipjau nepažįstamas žmogus.*

XXIV.

1641. m. RITUALAS.

Šitas 1641. m. ritualas, iki šiolei bibliografų sąrašuose neminimas, yra Varšuvos universiteto knygyne.

Vėlesni leidimai pažįstami iš 1647., 1648., 1653. . . . m. plg. V. Biržiška L. B. No. 56, 58, 66. Bet ir 1641 m. ritualas, rodosi, ne pirmas leidimas.

Turinys: trumpa lotyniška agenda. Krikšto bei jungtuvių formulose įsprausti lenkiški, lietuviški ir vokiški klausymai su atsakymais.

Ritualas nėra, kaip J. Fijałek'as, Polska i Litwa 329. psl. spėja, tiktai 1616. m. Agendos[1] *naujas leidimas kitu vardu, bet kitos knygos.*

RITVALE SACRAMENTORVM, AC ALIARVM ECCLESIÆ CÆREMONIARVM, Ex Rituali, iuxta decretum Synodi Prouinc: Petricouien: edito, depromptum, ad vniformem Ecclesiarum Regni Polon: & M. Ducatus Lith: vſum: inſuper aliquibus auctum. *Cum ſcitu & permiſſu officij.* Vilnæ, Typis Academiœ SOCIETATIS IESV. Anno Domini MDCXLI.

(5. *psl.*) ORDO BAPTISMI PARVVLORVM.

Sacerdos interrogat.

N. Quid petis ab Eccleſia Dei?

---

1) *žiūr. XX.*

Polonicè.

Czego żądaſz od Kośćiołá Bożego?
Ko gieydy nuog Báznićios Diewo?

Germanicè.

Was begehreſtu von der H. Kirchen?

Reſpondet Patrinus:

Fidem.
Polonicè Wiary /
Lithuan. Tikeimo.
German: Glauben.

Sacerdos.

Fides quid tibi præſtat?
(6. *psl.*) *Polonicè* Wiárá coć dawa.
Lithuan: Tikieimas ku tau duoſt.
German: Was gibt dir der Glaub.

Reſpondet Patrinus.

Vitam æternam.
Polonicè Żywot wieczny.
Lithuan: Giwianimu amzinu.
German. Das ewige leben.

Sacerdos.

Si vis vitam ingredi ſerua mandata: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & proximum tuum ſicut te ipſum.

Polonicè.

IEśli chceſz do żywotá wniść / chowáy przykazánia: Będźieſz miłował Páná Bogá twego / ze wſzytkiego ſercá twego / y ze wſzytkiey duſzę twoiey y ze wſzytkiey mysli twoiey / á bliźniego ſwego / iáko śiebie ſámego.

Lithuanicè.

IEy nori giwianiman ineit / láikik prysyakimus. Milesi Wieszpati Diewu tawu / yz wisos śirdes tawo / iz wysos dusioś tawo / ir iz wisos dumos tawo / e artimu tawo / kaip pats sawi.

Germanicè.

(7. *psl.*) WJlstu in das leben eingehen so halt die gebott: Du solst Gott lieben von gantzen deinem hertzen / von gantzer deiner seelen / von gantzen deinem gdmůt[1] / vnnd deinen nechsten als dich selbst.

1) *t. y.* gemůt.

XXV.

EILĖS ZESEN'UI.

Zesen'as (Philipp von Zesen 1619.—1689.), literatas ir vokiškos kalbos puristas, įsteigė draugiją „Deutschgesinnete Genossenschaft". Draugijos vyriausias tikslas buvo svetimus žodžius iš vokiškos kalbos išbrukti[1]. *Knygutėse:* Etlicher der hoch-löblichen Deutsch-gesinneten Genossenschaft Mitglieder / Wie auch anderer hochgelehrten Männer Sende-schreiben Ehrster teil; Darinnen von vielen zur ausarbeitung der hoch-deutschen sprache höchst-nötigen stükken und andern nüzlichen sachen gehandelt würd: Auff erheischen und ansuchen der ganzen hochlöbl. Deutsch-Zunft zusammen geläsen / und mit einem Blat-weiser gezieret durch Johan Bellinen der freien Künste Meistern / und der höchst-löbl. Deutsch-gesinneten Genossenschaft Mitglied. Hamburg Bei Heinrich Wärnern / 1647 *įdėtos Zesen'ui skirtos eilės. Tarp jų kelios yra ir lietuviškos, kurias V. Biržiška L. B. No 57 pirmąkart atspausdino. Aš jas pagal Berlyno valstybinio knygyno egzempliorių duodu.*

(VII. *psl.*) Littauisch.

KAip Kokkus[2] gera daug ir lingsmasmogu[3] dara /
taipo Pons Zesius / kurs jus miel baisu / dara.
Jus Woukiezei / gis jums bais daug gerumma dare /
Grazniebe jusu wiens / gis dar graznaus padare.

F. L. R. S.[4]

1) *K. Dissel, Philipp von Zesen, Gymnasialprogramm Hamburg 1890.*
2) *kiekvienas draugijos narys sau kokį ženklą, lyg herbą, išsirinkdavo, Zesen'as turėjo palmos medį* (Kokkus). 3) *t. y.* lingsma smogu.
4) *sutrumpinimas, vadinasi autoriaus vardas, neaiškus.*

XXVI.

1648. m. VER LVKISKANVM.

Lenkų karaliui Vladislovui IV. Zigmantui ir karalienei Liudvikai Marijai 1648. mėn. balandžio mėn. Lūkiškiuose, ties Vilnium, jėzuitus lankant, aukštiesiems svečiams pasveikinti šitą Ver Lvkiskanvm *spausdino.*

Ten tarp visokių lotyniškų ir lenkiškų sveikinamųjų kalbų įdėta ir Certamen lingvarvm, quæ inter personas Societatis Iesv Suis Maieſtatibus Subditas in hoc loco reperiuntur, paucis ob festinationem omiſsis, *t. y. eilutės 18 kalbų.*

Štai, pagal Czartoryski'ų bibliotekos originalą, lietuviškosios, kurias eilininkas ir lotyniškai išvertė[1]*:*

VER LVKISKANVM AD SERENISSIMARVM MAIESTATVM PRÆSENTIAM EFFLORESCENS, PVBLICÆ FELICITATIS AMÆNITATEM ET MINIMÆ SOCIETATIS IESV VENERABVNDAM HILARITATEM IISDEM SERENISSIMIS VLADISLAO IV, ET LVDOVICÆ MARIÆ POLONIARVM MAIESTATIBVS ET SVECORVM. Typo exhibet. ANNO SALVTIS M. D. C. XL. VIII. in Prædio Suburbano Colleg. Viln: Soc. IESV.

(11. *psl.*) Dźiaugias źiedálay kad iump ateio Karalay
Saulás iszwido meto nelaukia prażido.
Lætati flores prope cum venêre Monarchæ
Ad ſoles citius promicuêre duos.

---

1) *pirmąkart atspausdino M. Stankiewicz'ius, Bibliografia Litewska 43. psl.*

XXVII.

1651. m. PRIESAIKA.

Šitą priesaiką surado J. Sprogis Vilniaus centraliniame archive, Upytės 1650./51. m. teismo aktuose ir Записки Императорской Академіи Наукъ 49. *t.* 15.—17. *psl. paskelbė. Čia tekstą pagal D. Daugėlos nuorašą, Lietuvių Tauta I. 352., atspausdinu. Daugėla Sprogio kopijos klaidas ištaisė. Iš teismo aktų pasirodo, kad Ona Jurgaitė 1651. m. prisiekė, jog pono Losono dvariškis Povilaitis su savo sūnum jai penkias avis, kurios jos pono, dvarininko Pausleìsko, lauke ganėsi, paėmė. Avių kaina buvusi po 80 lietuviškų grašių kiekviena.*

Asz Ona Jurgaicia Rykunica[1] Pona Albrychta Pousleyska prysiękiu Ponu Diewu Wisamgalinciam Traycey Swiętay Wienam, anto kaip Avis mana własnas penkies ant grunta Pona Mana ant Lawka padvarnikay Pona Jona Łosana yr małżonkos io Misius Powiłaytys ir su sunumis dwem Jurgiu ir Waiciu Stowincias po Asztuonias dasimtys gr. Let. suwłosnu[2] isakimu paties Pona Łosona yr pacios Ponios Łosonienes pagreba ing namus Sawa parwaria yr tas Avis ant pazitka Sawa apwerta Kaip Teisingiey prysiekiu teyp man Dewe padek oiay[3] ne teisingay Pone Diewie uszmusk.

1) *Sprogis skaitė* Rykuniia; *rodosi, taisyklingiau.*
2) *t. y.* su włosnu. 3) *t. y.* o iay.

XXVIII.

KNYGA NOBAŽNYSTĖS.

Knyga Nobažnystės apima viename tome tris atskirus kalvinų raštus: Giesmyną, Summą aba Trumpą Išguldymą Evangelijų ir Maldas Krikščioniškas su Katekizmu. Tomo pryšakyj yra visiems trims veikalams bendra antraštė:

KNIGA Nobaznistes Krikśćioniszkos / *Ant gárbos* Diewuy TRAYCEY Szwentoy Wienatijam: *Ant wartoimá* Bážnićioms dides Kunigistes Lietuwos iszduotá. O dabar ąntra karta perdrukawota / Supriedu / nekuriu giesmiu / Ewangeliu ąnt pomietkos Szwentuju Diewa / teypag Supriedu nekuriu mąłdu. KIEDAYNISE, DRUKAWOIA, JOACHIMAS JURGIS RHETAS, Meatu Poná, 1653.

Be to, dar Summa ir Maldos, ne Giesmynas, atskirą antraštinį puslapį turi. Giesmynui antraštę pridėti spaustuvininkas vengė, nors ir kunigaikštis Jonušis Radvilas[1] *būtinai reikalavo ir kupferstichas jau padirbtas buvo*[2]. *Knyga Nobažnystės yra, kaip antraštėj skaitome, antras leidimas. Jo pažįstame keletą egzempliorių: Kaune, Vilniuj, Leningrade ir kitur*[3]. *Ištraukas ėmiau iš Karaliaučiaus universiteto bibliotekos originalo Cb. 422*[4].

---

1) *žiūr. 246, 2. psl.*

2) Археографическій Сборникъ *VIII t. 367. psl.*

3) *V. Biržiška L. B. No. 63, 64, 65, 67.*

KNIGA
Nobaznistes
Krikscionißkos/
Ant gárbos
Diewuy TRAYCEY Szwentoy
Wienatijam:
Ant wartoimá
Bażnicioms dides Kunigistes
Lietuwos ißduotá,
O dabar antra karta perdrukawota/
Supriedu/ nekuriu giesmiu/ Ewangeliu ant
pomierkos Szwentuju Diewa/ teypag
Supriedu nekuriu maldu.
KIEDAYNISE,
DRUKAWOIA, JOACHIMAS JURGIS
RHETAS, Meatu Pona, 1653.

Pirmo leidimo pilno egzemplioriaus neišliko, bet Giesmyną, rodosi, nors dalinai turime Karaliaučiaus universiteto bibliotekos tome Cb 199 in quarto. Jis nuo antro leidimo beveik visai nesiskiria[1].

Po Knygos Nobažnystės bendrosios antraštės eina eilės Jonušiui Radvilui[2] *skirtos:*

Ant Herba Kunigaykšćia jo Milistos.

TAwi iſzkieſta=ſparni / o Eriali iuodas /
Tris ſzirdij triubas turis / gárſi ſzłowe duodas.
Jánuſzie Rádiwiłay / Kunigaykſzti / Pone /
Waywáda Wilniaus / dides Lietuwos Hetmone.
Tau liktá ziuret ſaulen áſztray / ir pázinti
Diewą duotá / ir drąſey tieſą iſzpázinti.
Tą juog mili / o tieſos ano neatſtoi /
Tárnus jo kayp priguli miełay ſzienawoi:
Tawo ſzłowes Báznićioy wiſſad pabaznibe /
Tawo ſzłowes apgintoy Tewiſzkiey ſtipribe.
Tu nes po ſpárnays ſawo / Diewo zodziuy wietą
Duodi: todel págirtás eſſi ánt to świetá.
Báznićiay / jos reykmeaney eſſi Giárádeju /
O Tewiſzkies nuſpauſtos / ſtipru Apgineju:
Tau tádá Kunigaykſzti / duodás tos Knigiales /
Pſalmay / Ewánjelios / Máłdos / ir Gieſmeales.
Prijmk práſzom tą Knigą / nuo muſu meaylingay
Kłauſik zodzia / melſk Diewą / giedok nuoſzirdingay.
Lobauk / páſeank / o ilgay giwenk / ne regiedams
Pikta / łoſkoiá Diewá / ir Zmoniu ſzłowedams.
S. I. T.

---

1) *plg. E. Hermann, Litauische Studien 29. sqq.*

2) *iš kalvinų Radvilų giminės, mirė 1655. m. Plg. E. Kotłubaj, Życie Janusza Radziwiłła, Wilno 1859. Jis, anot knygų prakalbos skaitytojui, tomą savo lėšomis savo spaustuvėj Kėdainiuose išleidęs.*

Raidės S. I. F. *be abejo ženklina: Steponas Jaugila Telega (žiūr. apačioj.). Po šitų eilių randame dvi lenkiški prakalbi: viena Jonušiui Radvilui, antra skaitytojui. Iš antrosios ir truputį apie Knygos Nobažnystės istoriją patiriame, žiūr. Giesmyno, Summos ir Maldų įvade. Abi prakalbi rašė:* Stárßy Dozorcy, y Páſterze Zborow Litewſkich. *Po prakalbų giesmynas prasideda.*

1. GIESMYNAS.

Giesmynas susideda iš psalmų (1.—120. psl.) ir iš giesmių (121.—272. psl.). Spėjamo pirmojo leidimo defektuotame egzemplioriuje randame visus psalmus (1.—120. psl.), bet tikt 7 giesmes (121.—128. psl.). Iš viršuje minėtos prakalbos patiriame, kad giesmynas iš lenkiško kancionalo[1] *verstas ir kad Kėdainiu burmistras ir pasaulinis bažnyčios seniorius Steponas Jaugila Telega šitą darbą atlikęs. Kėdainių kunigas ir Žemaičių superintendentas Samuelis Tomaszewsk'is giesmes prancūzų gaidoms pritaikinęs ir prakalbos rašytojai* „Stárßy, Dozorcy y Páſterze" *viską peržiūrėję ir pertaisę Bet 244, 2. psl. cituotame Radvilo laiške kunigaikštis tvirtina, jog tikt kunigų fantazija Telegą autorium padariusi. Gaila, kad kunigaikštis nesako, kas iš tikrųjų vertėjas buvo. Anot prakalbos, 1653. m. Tomaszewsk'is*[2] *jau miręs buvęs.*

Trečias giesmyno leidimas 1781.[3] *m. iš spaudos išėjo, žiūr. V. Biržiška L. B. No. 257, ir t. t.*

---

1) *antraštė sutinka su lenkų kancionalu, kurs J. Lukaszewicz'iaus II. 168. minimas.*

2) *apie Tomaszewskį duoda kelias, mums nesvarbias, žinutes Lukaszewicz'ius 146. psl.*

3) *E. Hermann'as, Litauische Studien 30. tvirtina, kad tai jau ketvirtas leidimas esąs, kadangi Maldos (žiūr. 267. psl.) tąmet trečią kartą išspausdintos tapo, o pirmame leidime Maldų nebuvę. Bet iš*

(25. *psl.*) PSOLMAS XXVII.

Pan ogniem swoiey świátłośći / ꝛc.

POns vgnim sawo ßwiesibes / Apßwiećia mánás tàmsibes: Ans sargu ziwátá mano / Nuog wissu kłápátu gano.

Kuomet prieß mánę ßárwinos / Pikti dumose nàrsinos: Pàtis impuołá sawuosná / Spąstuosna máń pàspęstuosná.

Tegul karis pàstátitus / Regiu driaućius pritaysitus: Kad tyktay Diewuy duksesiu / Niekad strochá ne regiesiu.

Tau Pon meldziuos kad namuose Rimdàmas tàwo ßwentuose / Giweńćia / tau Poń tàrnaudams. Szłowint tawę nepalaudams.

Anas ißgąstiy máname / Użłaykie Czetre sáwáme / Abgines ißmiwalnino / Gáłwą máno paaukßtino /

Yr nu zada duot pàßunę / Ant pyktu turet wirßunę: O áß wel Diewuy miełámuy Duośiu gàrbą cziàsti jàmuy.

Jßgirsk małdàs mano Pone / O pridenk sáwo malone: Tàwęsp dusuoju dumodams / Yr ákis máno kiłodàms.

Nesłepk mani weydo táwo / Neymi korok nárse sawo: Bátàyg iß máno sunkibes / Págiàłbek Diewe gięribes.

Gimditojey atmistojá / Prietelay vzunodbojá: Bat tu Pone ne merßeiey / Manę wisad apweyzdeiey.

Apreyßk máń Poń kialus sawo / O wesk manę tákays tàwo: Kad mánę iß ju ne teysus / Ne iz stumtu zmogus bàysus.

Nepáduok manę kanćioná / Rànkon zmogaus kruwinoná: Sztay regiu swiedkus fałßiwus. Prieß sáwę mełágius giwus.

Jau butu duśią ißeius / Kad pàduksiá ne tureius: Jog dár iß węgśiu sunkibes / O vziwosiu linksmibes.

---

kur jis tai patyrė? 1653. m. leidimo antraštėj teskaitome, kad šis antrasis leidimas Supriedu nekuriu giesmiu . . . *ir* mąłdu *spausdintas esąs. Tai nereiškia, kad pirmame leidime giesmių ir maldų visai nebuvo.*

(26. *psl.*) Todelg Ponuy atsiduokis / O neßcziesty ne páduokis: Pons nudrutis ßirdi táwo / Atduok iam rey=kalus sawo.

* * *

(81. *psl.*) PSOLMAS XCIII.

Pan náß kroluie w sławę odziany / &c.

1. POns karalauia / ßłowe wilkiedáms / siłos galibe gárbiei kreśiedáms / Pons kurio ránká sustáte swietą / Yr ne wiskáńcia iam dawe więtą.
2. Sostás io esti butinay twirtás / Yr káyp ghis patsay ámziams páskirtás / Srowes upiu káyp nor te pá=sikiál / Te uzia wagás sawo te prákial.
3. Yr Marios kiek nor tegul siaućioiá / Padángiems wilnis iu te kupstuoiá / Ponás est wilniu wisu didesnis / Yr uzu bayśiás Máriás báyśiásnis.
4. Zodis neywienà / ne wila tawo / ką társi tur wis drutibę sáwo: Námái táwieghi zibá ßwentibe / Kuri patenká draug su ámzibe.

* * *

(83. *psl.*) PSOLMAS XCIX.

Pan náß kroluie / co swych rátuie / &c.

POns karalauia / Sawus meyłauia: Kurs danguiomis / Wałda Dwásiomis / Jog wisa ziame / Yr zmoniu Plame / Wirpek yr biiokis / Tam Ponuy kłoniokis.

Wießpats gárbingás / Wießpats silingás / Tárpu didalu / Ziames karalu: O ant Syoná / Sostás to Poná: Prieß ghi ner didziauśiá / Nerá ney ßwenćiauśiá.

(84. *psl.*) O wissogalis / Tu wissas ßalis / Sudiy giáray Paredkuś dáray / Mili teysibę / Draudi pyktibę: Jßku tay zmonese / Swieta giminese.

Tokiuo pázinę / Nusiziáminę / Diewuy sawámuy / Tár=

naukim iámuy: Pokim io thronu / Draug' ſu Aronu / Máyzie-ßius ſu wierá / Degina áſſierá.

Tayp ſu kitayſeys / Poná wiernayſeys / Samuel topi / Meldes Diewopi: Wiernu draugibey / O kad ſunkibey / Ponop ßuktereio / Págálbe tureio.

Stulpe ſkaiſtáme / Debesingáme / Kurſay ſtoweiá / Diewás kalbeia / Su tays / kurie io / Zodʒia ſergieio. Szirdiſe laykidam / Zokoną pildidám.

Tu kad pátieſpi / Szaukia tawęſpi / Jemus padeiay / Tu iuos gialbeiay: O iu pyktibes / Tikt iß teyſibes / Plákiay ne ſkandinay / Ney iu prápuldinay.

Togidel páti / Diewą wießpáti: Klaupę gárbinkit / Yr iʒpáʒinkit: Jo Baʒnićioiá / Garbes pilnoia: Nes tay yr ßwenćiauſiás / Ponás yr didʒiauśiás.

* * *

(103. *psl.*) PSOLMAS CXXIII.

Pánie co mießkaß wyſoko w Niebie / ꝛc.

TAwęſpi Dangun Diewopi ſawo / Kialu ákis máno: Káypo tárnás ant ſawo Poná ʒiuri Kad nedaſtotką turi / Káyp tárne ſáwo ponios meyles gieydʒia / Kada ią badas ʒeydʒia: Tayp ir męs táwę Poń daboiame / Reykale ſawame.

Susſimilk Poń páwiʒdek ant muſu-Tayp páwárguſiu: Nes eſme ſotus nemeyles piktuiu / Jr ʒmoniu ne lábuiu: Tegul tat wiſa patiemus ſtoiáſi / Kurie taypo pućiáſi: Uʒukimßk gurkli ʒmoguy paykamuy / Piktam ir puykamuy.

* * *

(120. *psl.*) PSOLMAS CL.

Dayćie Bogu wielkiemu cʒeść wiego świątnicy / ꝛc.

DUokit gárbą báʒnićioy io Diewuy didʒiámuy / Szłowę iß io galibes neáßkit aukßćiaſiámuy[1].

---

1) *t. y.* aukßćiauſiámuy.

Wárdás io pilnás gárbos / darbáy stebuklingi / Didis tat Ponás / žodžiay io wissad teysingi.

Gárbinkit bálśioms triuboms gárseys bubnáys mušźkit / Jàm ánt gárbos wisokiáys linksmay žáysláys hušźkit.

Kánklems iàmuy skámbinkit žayskit ánt wárgonu / Su cytároms / cymboláys / puskit ánt pužonu.

Szyrdžia iàmuy giedokit wisi linksmaudámi / Bálsus sáwo išźkialkit duśioy džiugaudámi.

Dwáśia kožná kás tiktáy krutá / Poń táwámuy / Tedůodie gárbą / cziásti / wárduy šźwenčiáusiámuy.

* * *

(215. *psl.*) GIESMES Ape BADA, Aba NEDASTOTKA, GIESME CIV.

Pánie nie opuśćiš swoich wiernych / ꝛc.

DJewe ne áplaysi wiernu tárnu sawo / Ney wel iu išźláysi iš ápwáyždos táwo: Tu gimdi žoláłás Tu laydi paukšźtelás / Jr Giwis kiek wienás / Láykos wisas dienás / Táwim penisi / Táwim giwi wissi, wissi.

(216. *psl.*) Wárnaycius mážuosius / tu poń malonin- gay / Sáwęsp šźaukiánčiuosius / peni stebuklingay: Bo tu sutwertoiás Esi gaywintoiás: O anis šźaukdámi / Tau išźpážindámi / Atduost šźłowę gárbą / skiałbdám táwo gárbą /

Akis wisu weyždi Poń ánt ránku táwo: Tu wisus ápweyždi / dosná meyla sawo: Kad ránká vždáray / Tuoy smutnus pádáray: Pásilpstá stipriausiás / Nulustá linksmiausiás: Pełnás stotkás gražus / Neláymoiá prážus.

Giáray sau leamkime / Ponás nopláys musu / Páłaymę imkime Gialbetoiep dusiu / Kurs vbagisteia / Ant swieto áteia / Jd ne išźlauktumim / Jr ne introkšźtumim / Ans kožnam numáno / Duśią kuną gáno.

Dukſek Diewuy tikray / Ne nuſimink ſawim / Zodi láykik ſtipray Diewás bus ſu tawim: Ans badu wienamuy / Ne duos mirt zednámuy: Poná wayzdoy wiſi / Kurie iam dukſiſi / Nopláyſti niekádos / Bus ſotus wiſados.

Daug turim páwáyzdá / ránku io doſniuiu / Koki pirm ápwáyzda / buwo ánt ßwentuiu: Elioßiaus miela / Táśiau Dániela / Ponás ne merſieia / ſtebingay peaneiá: Táſſayg ir ßią diena / Nopłáydzia kiek wiena.

* * *

(262. *psl.*) GIESME Ape MALZENISTES.

Notá Krolu Niebieſki zdrowie / ꝛc.

DJewás o wießpáts wiſo ſutwereiás / Kuriám nę buwo newiens padeieiás: Ans Dángu ziame Máriás eſt padaręs / zodziu ißtáręs.

Anas giriose łayka zweris dikás / Nuog io ir láyſtus ir gálwiás tikás: Jr kás tikt krutá wiſus áns numáno / Peani ir gáno.

O ánt to wiſa wienám Diews Adomu / Dáwęs eſt but iám Ponu ir wałdonu: Bátayg Diews mate iog ir ne patogu / But wienam zmogu.

Tenayg Adomu buwo nuogi Diewá / Roiuy priduotá vzu mote Jiewá: Kuriems ßławino tá ſtonę páſkires / Ghiemus págiręs.

(263. *psl.*) Małzeńſtwoy ßwentoy Prárákay giweno / Tá prowá Diewás pálika iz ſeano: Teyp giweno áns wiriauſiás Kopłonás / Szwentás Aronás.

Chriſtus pats ſwodbá kanos Galileios / Nugárbe buytim kur zenklay prádeios: Ten wiſu ſmutku wandens ápgrazina / Jng sałdu winá.

Jr ßwents Powilás pilnás Dwáſios Poná / Págirdáms ßwenta Málzeniſtes ſtoná: Biła iog patals ne pateptás irá / Motes ir wirá.

Nesang tie kurie ing tá stoná zengia / Pászláwinimás Diewo iuos pridengia: Zada ghiems sulaukt vz ilgu dienelu / Wayku waykielu.

Cia ius Jaunieghi iz to tieszikites / Gárbindám Diewá wisad linksminkites: Dieną ir nákti iop átsiduzdámi / Jamuy melzdámi.

Ponás ne ápłays sawuiu wiernuiu / Nepáduos iusu nuotranktom piktuiu / Buwo ir dá bus Diewás gierádeiu / Jums padeieiu.

Jay tiktay szwenta ćion ziwatá wesit / O paszaukimá sawo ne pámesit: Melzdamies Diewuy pilnáys busit darbá / Surinksit skárbá.

Gili nes Diewo ir Mielászirdiste / Jámp neperimtá est niekad dosniste: Tiemus wisiemus kurie tur io baymę / Duodá palaymę.

(264. *psl.*) Welikim Jauniems tegul giárá destis / Te duod ghiems Ponás giáray pássiwestis: Namuose / wisur / kiale / tes ir łaukie / Is pieno płaukie.

Jr totey ánt iu Diewo padeimás / Tes iu láymingás nu suśsieimás: Kad gárbę Diewo płátindám giwętu / Bendray pasętu.

Uz táwo dárbą pázis wisos zmones / Sant táwę Diewę teyp dides małones: Jog tu iszłaykay swieta ir priwaysay / Reday ir taisay.

* * *

(266. *psl.*) GIESME.

(Jz wokiszka perguldita) Nobazna.

Zwey Ding O HErr bitt ich von Dir / 2c.

DWieiu dáyktu táwę Pone / Prászau duokim máno stone / Kołay esmi swiete táme / Cion ziwate wargstanćiame.

(267. *psl.*) Saugokim nuog bediewistes / Meała ir weydamaynistes: O ne duok prałobt per didziay / Ney nuwárgti perabidziay.

Mierńa tikt duok ißłáykima / Peána bey ápſidengimá /
Bey kad per ubags ne tapćia / Ney daſtotkie kad nißłapćia.
Bo ſotus budams notmińcią / Táwę poń ir vzſigińcia /
Jr tau ne nusſitikiećia / Turtuy tikt ſawo dukſećia.
O wel kiązdams ubagiſtę / Páſiłayśćia ing dikiſtę: Tiko=
dams ſwetimo gieyśćia / Grießidáms duſia pażeyśćia.
Diewo pats páßłáwinimás / Jr io ßwentás padeimás:
Bágotays żmones padaro / Jr priſiuńciá wiſo giáro.
Kad tikt ſawo páßaukimá / Jr io ßwenta priſakimá:
Piłnáwoie ſu io gárbe. Toks bus łáymus ſawo dárbe /

* *
*

2. SUMMA ABA TRUMPAS IŠGULDYMAS EVANGELIJŲ.

Veikalas susideda iš evangelijų su pamokslais visiems metams (1.—243. psl.), iš pasijos, t. y. istorijos apie kančią, mirtį ir pakasimą Kristaus (244.—264. psl.), ir iš evangelijų „ant dienų pomietkos šventųjų Diewo", be pamokslų (265.—288. psl.). Šitos trečios dalies, anot Knygų Nobažnystės antraštės, pirmame leidime dar nebuvę.

Viršuje minėtos prakalbos rašytojai, anonimai[1], *sako, kad jie patys evangelijas su pamokslais iš anos postilės sutaisę, kurią garsusis lenkų kalvinas Grzegorz z Żarnowca*[2] *parašė.*

Antra veikalo dalis, vadinasi Pasija, rodosi, kunigų Minvydo[3] *ir Borzymowski'o*[4] *darbas, bet tai ne visai aiškiai prakalboj sakoma. Apie trečiąją dalį nieko nepatiriame.*

---

1) *A. Brückner'is, Mikołaj Rej 411. psl. ir V. Biržiška L. B. No. 67 tvirtina, nežinau kodel, jog Minvydas ir Borzymowski's vertėjai esą.*
2) *žiūr. Lukaszewicz II 165/66; K. Estreicher, Bibliografia Polska 17, 444.* 3) *plg. 267. psl.* 4) *žiūr. 267. psl.*

Trečias leidimas pasirodė 1781. m., bet dar ir vėlesnis pažįstamas, plg. V. Biržiška L. B. No. 265.

SUMMA *Abá* Trumpas iſzguldimas EWANGELIV SZWENTU *Per* Wiſus meatus / dienomis Nedelos / Bážničioſe Krikſčioniſzkoſe ſkaytomu / *O ánt gárbos* Wienam DJEWUY / ſu wala Wiriaſniuju del pážitka Wierniems / didey Kunigiſtey Lietuwos / ir del naminiku pabażnu ánt użiwoimá namiſzkia iſzduotá. KIEDAYNISE, DRUKAWOIA, IOCHIMAS IURGIS RHETAS, *Meatu Poná*, 1653.

* * *

(158. *psl.*) EWANGELIA ANT NEDELOS. PENKTOS PO S. TRAYCES. PARASITA Luc. 5. v. 1. 11.

JR ſtoioſi kada Zmones jop' rángieſi idánt kłauſitu żodżia Diewá juog áns ſtoweia pás cziarą[1]: Genezaret. Jr iſzwida dwi eldii ſtowinti prieg eżiára: o Zukliiay iſzeią iſz iu plowe tinkłus. Jeigs tada ing wieną iſz tu eldiiu / kuri buwa Simoná / praſzia ghi idánt mażay átſiirtu nuo kraſzta o ſedęſi mokia anas Zmones iſz anos eldiios. O kad palowe kalbeti taria Simonuy Nuſiirk gilin / o użłayſkit tinkłus iuſu ánt żukławimá: O átſakidáms Simanas kalbeja jain: Mokitoiau / per wiſą nakti dirbdámi nieka negawom wienok ánt żodżia tawa użłáyſiu tinkłą: O kad tay padaria / użueme żuwies wiſłą didelą: teyp juog tinkłás iu truuka. Jr pamoia ánt Siabru kurie buwa kitoy eldijoy idánt pribuwę padetu jems: ir pribuwa / ir pri=(159. *psl.*)pilde abi eldii ik użſineriánt. Ką regiedáms Simanas Petrás / pripuołá koiump JEzuſa biłodamás: Jſzeyk nuo manęs nes eſmi Zmogus grieſznás Pone. Págáwęs nes ghi buwa ſtrochás / ir wiſus

---

1) *t. y.* eżiarą.

kurie draugiey buwa iß anos láymos żuwies / kurią buwa użgawę. Teyp gi ir Jokubą ir Joną Sunus Zebedeiaus / kurie buwa Siabrays Simanuy. Jr kalbeia JEzus Simanuy Nesibiiok: Nuo to meta / żmones gaudisi. O anis ißwilkię eldiią ant kraßta / wis palikia nueia paskuy ghi.

Dwiejose dalise użsirákina summá tos Ewangelios: Pirmoy irá budrus / pildimás ureda Poná musu JEzusa Christusa ápsakime żodżia Diewá: juog neturedamás wietos ánt żiames delsi rangiánčiu Żmoniu láywen iżengia o tęn żmones mokia. Antroy prákilnás stebuklás żuklawime paroditas: páskuy kurio Petrás ánt ureda Apaßtalißka su saways siábrays esti paßauktas. O tu żmogau pábážnás / kurs klausay idántti ánt iżganima jos klausimas pawirstu / Atmink.

Káyp irá saldus ir galus żodis D. kurio saldumás ne ánt grożibes ir ßwelnuma kalbos żmoniu ausims lubos / koki irá to swieta żmoniu użuguli: bet juog grieku żiaystay ßirdij / ir ißronitay sążiney sakidams jay / juog Poniep JEzusiep ir jo ßwentoy nuopelnoy turime numalditą Diewą Tewą ir grieku átlaydima nuteysinimą ir żiwatą ámżiną / irá táyp mielás káyp weialis dárbinikáms didżiame saules twánkie káyp lángwás saytelis (160. *psl.*) ánt sopánčios ronos skaudula pridetás. Jo żodżia D. kás datiria ir irágáuia / kás ßirdin sawon iláydżia: ne sunku jám ir náktimis / per kalnus giriás / mariás jo jeßkoti / kad tiktay dusią sawą juo nuráminti / pásotinti. Tasay saldumás żodżia D. weade tuos pulkus juwerżesi [1] kits per kitą rángiesi idánt tiktay jo klausitu. O palaymus kuris jo klausa ir prijma! Ah nelaymis kurs ne klausa. Musija nes ábay ánt dusios sawo buti ligotás kurs jo skanuma ne nujaučią káyp Ligoniay kurie neprijma walgima / o iay walga skanuma nejaučia / ir wis jems kártu reagisi: Musijá but kietesnios uż titnágą ßirdies

1) ?

kuriámp ſawo galibes neroda kad jo notgimda iß numi=
ruſia giwu iß kunißka dwáſißku nedara: Jſimiłek tada ir tu
zodzia D. o ißwiſi juog nedowánay jo kłauſiſi ába ghi
użłáykiſi.

Jr tay dabár dek pomietin tawon juog noris zodis Poná
Diewá irá táyp miełás / łubás / sałdus / ir dides galibes /
o wienok ne ſkánus Jßminčiáms to ſwieta ney traukia páſkuy
ſawe zmoniu didziu / prákilnu to ſwieta / teyſibea / ßwentibea
żiwata ßłowingu: o jay traukia ir retay ir ne daug? bet
Zmones tiktay łetus práſtus pámeaſtus / pániekintus / del
grieka nuludusius / ir pakaiaus ſazines jeßkánčius. Werziaſi
Zmones girdim čia / idánt kłauſitu ne Ráßtinikay / Mokiti
bet práſti / kurie tikra zodzia Diewá tikray gieyde ir gorámo:
Ne pułkay teyſiuju ſawa teyſibe paſiputuſiu bet grießniku
kurie negándus ſawus pázindami / liekárſtwos Ewángelios
ßwentos reykaława: Tokius páſkuy ſawe traukia / tokiems
ſkánituoſe ir gali. Ne anus mokitus teyſinikus: Tu nes ákis
Diewás to ſwieta ápijákiná / idánt ju ßirdieſp ne prieytu
außra zodzia D. ir Ewángelia ßwenta tokiems ne gardi /
kurie páſſipučia ſawu pełnu / bet tiems kurie ſawą wárgą
pazine grieku ſawo átłay= (161. *psl.*) dima ſmertij Poná
JEzuſa jeßka. Męs teypag kurie jau Poną ſawą ir jo zodzia
páſekiem ne pálaukim jo ſekioti / bet jay norim ápturet
waynikų kántribes dienoy anoy / prieg jám ir jo zodziuy
ſtowekim / o čia ghi ißpázinkim Poná Diewá mełzdami[1] /
idánt ką ghis muſpi pradeia ánt gárbos ſawo ir muſu iz=
gánima baygti teyktuſi.

Juog Ponás JEzus noreia ißmokit ir ákiſe muſu paraßiti /
juog S. łayweała jo Bážničia jo tureja buti pačiu páwizdziu
łábay maza / łeta / nuwárguſi / aukſu ſidábru ne zibanti /
ßłowey ßito ſwieta nepurinti: kad taſay táypo prákilnás
Koznadiejá ne bážničioy kur tám wieta / bet ánt mariu ne

1) *t. y.* mełzdami.

ánt kàthedros Rášztiniku / bet laywey moka / ápsaka. Togidel nesipeyk letu weaydu / Bážnićios D. o apejos gieribe isz wirszutinia páwizdźia ir präkilnumá ne sudik. Ne tay tikra Bážnićia kuri nuo auksa / sidabra žiba / pakajuy swietiszkoy pałaymoy łobauja / bet noris letoy prástoy / kurioy pats Ponás JEzus sededamás żodźia sawo moka kur ghis Ponu / karalumi / Gáłwa / kurioy giàrbia ne balsas Zmoniu bet Diewá: kurioy żuklijay Mokitojay tuo esti kuo wadinasi: Tarnays ne Ponàys nepàteykauia bet proćiawojá / o tinklu żodźia D. ne auksa ne pinigus bet duszias Zmoniu: paćiu kałbu tinklu żodźia D. numegstu gauda o neprámoniu żmoniu nukalta measzkiaria spanda.

Jr tay regiek kad Petruy ir kitiems Ponás JEzus liepiá dirbti / gilen wažiuot / tinklus użlàysti / tada wieżliwą proćią ir dárbus mums págiria mokidáms mus idánt budu nuo Diewá liktu ránkos musu darbays peaną musu gámintumim nelaukdàmi pákoley mums Aniełay isz dángaus atnesz. Kàyp ćia nes Ponás ne noreja idánt páćios żuwis ing łaywę ába ing ránkás pàteykauijánćiás ateitu noris tay gałeia padàriti / bet idánt jàs prakaytuodámi gauditu / o pámirkti / suszlápti ir nuwarkti (162. *psl.*) ne wengtu: Teyp ir Tewás dánguis norint mums wis gatawojá táćiau be proćios nieka ne duosti o tay del grieka musu kuri tuo pákoroja juog prakayte kaktos musijám gaminti duoną. Tesigiedi tada Pateykunay Dikaduoniay kurie ánt to nusidawe idánt pàteykaudámi / be proćios be warga kàypo tranay swetimo sila / prakaytu penetusi / o nieka nedirbdámi pilwus tukintu / o swietimá krauią kàypo deles surbdámi / ártimam sunkibe dáritu: 2. Thess. 3. Priesz tus kałba Kurs ne dirba tás ir te ne wałga.

Ant gała átmink juog darbay ir rupestis musu be pászłowinimá D. nieku nesti / neskiałsia / kuri jay norime nuog D. ápturieti reykia láywelen musu Poną JEzusą prijmti / id su mumis butu átsiliktu o tay bus kad ing

ghi intikiesi jámp sawą nodieja guldisi / prisakimus jo užláykisi: reykia dieną; ne nákti prociáwoti o tay bus kada pagál jo walos / baymey jo giwensi teysey su kožnu užsilaykisi / pážaukima sawo weyzdesi o lokámistes priewila ápieżkoijmá kriwidijma dabosiesi: kada pážinsi loska / D. ánt sawes / Diewuy tay nesaway prociay priskáytisi / ir už wis jam dekáwosi.

O tu kárálau wisu Karalu Diewe teykis mus patsay žodžiu sawu drutinti / ir žirdis musu mánkžtint / idánt jo saldumás žirdin musu áteytu: o duok idánt pážaukime musu / wiernay prociawodami táwe žirdžia ir násráys per wisas dienás giwenima musu gárbintumim.

* * *

(179. *psl.*) EWANGELIA ANT DESZIMTOS NEDELOS PO S. TRAYCES, PARASITA Luc. 19. v. 41. 48.

O Kad prisiartiná / ižwidęąs miestą werkią ánt jo: kalbedams: O kadángi pážintumey ir tu ben' tojá dienoy tawoy kás irá su pákajum tawo. Betayg tat irá páslęptá / nuog akiu tawu. Nes áteys ánt tawes dienos / kad ápstos tawe Neprietelay tawi ápsukuy ir ápiguls tawe / ir suspaus iž wissur. Jr suligins tawe su žiamea ir waykus tawo tawimp / o ne paliks tawimp' ákmenia ánt ákmenia: todel juog ne pážinay cžiesa átlankimá tawá. O ingejąs Bážnicion prádeja brookti tuos / kurie tęn perdawe ir pirka / kalbedams jems: Párášitá; Namay mani / namay máldu irá / o jus pádáreet lindinę Razbaynikų. Jr mookia kás dieną bážnicioy bet wiriiausiej. Biskupay / ir mokiti Rážte / ir Wiriásniey žmoniu iežkoia jo pateriọti. Bet nerada ką jám padarit: Nes wisi žmones karooia ánt jo / klausidámi jo.

(180. *psl.*) DU dayktu cionay mumus Lukosius ßwentás ápiráßa: I. Ką Christus Ponás weykia prieß miesta Jeruzales budamás / ir ißtola ghi regiedamás? juog werkia juo neßczesties / rugoiá del newdiecznistes / pranaßawo ápe koronę weykiay ánt jo áteysiáncia. II. Ką daria miestan iejąs? Juog tiesiogi Báżnicion eia o tęn rades prekijus / káyp ßunis iß Báżnicios brokti pradeią. O tu.

Atmink juog cia turi poakim sau istátitą káyp ábroża koki ßirdi Pona Jezusa / gieribes pilna / kuria ijs turi prieß giminę Żmoniu: Káyp nes todel áteja ánt swieta idánt żmones nuo prápulties iżgánitu / táyp nieka łabiaus negayli káypo nuopuola ir prápulties ju. Werksmás tasay mums ápe tay ábejotine duosti ßtay prápulties. Zidu táyp gayli / káyp Tewás neßczesties waykialu sawu. Łábiaus iu gayli káip Tewás neßczesties wąykialu sawu. Łábiaus iu gayli ne káyp sawo smerties. Zinoja ápe sawą smerti kurią tęn tureia kiąsti o ne werkia nekárta cia regiedáms iu neßczesti ne nusituri nuo Werksma / kurie jo krauiose ránkás sawo pamirkiti weykiay tureia. Turi cią Wiernás Zmogau kuo nuráminti / nuludusią táwą sażine gali girdedamás ápe tokią Poná táwo meyłą prieß tawe / ir prieß wisus pákutáwojáncius: tąjá pati tawe rámink ir wierą tawa drutink juog negiaydżia prápułties gimines Zmoniu Jaygu nes rausti tu kurie patis prápulti Noreia / toli łábiaus tawes kursay iop' glaudijesi / o grieką táwa páżinęs jop su nodieja pagiárinima żiwata táwo skubiniesi gayli / mili / ir ápe táwe żinoti nori.

Dabokis káyp tay żmonemus ißkadija nepáżinti dienos átłánkima sawa kad Diews miełáßirdingás nesiskubindamás ánt korones uż griekus musu / ir negiayżdamás ámżinos prápulties meylingay mums ciesą pákutos prailgina / sugriżima musu łaukia / o siunsdamás Mo- (181. *psl.*) kitoius ir Wiernus Tarnus sawo; per juos jeßka / ir idánt duotumim átsirásti praßa / pakutosp wadina / ir susiprátimop mus

graudojá. Todel áteja iszpustijmop ir miestás ir báżnićia juog nepáżiná tos dienos / o Christusa Poná ju jeszkánćia neprieme / żodżiu jo ne kłausia / Apaształus jo iszterioja. Regiedáms tada kás mums Diewą rustino / jaużdamás / kás miestus iszwerćia / pilis griauia / káraliſtes puſtija / Zmones żuda / Diewą isz miełaszirdingą ne numaldjtu dara / bijokis ir tu to tejſaus ſuda Diewa / kurs ilga / laukiąs muſu páſigiarinima teyp ſmárkaj koroia o po ćieſuy łoſkos / ir nuſimaldit neſiduoſt. Págijuſk del miela Diewá o kołáy dabár turi ćieſą átlankimá łoſkos / łoſkos jeszkok / Ponop áteyk ir jám átſiráſti duok. Mokſlą jo ir ſiuntinius prijmki Kád nes turetu mums tás ćieſas dikay nuślinkti / jau daugias ćieſa łoſkos netureſime / ir iszmelſti negałáſime / káypo iki sziołay Zidáy łoſkos iszmelſt negali.

Jr tat minek dabár / idánt dika dumá prákilnuma wietos / aba Uredu / gárbos ſwietiszkos / ába szwentibes priadku ápgiriąs / dieną átłankima negorditumey ney szwieſibey kurįgia táwe Diews ápszwieſti nori prieſztarautumey. Tat użwodija Zidáms. Kad nes anis putárodami isz Priadku ſawu / Abroma ir kitu: isz Báżnićios ápe kurią buwa żadeijmás juog tęn tureia giwenti Ponás / isz Pranaszu / Máyżieszius / aukſztu Kunigu ápe kurius iszmáne juog netureja nuog ju Zokanás / ney iszmintis átſtoti / Kriſtuſu Ponu ir jo ubagiſte págordija Apaształus isztremea: Ewánieliją Poná Jezuſa użmokſla ádwerniszką ápſudija / ir tuos kurie ja prieeme iszkiaykia / per tay dienos átlánkima ſawo nepáżina ir szwieſibey Poná D. prieſztárawo. Jr szįdien ne kłauſik tu kurie wiſſad náſruoſe turi Báżnićią Diewá / jos prákilnuma / żadeijmus Pona / żadeia Diewás Báżnićioy giwenti / bet toy (182. *psl.*) kuri jo kłauſa / mokſlu jo redoſi / prieg Ponuy ſawam ſtowi ſwetimo balſo nekłauſa. Jay to nebus / nepades nieka szwentibe priadku ney prákilnumas ney garba ſwieta / wietos szwentos / ir użeijmás ánt wietos Apaształu. Ne cżiedija Diewas Zmonems isz szwentu priadku

gimusiems neczedis irtiems[1] kurie nueja iß Priadku Págonu / Diewuy nubodusiu.

Galausiay Wártok sau juog Ponuy Jezusuy ápe niekq lábiaus neyti káypo ápe gárbq Diewá idánt butu tobuła ćieła nezagta / neißdearkta / del kurios áteia káyp / kałba: Notejau id jeßkoćia mano gárbos batto[2] kurs mane pásiunte. Togidel ing Jerozolimq átejqs pirmiausey namuosna Diewa eyti del małdu / ir gárbos D. pástátitu / o atradęs tęn nepáredkq supinęs iß wirwiu botágq / káyp ßunis Prekijus iß Báznićios ißbrookia: Teyp ir ßiq dienq nelubiia kada jo namay ápskrenta prámonemis / ißrádimáys zmoniu / kurius del sawo naudos zmones łokami Báznićion D. ineßa o anays dusiás zmoniu zudari[3] prápultin siunćia. Kad ßiq dienq tokius Biskupus turetumim giáriásnis Báznićioy Diewa paredkás butu.

O tu Pone Jezau miełáßirdistes piłnás kurs nesmerties bet izgánimá zmogaus nori / átwerk ákis musu / idánt dienq atłankima musu pázine / tawesp sugrißtumim / bałsa táwo kłausitumim. Redik mus zodziu táwu: sergiek Báznićios táwo / idánt prámonemis zmoniu áptámsinta / ßwiesibes zodzia tawo nepateriotu. Amen.

* * *

(244. *psl.*) PASSYA ABA HISTORYA Ape kánćiq smerti / ir pákasimq Poná musu JEZUSA Chrystusá / iß wisu kiáturiu Ewángelistu pátogiay surinkta.

PJrm Szwentes Welikos / zinodamás JEzus / juog áteja hádiná jo / idánt ißeytu iß to świetá Tewop / numiłejas sawus kurie buwo ánt świetá / iki galij numiłeja jos. Kálbeja tádá Mokitiniump' sawump': Zinote juog po dwieju dienu

1) *t. y.* ir tiems. 2) *t. y.* bat to. 3) *t. y.* zuda ir.

bus Welika / o Sunus Zmogaus bus ißduotás / idánt butu nukriziawotás. Tádá ſuſieja rodon / Wiriauſiey Biſkupay ir Pharizeiay ir mokiti ráßte / ir Wiriaſniey iß Zmoniu / dwaran prákilniauſiojá Kunigá / wádinamá Kayfoßiumi. Ir rodijoſi / kayp JEzûſą zdrodá ſugautu / ir uzumußtu Bet kałbeja: Ne ßwenteja; idánt ne butu mayßtás tarp Zmoniu: Nes bijojoſi Zmoniu. Ir kałbeia: Ką beweykiam'? Nes táſay Zmogus daugi ziánklu dárá: O iay tayp jámuy duoſim pákáiu / wiſi ing ij intikies: ir áteys Rimionis o átims mums tą wietą muſu / ir Zmones. O wienás iß ju Kayfoßius / budams aukściauſiuoju Biſkupu anu meatu / páſakie jemus: Jus nieka ne zinot / ney dumojat / juog mums priwalu / idánt wiens Zmogus / numirtu uz Zmones / o idánt toi wiſa gimine ne prapultu. O to ne kałbeja pats nuo ſawęs; bet budamás Wiriauſiuoju Kunigu anu meatu pránáßawa: Juog JEzus / ureja[1] numirti / uz aną giminę; o ne tikt uz aną gimi- (245. *psl.*) nę bet idánt ir Sunus Diewá ißbarſtitus / ing wiena ſurinktu. Nuog anos tádá dienos rodijaſi draugia idánt ij uzmußtu.

Tádá JEzus ßiaßtą dieną pirm Welikos / áteja Betánion / kur buwá Lázorius / tás kurs buwá numiriąs / kuri ijs prikieła iß numiruśiu. O kad buwá Betánioy / namije Symoná Raupuoćia / tęngi jam pakieła wećiárą o Mortá tárnáwa. O Lázorius buwá wienu iß anu / kurie ſu juo draugia uz ſtała ſedeja. O Mária emuſi funtą moſties Szpikánárdá lábay brángios / ſudauziuſi ſudeali iß Alábáſtrá / ißlieją ją ánt gálwos jo ſedint uz ſtałą / ir pátepe kojás JEzuſá / ir nußluoſte płaukays ſaways / koiás jo; ir pilni buwá ánije namay kwapa anos moſties. Ką regiedami Mokitiniay jo / ápſiruſtawo kálbedami: Ant giko[2] pátrotá toij? Tádá kałbeja wiens iß Mokitiniu jo / Judoßius ſunus Symoná Ißkáriotá / kurs tureja ij ißduoti; Kogidel tos

1) *t. y.* tureja. 2) *t. y.* Antgi ko.

mosties ne perdawe / už tris šimtus grášiu / o ne dawe ubagams? O tay kálbeja / ne idánt turetu rupesti ápe ubagus / bet juog buwà wagim' / ir màšnelą tureia / o ką indeja nešiojà. Tàdá kálbeja JEzus. Duok iay pákaju. Kodel kwáršinate tą moterišką? Giárą užtiesa dárbą pàdare prieš mane. Wisad nes ubagus tarit[1] su sawim / ir kad tiktay norit galit jems giáray dariti; bet mane ne wisad turesite. Ji ką gáleia tay pàdária / pásiskubiná idánt kuną maną pàteaptu ánt išdeimà. Užtiesą sakau jumus; Kur tiktay bus sakità toy Ewángelia po wisą świetą / ir tay ką ij pàdare / bus sakità ánt pomietkos jos. Jr ieja šietonás ing Judošiu / wàdinamą Jškariotu / kurs buwà iš skayčiaus dwilikos. Tásay tádá nuejąs / susitária / su prákilniausiays Kunigays / ir su Wiriasnibe / kayp ij jems išduotu / ir kálbeja jems: Ką mań norite duot / o áš jums ij išduosu? o anis išgirdę pradžiugá / ir za- (246. *psl.*) deja duot jam pinigus: Jr sudereja su juo: Jr átsweria jam trisdeašimtis sidabrá pinigu. Jr pážàdeia. O nuog tos wàlándos / ieškoia indoraus cziesa / idánt ij išduotu jems / be sąmišia.

Tàdá áteia diena Preskieniu / kuria tureia but mušiás Awinelis. Jr prieja Mokitiniay JEzusop' kálbedami jam: Kur nori / prigatawosim idánt walgitumey Awineli? Jr nuśiunte Petrą ir Joną kálbedamás: Nueię prigatawokit / mums Awineli / idànt walgitumim. Sztay kad miestan ieysite / susitiks su jumis Zmogus neašąs zboną wándeania; eykiteg páskuy ij ing namus in kurius ieys / o tárikite Wiešpaty namu anu; Liepe Mokitoiás pásakiti; Walanda mano árti esti tawimp walgisiu Awineli su Mokitiniays manays: Kur gaspada / kur walgićia Awineli su Mokitiniays manays? O àns iums pàrodis swekličią didelą pritiestą / ir gatawą; tęngi gatawokit. Jr nueia jo Mokitiniay / ir áteia miestan /

1) *t. y.* turit.

ir átradá tayp kayp jems buwá pásakiąs; ir prigatawoiá Awineli. O kad buwá wakaras áteia su dwilika: O áteius hádinay / seda už stała / ir dwilikę Apaštału su iuo / ir kálbeiá iump: Gieyzdamás / gieydžiau / tą Awineli walgit su iumis pirmiaus neg kiántesiu. Nes iumus sakau iuog io daugiaus ne walgisiu / neat išsipildis Károlistey Diewo. O emes Kielichą ir padekawoiąs kálbeia: Imkite tay / o padalikite tarp sawes. O kad buwá Wećierá (o Welnias iau buwá imeatęs širdin Judošiaus sunaus Symona Iškáriotá / idánt ij išduotu) žinodamás JEzus juog wis Tewás padawe ing ránkás io / o iuog nuo Diewá išeia / ir Diewop eytiy: kielesi nuo Wećiaros / ir nudeia rubus o emęs priastirią pearsijuose. Potám impile wándenia láchonen / ir prádeia koiás mazgoti Mokitiniems / ir šluostit prástiria / kurigia buwá ápiuostás; Tádá áteia Symonop' (247. *psl.*) Peatrop': O áns iam pásakia: Pone / tugu man turi koiás mázgoti? Atsakia JEzus / ir kálbeia iam; ką áš darau / tu ne žinay dabár / bet potám dasitirsi. Kálbeia iam Peatrás: Ne mazgosi tu man koiu ámžinay. Atsakia iam JEzus: Jayti ne nu mazgośiu / ne turesi dalies su manimi. Tádá kálbeia iam Symonás Peatrás: Pon ne tiktay koiás manás / bet ir ránkás ir galwą. Kálbeia iam JEzus: Kurs east numazgotás / ne reykałauia / tikt idánt koiás numazgotu: nes wisas irá ćistás: ir ius este ćistais / bet ne wisi. Zinoiá nes kursay ij tureia išduot: togidel kałbeia: Ne wisi este ćistays. Kad tádá numazgoiá koiás iu ir eme rubus sawus / sedęs wel už stała / kálbeia iems: Zinote ką iums padariau? Jus mane wadinate Mokitoiu ir Ponu / o giáray kálbate: esmi nes' juo. Kadángi tádá áš numázgoiau koiás iusu Ponás ir Mokitoiás / ir jus kálti este kitiems koiás mazgoti. Nes dawiau iumus páweykslą / idánt kayp áš iumus padáriau / ir ius daritumit. Užtiesą / užtiesą sakau iumus: Neast Tárnás dideasnis už Poną sawą; ney siuntinis east dideasnis už aną / kurs ij pásiunte. Jay tátay žinote pášláwinti este /

iay tat pádárisite. Ne ápe wisus ius kálbu; Aßte žinau[1] / kurius ißrinkau: bet idánt ißsipilditu Raßtás: Kurs walgá su manim duoną pákiele prieß mane kulną sawą. Nu sakau iums pirmto / neg stosis / idánt kad stosis / intikietumit / iuog áß esmi. Tay kádá kálbeia JEzus / užsiśieloia dwasioy / o ápsiświećidamás kálbeia: Szitay / ránka to kurs mane ißduost / su manim irá už stalā. Užtiesa / užtiesa sakau iums: Juog wiens iß iusu ißduos mane kurs walgá su manim? O užsismutiją lábay Mokitiniay / žwalgie ánt sawes / ábejodami ápe ką tay kálbeja: Jr pradeją iop' kálbeti koznás iß iu ipáćiay. Argu áß esmi Pone? O kitás: Ar áß? Bet ijs átsakidá- (248. *psl.*) más kálbeja jems: Wiens iß dwilikos / kurs su manim mirkia ránką blude. Sunus tiesa Zmogaus eyti / kayp jam skirtá / ir páráßitá ape ij: bet bedá zmoguy tam per kuri Sunus Zmogaus bus ißduotás; giar jam butu / idánt tás Zmogus gimes ne butu. O átsakidamás Judoßius / kurs ij ißdawe / kálbeja: Ar áß Mistre? Kálbá jam: Tu pásakiay. O buwa wiens iß jo Mokitiniu / kurs buwá átsigulęs ánt prieglabśćia JEzusa / tás kuri mileja JEzus. Togdel ánt to mostereja Symonás Peatrás / idánt iß-siklaustu / kurs tay butu ápe kuri kálbeja: O ijs átsigulęs ánt krutu Poná JEzusa kálbeja jam: Pone / kurs tay irá? Atsakia JEzus: Tás irá kuriam áß padažiąs kasneali duonos paduosiu. O padažiąs kąśni duonos / dawe Judoßiuy sunuy Symoná Jßkáriotá. O tuoy po anam kąśniuy iżengie ing ij ßietonás: Tádá jam kálbeia JEzus / ką daray / darik weaykiey. O to ney wiens ne supratá iß draugia sedinćiu / ánt ko jam kálbeja / tátay. Nes nekurie ißmane / juog Judoßius tureia maßną / jam kálbeiusi JEzusą: Pripirk ko mums reykia ánt ßwentes: ábá / idánt ką duotu ubagáms. Tádá ijs emęs aną kąśni duonos / tuoy ißeja. O naktis buwá.

1) *t. y.* Aß težinau.

3. MALDOS KRIKŠČIONIŠKOS SU KATEKIZMU.

Nuo 1—76. psl. eina visokios maldos, tada prasideda kalvinų katekizmas, 20 puslapių didumo. Bendroj Knygų Nobažnystės prakalboj skaitytojui aiškiai sakoma, kad šitą katekizmą kunigai Samuelis Minvydas ir Jonas Borzymowski's sutaisę, bet, rodos, žodžius te rzeczy zebráne ſą . . . od . . . *reikia taip suprasti, kad ne vien Katekizmas, bet ir Maldos bei Pasija (žiūr.* 254. *psl.) jų darbas. Vos abejotina, kad visi trys raštai iš lenkiškos kalbos versti.*

Samuelis Minvydas gimė 1602. m., mokėsi užsienio universitetuose, buvo tada kalvinų kunigu Biržuose ir nuo 1638. m. apskričio „w Distrikćie Zawileyskim" administratorium (superattendentu); mirė 1660. m. Jis ir lenkiškas knygutes surašė[1].

Jono Borzymowski'o tėvas buvo lenkų bajoras, motyna lietuvė, mokyklas lankė Šiluvoj, Kėdainiuose ir Slucke, universitetus užsienyj, buvo 1653. m., anot minėtos prakalbos, kunigu „Zboru Nowomieyskiego" ir Žemaičių konsenioras, vėliau senioras. Mirė 1571. m. Kėdainiuose[2].

Trečias Maldų leidimas 1781. m. iš spaudos išėjo, bet ir vėlesni dar pažįstami[3].

MALDOS KRIKSCIONISZKOS, Wiſokiam meatuy ir reykalams bendriems prigulinćios: Ant garbos Diewa Traycēy Szwentoy wiena Tewá / Sunaus / ir Dwaśios S. O del naudos

1) *žiūr. Lukaszewicz II. 141.; K. Estreicher, Bibliografia Polska 22, 409.*

2) *V. Biržiška L. B. No. 64; Lukaszewicz l. c. 142.*

3) *V. Biržiška L. B. No. 65.*

Bažnicios io / ant swieta išlaystos. *Matt. 24. v. 42. Mar. 13. v. 33. 37.* Dabokit / jauskit / o melskites: kádángi nežinote / kurią ádiną Ponás jusu ateys: o ką jumus kálbu / wisiemus kálbu jauskit. KIEDAYNISE, SPAUDE, JOCHIMAS JURGIS RHETAS, Meatu Poná, 1653

(13. *psl.*) MALDA ANT DIDZIA CZIATWERGA.

XII.

O Aukśćiausias Biskupe ir Piemenię dušiu musu Pone JEzau Christe tu didziame cziatwergie žimę awinela Welikos / su Mokitiniáys saways pábáygiay. Tu jems kojás mazgojay[1] / o mums prikłodą tikros meyłes / wiernos tárnistes / ir pákáros šwentos ánt sawes pálikay. Tu nauią sprową Nauia Testámentá pradejay / o mumis kuna ir krauia táwa brángioja šwentistę pátiechu ir pážitka išgánitinga pilną istátey: ir aną wisiems wierniems táwo / ánt nobažna užiwoima / meylingay prisakiti teykiays. Attidawę užtay wisa nuoširdingą pakłaną / prášome pákarnay Išgánitoiau musu brángus / duokig mums ápetá prákilną pásłeptinę prigulinćiay dumoti išmániti / ir kałbeti / ir ános su (14. *psl.*) wierá giwa / ir pakutá tikra / o nobažniste Krikśćioniška / wissad wiernay užiwoti. Wándeniu czistu Dwásios táwo šwęntos / nuog wisokios grieka bijauribes ir nieczistatos / ápczistik ir ápgrážink mus. Duok idántti Pone / ir Mokitojau musu wienátijás / wieroy tikroy meyłey širdingoy / pákároy ir czistatoy ir wisokiose / šwentose cnatose / kárštay sekiotumime. O duona žiwatá / o duona šwenta / kuri iš dángaus nužengiay / ir duodi žiwatą swietuy / áteykig musump jeyk ing širdis musu / o buk su mumis per wisas dienás iki pábáygay ámžies. O po pábáygay dienu kialones musu /

1) *t. y.* mazgojay.

weaſkigi mus / brángiu krauiu táwu ápcziſtitus / iß meyles tos kuriqiá wiernus táwo ik galij numileti teykieyſi / ánt ános cziáſties dángaus: kur mumis ſu ſawim dalálq iß loſkos ſawo teykis duoti / Pone ir Diewe muſu ſu Tewu táwu ir Dwáſia ßwenta ánt ámziu páßláwintás / Amen.

* * *

(37. *psl.*) PO SMERTII KARALAUS.

XXXII.

DJewe Wiſſogalis wiſo ſwieta Waldone wienátijs tu patſay budays nuo táwę ſkirtays Karalus renki karanawoij / ſweykatq ir giwatq io ipaćia loſka tawa goploij. Tu jems karalauti koley táwo wala duodi ir wel kada nori waldziq nuo iu atimti / ir giwatos jems draugia ſu karaliſte patrumpini. Ne be walos ir ißradima tawo / ir tay karaliſtey atimta dabar eſti del newdieczniſtes muſu Wiriaſnibe po tawęs aukśćiauſia galwa tos wiſſoteanes. Páwizdek wienok / ákim mieláßirdiſtes táwo / práßom tawe Tewe maloningás ant tos poniſtes ſwieziay nuog tawes ápnáßlintos / o deßinia tawá Diewißká páremk iq o ſuſimilk ánt wiſu muſu. O tuo tarpu pákolay Diewißka táwo ißmintis / ánt wietos numiruśia Poná kq kitq iß ſawo peaćia páduos / karálauk páts tarp muſu / dermey / meyley o rede giárame wiſus turek / ir Káráliſte toiá ſirátiſtey ioś / meylingáy uzzinok. Saugok ir nuo ſwetimu / ir namißkiu Neprietelu / nuog wayda nepakajaus ißirima uzeijmu ir wiſokios nebeſpieczniſtes. Nuramdik piktibę piktuju / pakaju bendrq ſiutuſiay gádinánćiu; izgiedink tuos / kurie pagirtás prowás táwo ir Tewißkies muſu kitribe ſawo ißgayßinti rángieſi. Gink muſu ir wiſu zmoniu (38. *psl.*) pakaynu / ſparnays priewáyzdos táwo / nuog uparnu / ir krauia trokßtánćiu zmoniu: buk ſargu ſweykatos / wiezliwiſtos ßlowes / o ipaćiay giáros

sąžines Wiernu tawu. Bukik wel ipaćiu meylingu o mie= łąßirdingu apekunu tikros bážnićios tawo / tarnu ir sargu ios budru / ir tu paćiu wietu / kur pakarnay átsiprowiney służba tawo ßwenta: idánt žmones tawo wierni / táwim paćiu tießitusi / ir iß tawes girtusi Pona sawo / amžinay. O pakołay ne sees ànt sosta karalißka tás kuri tu pasłeptoy rodoy tawoy nuog àmžiu mums paskiriay / ißrásk asabas tokiás ànt sudu ir darima teysibes / kuriu cnata / pawogá / teysibe abstabitu gwołtą / ir kriwidoms wisokioms užbegtu / ir wisas tos Wissoteanes ßalis / iß tawo páßławinima láymingay nuramditu. O kurius iau ant to iß statey / àpwilk juos galibe iß aukßtibes / buk priek ju / procoy ju / łoska ir páßłáwinimu táwu. Palenk prieg tam ßirdis wisu Senatoru / Hetmonu / Wayska ir wisu stonu / ir giwentoju tos karaljstes / meiłesp dermesp ir pakajausp / Redik iuos Dwásia tawo ßwenta / idánt ape tat dermingay dumotu / kałbetu / roditu / o ißmintingay gałop westu / kas ira su ißpłatinimu gárbos táwo / užłáykimu pakajaus / reda giara / wisoy ponistey toy / id ir wisi ábełnai ir kožnás ipaćiay tießitusi iß sawo prowos o łabiausey iß walnistes giáros sąžines. Teykisig patsay miełás Pone per bendrą ir der= mingą wisu Ponu bałsą iß łoskos sawo / paduot ir parodit mums Karalu Pateptini tawą kurio ßirdija wisad giwentu bayme warda tawa ßwenta / kurs nuoßirdžiay miłetu tuos / kurie tawe mili ir ustowu táwo seargti / kurs rupiay láykitu pakaju / miełáßirdistę teysibę / budáms sargu ir gineju prowu táwo / walnistes Tewißkies musu ir wisokios patogibes idánt po iłgu ir láymingu io ponowoimu / rámią spakayną giwatą westumim / wi= (39. *psl.*) sokioy pábážnistey ir wiežliwistey. Suteak tat / apeką práßome ir daugiaus / ir ka mums regi but su giáru musu / Diewe teysibes / ir reda giároja / ànt àmžiu páßławintas / Amen.

* *
*

(44. *psl.*) CZIESU DARGANU, IR PATWINIU.
XXXVII.

O Diewe didziay galis sprowose sawo / Tu bàlsu sawu renki didumeą wàndeniu ànt dángaus / ir išwedi miglàs iš krašta ziames. Tu zaybus su lietum išlàydi / o iudini wejus iš skàrbu sawu. Tu prikiali kàda nori burius ánt debesu / o támsiays rukays vzdengi šwiesibę: Tu rubezius padeiey wandeniuy / o kada nori liey ghi iš dàngaus / o niekàs jo iš sutwerimu vztureti negali. Datiria strošna sudà táwo pirmás swietàs / kuri del didziu grieku rustibeja sawoy / teysey pàkoroiày: Jr mums newertiems waykams tawo / tos dárgános / ir lietus nestojąs / ir baysius patwiniay kurie mums wáysiaus ziames nodieją mazina / regima esti korone piktibiu ir prástoijmu musu: Uz kurius dabar nuoširdziay gaylime / ir iš ju tau kaltàys buti duodamies / susimilima kántriay (45. *psl.*) laukdàmi. Pigu tau o Pone wis / nes moki / zinay / ir ir gali wis. Susimilk ánt musu / prášom táwe àtláysk griekus ir piktenibes musu. Uzturek teyp ilgàs ir sunkiàs dárgánàs lietu nestojanti nustàbik / debesis lietingàs išwáykik galibe tawa diewiška. Palinksmink mus giedra miela / o swiesibe saules weykiay pàtiešik mus. Sušildik ir išdziowink permirkusią ziamę šilima / ir spinduolays saules / o wáysiu ziames duok sukuopti làymingay / ir aną giàroy sweykatoy / linksmoy saziney / pakajuy wàrtoti. O Tewe mielàširdistes / o Diewe wisokios pàtiechos / išklausik mus. Te išwistie ir newiernikay juog tu esi Diewàs musu / kursay roday mielàširdistę Zmonemus táwo Ne uzmiršay Nohes twàne / ir kitu Gárbintoju táwu czesu dàrgánu ir musu waykialu sawu nepamesk / ir àmzinay ne miršk. O męs budàmi walnays nuo korones táwo / per wisas dienàs giwatos musu / šwentibeja ir teysibey tau tàrnausim / o galibę išminti ir gieribę táwą / širdzia ir násrays / musu gàrbinsime amzinay / Amen.

* *
*

(72. *psl.*) CZIESU SEMENIIOS.

LXI.

POne Diewe Wisogalis / nodieiá wisu ßalu ziames kurs páſakiay juog pákolay ziame pateks ſemuo / ir pijumuo ne pálaus. Nodieioy loſkos táwo ir páßláwinima táwo grudu ziamen dabar ſu kitays bearia- (73. *psl.*) me práßome tawe dukſingay ſugrazink tatay ſu nauda: ßtay męs lauksim brángaus wáyſigus ziames / kolay ápturesim lietu ritini ir wakarini: Wilgik rássa trąßia láyſtik lietumi ßiltu / ßildik ſaula giedria ziamę kuriay tu grudu páſitikim. Nulayſk ſkalſą lietu / rudeni ir pawáſari / idánt jaways kluonay butu pilni lietus tay paßláwinimá bus. Diewe kur ſkálſini ſeklą ſejánćiámuy priduok mums duonos ánt walgima ſkálſink mums iß dángaus ir wayſink ſeklás muſu. Wáykśćiok pats po laukus muſu dángaus Wießpátie: nes toj páßláwintá ziame ánt kurios tu pedą loſkos táwo páſtátiſi. Jß tawo pribuwima ir mazas truputis lábay prawiſa: Saugok nuo priepuolu kurie ne duotu ſulaukti mums naudos / ſemenijos muſu. Suſimilk ánt muſu / vzdenk mielàßirdiſte pirmás nepáſlußniſtes muſu / o ne korok muſu tuo / idánt męs daugi ſedam maz pijautumim ſeklos wiſlą laukán neßdami / maz kluonan weaztumim. O teyp ßlawinſime teyſibę loſką ir mielàßirdiſte táwą pákolay giwi / ir amzinay ápſakiſime gárbą táwą / AMEN.

* * *

(77. *psl.*) Katechiſmas Aba Trumpas Pamokſlas. Wieros Krikśćionißkos del waykialu mazu

Klauſimás.

KAdángi wiſa muſu ißmintis Krikśćionißká / tame Uzguli: idánt P. Diewa Traycey Szwentoy wienatij pázintumim ir patis ſawe: togdel tawe klauſiu: Kás tu eſi?

Atsakimás.

Esmi Zmogus sutwerimás Diewá iszmintingás / nuog Diewá Tewá / ir Sunaus / ir Dwásios szwentos / ant jo paweaykśla sutweartás.

Kłausimás.

Kodel tawe Ponas Diewas Zmogumi sutweria?

Atsakimás.

Todel / idant ghi pázinćio / gárbinćio / miłećio / o meyłey jo ánt ámziu su juo bućio.

Kłausimás.

Izgi kur turime mokitis pázinti Pona Diewa?

Atsakimás.

Isz rasztá szwentu Pranászu ir Apasztalu.

Kłausimás.

Zinaygu tu ką ápe Poną Diewą isz rasztá szwętu Pránaszu ir Apasztalu:

Atsakimás.

Zinau / juog east wienás Diewás Tewás / Sunus / ir Dwásia szwentá.

(78. *psl.*) Kłausimás.

Argi pázinsti / tu Poną Diewą?

Atsakimás.

Pázinstu.

Kłausimás.

Kaypag ghi pázinsti?

Atsakimás.

Per Wierą.

Klausimás.

O Wierá isz kur?

Atsakimás.

Isz klausimá zodzia Diewá.

Klausimás.

Kurios tu Wieros Zmogus?

Atsakimás.

Esmi Zmogus Wieros szwentos Krikśćioniszkos.

Klausimás.

Del kurios priezasties esi Zmogumi Wieros szwentos Krikśćioniszkos?

Atsakimás.

Juog tikiu / ing Poną Jezusą Christusą / ir esmi àpkriksztitás wardaná jo.

Klausimás.

Kuo irá Ponas Christus?

Atsakimás.

Ira Sunumi Diewa giwojá / Kursay budamás wissad Diewu pászláwintu / áteja ánt świetá nuo Tewá / ir stoiosi Zmogumi. O tayp Ponas Christus / irá tikru Diewu ir Zmogumi.

(79. *psl.*) Klausimás.

Del: ko stojosi Zmogumi / kadang' buwá wisad Diewu pászláwintu?

Atsakimás.

Del: Zmogaus grieszuojá / o nuog Diewá átátolintojá: idánt turetumim Diewa su sawim giweananti / izgánimą ir ziwatą ámzinął.

Klausimás.

Pámisakik isz kur tay zinay?

Atsakimás.

Pránáßay ápe tay ráßia / kad Messioßiu Emmánuelum ir Jehowá / tay esti / Diewu tikru nasiná:[1] bet ir pátsay Ponás Christus / žodžiays ir dárbays swietuy ape tay ißreyßkia: teypag' ir ßwenti Apaßtáłay ápe tay mus nutikriná:

Kłausimás.

Ant Krikśćionißka Žmogaus / ką užgul mokieti?

Atsakimás.

Kiáturis dayktus: Pirmiausey. Deaßimti Prisakimu Diewá. Potám / Jžpážinima Wieros S. Krikśćionißkos. Potrećia / Małdą Wießpaties. Po Kiátwirta / ápe Szwentistes / tay est: ápe Krikßtimą ßwentą / ir ape ßwentą Weaćiarią Poná.

Kłausimás.

Kálbek Deáßimti Prisakimu Diewá.

Atsakimás.

Kálbejá Ponas Diewas wisus tuos žodžius: Aß esmi Ponás Diewas tawas / kursay tawe ißwedžiau iß ziames Egyptá / iß namu newalos.

1. Ne turek Diewu swetimu poákim manęs.

2. Ne darik sau Abrozá droßtá ir nejokia páweykśla tu dayktu kurie irá ánt dángaus aukßtay / ir kurie (80. *psl.*) ant ziames ziamay / ney tu kurie irá wándenija po ziamemis. Nesikłoniosi jems ney iu gárbinsi. Nes áß esmi Ponás Diewás tawo stiprás / užwidis meayles / átkiarßidamás neteysibę Tewu / ánt Sunu treaćioy ir kiátwirtoy giminey / tu kurie manes nekienćia. O dárau miełaßirdistę ánt tukstanćiu tu kurie mane mili / ir seargti prisakimu mano.

3. Ne imk wárda Poná Diewá tawo dowanay: Nes pámstisis Ponás Diewas ánt to kurs jo wárda noprosnay imá.

1) *t. y.* wadiná?

4. Atmink idánt diena átsijlseimá szwęstumey. Per sziászias dienás dirbsi ir pábeygsi wisus dárbus tawo: bet seakmą diena irá átsijlseimás Poná Diewá tawo: ne dirbk dárba nejokia joy tu ir Sunus tawo / dukte tawo / tárnás tawo ir tarne tawo / gálwijas tawo / ir sweaćias kurs irá namuose tawuose. Nes sziaszoise dienose sutweria Wieszpats / dangu / ir ziame / mariás / ir kás jose ira: ir atsijlseia diena seakma. Togidel pászláwiná Ponás diena Nedelos ir paszwente ją.

5. Szienawok Tewa tawa / ir Motina tawa: idant iłgay giwás butumey ánt ziames / kurią Ponás Diewás tawás duos tau.

6. Ne uzmuszi.

7. Neczistatoś ne darisi.

8. Ne wogsi.

9. Ne kałbesi priesz ártima tawa neteysaus swiećiimá.

10. Nepágieysi namu ártimojá tawá / ney págieysi Moteries jo / ney bearná / ney samdinikies / ney jaućia / ney ásilá / ir nejokia daykta / kurs irá jo. Kałbeja P. Diewas wisus tuos zodzius.

XXIX.

VYSKUPO PARCZEWSKI'O APLINKRAŠTIS.

L. A. Jucevičiaus knygose Litwa pod względem starożytnych zabytków, obyczajów i zwyczajów skreślona przez Ludwika z Pokiewia, Wilno 1846 *yra ištraukų iš šiaip nepažįstamo vyskupo Parczewski'o aplinkraščio. Originalas buvęs Žemaičių vyskupijos archive Alsėdžiuose*[1].

Anot Valančiaus (Żemajtiu Wiskupiste § 86, 87, 92.). Petras Parczewski's popirm Smolensko ir nuo 1650. m. iki savo mirties, 1659. m., Žemaičių vyskupu buvęs. Kadangi jis, kaip Valančius l. c. I. 162 psl. rašo, į Žemaičius parsikeldamas pirmą sykį šią pusę išvydęs, tai šitas aplinkraštis ne jo paties darbas, nes kalba žemaitiška. Kokiais metais Parczewski's jį rašydino, nežinoma. V. Biržiška l. c. spėja apie 1656 m., kadangi tąsyk vyskupas per savo vyskupiją vizitacijos del keliavo (Valančius l. c. I. 167.) ir, suprantama, visokių pagoniškų papročių pastebėjo.

(118. *psl.*) Pameskiet wisas paganistes burtas, pameskiet junsu paminieklus, o szwenskiet su tikrajs tarnajs Diewa Izganitojaus musu, swięte ir didźus atpuskus Kataliku Wisun Szwętuju, a łabiaus pameskiet atminimus Szunun procewniku, nes taj ira obrozda Diewa Ar gął gy, suliginti

---

1) *žiūr. V. Biržiška L. B. No. 69 b.*

bajsu ir pyklinga źwieri, su mousu Gielbietoju, Wieszpacziu twirtibies.

(119. *psl.*) Ira pas junsu pagoniszkasz budas, juns walgidami pirma yr paskutini kansni duodate szunij, wieridami jog taj atnesz numams skałsa. O Diewe mousu! kokij tarnaj tawa! Ne, taj ne tawa tarnaj, taj ira służelnikaj welnia! Źmones Krikszczionis! parsergu jumis wardu Pona Jezaus Christaus, perstokiet sawa neczistus budus, praszau yr meldziu, ant ronu yr krauja pralita Iszganitojaus świeta, ne darikiet sarmatas del warda Kataliku. Juns isz tos paczios burnos kuriaj prijemiet Kuna yr Krauja Diewa, duodate duona bajséj bestijéj. Esate dalinikajs dowenu Diewa, dalinikajs didziause ant świeta bunkieta, kur Iszganitois musu, walgindina źmones sawa Kunu o girdina sawa Krauju. O juns budamy dalinikajs wisun dowenu dangiszku, szunis darote anun dalinikajs, duodami aniems isz sawa burnos.

* * *

(140. *psl.*) Iszmeskiet isz sawa namu wisas szukias, welniszkoms déjwoms afierawotas, nes winas tiktaj ira Diewas tikras, Iszganitoys mousu Jezus Kristus.

XXX.

KALVINŲ BIBLIJA.

Kalvinų Biblijos, ji tankiai Chylińskio arba London'o Biblija vadinama, težinomi trys egzemplioriai: London'e, Berlyne ir Leningrad'e. Jie visi trys nepilni[1]. *Pilniausias yra Leningrad'o egzempliorius. Jis baigiasi 40. psalmu, taigi nė Senąjį Testamentą visą neapima. Ištraukas ėmiau iš Berlyno valstybinio knygyno egzemplioriaus „Biblia sacra Oct. 9". Del vertėjo dar neviskas aišku. M. Stankiewicz'ius, Wiadomość o biblii litewskiéj, drukowanéj w Londynie 1663 roku, i o wrzekomym jéj tłómaczu Samuelu Bogusławie Chylińskim, Krokuvoj 1886. m., tvirtino, jog Chyliński's Biblijos nevertęs, kaip iki tol visi tikėjo, bet tiktai piningus spausdinimui rinkęs ir spaudos darbą London'e prižiūrėjęs. Vertėjai buvę kunigai Jurgis Skrodzki's*[2] *ir Jonas Borzymowski's*[3]. *Jie tam tikslui Bretkūno Biblija* (*plg.* IX. 3.) *pasiskolinę. Kitaip H. Reinhold'as, MLLG IV. 105.—163., 207.—273. Jis nor įrodyti, kad Chyliński's iš tikrųjų vertėjas esąs, spausdinęs veikiau Edinburg'e, ne London'e. Bretkūno vertimu jis nesinaudojęs, bet lenkiško 1632. m. Chyliński's 40. psalme 1662. m. pradžioj sustojęs.*

---

1) *plg. V. Biržiška L. B. No. 72.*

2) *Jurgis Skrodzki's gimė 1635. m. Gilgenburg'e, Rytprūsiuose, buvo kelis metus mokyklos vedėju Friedland'e, pastojo 1662. m. vikaru ir 1676. m. lenkų kunigu Karaliaučiuje. Jis mirė 1682. m. ir paliko lenkiško giesmyno rankraštį, kurs vėliau išspausdintas. Plg. Arnoldt, Nachrichten I 42/43; E. Oloff, Polnische Liedergeschichte 169 sq.*

3) *žiūr.* 267. *psl.*

Klausymą galutinai išspręsti tiktai tada tegalėsim, kad Vilniaus sinodalinio archivo aktus pažinsim, bet iš anųdviejų raštų, ypač iš Reinhold'o, nors šie svarbesnieji faktai paaiškėjo: kalvinų sinodas 1656. ar 1657. m. Kėdainiuose nusprendė, Chylińskį Anglijon siųsti. Ar jis Švento Rašto vertimą jau iš namų pasiėmė, nepatiriame. 1659. m. keli Oxford'o teologijos profesoriai raštu patvirtina, kad Chyliński's, kurs Oxford'e studijavo, lietuviškos Biblijos vertimą pabaigęs, o 1662. m. pavasarį jau Senasis Testamentas iki 40. psalmo išspausdintas buvo, kaip iš Lietuvos reikalavo, kad Chyliński's išspausdintąją Biblijos dalį sykiu su vertimo rankraščiu Lietuvon siųstų perveizdėti. Bet 1663. m. sinodas Vilniuje nei Biblijos vertimu nei Chyliński'o pasielgimu su surinktaisiais piningais patenkintas nebuvo. Taip išspausdintoji Švento Rašto dalis, kurią Jurgis Skrodzki's peržiūrėjo, taip rankraštis, kurį, rodosi, Jonas Borzymowski's perveizdėjo, pilni klaidų esą. Sinodas nutarė, popirm Naują Testamentą London'e spausdinti, kurį Borzymowski's sinode dalyvaujančiųjų padedamas, išvertė. Tuo tarpu ketino Pranašų knygas išversti, bet Biblijos spausdinimą toliau tęsti, kaip Chyliński'ui, jiems nesekės. Jų rankraštis būk Biržuose 1681. m. sudegęs[1]. Vertimui naudojęsi Bretkūno Biblija, nes 1664. m. laiške Kėdainių sinodas žada ją kuo greičiausiai Karaliaučiun grąžinti[1].

Apie Chylińskį patį šiaip menkai težinome. Jis pats pasakoja, jog iš mažų dienų bažnyčiai pasišventęs, karo metu Lietuvoj tėvo, brolių ir seserų netekęs ir daug vargų savo gyvenime pritapęs. Jis mirė 1668. m.[2]

---

1) *Lukaszewicz II. 171.*
2) *H. Reinhold l. c. 119., 122., 211.—213.*

Biblia LITHVANICA Coepta qvidem edi Londini 166.. Sed pręveniente Morte Autoris, Samuelis Bohuslai Chylinsky, a. 1668 non absoluta porrò. Andreae Mülleri Greiffenhagij 1684[1].

TRECIA KNIGA MAYŹESZAUS *wadynama* LEVITICUS.

Użſirakinimas tos Knigos.

WArdas tos Knigos ira imtas nog prakiłniausio daykta ape kuri ſakoś joy, ó tas ira ape Levitiſzkias Ceremonias aba *budus*, ſu prygulincieys ju daykteys: kuru atprowineimas ir ſarga pryſakita buwo Kunigamus ir Levitamus (kuru abejetas buwo iſz gimines Levi) and uźłaykima Szwętos słuźbos Diewo. Łabiausiey nes ira cia iſtatytos prowos, netyktey ape tułas afieras, czyſtu ir neczyſtu, teyp źmoniu, kaypo galwiju, ape dydes ſzwętes, ir ſzwętes, bet teypag ape Kunigus, teyp ape ju aſabas, kaypo ape ju ureda. Priegtam ira Szwietyſzkos prowos ir iſtatymey ape korones prieſz baysius griekus, kuras reykia kad Uredas iźtieſtetu. Terp prowu idetos ira Hiſtorios *aba paſakos* ape Paſzwętyma Kunigu and ureda ju, ape patepima Nometo, ir Stotku jo, ape kaſdienini tarnawima Kunigiſzkio-ureda, ir paſtyprinima jo Diewiſzku źiąkłu, ir korone dwieju Kunigu, Nadabo ir Abihu, kurie perźęgie urede ſawo, ir ape koronę honbitoja-Diewo. Rądame teypag cia źadeimus tiemus kurie ſaugos prowu Diewo, ir baysius baydymus tiemus kurie perźęgt jas. Tie wisi dayktey ſtojoś wiename menasiy, ipaciey, nog pradzios antra menasio, paſkuy to kaypo iſzejo Izraelitey iſz Egypta, iki pradziey antro menasia tugi paciu metu.

---

1) *šita antraštė ranka rašyta.*

PAGULDYMAS I.

Prowos ape buda gierawalnos Degamos-afieros muſzt Nomete, 1. *& c. kuriy turejo but, aba iſz dydzia pekaus, kaypo iſz jauciu,* 2. *aba iſz maźa, kaypo iſz awiu ir oźu,* 10. *aba iſz paukſzczu, kaypo turkłelu, ir karwełenu,* 14.

IR pawadyno WIESZPATS Mayźeſzaus: ir kałbejo jop iſz' Nometa ſueygos, tarańt.

2 Kałbek waykump Izraelaus, ir taryk jump: Kad afierawos iſz juſu źmogus afierą WIEZPACIUY, afierawosit afieras juſu iſz pekaus, iſz jauciu, ir awių.

3 Jeygu afiera jo ira degama-afiera iſz jauciu, tada afierawos tobułą patyneli: *a*[1] pas duris Nometa ſueygos afierawos ghi, pagal walos ſawo, po weydu WIESZPATIES.

4 Ir uźdes rąką ſawo and gałwos anos degamos-afieros, kad butu tey po jo miełu, numaldyt ghi.

5 Potam pamuſz aną jauną werſzy po weydu WIESZPATIES: ó ſuney Aarona, Kunigey, afierawos aną kraują, ir łaſzes aną kraują aplink ano Ałtoraus, kurſey ira prieſz duris nometa.

6 Tada nutrauks aney degamey-afierey odą, ir padalis ją daliſna jos.

7 Ó ſuney Aarona Kunigo padaris ugni and Ałtoraus: ir ſukraus małkas and anos ugnies.

8 Sukraus teypag ſuney Aarona, Kunigey, anos ſtukus, gałwą, ir taukus, and małku kuros ira and ugnies, kuriy ira and Ałtoraus.

9 Bet widurus jo, ir błauzdas jo, numazgos wądeniu: ir uźdegs tey wis Kunigas and Ałtoraus: degama tey ira afiera, ugnies-afiera *and* mieło kwapa WIESZPACIUY.

10 Ó jeygu afiera jo ira iſz maźo pekaus, iſz awiu, aba iſz oſzku and degamos-afieros, afierawos tobułą patyneli.

---

1) *(paraštėj) a* Exod. 29. 10.

11 Ir pamuſz ghi and ſzalies ałtoraus puſenaktieſp, po weydu WIESZPATIES: ó ſuney Aarona, Kunigey pałaſzes kraują jo aplink Ałtoraus.

12 Potam padalis ghi ſtukoſna jo, ir gałwą jo, ir taukus jo: ir ſukraus jas Kunigas and małku kuros ira and ugnies, katroy ira and ałtoraus.

13 Bet widurus, ir blauzdus apmazgos wądeniu: ir afierawos tey wis Kunigas, ir uźdegs and ałtoraus: degama-afiera tey ira, ugnies-afiera and mieło kwapa WIESZPACIUY.

14 Ó jeygu afiera jo po WIESZPACIU ira degama-afiera iſz paukſzczu, tada afierawos. afierą ſawo iſz turkłelu, aba karwełenu.

15 Ir atneſz ją Kunigas ałtorauſp, ir perſkiełs gałwą jos nagu ſawo, ir uźdegs and ałtoraus: ó kraujas jos bus iźgniauſztas pas ſieną ałtoraus.

16 Ó gurkli jos ſu płukſnomis jos atmes: ir mes tey pas ałtoru, ties uźtekieimą, wietoń pełenu,

17 Priegtam ſkiełs ją ſu ſparneys jos, ne ſkirs, ir uźdegs ją Kunigas and ałtoraus, and małku, kuros ira and ugnies: degama-afiera tey ira, ugnies-afiera *and* mieło kwapa WIESZPACIUY.

PAGUL. XI.

Prowos ape skiru czyſtu ir neczyſtu źweru, netyktey walgime, teyp dydziu kietwerakoju źweru, 1. & c. kaypo źuwu, 9. paukſzczu, 13. ir słęgiąciu źweru, 20. bet teypag daſiliteime ſterwa ju, 24. Priegtam ape kitas dar źweris, kuras reykia buwo turet uź neczyſtas, 29. ir kaypo gałejo kas but czyſtu nog tu wiſu, 31. ſu graudenimu czyſtatoſp ir ſzwętybeſp, 44. and ko ſęka pabayga Paguldymo, 47.

IR kałbejo WIESZPATS Mayźeſzauſp, ir Aaronop, tarańt jump:

2 Kałbekit waykump Izraelaus, tarańt: Tas tey ira źweris kuri walgisit, iſz wiſu galwiju, kurie ira and źiames.

3 Wis tey kas ſkiala terp galwiju nagą, ir ſkiala kanapą nagu ing dwejet, *ir* gramuloja, walgisit tey.

4 Tu teciaus newalgisit iſz tu kurie *tykt* gramuloja, aba *tykt* dalija nagus: welbludo, gramuloja tieſa ghis, bet nedalija nago, neczyſtu bus jumus:

5 Ir kraliko: gramuloja tieſa ansjen, bet nago nedalija: neczyſtu bus jumus.

6 Ir ſzyrwio, gramuloja tieſa ansjen, bet nedalija nago: neczyſtu bus jumus.

7 Kiaułes teypag, dalija tieſa nagą, ir ſkiala ing dwejet kanapą nagu, bet prarytu ne gramuloja: neczyſta bus jumus.

8 Iſz meſos ju newalgisit, ney ſterwa ju litesites: neczyſteys bus jumus.

9 Tey walgisit iſz to wiſa kas ira wądenioſe: wis tey kas turi wądenioſe, maroſe, ir upeſa, ſkrielus ir ſriegas, walgisit jos.

10 Bet wis tey kas neturi maroſe, ir upeſa iſz wiſokio płaukiancio *daykta* wądeniu, ir iſz wiſokios giwos duſzos, kuriy ira wądenioſe, ſkrielu ir ſriegu, biauribe bus jumus.

11 Ir łabey biauribe bus jumus: iſz meſos ju newalgisit, ir ſterwu ju bodesites.

12 Wis tey kas neturi wądenioſe ſkrielu ney ſriegu: biauribe tey bus jumus.

13 Ó iſz paukſzczu teys bodesites, nebus walgiteys, biauribe bus: Arelo, ir Wanago, ir maru-arelo.

14 Ir Susirukola, ir Warnos pagal jos gimines.

15 Wiſokio Warna pagal jo gimines,

16 Ir Strusio, ir Pełedos, ir Gieguźes, ir Peslies pagal jo gimines.

17 Ir Apokos, ir Naro, ir Lelkaus.

18 Ir Koſos, ir Bublies, ir Pelikona.

19 Ir Sterkaus, ir Giarwes pagal jos gimines, ir Jarubes, ir Szykſznaſparnio.

20 Wiſokias słęgias paukſztis, kurſey waykſzczoja and kieturu koju bus jumus bjauribe.

21 Tey teciaus walgisit, iſz wiſokio słęgiącio pauſzcza[1], kurſey waykſzczoja and kieturu *koju* kurſey tury wirſzuy and koju ſawo blauzdus kad ſzokinetu jomis and źiames.

22 Iſz tu walgisite tos, źegry pagal jo gimines, ir Solham pagal jo gimines, ir Hargol pagal jo gimines, ir Hagab pagal jo gimines.

23 Wiſokias teypag słęgiąs paukſztys, kurſey tury kiaturas kojas, bjauribe bus tey jumus.

24 Ir teys iźsibjaurinsite: kas dasilites ſterwa ju, neczyſtu bus iki wakaruy.

25 Kas tada neſz ſterwą ju, iſzpers rubus ſawo, ir neczyſtu bus iki wakaruy.

26 Wiſokias galwighis, kurſey dalija nagą, bet neſkiala kanapos ing dwejet, ney grumuloja, neczyſteys bus jumus: kas dasilites ju neczyſtu bus.

27 Ir wis tey kas waykſzczoja and łetenu ſawo terp wiſokio źweries, waykſzojącio[2] and kieturu *koju*, neczyſteys bus jumus wiſokias tas kurſey dasilites ſterwa ju, neczyſtu bus, iki wakaruy.

28 Kas teypag neſz ſterwą ju, iſzpers rubus ſawo, ir neczyſtu bus iki wakaruy: neczyſteys bus jumus.

29 Priegtam tey bus jumus neczyſtu terp słęgiącio źweries, kurſey słęgia and źiames, Źabinkſztis, ir Pełe, ir Raupeźe, pagal gimines ſawo.

30 Ir Eźys, ir Krokodylus, ir Szeſzkus, ir raupeźayte, ir Kurmis.

31 Tie bus jumus neczyſteys, terp wiſokio słęgiącio

---

1) *t. y.* paukſzcza. 2) *t. y.* waykſzczojącio.

źweries: kas dasilites ju, kad padweſe, neczyſtu bus iki wakaruy.

32 Priegtam wis tey kas pułs and ju, kad iźdweſe, bus neczyſtu, noris *bus* koks *b*[1] medzio ſudas, aba drapana, aba oda, aba mayſzas, *aba* koksnoris ſudas kuro dirba *koki* darbą: ikiſzt bus wądenin, ir bus neczyſtu iki wakaruy, potam bus czyſtu.

33 Ir wiſokias molo ſudas, kurań pułs *kas* iſz ju, wis tey kas ira jampi, bus neczyſtu, ir ſudaużysit ghi.

34 Iſz wiſokio pena kuri wałgo, and kuro użeys wądo, neczyſtu bus: ir wiſokias girkłas, kury giara, neczyſtas bus wiſokiame ſude.

35 Ir and ko pułs kas iſz ſterwa ju, neczyſtu bus, peczus ir rynka bus ſudaużyta, neczyſteys ira: togdel bus jumus neczyſteys.

36 Bet werſme, aba ſzulnis ſurynkimo wądeniu bus czyſtu: bet kas dasilites ſterwa ju, bus neczyſtu.

37 Ó kad pułs iſz ju ſterwa and kokios ſejącios ſekłes, tey kas ſejas, bus czyſtu.

38 Bet kad uźlietu wądeni and ſekłes, ó pułtu and to iſz ſterwa ju, neczyſtu bus tey jumus.

39 Kad teypag padwes kas iſz tu źweru, kurie ira jumus and pena, kas dasilites ſterwą jo, neczyſtu bus iki wakaruy.

40 Tas teypag kurſey walgie iſz jo ſterwa, iſzpers rubus ſawo, ir neczyſtu bus iki wakaruy: ir tas kurſey neſz ſterwą ju iſzpers rubus ſawo, ir neczyſtu bus iki wakaruy.

41 Priegtam wiſokias słęgiąs źweris, kurſey słęgia and źiames, biaurybe bus ansjen, nebus walgitas.

42 Wiſo to kas waykſzczoja and piłwa ſawo, ir wiſo to kas waykſzczoja and kieturu *koju* ſawo, aba wiſo to kas turi daugiel koju, terp wiſokio słęgiącio źweri[illegible]s, newalgisite, biaurybe nes ira.

---

1) *ſa*[illegible]*iėj:* *b* źemey. 15. 12.

43 Nebiaurynkite duſzos juſu słęgiąciu źweru kurſey słęgia, ir nesiźakite to, kad iźsibjauryntumite to.

44 *c*[1] Aſz nes eſmi WIESZPATS Diewas juſu, togdel pasiſzwęsit, ir ſzwęteys busit, delto jog aſzjen eſmi ſzwętu: ir nebiaurynkit duſzos juſu kokiu słęgiąciu źweru, kurſey kruta, and źiames.

45 Aſz nes eſmi WIESZPATS, kurſey iſzwedu jus iſz źiames-Egypto, kad bucia jumus Diewu: ir kad butumite ſzwęteys, kadągi aſzjen eſmi ſzwętu.

46 Ta ira prowa ape źwerus, ir ape paukſzczus: ir ape wiſokia gijącia duſza, kuriy kruta wądenioſe, ir ape wiſokia duſza kuriy kruta and źiames

47 Skiru daryt terp ne czyſto, ir terp czyſto: ir terp źweries kuri dera walgit, ir terp źweries kuro nedera walgit.

Pagul. XIIII.

Prowos ape apczyſtyghima raupſoczaus, I. & c. ape Ceremonias aba budus *kuru jampi reykia ſaugot, 3. ir* ape *afieras ſu priedeys ju uź turtynika. 10. ir uź ubaga, 21. ape raupus namu, ir źymes, iſz kųru reykia buwo paźynt jos, 33. ape buda kaypo czyſtyt jos, 49. pabayga to, ir praſzokuſio Paguldyma, 54.*

POtam kałbejo WIESZPATS Mayźeſzauſp, tarańt:

2 Ta bus prowa raupſoczaus dienoy apczyſtyghima jo: *a*[2] T'eſt atweſtas Kunigop.

3 Ó Kunigas iſzeys uź abazaus: kad pamatis Kunigas, jog, ſztey, ana korone raupu pagijo nog raupſoczaus.

4 Tada pryſakis Kunigas, kad imtu uź tą kuri apczyſtys dwejetą czyſtu paukſzczu: ir cedro-medi, ir ſzkarłotą, ir izopą.

---

1) *paraštėj.:* c źemey. 19. 2. ir 20. 7. I. Pet. I. 16.

2) *paraštėj.:* *a* Matth. 8. 4. Mor. 1. 44. Łuk. 5. 14. ir 17. 14.

5 Pryſakis teypag Kunigas, kad pamuſztu wieną paukſzty, molo ſude and giwa wądenio.

6 Giwąghi aną paukſzty ims, ir cedro-medi, ir ſzkarłotą, ir izopą: ir padaźys jos ir giwąghi paukſzti krauje ano paukſzcza kurſey uźmuſztas ira and giwo wądenia.

7 Ir pałaſzes and to kury czyſtys nog raupu ſeptynis kartus potam apinaſzys ghi czyſtu, ir iſzłeys giwąghi paukſżty atwirań łaukań.

8 Ó tas kury czyſtys, iſzpers rubus ſawo, ir nuſkus wiſus płaukus ſawo, ir nusimaźgos wądeniy, teypo bus czyſtu, potam ateys abazań: bet atliks iſz nometa ſawo *per* ſeptynias dienas.

9 Ir ſtosis ſekmoy dienoy, jog nuſkus wiſus płaukus ſawo, gałwą ſawo, ir barzdą ſawo, ir padągies akiu ſawo, ir łabey wiſus płaukus ſawo nuſkus, ir iſzpers rubus ſawo, ir numaudis kuną ſawo wądeniu, teypo bus czyſtu.

10 Ó aſzmoy dienoy ims dwejetą tobułu awinelu, ir wieną metynę tobułą awi: ir tris deſetkus ſmulkiu-miłtu and wałgamos-afieros, ſumiſzytus ſu aliwa, ir wieną logą aliwos.

11 Ó ans Kunigas kurſey daro apczyſtyghimą, paſtatys aną źmogu kurſey turi but czyſtytas, ir anos dayktus po weydu WIESZPATIES pas duris Nometa ſueygos.

12 Ir ims Kunigas aną wieną awineli, ir afierawos ghi and kałtes-afieros ſu Logu aliwos: *b*[1] ir wiſkins jos and wiſkamos-afieros po weydu WIESZPATIES.

13 Potam pamuſz aną awineli anoy wietoy kuroy muſza grieko-afierą, ir degamą-afierą, ſzwętoy wietoy: kałtes-afiera nes *c*[2] kaypo grieko-afiera, ira Kuniguy, ſzwętybe tey ira ſzwętybin.

14 Ir ims Kunigas iſz krauja kałtes-afieros: kury uźdes Kunigas and kabałelo deſzynes ausies to kurſey czyſty-

---

1) *paraštėj: b* Exod. 29. 24. 2) *paraštėj: c* wirſz. 77.

jamas eſt, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo rąkos ir and dydzio pirſzta deſzynes kojos jo.

15 Ims teypag Kunigas iſz Loga aliwą: ir uźlies ją and kayrės rąkos Kuniga:

16 Potam padaźys Kunigas deſzyni pirſztą ſawo *imdamas* iſz anos aliwos kuriy ira kayrey jo rąkoy: ir pałaſzes pirſztu ſawo iſz anos aliwos ſeptynis kartus po weydu WIESZPATIES.

17 Ó iſz atſtanko anos aliwos, kuriy bus rąkoy jo, uźdes Kunigas and kabałelo, deſzynes ausies to kury czyſtys, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo rąkos, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo kojos: wirſzuń and krauja kałtes-afiero,.

18 Tey dar kas atliks iſz anos aliwos, kuriy buwo rąkoy Kunigo, uźdes and gałwos to kury czyſtyja: teypo padarys Kunigas uź ghi apczyſtyimą po weydu WIESZPATIES.

19 Prigatawis teypag Kunigas grieko-afierą, ir padaris uź tą kurſey czyſtyjamas eſt nog neczyſtatos ſawo numaldymą: ó potam pamuſz degamą-afierą.

20 Ir afierawos Kunigas aną degamą-afierą, ir wałgomą-afierą and ałtoraus: teypo padarys Kunigas uź ghi apczyſtyghimą, ir bus czyſtu.

21 Bet jeygu ira ubagu, ir neſutęka *to* rąka jo, tada ims wieną awineli and kałtes-afieros, and wiſkinima, padaryt uź ghi numaldymą: priegtam deſetyną ſmulkiumiłtu ſumiſzytu ſu aliwa and wałgamos-afieros: ir Logą aliwos:

22 Ir dwejetą turkłelu, aba dwejetą karwełenu kuros gali patekt rąka jo: kuru wiens bus and grieko-afieros, ó wiens and degamos-afieros.

23 Ir atneſz jos ſekmoy dienoy apczyſtyghima ſawo Kunigop: pas duris Nometa ſueygos prieſz weyda WIESZPATIES.

24 Ir ims Kunigas aną awineli grieko-afieros, ir Logą aliwos: ir wiſkins jos Kunigas and wiſkamos-afieros po weydu WIESZPATIES.

25 Potam pamuſz awineli kałtes-afieros, ir ims Kunigas iſz krauja anos kałtes-afieros, ir uźdes and deſzynio ausies-kabałelo to kurſey czyſtyjamas eſt, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo rąkos, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo kojos.

26 Lies teypag Kunigas iſz anos aliwos, and kayres rąkos Kuniga.

27 Potam pałaſzes Kunigas deſzyniu pirſztu ſawo iſz anos aliwos, kuriy ira and kayres rąkos jo; ſeptynis kartus po weydu WIESZPATIES.

28 Ir uźdes Kunigas iſz aliwos, kuriy ira and rąkos jo, and kabałelo deſzynes ausies to, kurſey czyſtyjamas eſt, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo rąkos, ir and dydzio pirſzta deſzynes jo kojos, and wietos krauja kałtes-afieros.

29 Ó atſtanką iſz aliwos, kuriy ira rąkoy Kunigo, uźdes and gałwos to, kurſey apczyſtyjamas eſt: kad padarytu uź ghi numaldymą, po weydu WIESZPATIES.

30 Potam pagatawis wieną iſz anu turkłelu, aba iſz karwełenu, iſz tu ką pateks rąka jo.

31 Iſz to ką pateks rąka jo bus wien and grieko-afieros, ó wien and degamos-afieros, neſkaytant wałgamos-afieros: teypo padaris Kunigas uź tą kurſey apczyſtyjamas eſt, numaldymą po weydu WIESZPATIES.

32 Ta prowa ira *to* kurampi bus korone raupu, kuro rąka apczyſtyime ſawo nepateks *to*.

33 Priegtam kałbejo WIESZPATS Mayźeſzauſp, ir Aaronop, tarańt:

34 Kad ieysit źiameń Kanaan kurą dosiu jumus and paſedyma: ó dosiu koronę raupu and katru namu źiames paſedyma juſu,

35 Tada tas, kuro ira anie namey, ateys, ir paſakis Kuniguy, tarańt, Regis mi kaypo butu raupey namoſe:

36 Ó Kunigas pryſakis kad anos namus iſzkrautu, pirmnekayp' ateys Kunigas apiźwalgit aną koronę, kad neſtotus wis tey kas ira anoſe namoſe, neczyſtu: ó potam ateys Kunigas, apidayrit anos namus.

37 Kad apidayris aną koronę, jog ſztey, ira korone and sienu namu, ira dobełes źalokos, aba raudonokos, ir weydas jos źemeſniu ira uź aną sieną.

38 Kunigas iſzeys iſz anu namu durump anu namu: ir lieps uźdaryt anos namus *per* ſeptynias dienas.

39 Potam ſugryſz Kunigas ſekmoy dienoy: jeygu pamatys, jog, ſztey, ana korone and sienu anu namu prasipłatyno;

40 Tada pryſakis Kunigas, kad anos akmenius, kuroſe ira ana korone iſzmuſztu: ir iſzmeſtu jos uź mieſta, neczyſtoń wietoń.

41 Ó anos namus apgramdyns apiſkrytey, ir iſzkres anas dulkies kuras apgramde uź mieſta neczyſtoń wietoń.

42 Potam ims kitus akmenius, ir atneſz ing wieta anu: ir kitą ims moli, ir aptynkawos anos namus.

43 Bet jeygu ana korone ſugryſz ir iźsimes anoſe namoſe, paſkuy to kaypo iźdauźe akmenius: ir po pagramdymuy anu namu, ir paſkuy to kaypo bus aptynkawoti.

44 Teypo ateys Kunigas: ó kad pamatys; jog, ſztey, ana korone prasipłatyno and namu, kądągi raupey ira anoſe namoſe, neczyſteys ira.

45 Togdel iſzardys anos namus, akmenius ju, ir medziagą, ir wiſą moli anu namu: ir iſzweſz tey uź mieſta neczyſtoń wietoń.

46 O tas kurſey eys anoſna namoſna katroy dienoy, kad uźdarys jos: neczyſtu bus iki wakaruy.

47 Kas teypag atsigula miegt anoſe namoſe, iſzpers rubus ſawo: kas teypag wałgo anoſe namoſe, iſzpers rubus ſawo.

48 Bet kad Kunigas wel ieys, ir pamatys, jog, ſztey, ana kore neprasipłatyno and anu namu, paſkuy to kaypo aptynkawoti bus namey: tada apinaſzys Kunigas anos namus czyſteys, kadągi ana korone pagidita ira.

49 Potam ims dwejetą paukſztyciu kad apczyſtytu anos namus: ir cedro-medi, ir ſzkarłotą, ir izopą.

50 Ir pamuſz wieną paukſzty molo ſude, and giwo wądenia.

51 Potam ims aną cedro-medi, ir aną izopą, ir ſzkarłotą, ir giwąghi paukſzty, ir idaźys jos krauje pamuſzto paukſzcza, ir giwame wądeniy: ir pałaſzes anos namus ſeptynis kartus.

52 Teypo apczyſtis anos namus krauju ano paukſzcza, ir ano giwu wądeniu: ir giwu paukſzczu, ir ano cedro-medziu, ir izopu, ir ſzkarłotu.

53 Ó giwą paukſzty iſzłeys uź mieſtą atwirań łaukań: teypo padaris numaldymą, and anu namu, ir bus czyſteys.

54 Ta ira prowa and wiſokios korones Raupu, ir and ſzaſzu.

55 Ir and raupu Rubu, ir Namu.

56 Ir and ſutynima, ir and wotiės, ir and Rundu.

57 Mokit, kuroy dienoy ira kas nėczyſtu, ir kuroy dienoy ira kas czyſtu: Ta ira prowa Raupu.

* * *

KNIGA JOBO.

Uźſirakinimas tos Knigos.

TA Kniga wardą ſawo tury nog ſzwęto Joba, kuroy apſiraſzo, łabey pometkos werta Hiſtoria, ape jo ſunku atłąkima, nepergalima kantribe, ir łabey mieła iſzeyga. Wadyname ją Hiſtoria, delto jog uźrakina ſawimpi tykrą paſaką ape tey, kas nuſidawe, ó ne pramoniu aba iſzra-

dymu Poëtu, ape tey, kas gali nuſidot: ką regie: iſz wardu aſabu, ir źiamiu ape kuras ſakoś joy, bet łabiauſiey iſz ludyghima Ezechieles Pranaſzo, ir Jokuba Apaſztało, *Ezech. pag. 14. 14. Jokub. pag. 5. eyl. 11.* kałbąciu ape Joba, kaypo wertą źmogu, kurſey teyp giweno and ſwieta, jog Diewuy buwo miełu, ir tapo źmonemus paweyksłu cnatu. Daugiel iſzmano, jog gijo uź Patriarchu, aba kad giweno waykey Izraelaus Egypte, aba iſzejus kielawo per girą paźadetoń źiameń, bewedant jos Mayźeſzuy, kury iſzmano nekurie raſzus tą Knigą. Norie Hiſtoria jos praſideda, nog diewo-baymes aſabos jo, ir łaymingo ſtona namu jo, ir wayku, ſeka teciaus paſkuy to ſielwartynga paſaka, apiraſząti tułą kącią, kuriy nełauktyney prypołe and jo, iſz uźgulima Szetona, ó ſzwęto perłaydima, ir reda Diewo, and łobia jo, wayku, ir kuna, iki apijokuy moteries jo. Cia kantribe jo prieſz słogą bayſio ſunkuma, łabey ſtebuklingey priſitieſe kaypo polmos-medys. Tokiame ſtone kad buwo, atajo tris prieteley jo prakiłni, atłąkit, paſigayłet jo, ir tieſzyt. Iſzpirm nieko nekałbejo, kaypo nuſigądę ir nuſiſtebeję dydziumu atłąkima jo, ir kartumu ſopula, kury turejo iſz jo. Bet kad iſz ſiłpnumo kuna pradejo Job łabey raudot, kiaykdamas dieną uźgimima ſawo, pradeda ſu jo kałbet: Bara ghi uź nekątruma: ir noris jam rodzia and teyſibes Diewo, kura piktoſius koroja, teciaus ateyna dydzioń barneń. Tris prieteley uźdoda Jobuy weydamayniſtę, aba bediewiſtę, budawodami fundamentą ſawo, iſz wienos ſzalies and ſmarkiu koroniu, kuras Jobiep regiejo, iſz kitos ſzalies; and nekątru, ir ſtropu atſakimu, kuros girdejo nog jo. Stowi priegtam ſtyprey, jog Diewas pacius tykt bediewius koroja, bet Diewo-baymiemus ſzławina, ir nekoroja ju. Trumpey kałbańt, twirtey turis nopwilamo iſzmonia ſąźynes ſawo, iſpauſto łabey giley nog Dwaſios ſzwętos, kuriy nutykryno ghi, jog n'eſt nieko-giaru ney buwo. Tada pripaźyſta tieſa, jog

negali apſiſtot po Majeſtotu Diewo, weyzdynt, netyktey and abełnos galibes Diewo, prieſz kurą nieku kitu n'eſt liſz pawarguſiu ſutwerymu, bet teypag and jo teyſiaus ſuda, po kuro pryſipażyſta but pawarguſiu grieſzniku: gieyſtu teciaus, tame daykte ſu prieteleys ſawo, kad gałetu but ſudytas po ſudu jo. Teypo tykru buwo ſzyrdiy ſawo ape neweydamaniſzka[1] teyſibe ſawo. Priegtam teypag niekas to negali uźſigint kad neturetu prypażynt, jog nełemteys ir nemetu iſztaryteys źodzieys prietelu ſawo, inarſitas budamas, nekałbejo karteys ſu tokia ſzenawone ape Diewa, reda jo, ir ſudus, kokia prygułejo. Gindamas ſprową ſawo nenuſiłękie pro neprietelus ſawo: bet kad palowe atſakit jam, Elihu atajo wietoń ju, kurſey Jobuy prieſztarauja kitoniſzku budu nekayp dare prieteley jo. Nekałtyna wiſiſzkey praſzokuſio pagiwenimą Jobo, bet nekurus dayktus kuru używojo bekałbańt ſu prieteleys ſawo. Regiejoś iſz apginima Jobo, kaypo Diewas darytu jam kryudą korodamas ghi teyp ſunkiey, ó prieźaſtys to nog jo słepdamas. Togdel graudena ghi Elihu kad nuſiźiamintu ir gayłetuś, delto jog Diewas małonu ira pawarguſiemus, kurie tykiś jo. Rodzia prieſz Joba, jog kad Diewas ką koroja nedaro kryudos, ir niekam nekałtas ira dot ſkayciu iſz to ką weykia: ir prieſz prietelus Joba, jog Diewas netyktey koroja bediewius, bet teypag diewobaymus, ir gali korot. Prieźaſty ſawo ima iſz prygimima Diewo, kurſey ira tobułey iſzmintyngu, galintyngu, ir teyſu, ir iſz jo Majeſtota, per kury tury wiſiſzką waldzią and wiſu ſutwerymu, kas negali, liſz ſutykt ſu prigimimu jo. Job dawęs wierą tam graudenimuy, tyli. Terpto apſireyſzkięs WIESZpats wetroy, bara Jobą jog neſergiy kałbejo ape ghi, ir rodzia tey, teyp włoſnaſtymis ſawo Diewiſzkomis, kaypo darbeys ſawo, iſz wienos ſzalies tobułu

1) *t. y.* neweydamayniſzka,

Tris prieteley uźdoda Jobuy weydamaynistę, aba bedieewistę, budawodami fundamentą sawę, isz wienos szalies and smarkiu koroniu, kuras Jobiep regiejo, isz kitos szalies, and nekąrru. Ir firtpu arsakimu, kuros girdejo nog jo. Stowi priegtam stytprey, jog Diewas pacius tykt bedie-wius korcja, bet Diewo-baymiemus szławina, ir nekoroja iu. T umprey kałtaut, twirtey turis pepwilamo iszmonia sążynes sawo, iśpauślo łabey giley nog Dwasios iżweros, kuriy nerykryno ghi, jog n'est nieko-giaru ney buwo. Tada pripaźysta tiesa, jog negali apsistat po Maiestotu Diewo, weyzdynt, netykrey and abełnos galibes Diewo, priez kurą nieku kitu o est isz pa-warguśiu furwerymo, bet teypag and jo teysiaus suda, po kuro prysipaźysta but pa-wargusiq grecizmku gieyśtu reciaus, tame daykte su prieteleys sawo, kad galetu but sudyta wo sudu jo. Teypo tyktu buwo szyrdiy sawo ape newcydamaniszka teysibe sawo. Priegtam teypag niekas to negali uźsigint kad neturetu prypaźyut, jog netemteys ir nemetu iszaryteys żodzieys prietelu sawo, inarsios budamas, nekałbeio karteys sa tokia szenawone ape Diewa, reda jo ir ai ui, kokia prygulejo. Gindamas sprową sawo nenuśilekie pro nepnetelus sawo bet kad palewe atsakit iam, Elihu ataja witt ń ją, kursey Jobuy priesz-atauja kitonisrku budu nekayp dare prieteley jo. Nekal yna wisiszkey prażokusio pagiwenima Jobo, bet nekurus dayktus kuru uźy-wojo tekałoant su prieteleys sawo. Regimos isz apginima Jobo, kaypo Diewas daryt a iam kryudą, koredamas ghi teyp sunkiey, ó prieżastys to nog io slepiamas. Togdel graudena ghi Pisma kad nusiziamintu ir gayletuś, delto jog Diewas malonu ir pawarguśiemus, kurie tykiś jo. Rodzia priez Joba, jog kad Diewas ką koroja nedaro kryudas, ir niekam tekałtas ira del skaytau isz to ką weykia ir priesa prieteleus Joba. Jog Diewas netyktey koroja bedie-wius, bet teypag diewobaymus, ir gali koroti. Prieżasty sawo ima isz prygimima Diewo, kursey ira tekuley uzmintyrget, galincyngu, ir tryu, ir isz jo Maiestota, per kury tury wisiszka wa dzią and wisu sutwerymu, kas negali, isz tykt sop igimimu jo. Job dawes wierą tam grauden-nimuy, tyli. Tesp to apsiresiszkies W I E S Zpats wetroy, bara Joba jog netera y kalbejo ape ghi, ir rodzia tey, teyp wisa nattymis sawo Diewiszkomis, kaypo darbeys sawo, isz wienos sza-lies tobułu redu swieto, isz kitos szalies sutwerymu, ir uźłaykimu nekuru stebuklinu, ir dydziu sutwerymu apryczniy. Taikoy to kaypo kałbejo jop Diewas, garbą duda tey bey Diewo, ir apsireyszkia szyrdies sawo gaylesniu. Diewas ka tyu trys prietelus Joba, ir liepia kad sukiereru su jo malda Jobo; ir sugrązyt a Joba pirmup dunop jo kury pasziawinimu łkaluna. Kayp ilgey pateko tas atłakimas Joba, ne zynot. Żydey iszmano metus, nekurie trumpesui, kiti ilgiau czesą. Ko mumus Diewas nopireyszkie iszkiey, netykia to żynot iszkiey.

PAGULDYMAS. I.

Jobas ira teysu, Diewo-baymu źmogumi, 1. &c. apdowanotas nog Diewa, waykeys, lobiu, ir skołowe, 2. gyvamas est per uzgu-tima Szetona, 6. ó perłaydyma Diewo, 12. kad pats sawe datyrtu, paterotimu wisu tur-ta sawo, 13, ir wayku, 18. isz ko duda zia-klas sirłos, tiesryja sawe, ir Diewuy uź wiu dekawoja, 20.

a Ieb. 2. 3. BUwo zmogus ziamey Ur. wardas jo buwo Job: tas buwo zmogumi szczyru, ir a tey-su, ir besibijaciu Diewa, ir atstojaciu nog pikto.

2 Ir gime jam septynetas sunu, ir treietas dukteru.

3 Priegtam pekaus jo buwo septyni tukstan-ciey awiu, ir trys tukstanciey wełbludu, ir peki szymtey jungu iauciu, ir peki szymtey asiłiczu, szeymiinos teypag jo buwo łabey daugiel: teyp jog tas zmogus buwo dydesniu uź wisus kurąs ką zo Iszłestkiy.

4 Sunay wel jo eydawos ir darydawo czestys namosie kiekwieno dieney jo: ir siuzdawo, ir kwiezdawo treietą seseru sawo, idant walgitu su ieys, ir giertu.

5 Nes nawe tada kad apeio dienos czia cziu, jog nusiuzdawo Job, ir paszwesdawo jos, ir kiełdawos ryto-metu auksy, ir aferawodawo degamas-aferas pagal skayciaus iu wisu, kał-bejo nes Job. Gal but jog sugriesziio wayke y, mano, ir kiaykie Diewą szyrdiy sawo, teypo dare Job per wisas atas dienas.

6 Ir buwo diena, kad ataio waykey Diewo, statos po W I E S Zpaciu, jog Szetonas teypag ataio widuryń ju.

7 Tare tada W I E S Zpats Szetonop, isz kur ateyni? ó Szetonas atsakie W I E S Z-1 paciuy: Isz apsisukima b ziames, ir isz apici-ma jos.

b 1 Teg. 3. 5.

8 Ó W I E S Zpats tare Szetonop: Dabo-jeyigu teypag tarna mano Joba? nera nes nieko and ziames priesz ghi, zmogaus szczyro, teysaus, Diewo-baymo, ir atstojacio nog pikta.

9 Atsakie tada Szetonas W I E S Zpaciuy, ir tare: Dowaneyg bijes Job Diewa.

10 Nepadareygu tworos aplink ghi, ir ap'ink namu jo, ir aplink to wisa ką tury? darbuy raku jo pasziawiney, ir pekus jo prasiwaysino łabey and ziames.

11 Bet datar isztiesk tykt ranką tawo, ir dasilitek to wisa ką tury, jeygu nekieyks tawe weydan tawo.

12 Ó W I E S Zpats tare Szetonop: Sztey, wis tey ką tury, t'est rankoy tawo: tyktey neisztiesk and jo rankos tawo: ir iszejo Szeto-nas nog weyda W I E S Zpaties.

13 Buwo tada diena, kad sunay jo, ir duk-teris jo walgie, ir giere winą, namose pirm-gimuio broła sawo.

14 Jog ataio siuntynis Jobob, ir tare: Jauciey are, ó asiłiczos gan es pas szali ju.

15 Bet impułe Sabejoniey, ir eme jos, ó waykus pamuize asztrumu kaławijo, ó asz tykt pats iszbegau, kad tey tau pasakicia.

16 Bekałbant dar jamuy, rada ataio kits, ir tare: Ugnis Diewo nukryto isz dangaus, ir uź-sidegie terp awiu, ir terp wayku, ir prarijo jos, ó asz tykt pats iszbegau, kad tey tau pa-sakicia.

17 Bekałbant dar jamuy, rada ataio kits, ir tare: Chaldejey sustate tris pułkus, ir apspole and wełbludu, ir eme jos, ó waykus pamuśze asztrumu kaławijo: ó asz tykt pats iszbegau, kad tey tau pasakicia.

18 Bekałbant

redu ſwieto, iſz kitos ſzalies ſutwerymu, ir uźłaykimu nekuru ſtebuklingu, ir dydziu ſutwerymu apryczney, Paſkuy to kaypo kałbejo jop Diewas, garbą doda teyſibey Diewo, ir apireyſzko ſzyrdies ſawo gayłeimą. Diewas kaltyna trys prietelus Joba, ir liepia kad ſuſideretu ſu jo małda Jobo: ir ſugrąźyna Jobą pirmop ſtonop jo kury paſzławinimu ſkalſina. Kayp iłgey pateko tas atłąkimas Joba, ne źynot. Źydey iſzmano metus, nekurie trumpeſni, kiti ilgiaſni czeſą. Ko mumus Diewas nopireyſzkie iſzkiey, nereykia to źynot iſzkiey.

PAGULDYMAS. I.

Jobas ira teyſu, Diewo-baymu źmogumi, 1. &c. apdowanotas nog Diewa, waykeys, łobiu, ir ſzłowe, 2. tyramas eſt per uźgulima Szetona, 6. ó per łaydyma Diewo, 12. kad pats ſawe datyrtu, pateroimu wiſo turta ſawo, 13. ir wayku, 18. iſz ko doda źiąkłus ſiełos, tieſzyja ſawe, ir Diewuy uź wis dekawoja, 20.

BUwo źmogus źiamey Uz, wardas jo buwo Iob: tas buwo źmogumi ſzczyru, ir *a*[1] teyſu, ir beſibijąciu Diewa, ir atſtojąciu nog pikto.

2 Ir gime jam ſeptynetas ſunu, ir trejetas dukteru.

3 Priegtam pekaus jo buwo ſeptyni tukſtanciey awiu, ir tris tukſtanciey welbludu, ir pęki ſzymtey jungu jauciu, ir pęki ſzymtey aſliczu, ſzeyminos teypag jo buwo łabey daugiel: teyp jog tas źmogus buwo dydeſniu uź wiſus *kurie buwo* ſaułetekiy.

4 Suney wel jo eydawo, ir darydawo cziaſtys namoſe kiekwieno dienoy jo: ir ſiuzdawo, ir kwiezdawo trejetą ſeſeru ſawo, idant walgitu ſu jeys, ir giertu.

5 Nuſidawe tada kad apejo dienos cziaſciu, jog nuſiuz-

---

1) *paraštėj: a* Job. *a.* 3.

dawo Job, ir paſzwęzdawo jos, ir kiałdawoś ryto-metu ąkſty, ir afierawodawo degamas-afieras *pagal* ſkayciaus ju wiſu, kałbejo nes Job: Gal but jog ſugrieſzyjo waykey, mano, ir kiaykie Diewą ſzyrdiy ſawo, teypo dare Job per wiſas anas dienas.

6 Ir buwo diena, kad atajo waykey Diewo, ſuſtot po WIESZpaciu, jog Szetonas teypag atajo widuryń ju.

7 Tare tada WIESZpats Szetonop, Iſz kur ateyni? ó Szetonas atſakie WIESZpaciuy: Iſz apiſukima *b*[1] źiames, ir iſz apieima jos.

8 Ó WIESZpats tare Szetonop: Dabojeysgu *teypag* tarna mano Joba? nera nes *nieko* and źiames prieſz ghi, *źmogaus* ſzczyro, teyſaus, Diewo-baymo, ir atſtojącio nog pikta.

9 Atſakie tada Szetonas WIESZpaciuy, ir tare: Dowaneygu bijos Job Diewa.

10 Nepadareygu tworos aplink ghi, ir aplink namu jo, ir aplink to wiſa ką tury? darbuy ręku jo paſzławiney, ir pekus jo praſiwayſino łabey and źiames.

11 Bet dabar iſztieſk tykt rąką tawo, ir daſilitek to wiſa ką tury, jeygu nekieyks tawe weydań tawo.

12 Ó WIESZpats tare Szetonop: Sztey, wis tey ką tury, t'eſt rąkoy tawo: tyktey neiſztieſk and jo rąkos tawo: ir iſzejo Szetonas nog weyda WIESZpaties.

13 Buwo tada diena, kad ſuney jo, ir dukteris jo walgie, ir giere winą, namoſe pirmgimio brola ſawo.

14 Jog atajo ſiuntynis Jobob, ir tare: Jauciey are, ó aſliczos ganes pas ſzali ju.

15 Bet impołe Sabejoniey, ir eme jos, ó waykus pamuſze aſztrumu kaławijo, ó aſz tykt pats iźbegau, kad tey tau paſakicia.

16 Bekałbańt dar jamuy, tada atajo kits, ir tare: Ugnis Diewo nukryto iſz dągaus, ir uźſidegie terp awiu, ir terp

1) *paraštėj: b* 1. Pet. 5. 8.

wayku, ir praryjo jos, ó aſz tykt pats iźbegau, kad tey tau paſakicia.

17 Bekałkańt[1] dar jamuy, tada atajo kits, ir tare: Chaldejey ſuſtate tris pułkus, ir uſzpołe and welbludu, ir eme jos, ó waykus pamuſze aſztrumu kaławijo: ó aſz tykt pats iźbegau, kad tey tau paſakicia.

18 Bekałbańt dar tamuy, tada atajo kits, ir tare; Suney tawo, ir dukteris tawo walgie, ir giere winą namoſe pirmgimio brola ſawo.

19 O ſztey atajo weſułas nog giros, ir iſztyko kiaturis kampus namu, ir pagruwo and wayku, jog numire, ó aſz tykt pats iźbegau, kad tey tau paſakicia.

20 Kiełes tada Job, ir perpłeſze płoſzczu ſawo, ir nuſkuto barzdą ſawo, ir połe and źiames, ir paſikłoniojo.

21 Ir tare: *c*[2] Nogu iſzejau iſz iſzcios motynos mano, ir nogu tęn ſugryſzu, WIESZpats dawe, ir WIESZpats ateme: wardas WIESZpaties t'eſt pagarbintas.

22 Tame wiſame neſugrieſzyjo Job, ir nepryraſze Diewuy nieko *kas ira* newieźliwa.

---

1) *t. y.*: Bekałbańt.

2) *paraštėj*: *c* Eccl. 5. 14.

XXXI.

KLEIN'AS.

Danielius Klein'as 1623. m. į Karaliaučiaus universiteto matrikulą įsirašydino: Daniel Klein, Tilsensis Borussus (*Erler I. 271.*), *taigi jis Prūsų vokietis iš Tilžės buvo. 1636. m., magistro titulą įgijęs, kitais metais lietuvių kunigu Tilžėje pastojo. Jis mirė 1666. m.*[1].

Klein'as buvo geras lietuviškos kalbos žinovas. Prūsų valdžiai kunigams įsakius lietuvių kalbos gramatiką ir žodyną priruošti, jis tris rankraščius valdžiai padavė: lotynišką lietuviškos kalbos gramatiką, sutrumpintą vokišką ir vokiškailietuvišką žodyną. Valdžia šitus veikalus komisijai peržiūrėti liepė[2] *ir, gerą sprendimą sulaukusi, 1653. m. lietuviškąją*[3], *o 1654. m. vokiškąją*[4] *lietuviškos kalbos gramatiką išspausdino. Kur žodynas dingo, nežinome. Man rodos, nuorašas išliko Karaliaučiaus valstybiniame archive*[5].

Klein'o Grammatica Litvanica yra seniausioji lietuviškos kalbos gramatika, nes Širvydo Clavis linguae Lituanicae žuvo (plg. XXII.). Knygos ir šiandien dar kalbotyrai reikšmės turi. Prakalboj, 18. psl., Klein'as aiškiai sako, kad jo tikslas esąs rašomąją kalbą nustatyti ir jos dėsnius

---

1) *Arnoldt, Zusätze 154./55.*

2) *plg. Klein'o prakalbą Grammatica Litvanica 4.—9. psl.*

3) *Grammatica Litvanica . . . edita à M. Daniele Klein . . . Regiomonti . . . 1653. Plg. V. Biržiška L. B. No. 62.*

4) *M. Danielis Kleinii Compendium Litvanico-Germanicum, Oder Kurtze und gantz deutliche Anführung zur Littauschen Sprache . . . Königsberg . . . 1654. Pgl. V. Biržiška L. B. No. 68.*

5) *plg. Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung 50, 233.*

gramatikoj surašyti: Excolamus unam aliqvam Dialectum, qvæ communißima, omniumqve optima eſſe cenſetur, qvalem modò indigitavimus. De hac tradamus Præcepta *&* Regulas, ita tamen ut cæterarum qvoqve fiat mentio, quò illæ ab hac diſcerni poßint. *Iš tikrųjų Klein'as nors Prūsų lietuvių rašomąją kalbą apvalė ir išlygino. Jo paties lietuviškieji raštai tartum baigia senosios literatūros laikmetį.*

Klein'as sutaisė naują giesmyną ir maldų knygeles 1666. m. abu veikalu iš spaudos išėjo. Jie, viename tome, Ce. 492[8]*, aptaisyti, Karaliaučiaus universiteto bibliotekoj išliko. Ištraukos iš jo imtos.*

1. GIESMYNAS.

Giesmyno antraštė šitokia:

Σὺν τῷ Θεῷ. Neu Littauſches / verbeſſert= und mit vielen neuen Liedern vermehretes Geſang=buch / Nebſt einem ſehr nůtzlichen / nie aus=gegangenen Gebetbůchlein / Auch einer Teutſchen / hochnôtig=unterrichtlicher Vorrede an den Leſer. NAUJOS GIESMJU KNYGOS, Kurroſe ſénos Gieſmes ſu pritárimu wiſſû Bažnÿczos Mokitoju per muſu Lietuwa yra pagérintos / O náujos grážos Gieſmes pridėtos. Taipajeg MALDU KNYGELES didžauſey Báżnyczoſe wartoja=mos / Su labay priwálingu Pirm=pamokinnimu ßias Knygeles ſkaitanczuju / Patogiey ſugul=dytos ir iśdůtos. KARALAUCZUJE / Jśſpaude ſawo iſſirádimais PRİDRIKIS REUSNERIS Mėtůſe M. DC. LXVI.

Iš lotyniškosios prakalbos parašo matome, kad Klein'as giesmyno autorius yra; antraštėj jo vardo nėra. Tada

Σὺν τῷ Θεῷ.

Neu

Littauſches / verbeſſert=und mit vielen neuen Liedern vermehretes

Geſangbuch /

Nebſt einem ſehr nützlichen / nie ausgegangenem

Gebetbüchlein /

Auch einer Teutſchen / hochnötig=unterrichtlicher Vorrede an den Leſer.

NAUJOS

GIESMJU KNYGOS,

Kurroſe ſenos Gieſmes ſu pritarimu wiſſû Baznyczos Nokitoju per muſu Lietuwa yra pagerintos /

O naujos grázos Gieſmes pridetos.

Taipajeg

MALDU KNYGELES

didzauſey Báznyczoſe wartojamos /

Su labay priwalingu Pirm-pamokinnimu ſzias Knygeles ſkaitanczuju /

Patogiey ſuguldytos ir iſdûtos.

KARALAUCZUJE

Jſſpaude ſawo iſſirádimais

PRIDRIKIS REUSNERIS

Metûſe

M. DC. LXVI.

eina vokiška prakalba ir visokios eilės Klein'ui. Įdomios yra lotyniškos eilės su lietuviškais deivių vardais. Giesmynas pats susideda iš 121 giesmės, kurias iš Sengstock'o leidimo[1] *ėmė, kalbą gerokai pertaisydamas, ir 108 giesmių, kurias ar pats sutaisė ar nuo savo kolegų kunigų gavo. Tarp šitų kunigų tikt vienas lietuvis tebuvo*[2]*, kiti visi vokiečiai. Gale įdėtos Bretkūno Kolektos, pagal Sengstock'o leidimą*[1].

(192. *psl.*) Nimm von uns HErr du treuer GOtt.
M. D. Klein[3].

1. JMk nůg musu / ô miel's Diewe /
Koronę tawą sunkeję /
Kurrę wissi mes saw didzeis
Nupėlnem nusidėjimais.
2. Saugôk nů karo ir liggû /
Nů bádo ir didziû bėdû /
Mums susimilk żmonėms grieszniems
Małones tawo praszantiems.
3. Nes jey tu Pon' mums důtumbei
Po pelna algą / tad tikkray
Prapulti wissas swiets turrês /
Nėwiens issilaikyt' gallês.
(193. *psl.*) 4. Ak Diewe wiernas muś apgink /
Pagalbà tawà atgaiwink /
Parodik loską diddęję /
Jr nemokêk / kaip pelnemé.
5. Gerybė tawa mus pristôk /
Rustybeje neiśkorôk /
Kodel mums nori but' smarkus /
Mus wissad sloginti bėdnus?

---

1) *žiūr. XVIII.* 2) *žiūr.* 305. *psl.*
3) *vadinasi, šitą giesmę magistras Danielius Klein'as pats vertė.*

6. Juk diddis tu Diewe zinnai /
Kaip esme zéme bei purwai /
Neigi taw esti apdenkta
Silpnybe musu zmogiśka.
7. Grieks pagadinno mus labay /
Daugiaus kankinn' mus welinai /
Swiet's / kunas irgi krauj's musu
Mus wissad wed piktu kellu.
8. Tą musu bėdą tu zinnai /
Ak jeib pasigailėtumbei!
Atmink Sunaus kentėjimo /
Szwentases yzwelk ronas jo.
9. Juk tos mums yr' waddawimu
Uz wissą swietą kankanczu /
Tů koznas pasilinksminam
Jr susimillima laukiam.
(194. *psl.*) 10. Mus tawa deßine wadzôk /
Miestus / kiemus musu saugôk /
Jr zodi tawa iślaikyk /
Kitrystę welno atkreipyk.
11. Důk mums adyna linksmaję /
Jeib amz'nay butum' pas tawę.
Per Sunu tawa mielajį
Wiss tu tawim' waldzojentį.

* * *

(349. *psl.*) Psalmas 130[1].

Aus tieffer Noth schrey ich zu Dir / ꝛc.

1. Jß gilluma ßaukiu tawesp /
Diewe manę iśklausyk /
Méiles ausis prilenk manesp /

1) *iš Mažvydo Giesmyno 340. psl. imtas ir Klein'o pertaisytas.*

Jr mana maldą priimk /
Nes jey noretumb' dabóti /
Kokie griekai musu esti /
Kurs gal Pon teisus buti?
2. Susimilims tawo wienas
Atléidź' mums kaltes wissas /
Darb's musu esti noprosnas
Norint ir ßwents źywátas.
Negal nėwiens pasigirti /
Tawęs koźnas tur bijoti /
Tawa méilej' giwenti.
(350. *psl.*) 3. Todel ant Diewo weizdėsu /
Użsluźimus atmesdams /
Prieg jo maną ßirdį glausu /
Gerybei jo tikkėdams /
Kurrę man źad brangus źodis /
Tai esti man dźaukſmas diddis /
To wissad turriu láukti.
4. Norint bus ik' nakties czėso /
Jr atpencz ryta méta /
Wienok ßirdis macy Diewo
Tikkês be rupésczia didźia;
Taip Jzrael gerrôs wéislės
Atgimdit's nůg Szwentôs Dwasses /
Wis Sawo Diewo láuksi.
5. Norint musip daug est griekû /
Diewip daugesn' est méiles /
Pagalba jo ßwentû rankû
Gélbt iß bėôs[1] didźôses;
Jis wien's est' Piemů gérasis
Jsraelį iśgángsis /
Nůg wissokiu jo grieku.

---

1) *t. y.* bėdôs.

6. Garbė tėſſie Diewui Tėwui
Jr Jezui Atpirktojui /
(351. *psl.*) Garbė ir Szwentamui Duchui
Dušėlû Linkſmintojui /
Kurs gėlbt mus iš wiſſû griekû
Sawo wienu ſumilimu /
Tą šlowinkem ant amžiu.

* * *

(44. *psl.*) Ermunter dich mein ſchwacher Geiſt.

Jm Thon: Es iſt gewiß ein groſſe Gnad.

Mich. Galli[1].

1. PAbuſk' dušėle mano tu
Jr kelkiſi džaukſmingay /
Waikeli / kurs eſt Tews wardu /
Pri=imti jau šlowingay /
Szittai naktis / kurroj' jiſſai
Užgimme žmogumi walnay.
Mu's žmones numilejęs
Už marczę mus pri=emęs.
2. Sweiks ô Jaunikki gražuſis!
Sweiks ô garbės tu Pone!
Aw'neli Diewo branguſſis /
Reik tawa girt' Malonę /
Aš taw / kolei czia giw's buſu
Wienatei dekawot noriu /
Jog muſu paſ'gailejei
Jr prapulti atėmei.

---

1) *Anot Ostermeyer'io 243./44. psl. Mich. Gallus lietuvis buvo: Gaidys iš Gaidelių, netoli Šilutės. Mokyklą lankė Tilžėj, universitetą Karaliaučiuje. 1656. m. Rusnėj kunigu pastojo ir 1689. m. mirė. Klein'as giesmės kalbą išlygino, bet vietomis tarmiškos lytys pasiliko.*

(45. *psl.*) 3. O Diewe kaip galejei tu
Grażausią dangu likti?
Stebuklas! kodel tů budu
Norejei mums intikti /
Jog nei weizdejei ant sawôs
Garbês / Ponystes amżinôs /
Kas taip sawo giwatą
Uż neprietelus stata?
4. JEZAU tawo marczę żinnai
Nesanczę be kaltybes /
Taczau norejei tu su jé
Derret' iß malonybes /
Juk nieks Ji / net prapůlimas
Biaurybe ir prakeikimas /
Taczau tu ję mylėjei
Ir uż ję mirt norėjei.
5. Pakajaus amżin's Erciki
Wissû Ponû didziausias
Wissgalisis Rėditoji
Ant prießninkû macnáusias.
Kaip tu gali toksai ßlownas /
Toks kunnigaikßtis budamas
Taipo mażu pastoti
Ir dâr wargus neßoti?
(46. *psl.*) 6. Ay dywnas daikts / dywna naktis!
Kas tokę est reggėjęs /
Kurroj' musu Gelbetojis
Mus taip diddey mylejęs /
Kurroj' nu est atroditas
Sennay kurs buwo żadomas /
Kurrem dangus wirpėti
Ir kalnai tur drebbėti.
7. Menů taip greitay netekkêk /
Laikykis takké tawa /

Szwiesybė staldą apweizdêk
Diews motiną zind sawa /
Zwaizdeles jus stowėkite /
Kas stojosi weizdeket szę /
Kaip est pawystit's Ponas
Wissû daiktu Waldonas.

8. Neblauk tu taip bandôs pulke
Pas motina szio Pono /
Te miegt Immanuėlas cze
Guldyts ant sauso szieno /
Kurrem swiets wissas tur tarnaut' /
Czia tur gulet / skann' neragaut'
Szalti / baddą kentėdams
Tiktai wargus reggėdams.

(47. *psl.*) 9. Auszrôs zwaizde pas'rodiki /
Ir dûk iszwysti dieną
Jus piemens buket gatawi
Iszreikszti szę naujieną
Jog szis waikelis kudasis
Tur musu but' Linksmintojis /
Kurs welną pergałėtu
Ir mus nûg jo gelbėtu.

10. O JEZULELI szwentasis /
Kurs dzauksmas man geráusias
Brolau mano naujgimmęsis
Man ant wissû mielausias
Eiksz mano szirdi aplankyk /
Taw pataleli pataisyk'
Saldzey toj' pas'ilsėti
Ir wis tą paweldeti.

11. Sakyk / Broleli mano / man /
Ką gallu asz taw dûti?
Uz diddę tawo meilę tan /
Ką gału dowanoti?

Pri=imk / kaczeig taw důdamas
Est mano prastas dowanas /
Taw sawę dowanoju
Su duszia / kunu / lobju
(48. *psl.*) 12. Nu dėkawoj' diddi / maži
Taw mielas JEZUKELI /
Jog musu brolu stojeisi
Milėdams szį swietėli /
Důk / jeib kolei czia mes esme
Wis szlowintumbime tawę /
Ik ten tawę iszwysim
Ir amžinay laupsįsim. Amen.

2. MALDŲ KNYGELĖS.

Maldos yra beveik visos Klein'o originalinis darbas, ne vertimas. Kokios rūšies jos yra, rodo antraštė:

Neues / Littauſches / ſehr nöthiges und Seelen=erbauliches Gebetbüchlein / Oder / NAUJOS LABBAY PRIVVALINGOS IR DUSZOMS NAUDINGOS MALDU KNYGELES Kurroſe randamos yra Maldos Nedieloſe / Panedielůſe / taipajeg ir ant Szwenčiu; Pakutnos Maldos páſtnikůſe / czeſu káro / brangummo / arba bádo / pawietros Ir kittoſe reikmẽneſe. Prieg=tam Griekáwimo Maldos ſu tomis pirm ir po priẽmimo bei wartojimo weczẽres Sakramento. Galáuſay Liggû ir Smerties czėſe ſkaitomos / O DJEWUJ ant garbės / žmonėmus ant no=bažnyſtes paſėkimo / ir duszoms ant amžino iśgánimo Sutaiſytos ir szam Krikszczoniśkam Paſáului / ypaczey Bažnyczoms / ir nobaž=niems Naminikams / a. Ukinikams / szoj muſu Pruſu Lietwoj' iśdůtos nůg M. DANJELO

KLEINO, Lietun[1]: Klebono Tilżej' KARALAUCZUJE Drukkawojo ir iśſpáude PRIDRIKIS REUSNERIS, Metůſe KRISTAUS 1666.

(1. *psl.*) Maldos NEDIELU DIENOSE po mißôs / arba kozonies ſkaitomos.

PIRMA.

O amżinaſſis / mielaßirdingaſſis Diewe ir Téwe muſu Wieśpaties JEZAUS KRISTAUS / mes Taw iß ßirdies dêkawojam / jog per tawą Malonę gałêjom ßę dieną ſweiki tawo Namůſe ſuſieiti / ir tawą ßwentą / brangu żodi paklauſyti. Praßom tawę pakarnay / důk ô Szwentaſſis Diewe / jeib tas tawo żodis girdètaſſis ir paklauſytaſſis ne dykay nůg muſu ßirdżiu atſtotu / bet kaip waiſingas kokſai lytus jes atdrékintu / pamankßtintu / atgaiwintu / ir wieróje / méileje bei kantrume grażey áuganczes padarytu. Důk ir atſųſk mums wiſſaday gerrus Mokitojus / kurrie mums tawą żodį wiernay praneßtu / ir tą tikkru budu dallytu; ir kurrus tu (2. *psl.*) mums dáwęs eſſi / iślaikyk maloney / ir pagélbek jiemus per tawą Szwentaję Dwáſę / jeib ſawa ſunku urėdą wiſſoſe dalliſſe geray iśpilditu / mums kélą danguna tikkray roditu / ir taw daug dußélu pelnytu ir priweſtu. O mums Klauſitojams důk tawą malonę / idant wiſſus jû mokſlus ir graudinimus / wiſſus jû pabárimus ir palinkſminojimus rods ir mielay priimtumbim / gerój' bei nobażnoj' ßirdije palaikytumbim ir wieróje paſtiprinti wierôs galą / tatai eſti / amżiną dußos iśgánimą kartunta apturėtumbim.

Ir jog tu liepęs eſſi melſtiſi ir praßyti użu kożną wyrauſybę tawés yſtatytaję / tadda ir meldżem tawę użu Karalus /

---

1) *t. y.* Lietuu:

Kunigaikßczus ir kittus Wyresnůsus per wissą tawą Krikßczonystę; důk Diewe áukßczáusesis ir macnáusesis / idant jie tawą ßwentą Bažnyčią tėwiškay kawotu / sawo Padůnus geray waldytu / piktůsus korawotu / gerrůsus apgintu / ir nekaltůsus paléistu / ir wissur teisybę sektu ir tą išpilditu. O ypačiey meldžemes už mu- (3. *psl.*) su mylastywą Erciki Kurfůrstą / žémeś musu Wiešpati wyráusajį / už musu małoningą Ercikėnę / abu jáunu Kunigáikßczu / ir wissus namus Brandeburgiškus / Důk ô Diewe iß dangaus gėrą išminti / jeib sawo žemmes ir žmones patogey rėditu / prailgink jů dienas ir mettus / jeib tolaus po jů waldžojimu tykę ir pakajingą giwátą westumb wissokioj' nobážnysteje ir patogysteje. Důk / jeib tie namai Brandeburgiški žałotu ir žydėtu ikki galo ßo swieto: Priegtam meldžem tawę ir už tůs Macnůsus / kurrie su musu Ercikio Mylista sandoringoj' wienybeje stow / ypačiey už Mylastiwinga Lenku Karalu ir wissą / Lenku Karalistę. Apgink jo Majestotą / ir Karalistę wissą / karauk patsai prieß wissus jů neprietelus / nuramdik ir išgaißink jůs / ir téikis kartunta tai diddey išwargintai Karalystei mielaji pakaju dowanoti / jeib iß to džauktisi kožnas galetu. Turrėk tawo sargyboj' ir małoningą Kunigaikßti / kaip Wietinikę musu Kurfůrsto Mylistos / taipajeg ir małoningus Wałdonus draug (4. *psl.*) su kittais wyrausais Dumßczumis ir Rodininkais bei Sudininkais musu žémes irgi Pillonimi musu małoningu / (beigi Rota ßłowinga) / pėržegnok wissas jů mislis ir dumas / ir išwesk jes ant tawo garbės / ant išlaikimo tawo czystojo žodžio / ant paskubbinimo teisybes ir gėro rėdo musu žémeje; idant ir per jů buddrystę ir wiernystę pakájus brangussis butu išlaikytas; pastipprink jůs jů sunkume uriede / jeib išgalletu / ir iß táwo pagálbos ir małones džauktusi. Apsaugok mus ir žémę musu nůg maißto / sdrodôs / káro ir krauju praliejimo / nůg bádo ir brangaus czéso / nůg didžû twanû / nůg sunku piktû liggû ir pawietros iškadyenčios / jeib tos

bėdos musump ne prisiartintu / bet idant po táwo sparnais / po pawėsu ir apginimu táwo malóningu išliktumbim sweiki ir gywi.

Paweizdėk ir ant kožno žėdno ukiškame stone akkim táwo malones. Tu žinnai wissû tû / kurrie tame stone giwen / reikmennes / ko kožnas / diddis ir mažas / gim= (5. *psl.*) dytojei ir waikai / Ponai ir šeimyna / bagoti ir pawargę priwala; todel důk jiemus / ko jie reikalauja / ir kas jiemus naudinga ir išganitinga gal buti. Gimdytojams důk tawą malonę / jeib sawo waikus tawo baimėje ir graudinime Wiešpatiespi geray užaugintu / waikams ir šeimynai důk paklusną širdi idant mielay ir wiernay tai darytu ir dirptu / kas jiemus prigul. Bagotůsus pamokik / idant sawą širdį ant czėsišku lobju nekabintu / pawargulus aprupink ir pennėk jû stoko= jime / griekininkus priwersk / jeib nůg pikto lautnsi[1] / smutnůsus ir pagundime ésanczůsus palinksmink per tawa šwentą Dwásę / wissas našles ir sirratas užstok ir apweizdėk / wissas sunkes moteres iswálnik maloney / ir důk joms po peršulu ir smutku džaukšmą bei linksmybę: wissus ligonis pasweikink ant jû dušu ir kunu / wissus mirštanczůsus / peršwiesk stipprój' wierój' ir išlaikyk jůs tóje ikki galo ir smerties jû / jeib po smerties gautu ir apturėtu amžiną išganimą / delei tawo mieláusojo (6. *psl.*) Sunaus JEZAUS KRISTAUS / Wiešpaties / Išganytojo bei Tarpiniko musu / Amen / Išklausyk mus ô Diewe Amen / Amen.

1) *t. y.* lautusi.